

ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

“ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ: ΠΟΡΕΙΑ ΖΩΗΣ”



ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Ράτσικα Νικολέτα

ΦΟΙΤΗΤΕΣ: Αγγελής Γιάννης (Α.Μ. 4154)

Γιαννακός Σπύρος (Α.Μ. 3963)

Σδράνη Σταυρούλα (Α.Μ. 4157)

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2014

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την κυρία Ράσικα Νικολέτα για τις πολύτιμες συμβουλές και τις εύστοχες παρατηρήσεις της. Η επιμονή της στη λεπτομέρεια υπήρξε κίνητρο για τη συνεχή βελτίωση αυτής της εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	σ. 5
Κεφάλαιο 1 ^ο : Το φαινόμενο της μετανάστευσης.....	σ. 6
1.1 Αφομοίωση.....	σ. 6
1.2 Κοινωνική ενσωμάτωση και Κοινωνική ένταξη.....	σ. 9
1.3 Κοινωνικός αποκλεισμός.....	σ. 13
1.4 Πολυπολιτισμικότητα.....	σ. 16
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής και πολιτικές απέναντι στους μετανάστες.....	σ. 21
2.1 Προϋποθέσεις για την απόκτηση άδειας παραμονής.....	σ. 26
2.2 Ένταξη των μεταναστών.....	σ. 31
2.3 Μεταναστευτική πολιτική.....	σ. 35
2.4 Παιδιά αλλοδαπών στο ελληνικό σχολείο.....	σ. 38
2.5 Ένταξη των παιδιών των μεταναστών στο ελληνικό σχολείο.....	σ. 40
Κεφάλαιο 3 ^ο : Το φαινόμενο της μετανάστευσης και η Κοινωνική Εργασία.....	σ. 43
Κεφάλαιο 4 ^ο : Μεθοδολογία.....	σ. 49
4.1 Ερευνητική Στρατηγική.....	σ. 49
4.2 Βιογραφική Προσέγγιση.....	σ. 49
4.3 Μέθοδος Συλλογής Στοιχείων.....	σ. 50
4.4 Επιλογή Δείγματος.....	σ. 51
4.5 Παρατηρήσεις από τη διαδικασία συνέντευξης.....	σ. 52
4.6 Ανάλυση Δεδομένων.....	σ. 53
Κεφάλαιο 5 ^ο : Αποτελέσματα της Ανάλυσης.....	σ. 54
5.1 Κατηγοριοποίηση των Στοιχείων.....	σ. 66
5.2 Συμπεράσματα.....	σ. 75
Κεφάλαιο 6 ^ο : Τελική Συζήτηση.....	σ. 78

Κεφάλαιο 7 ^ο : Προτάσεις.....	σ. 79
Βιβλιογραφία.....	σ. 81
Α) Ελληνική Βιβλιογραφία.....	σ. 81
Β) Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	σ. 84
Γ) Μεταφρασμένη Βιβλιογραφία.....	σ. 85
Παραρτήματα.....	σ. 87
Παράρτημα Α': Ενημερωτικό Σημείωμα.....	σ. 88
Παράρτημα Β': Ερωτήσεις Συνέντευξης.....	σ. 89
Παράρτημα Γ': Προφίλ Συνεντευξιαζόμενων.....	σ. 91
Παράρτημα Δ': Συνέντευξη Μ1.....	σ. 93
Παράρτημα Ε': Συνέντευξη Μ2.....	σ. 98
Παράρτημα ΣΤ': Συνέντευξη Μ3.....	σ. 110
Παράρτημα Ζ': Συνέντευξη Μ4.....	σ. 121
Παράρτημα Η': Συνέντευξη Μ5.....	σ. 131
Παράρτημα Θ': Συνέντευξη Μ6.....	σ. 135

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία, «Μετανάστες: Πορεία ζωής», θα ασχοληθούμε αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο με το φαινόμενο της μετανάστευσης. Θα μελετήσουμε τα κίνητρα που ωθούν άτομα ή ομάδες να μεταναστεύσουν που είναι πολλά και πολύπλοκα. «Για χιλιάδες χρόνια οι άνθρωποι μετακινούνται μέσα στο χώρο και στο χρόνο με την παρότρυνση να γλιτώσουν από τον υπερπληθυσμό ή την έλλειψη αποθεμάτων γης. Τη φτώχεια και τις καταπιεστικές κοινωνίες ή κυβερνήσεις. Ελκυσόμενοι από νέες ευκαιρίες, υλικές αποδοχές και την ευκαιρία να διατηρήσουν έναν παλιό τρόπο ζωής ή να αναπτύξουν έναν καινούριο» (Ψημμένος, 1991:48). Πιο συγκεκριμένα, θα αναλύσουμε έννοιες όπως είναι η αφομοίωση, η κοινωνική ενσωμάτωση και η κοινωνική ένταξη, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η πολυπολιτισμικότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε πως είναι η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής απέναντι στους μετανάστες. Αυτό το κεφάλαιο είναι σημαντικό διότι η μετανάστευση και στην Ελλάδα είναι ένα φαινόμενο που έχει απασχολήσει πολλές γενιές των πολιτών της, εδώ και πολλά χρόνια. Οι Έλληνες κάποτε πάλευαν για μια καλύτερη ζωή στην Ευρώπη και στην Αμερική, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες υποδέχονται γειτονικούς λαούς. Κάθε ελληνική οικογένεια έχει να μας αφηγηθεί μια ιστορία μετανάστευσης από και προς την Ελλάδα. Αυτή η ενότητα απαρτίζεται από κάποια υποκεφάλαια, όπως είναι οι προϋποθέσεις για την απόκτηση άδειας παραμονής, η ένταξη των μεταναστών, η μεταναστευτική πολιτική, κάποιες παρατηρήσεις σχετικά με τα παιδιά των αλλοδαπών στο ελληνικό σχολείο και η ένταξη των παιδιών των μεταναστών στο ελληνικό σχολείο.

Το τρίτο κεφάλαιο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το φαινόμενο της μετανάστευσης και την κοινωνική εργασία, ενώ το τέταρτο κεφάλαιο είναι η αναφορά στην μεθοδολογία που χρησιμοποιήσαμε στην παρούσα εργασία. Δηλαδή θα αναφερθούμε στην ερευνητική στρατηγική, τη βιογραφική προσέγγιση, τη μέθοδο συλλογής στοιχείων, την επιλογή δείγματος, τις παρατηρήσεις από τη διαδικασία συνέντευξης και την ανάλυση των δεδομένων.

Εν κατακλείδι, το πέμπτο κεφάλαιο είναι τα αποτελέσματα της ανάλυσης που περιλαμβάνει την κατηγοριοποίηση των στοιχείων και τα συμπεράσματα, ενώ στο έκτο κεφάλαιο ακολουθεί η τελική συζήτηση.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η μετανάστευση είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο και δεν αποτελεί μια ιδιαιτερότητα. Εκατομμύρια άνθρωποι, μεταξύ αυτών πολλά παιδιά, ήταν και είναι αναγκασμένοι να εγκαταλείψουν το μέρος διαμονής τους λόγω πολέμου, ανάγκης, εξαθλίωσης, βίας και καταστροφών της φύσης. Η μετανάστευση ως φαινόμενο εγγενές της ανθρώπινης εξέλιξης επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα ολοένα και βαθύτερα βασικές πτυχές του σύγχρονου κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού γίνεσθαι και απαιτεί ποικίλες μορφές κοινωνικής παρέμβασης.

Οι μεταναστευτικές κινήσεις στο εσωτερικό των χωρών υποδοχής προκαλούν σε πολλούς πολίτες αβεβαιότητα και αγανάκτηση. Αφήνουν να εμφανισθούν αισθήματα απειλής και συγκεχυμένου φόβου. Αν και πολλοί «ξένοι» έχουν ενταχθεί στις κοινωνίες αυτές, οι σχέσεις μεταξύ των «ντόπιων» και «ξένων» χαρακτηρίζονται, κατά κύριο λόγο, από εχθρότητα, βία και μίσος. Προβλήματα συμβίωσης μπορούν κυρίως να παρατηρηθούν σε εκείνα τα άτομα ή σε εκείνες τις ομάδες «ξένων», τα οποία ή οι οποίες οροθετούνται απέναντι στην «εθνική» κουλτούρα.

Για αυτό το λόγο, παρακάτω θα μελετηθούν αρχικά οι έννοιες της «αφομοίωσης», της «ενσωμάτωσης» και της «ένταξης», που αναλύουν η καθεμία από τη δική της οπτική γωνία τη θέση και τις σχέσεις που πρέπει να έχουν οι μετανάστες με την κοινωνία υποδοχής και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Ακολουθεί η μελέτη του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού ως αποτέλεσμα της αποτυχίας της κοινωνίας να εντάξει στους κόλπους της τις κάθε είδους μειονοτικές ομάδες και ασφαλώς τις μεταναστευτικές, με επακόλουθο τη χαλάρωση της κοινωνικής συνοχής. Στη συνέχεια ο όρος «πολυπολιτισμικότητα» περιγράφει τη νέα πραγματικότητα που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες και δίνει μία άλλη διάσταση και προοπτική στη σχέση ανάμεσα στην κοινωνία και στους μετανάστες.

1.1) Αφομοίωση:

Η αφομοίωση είναι η διαδικασία σύμφωνα με την οποία η κάθε μειονοτική ομάδα εγκαταλείπει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, όπως τη γλώσσα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τις στάσεις και τις αντιλήψεις ζωής, και καλείται να αποδεχτεί τους τρόπους, τις συμπεριφορές και, γενικότερα, το πολιτισμικό πρότυπο της κυρίαρχης ομάδας, με στόχο να γίνει ένα με αυτήν. Μέσα από αυτή τη διαδικασία

αναδεικνύονται σχέσεις επιβολής από την κυρίαρχη στην κυριαρχούμενη μειονοτική ομάδα (Ζαϊμάκης, 2002:150).

Αρχικά η έννοια του «αγγλο-κομφορμισμού» και αργότερα ο όρος «χωνευτήρι», προσδιορίζουν στις Ηνωμένες Πολιτείες την αφομοιωτική διαδικασία που οφείλουν να υποστούν οι νεοεισερχόμενοι μετανάστες. Σύμφωνα με την πρώτη, οι μετανάστες οφείλουν να συμμορφωθούν με το αγγλοσαξονικό μοντέλο κουλτούρας προκειμένου να γίνουν αποδεκτοί στην κοινωνία. Αυτό το μοντέλο υπονοεί την αρχική ύπαρξη ενός αμερικανικού σώματος, δηλαδή ενός μοντέλου που υποτίθεται ότι ανήκε στους πρώτους εποίκους βάσει του οποίου καλλιεργήθηκε ο λεγόμενος «αυτοχθονισμός».

Ο όρος «χωνευτήρι», εδώ, έχει ως κεντρική ιδέα τη συγχώνευση των ατόμων όλων των εθνών που βρίσκονται στο αμερικανικό έδαφος και τη δημιουργία ενός νέου ανθρώπου, ο οποίος αντιπροσωπεύει πλέον μία νέα φυλή. Πρόκειται για τη γέννηση του αμερικανικού κοινωνικού σώματος, το οποίο δεν διατηρεί πλέον τα αγγλικά εθνοτικά χαρακτηριστικά, ούτε τα χαρακτηριστικά οποιασδήποτε άλλης εθνότητας. Εκφράζει μία διαδικασία ομογενοποίησης, η οποία είναι αρμονική τόσο για τη χώρα όσο και για τους μετανάστες. Προϋπόθεση και στην περίπτωση του «χωνευτηρίου» είναι η αποκήρυξη της καταγωγής και των ιδιαίτερων πολιτιστικών χαρακτηριστικών των μεταναστών, γεγονός που έχει προκαλέσει τις αντιδράσεις των ενδιαφερομένων και των εκπροσώπων τους, οι οποίοι δεν ήταν διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν την ίδια τους την κουλτούρα (Green, 2004:74).

Σε αντίθεση με την αφομοιωτική προσέγγιση, στο τέλος της δεκαετίας του 1930, ο όρος «επιπολιτισμός» επηρεάζει όλο και περισσότερο την επιστημονική σκέψη. Η Παπαδοπούλου σημειώνει ότι πρόκειται για το αποτέλεσμα της επαφής ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες το οποίο επιφέρει αλλαγές στο αρχικό πολιτισμικό μοντέλο, της μίας ή και των δύο ομάδων. Σύμφωνα με αυτό τον όρο οι κυριαρχούμενες ομάδες όπως οι μετανάστες, σε αυτή τη συνάντηση των πολιτισμών δεν χάνουν εξ ολοκλήρου το πολιτισμικό τους πλαίσιο. Η υιοθέτηση των κυρίαρχων πολιτισμικών στοιχείων δεν οδηγεί στην εξαφάνιση των δικών τους χαρακτηριστικών. Συμμετέχουν και αυτοί στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, μόνο που η ανταλλαγή δεν φαίνεται και δεν μπορεί να είναι ισότιμη με την κυρίαρχη ομάδα (Παπαδοπούλου, 2006:303).

Από την πλευρά του ο Gordon προτείνει μία νέα ανάλυση της διαδικασίας της αφομοίωσης διακρίνοντας τον επιπολιτισμό από τη «δομική αφομοίωση». Ο

επιπολιτισμός συνίσταται στην υιοθέτηση ορισμένων στοιχείων της κυρίαρχης κουλτούρας, ενώ η δομική αφομοίωση αφορά, κυρίως, την ένταξη των μελών των εθνοτικών μειονοτήτων σε δευτερεύουσες ομάδες της κοινωνικής ζωής, όπως π.χ. σε συλλόγους, σε λέσχες καθώς και σε ομάδες και σε κοινωνικά δίκτυα που συγκροτούνται στο πλαίσιο της γειτονιάς, των φιλικών και οικογενειακών σχέσεων.

Ο Gordon προτείνει επτά στάδια της αφομοιωτικής διαδικασίας που θα μπορούσε ένας μετανάστης να υιοθετήσει, χωρίς να υποχρεούται να τα αποδεχθεί όλα. Το πρώτο στάδιο είναι αυτό του επιπολιτισμού στη διάρκεια του οποίου τα μέλη των εθνοτικών μειονοτήτων υιοθετούν πολιτισμικές πρακτικές, όπως η γλώσσα, οι ενδυματολογικές συνήθειες, οι μουσικές προτιμήσεις, κ.λπ., με εξαίρεση τη θρησκεία. Το δεύτερο στάδιο είναι αυτό της δομικής αφομοίωσης, το οποίο χαρακτηρίζεται από την είσοδο των εθνοτικών ομάδων στους κοινωνικούς θεσμούς και στα κοινωνικά δίκτυα. Πρόκειται για το σημαντικότερο στάδιο, καθώς η αποδοχή των επόμενων σταδίων θεωρείται από τον μελετητή το φυσικό επακόλουθο αυτού του δεύτερου σταδίου. Το τρίτο στάδιο εμπεριέχει την επιλογή συζύγου που ανήκει στην κυρίαρχη εθνοτική ομάδα και το τέταρτο στάδιο είναι η προσπάθεια του μετανάστη να ταυτιστεί με τα σύμβολα της χώρας υποδοχής και με τους θεσμούς. Με το τέλος του τέταρτου σταδίου το *αίσθημα του ανήκειν* του μετανάστη κατασκευάζεται σε αναφορά με τη χώρα εγκατάστασης πλέον και όχι με τη χώρα καταγωγής. Τα τρία επόμενα στάδια προσδιορίζουν το ρόλο που καλείται να παίξει η χώρα εγκατάστασης. Στο πέμπτο στάδιο η εθνοτική μειονοτική ομάδα δεν αποτελεί πια αντικείμενο εχθρότητας και ξενοφοβίας από τη μεριά της πλειοψηφικής ομάδας, με αποτέλεσμα να μην υπόκειται πια σε διακρίσεις. Τέλος, η διαδικασία ολοκληρώνεται με την πολιτική αφομοίωση κατά την οποία επιτυγχάνεται η πολιτική και συμβολική ένταξη των μειονοτικών ομάδων στους κόλπους της κοινωνίας υποδοχής.

Άλλοι μελετητές επικεντρώνονται σε διαφορετικές διακρίσεις της αφομοιωτικής διαδικασίας. Για παράδειγμα η Galitzi διακρίνει τρία είδη αφομοίωσης: Πρώτον, η οικονομική και τεχνική αφομοίωση, που είναι μόνο μία εξωτερική προσαρμογή του ατόμου στο γενικό τρόπο ζωής της χώρας υποδοχής. Δεύτερον, η πολιτισμική αφομοίωση, που είναι η αποδοχή νέων πολιτισμικών χαρακτηριστικών και ταυτόχρονα η ψυχολογική αναπροσαρμογή του ατόμου. Τρίτον, η εθνική αφομοίωση, που συμπληρώνει και πιστοποιεί τις άλλες δύο, περιλαμβάνοντας και τη βιολογική ανάμειξη μέσω της επιγαμίας. Αυτή η τριπλή διαδικασία σπάνια ολοκληρώνεται από την πρώτη γενιά μεταναστών. Η συγγραφέας θεωρεί ότι

απαιτούνται τουλάχιστον τρεις γενιές για την ολοκλήρωσή της και κάθε νέα γενιά την ενισχύει ακόμη περισσότερο (Μουσούρου, 1991:134).

Παρά τους διαφορετικούς προσδιορισμούς που κατά καιρούς δίνονταν στην έννοια της αφομοίωσης, η διαδικασία και ο εθνοκεντρικός χαρακτήρας της δέχτηκε σκληρή κριτική τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στην Ευρώπη. Είναι μία διαδικασία η οποία δεν επαληθεύεται ιστορικά, καθώς ο στόχος της πολιτισμικής ομογενοποίησης δεν επήλθε ποτέ. Η ανάδυση της εθνοτικής ταυτότητας και η διεκδίκηση του δικαιώματος στη διαφορετικότητα επανέρχεται στην επιφάνεια από τις μετέπειτα γενιές των μεταναστών.

Ιδίως στην Ευρώπη, ο επιπολιτισμός και η αφομοίωση παρέπεμπαν στην αποικιοκρατική περίοδο και υποδήλωναν σχέσεις κυριαρχίας ανάμεσα στις μειονότητες και στην πλειοψηφία, όπως και σχέσεις μεγάλης κοινωνικής και πολιτισμικής ανισότητας ανάμεσα στους ντόπιους και στους ξένους.

Η Παπαδοπούλου (2006:306) τονίζει ότι «η αφομοίωση ως πολιτικός όρος στόχευε να κάνει λίγο πολύ «αθέατους» τους μετανάστες για να διατηρηθεί η συνοχή της κοινωνίας με βάση τις δικές της εθνικές ιδέες και πολιτισμικές αξίες». Η αφομοίωση ως επιστημονικός και πολιτικός όρος συνδέεται με μία προηγηθείσα ιστορική φάση μονοπολιτισμικής αντίληψης για τη συγκρότηση των κοινωνιών. Αυτή η αντίληψη δεν αντιπροσωπεύει πλέον τις επιδιώξεις των διαφορετικών εθνοτικών ομάδων που συγκροτούν τους σύγχρονους πολυπολιτισμικούς κοινωνικούς σχηματισμούς.

1.2) Κοινωνική ενσωμάτωση και Κοινωνική ένταξη:

Οι όροι «κοινωνική ενσωμάτωση» και «κοινωνική ένταξη» έρχονται να αντικαταστήσουν τους όρους της αφομοίωσης και του επιπολιτισμού και να δώσουν απάντηση στα προβλήματα που προκύπτουν από τη χρήση αυτών των όρων.

Στην περίπτωση της κοινωνικής ενσωμάτωσης ο στόχος είναι και πάλι η υιοθέτηση από τη μειονοτική ομάδα των πολιτισμικών στοιχείων της κοινωνίας υποδοχής ώστε να δημιουργηθεί μία ομοιογενής κοινωνία, ωστόσο η πολιτισμική ιδιαιτερότητα είναι αποδεκτή μέσα σε ορισμένα πλαίσια (Κατσίκας και Πολίτου, 2005:39). Η ενσωμάτωση, τονίζει ο Ζαϊμάκης (2002:150), «γίνεται με τους όρους που θέτει η κυρίαρχη ομάδα ώστε να μην τεθεί υπό αμφισβήτηση η κυριαρχία της».

Η έννοια της ενσωμάτωσης προέρχεται από την κοινωνιολογική παράδοση, η οποία εξετάζει το σχηματισμό και τη διατήρηση του συλλογικού, καθώς και τις σχέσεις του ατόμου και της ομάδας. Χρησιμοποιείται είτε για να χαρακτηρίσει την κοινωνία στο σύνολό της είτε τη σχέση των ατόμων μέσα σε αυτή. Στην πρώτη περίπτωση είναι αυτό που ονομάζεται «ενσωμάτωση της κοινωνίας» και στη δεύτερη αυτό που ονομάζεται «ενσωμάτωση στην κοινωνία».

Στο πλαίσιο των μελετών για την απόκλιση, η «ενσωμάτωση της κοινωνίας» διαφαίνεται ως το αποτέλεσμα του σεβασμού των συλλογικών κανόνων, χάρη στην εσωτερίκευση των αξιών που εγκλείουν αυτοί οι κανόνες. Η ενσωμάτωση, αναφέρει η Schnapper, είναι το αποτέλεσμα της υποταγής των πρακτικών και των συμπεριφορών των ατόμων στους κανόνες της συνολικής κοινωνίας (Schnapper, 1991:96). Στην περίπτωση της «ενσωμάτωσης στην κοινωνία», η έννοια προσδιορίζει όχι μία κατάσταση πλέον, αλλά μία διαδικασία. Αυτή η διαδικασία δεν είναι μία και μοναδική, καθώς τα άτομα και οι ομάδες μπορούν να ενσωματωθούν κατά διαφορετικούς τρόπους. Οι μορφές της συμμετοχής στη συλλογική ζωή είναι πολλαπλές. Η συμμετοχή δεν είναι όμοια για όλες τις κοινωνικές ομάδες, δεν ακολουθεί μία μοναδική κατεύθυνση και δεν μπορεί να είναι ποτέ πλήρης. Η πολλαπλότητα των ρόλων και των ταυτοτήτων στη σύγχρονη κοινωνία επιτρέπει το συνδυασμό διαφορετικών τρόπων συμμετοχής στην επαγγελματική ζωή, στους οικογενειακούς ρόλους και στις διάφορες εκφάνσεις της συλλογικής ζωής. Με αυτή τη λογική δεν υπάρχουν επίπεδα, αλλά τρόποι ενσωμάτωσης, που δεν έχουν το ίδιο περιεχόμενο σε κάθε εποχή και σε κάθε κοινωνία (Schnapper, 1991:98).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο όρος της ενσωμάτωσης αποτελεί προϊόν πολιτικής ερμηνείας και διαπραγμάτευσης ανάλογα με την πολιτική και οικονομική συγκυρία, αλλά και τις ευαισθησίες που έχει κάθε κοινωνία. Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει η Παπαδοπούλου, κάθε κοινωνία ενσωματώνει τα μέλη της ανάλογα με τις αξίες που τη διέπουν και το ιδεολογικό της υπόβαθρο. Το τι είναι αποδεκτό και τι δεν είναι μέσα σε μία κοινωνία είναι αποτέλεσμα κοινωνικής εκτίμησης (Schnapper, 2008:27).

Εννοιολογικά, η ενσωμάτωση προϋποθέτει τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης, βάσει της οποίας το άτομο, με την εκμάθηση των αξιών και των προτύπων, δύναται να λειτουργήσει στο πλαίσιο της κοινωνίας. Οι μετανάστες από τη μεριά τους έρχονται ήδη κοινωνικοποιημένοι και έχουν ήδη ενσωματωθεί στη δική τους κοινωνία, γεγονός που τους διαφοροποιεί από τους γηγενείς. Για το λόγο αυτό η

συμμετοχή τους στην κοινωνία υποδοχής προϋποθέτει την αποβολή μέρους των αξιών και συμπεριφορών που αντιστοιχούν στην κοινωνία καταγωγής και την υιοθέτηση μέρους των νέων αξιών της χώρας υποδοχής. Πρόκειται για τη λεγόμενη διαδικασία αποκοινωνικοποίησης και ανακοινωνικοποίησης. Όσο πιο επιτυχημένη είναι αυτή η διαδικασία τόσο πιο επιτυχημένη θεωρείται η ενσωμάτωσή τους.

Παράλληλα, με τον όρο της ενσωμάτωσης, στην κοινωνιολογική επιστήμη αναφέρεται ο όρος της κοινωνικής ένταξης. Οι δύο όροι, αν και παραπέμπουν σε διαφορετικής έντασης φαινόμενα, συχνά δεν είναι πλήρως οριοθετημένοι. Η κοινωνική ένταξη δεν προϋποθέτει την υιοθέτηση από τη μειονοτική ομάδα των πολιτισμικών στοιχείων της κυρίαρχης ομάδας. Αντιθέτως, χωρίς να χάσει την ιδιαίτερη πολιτισμική της ταυτότητα, από την οποία απορρέουν οι στάσεις και οι αντιλήψεις των μελών της, η μειονοτική ομάδα εντάσσεται στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας υποδοχής ως ισότιμο μέλος. Η κοινωνική ένταξη προϋποθέτει πολιτικές που ενισχύουν την ισότιμη πρόσβαση της μειονότητας στις ευκαιρίες για εργασία, εκπαίδευση, υγεία, κ.λπ. και την άρση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων σε βάρος της (Ζαϊμάκης, 2002:151).

Όπως στην περίπτωση της ενσωμάτωσης έτσι και στην κοινωνική ένταξη δεν υπάρχει μία και μοναδική διαδικασία, αλλά υπάρχουν πολλές και διαφορετικές μορφές ένταξης, που σε κάποιες περιπτώσεις είναι αλληλοσυγκρουόμενες. Η επιλογή της μορφής ένταξης και ενσωμάτωσης που τελικά θα επιλέξει η κοινωνία γίνεται με πολιτικούς όρους. Η Παπαδοπούλου τονίζει ότι, ανάλογα με την πολιτικοοικονομική συγκυρία, ο όρος γνώρισε μεταβολές που εξυπηρετούσαν τις εφαρμοζόμενες πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των κρατών. Για παράδειγμα, στην αγγλοσαξονική παράδοση οι όροι της ένταξης και ενσωμάτωσης είναι αποκλειστικά συνδεδεμένοι με τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας και την επαγγελματική ένταξη. Η πιθανότητα ενσωμάτωσης στην κοινωνία μέσω άλλου θεσμού αγνοείται (Παπαδοπούλου, 2006:304). Σε άλλες χώρες, όπως στη Γαλλία, οι δύο όροι παραπέμπουν κατά πρώτο και κύριο λόγο στην εκπαίδευση και δευτερευόντως στην οικονομική προοπτική. Βασικό κριτήριο ένταξης των μεταναστών θεωρείται η γνώση της γλώσσας και η επιτυχία στο σχολείο. Το δεύτερο κριτήριο αφορά το μέλλον τους και, πιο συγκεκριμένα, πού σκοπεύουν να μείνουν στο μέλλον: στη χώρα υποδοχής ή θα επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους. Το τρίτο κριτήριο ένταξης είναι η δυνατότητα των μεταναστών να ζουν μαζί με τους ντόπιους. Βεβαίως, η συμμετοχή στην αγορά εργασίας έχει βαρύνουσα σημασία για την ένταξη των μεταναστών,

δίνοντας προτεραιότητα στην καταπολέμηση των κοινωνικών διακρίσεων που παρατηρούνται εις βάρος τους στον τομέα αυτό (Ναζάκης και Χλέτσος, 2001:167). Στις έρευνες που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα, παρατηρείται ότι ως πρωταρχικό κριτήριο ένταξης προβάλλεται το νομικό καθεστώς. Η αδυναμία απόκτησης άδειας παραμονής θεωρείται άμεσο πρόβλημα για την ένταξη του μετανάστη στην ελληνική κοινωνία. Ακολουθούν τα άλλα κριτήρια, όπως η σταθερή εργασία, η ικανοποίηση της ανάγκης στέγασης, η γνώση της ελληνικής γλώσσας, η οικογενειακή επανένωση, η εκπαίδευση και η παιδεία των παιδιών, η συναναστροφή με τους ντόπιους, το ενδιαφέρον για τη ζωή του τόπου, η ιδιότητα μέλους συλλόγου, η πρόσβαση στις υπηρεσίες (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007:451).

Όσον αφορά τη διάκριση των εννοιών της ένταξης και ενσωμάτωσης, σε πρόσφατη έρευνα των Δημουλά και Παπαδοπούλου, οι δύο έννοιες διαφοροποιούνται στο εξής σημείο: Οι τομείς της καθημερινής ζωής του ατόμου που συνδέονται με το δημόσιο βίο, αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της κοινωνικής ένταξης. Εδώ εντάσσονται, η απασχόληση που θεωρείται ένας από τους πρώτιστες σημασίας μηχανισμούς ένταξης στην κοινωνία υποδοχής, οι όροι εισόδου και παραμονής στη χώρα με το νόμιμο ή όχι χαρακτήρα τους, ο χρόνος παραμονής, η ισότητα πρόσβασης στις δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες σε σύγκριση με τον ντόπιο πληθυσμό, η εκμάθηση της γλώσσας, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η σταθερότητα στην κατοικία, και ότι άλλο εντάσσεται στο δημόσιο βίο. Αντίθετα, ο ιδιωτικός βίος, ο τρόπος οργάνωσής του και οι δραστηριότητες μέσα σε αυτόν, παραπέμπουν στην κοινωνική ενσωμάτωση. Πρόκειται για μία πιο σύνθετη και πολύπλοκη διαδικασία, όπου η εγκατάσταση ή η συγκρότηση της οικογένειας, καθώς και η πολιτισμική και θρησκευτική ιδιαιτερότητα, είναι από τους βασικότερους παράγοντες. Τέλος, οι άτυπες κοινωνικές σχέσεις και, γενικότερα, η σχέση με την κοινωνία υποδοχής και τους ντόπιους, είναι παράγοντες που παραπέμπουν σε μία κοινωνική ενσωμάτωση που υποδηλώνει μία διαφορετική σχέση των μεταναστών με τον κοινωνικό τους περίγυρο.

Στην πράξη οι δύο διαδικασίες δεν θεωρούνται ανεξάρτητες και απομονωμένες η μία από την άλλη. Αλληλοεπηρεάζονται και αναμφισβήτητα η ένταξη τροφοδοτεί τη διαδικασία ενσωμάτωσης, χωρίς ωστόσο η πρώτη να οδηγεί πάντα στην υλοποίηση της ενσωμάτωσης. Επίσης, οι παράγοντες που τις διαμορφώνουν δεν επιδρούν με την ίδια βαρύτητα σε όλες τις περιπτώσεις.

1.3) Κοινωνικός αποκλεισμός:

Στον αντίποδα του όρου της κοινωνικής ένταξης βρίσκεται ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού. Πρόκειται για δύο συμπληρωματικούς και σε πλήρη εξάρτηση όρους, διότι εκεί που τελειώνει το περιεχόμενο του ενός αρχίζει το περιεχόμενο του άλλου.

Μέχρι πρόσφατα, υπήρχαν δυσκολίες στην αποσαφήνισή του. Ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού άλλοτε ταυτιζόταν με αυτόν της φτώχειας ή της περιθωριοποίησης και άλλοτε συνδεόταν μαζί τους, χωρίς όμως η φύση της σύνδεσης να είναι ξεκάθαρη. Στην πρώτη περίπτωση ο αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση συνδέονται με την αδυναμία πρόσβασης στην αμειβόμενη εργασία. Η ενσωμάτωση στην κοινωνία επιτυγχάνεται μέσω της ενσωμάτωσης της εργασίας, χωρίς ωστόσο να αναγνωρίζεται η πιθανότητα κάποιοι εργαζόμενοι να είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004:210). Στη δεύτερη περίπτωση ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με τη φτώχεια και κυρίως με τις απόψεις εκείνες που την αντιμετωπίζουν σαν κάτι πιο ουσιώδες από το χαμηλό εισόδημα, συνδέοντας τη με τις πολλαπλές διαστάσεις της στέρησης. Σε ποιες όμως περιπτώσεις η φτώχεια είναι ξεχωριστή έννοια και συνοψίζεται στην έλλειψη των υλικών πόρων και σε ποιες περιπτώσεις περιλαμβάνει τον κοινωνικό αποκλεισμό, με την έννοια της αδυναμίας συμμετοχής στην κοινωνική ζωή; (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004:239).

Άλλες φορές, πάλι, οι ορισμοί οι οποίοι δίνονταν για τον κοινωνικό αποκλεισμό περιέγραφαν μία δυσμενή κατάσταση που βίωναν κάποιες κοινωνικές ομάδες, χωρίς ωστόσο να αναφέρονται οι αιτίες που την προκαλούσαν. Αυτές οι ομάδες περιγράφονται ως ανασφαλείς και ευάλωτες, αποκλεισμένες από την κοινωνική και οικονομική ζωή. Πρόκειται για ανέργους, άτομα με έλλειψη δεξιοτήτων, με χαμηλό εισόδημα, με κακές συνθήκες διαβίωσης, με επισφαλή υγεία, με διαλυμένες οικογένειες, άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι, κ.λπ.

Ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού δεν χαρακτηρίζει απλώς μία κατάσταση αλλά μία σημαίνουσα διαδικασία, μέσω της οποίας τα άτομα μίας κοινωνίας γλιστρούν έξω από τους κυρίαρχους τρόπους οικονομικών ανταλλαγών και κοινωνικών σχέσεων (Κασιμάτη, 1998:69). Πρόκειται για μία διαδικασία που γεννιέται και αναπτύσσεται στην καρδιά του κοινωνικού γίγνεσθαι και σχετίζεται άμεσα με τα συστήματα των κοινωνικών αξιών και των κοινωνικών σχέσεων μίας εθνικής κοινωνίας. Η Παπαδοπούλου τονίζει ότι ο όρος αποκλεισμός δεν παραπέμπει αποκλειστικά σε οικονομικά φαινόμενα, αλλά και σε άλλα, πάσης φύσεως, που δεν

συνδέονται κατ' ανάγκη με τις οικονομικές συνθήκες του ατόμου και του συνόλου. Συνιστά τη διαδικασία εκείνη που εμφανίζεται ως αποτέλεσμα συσσώρευσης πολλών κοινωνικών μειονεκτημάτων, όπως αυτό της φτώχειας, της ασθένειας, της ρήξης των κοινωνικών δεσμών, κ.λπ. Όλα τα μειονεκτήματα, λοιπόν που προαναφέρθηκαν πλήττουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, γεγονός από το οποίο και συνάγεται η αδυναμία άσκησης των κοινωνικών δικαιωμάτων (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004:370).

Ο Τσιάκαλος επισημαίνει ότι αυτή η αδυναμία άσκησης των κοινωνικών δικαιωμάτων οδηγεί στην πρόκληση διαδικασιών κοινωνικού αποκλεισμού, μέσα από την παρεμπόδιση απορρόφησης δημόσιων και κοινωνικών αγαθών, όπως είναι η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη κ.λπ. Δημόσια χαρακτηρίζονται τα αγαθά στα οποία θεωρητικά έχουν πρόσβαση όλοι οι άνθρωποι και κοινωνικά εκείνα που χρηματοδοτούνται και παρέχονται από την οργανωμένη κοινωνία. Όσο λιγότερο δημόσιο και κοινωνικό πλούτο απορροφά ένας άνθρωπος τόσο περισσότερο αυξάνεται η πιθανότητα να οδηγηθεί στην οικονομική ανέχεια και στην περιθωριοποίηση (Κασιμάτη, 1998:58). Αυτή η δυνατότητα απορρόφησης των δημόσιων αγαθών διαφοροποιείται από ομάδα σε ομάδα ατόμων.

Στις κατηγορίες υψηλού κινδύνου εντάσσονται οι ομάδες εκείνες που τις προσδιορίζει η «ετερότητα» ως προς τη φυλή, την εθνική ταυτότητα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, οι μειονότητες, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες. Επίσης, σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι ομάδες με χαρακτηριστικά τα οποία ο κοινωνικός περίγυρος θεωρεί μειονεκτήματα και, εκ των πραγμάτων, περιορίζουν τις δυνατότητές τους να απορροφήσουν δημόσια αγαθά. Τυπικά παραδείγματα είναι η μεγάλη ηλικία, ο αναλφαβητισμός, η αδυναμία πρόσβασης στη νέα τεχνολογία, η μακρόχρονη ανεργία, οι εκ γενετής ή με επίκτητες ειδικές ανάγκες άνθρωποι, η φτώχεια, κ.ά. Θα πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι ο κοινωνικά αποκλεισμένος οφείλει τον αποκλεισμό του όχι σε ένα μειονέκτημα, αλλά, συνήθως, σε έναν συνδυασμό μειονεκτημάτων. Επιπλέον, ο αποκλεισμένος συμπαρασύρει και άλλα άτομα στη διαδικασία αυτή, κυρίως τα παιδιά του. Παρατηρείται, λοιπόν, η αναπαραγωγή του φαινομένου να γίνεται εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος (Κασιμάτη, 1998:74).

Η ύπαρξη και η αναπαραγωγή του κοινωνικού αποκλεισμού δεν συμβαίνει τυχαία. Η διαιώνιση του αποκλεισμού από την ισότιμη απορρόφηση των δημόσιων και κοινωνικών αγαθών είναι αποτέλεσμα ενός ιδεολογικού υπόβαθρου, που στερεί από κάποιες ομάδες αυτό το δικαίωμα, καθώς και η έλλειψη πολιτικής βούλησης για

την άσκηση μίας κοινωνικής πολιτικής που θα επιφέρει τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Όπως διαπιστώνεται, ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν μπορεί να αποδοθεί σε προσωπικές αποτυχίες και στην ανικανότητα του ατόμου, αλλά, κυρίως, στις κοινωνικές συνθήκες, στις πολιτικές και στις στρατηγικές που κάθε κοινωνία εφαρμόζει για να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές ομάδες της, δηλαδή πρακτικές που επιτρέπουν ή αποκλείουν τα μέλη μίας κοινωνίας να συμμετάσχουν στις διαφορετικές εκφάνσεις της σύγχρονης καθημερινότητας και να ασκήσουν τα κοινωνικά, τα πολιτισμικά και τα πολιτικά τους δικαιώματα (Κασιμάτη, 1998:160). Έτσι το περιεχόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού προσδιορίζεται με όρους πολιτικής και προτάσσει τη διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής.

Αυτό που εντοπίζει η Παπαδοπούλου στη μελέτη της για τη φύση του κοινωνικού αποκλεισμού, στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, κρίνεται εκ του αποτελέσματος που είναι η χαλάρωση του κοινωνικού ιστού και η διάσπαση της κοινωνικής συνοχής. Παρατηρείται, σύμφωνα με την ίδια συγγραφέα, ότι όσο αυξάνουν οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες σε μία κοινωνία, τόσο χαλαρώνει η κοινωνική συνοχή. Αντίστροφα, ένας δυνατός κοινωνικός δεσμός προστατεύει σε σημαντικό βαθμό τις κοινωνικές ομάδες, καθώς πολλές μορφές αποκλεισμού προκαλούνται από τη διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού. Επίσης, άτομα που δεν είχαν επαγγελματική ταυτότητα και χαρακτηρίζονταν από ολοκληρωτική απουσία οικονομικών πόρων συμβαίνει να βρίσκονται πολύ πιο κοντά στην κοινωνία λόγω των ισχυρών κοινωνικών δεσμών που είχαν αναπτύξει, σε αντίθεση με άλλα άτομα που, αν και είχαν επαφή με κάποιο επαγγελματικό χώρο, ζουν στο περιθώριο, ακολουθώντας μία πορεία αποκλεισμού λόγω έλλειψης πλέγματος κοινωνικών σχέσεων και αλληλεγγύης (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004:377). Για το λόγο αυτό, προληπτικά και θεραπευτικά μέτρα ενάντια στην εξάπλωση του φαινομένου είναι η σύσφιξη των κοινωνικών δεσμών, ιδιαίτερα των οικογενειακών σχέσεων και η ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Όπως προαναφέρθηκε, οι μεταναστευτικές ομάδες έχουν χαρακτηριστικά και στοιχεία που διευκολύνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι κατά κύριο λόγο η δυσμενής οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση και οι πολιτισμικές τους διαφορές με τη χώρα υποδοχής. Ιδιαίτερα για τους ανεπίσημους μετανάστες, ο φόβος της απόλυσης και του ακούσιου επαναπατρισμού στη χώρα καταγωγής τους αναγκάζει να ανεχθούν πολλαπλές διακρίσεις και κακομεταχειρίσεις στον οικονομικό και στον κοινωνικό τομέα. Όπως σημειώνει ο Ζαϊμάκης, οι χαμηλές

αμοιβές και η ανασφάλιστη εργασία του δευτερογενούς τομέα εργασίας, μαζί με τη γενικότερη αντιμετώπιση που έχουν από τους ντόπιους κατοίκους ως υποδεέστεροι πολίτες της χώρας υποδοχής και τη σκληρή μεταχείριση που τους επιφυλάσσουν οι κατασταλτικοί μηχανισμοί, τους καθιστούν ομάδα υψηλού κινδύνου (Ζαϊμάκης, 2002:205). Η φτώχεια που προέρχεται από την εκμετάλλευση και την οικονομική ανισότητα είναι η απαρχή για μία σειρά χαρακτηριστικών αποστέρησης, αποξένωσης και απομόνωσης, τα οποία τους οδηγούν στο στιγματισμό και στην περιθωριοποίηση. Μη γνωρίζοντας συχνά το πλαίσιο των θεσμών της χώρας υποδοχής, των κανόνων και των δικαιωμάτων τους, μην έχοντας πρόσβαση στο πολιτικό και νομικό σύστημα της χώρας, εγκλωβίζονται στη διαδικασία του κοινωνικού αποκλεισμού (Πετμετζίδου και Παπαθεοδώρου, 2004:440).

Επίσης, όπως τονίζει η Κασσιμάτη, οι πολιτισμικές διαφορές αποτελούν σοβαρές αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού. Όσο μεγαλύτερη είναι η πολιτισμική απόσταση ανάμεσα στον μετανάστη και στον ντόπιο κάτοικο, αλλά και όσο περισσότερες οι διαφορές φυλής, θρησκείας και ιστορικής πορείας, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα αποδιοργάνωσης και απομόνωσης του μετανάστη στη χώρα υποδοχής, με τα ανάλογα αποτελέσματα. Η μετανάστευση από μόνη της είναι μία διαδικασία ξεριζωμού του ατόμου από το πολιτισμικό του περιβάλλον. Η διαφορετική γλώσσα, τα έθιμα, το σύστημα αξιών, η ψυχαγωγία, οι διατροφικές συνήθειες, κ.λπ. είναι ορισμένα στοιχεία της χώρας υποδοχής που η άγνοια τους έχει ως αποτέλεσμα ο μετανάστης να αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα προσαρμογής (Κασσιμάτη, 1998:278).

1.4) Πολυπολιτισμικότητα:

Τόσο το αφομοιωτικό όσο και το μοντέλο της ενσωμάτωσης δεν κατάφεραν να δώσουν αξιόπιστες απαντήσεις στα προβλήματα της περιθωριοποίησης, της οικονομικής εκμετάλλευσης, των κοινωνικών διακρίσεων, της καταπίεσης, της αδυναμίας κοινωνικής ανόδου, και άλλων δεινών που αντιμετώπιζαν οι μετανάστες στις χώρες υποδοχής. Η αντίληψη ότι η πολιτισμική ομογενοποίηση θα μπορούσε να εξαλείψει τα όποια προβλήματα προέκυπταν από τη μειονεκτική θέση που καταλαμβάνουν οι μειονοτικές ομάδες, στο συσχετισμό δύναμης και εξουσίας με την πλειονότητα, δεν επαληθεύτηκε ποτέ. Αντίθετα, σημειώνει η Δημητράκα, η έλλειψη δικαιωμάτων των μειονοτήτων είχε ως αποτέλεσμα τη διαιώνιση αυτών των

προβλημάτων. Οι μειονότητες, αφενός, υποχρεώνονται να ενταχθούν σε ένα σύστημα, στο οποίο δεν έχουν το δικαίωμα άρθρωσης του δικού τους λόγου και, αφετέρου, χρεώνονται την περίπτωση αποτυχίας που αποδίδεται στις περιορισμένες δυνατότητές τους από την κυρίαρχη ομάδα (Δημητράκα, 2004:84).

Η ανάπτυξη των κοινωνικών κινημάτων τη δεκαετία του 1960 και στις αρχές του 1970 βοήθησε στη διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων, ελευθεριών, οικονομικής ένταξης και του δικαιώματος στη διαφορετικότητα των μειονοτικών ομάδων. Την ίδια χρονική στιγμή αρχίζει να αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα της πολιτισμικής ταυτότητας των μειονοτήτων, ως ουσιώδους στοιχείου για την ένταξή τους στη χώρα υποδοχής.

Η πολυπολιτισμική προσέγγιση εμφανίζεται σε αυτή τη χρονική συγκυρία, αναδεικνύοντας τον πολιτισμικό πλουραλισμό ως κυρίαρχο στοιχείο των σύγχρονων κοινωνιών. Μέσα από αυτή την προσέγγιση δίνεται έμφαση στην καλλιέργεια του σεβασμού των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών όλων των διαφορετικών ομάδων που συμβιώνουν μέσα σε μία κοινωνία. Σε αυτή τη περίπτωση η πολιτισμική ετερότητα δεν εκλαμβάνεται ως απειλή για την κοινωνική συνοχή και την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας, αλλά ως πλούτος που παρέχει τη δυνατότητα διεύρυνσης των πολιτισμικών οριζόντων της χώρας (Δημητράκα, 2004:85). Για το λόγο αυτό, η ιδέα της πολυπολιτισμικότητας αποβλέπει στην προστασία του εθνικοπολιτιστικού υπόβαθρου της κάθε κοινότητας και όχι στην εξομάλυνση των διαφορών ή στην υιοθέτηση του κυρίαρχου πολιτισμικού μοντέλου από τις μειονότητες.

Η αναγνώριση της πολιτισμικής πολλαπλότητας των σύγχρονων κοινωνιών μετατοπίζει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον και τον δημόσιο προβληματισμό από την εθνοκεντρική προσέγγιση προς τον πολιτισμικό πλουραλισμό. Όπως υποστηρίζει ο Μάρκου «οι σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες θεωρείται ότι λειτουργούν πιο αποτελεσματικά και αρμονικά στη βάση του πλουραλισμού, αναγνωρίζοντας το δικαίωμα στη διαφορετικότητα των εθνικών/μεταναστευτικών ομάδων και ενθαρρύνοντας όλους τους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωσή της» (Μάρκου, 1996:14). Οι διαφορετικοί πολιτισμοί των διαφόρων μειονοτικών ομάδων θα πρέπει να κατανοηθούν, να γίνουν αποδεκτοί και να αφεθούν ελεύθεροι να εκφραστούν, για να μπορέσουν να υπάρξουν αρμονικές σχέσεις και συνοχή στην κοινωνία.

Η θεωρητική τεκμηρίωση της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας ίσως βρίσκει την καλύτερη διατύπωσή της στο παρακάτω απόσπασμα της Swann Report:

«Μία πολυπολιτισμική κοινωνία θα λειτουργούσε στην πραγματικότητα αποτελεσματικότερα και αρμονικότερα στη βάση του πλουραλισμού, ο οποίος καθιστά ικανά, προσδοκά και ενθαρρύνει τα μέλη όλων των εθνικών ομάδων, της μειονότητας και της πλειονότητας, να συμμετέχουν πλήρως στη διαμόρφωση της κοινωνίας συνολικά στο πλαίσιο κοινά αποδεκτών αξιών, πρακτικών και διαδικασιών, ενώ παράλληλα θα επιτρέπει, όπου είναι αναγκαίο, την παροχή βοήθειας στις εθνικές μειονοτικές κοινότητες για τη διατήρηση της ιδιαίτερης εθνικής τους ταυτότητας μέσα σ' αυτό το κοινό πλαίσιο», και καταλήγει, λέγοντας ότι «μία δημοκρατική πλουραλιστική κοινωνία αναζητά να επιτύχει μία ισορροπία ανάμεσα στη διατήρηση και στην ενεργό υποστήριξη των ουσιαστικών στοιχείων των πολιτισμών και των τρόπων ζωής όλων των εθνικών ομάδων από τη μία πλευρά και, από την άλλη, την αποδοχή από όλες τις ομάδες κοινά αποδεκτών αξιών που χαρακτηρίζουν την κοινωνία στο σύνολό της» (Μάρκου, 1996:16).

Ωστόσο, η ιδεαλιστική και ρομαντική σκοπιά αυτής της θεώρησης δέχεται κριτική. Κατηγορείται ότι προωθεί έμμεσα την αφομοίωση, καθώς εστιάζεται μόνο στο πολιτισμικό επίπεδο, παραπέμποντας σε μία επιφανειακή περιγραφή της πολιτισμικής διαφοροποίησης που παρατηρείται σε μία κοινωνία, παραβλέποντας τις συνέπειες της κοινωνικής διάκρισης και του θεσμικού ρατσισμού (Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη, 2005:243). Παρά τις όποιες προσπάθειες προστασίας και αντιπροσώπευσης των μειονοτικών ομάδων στα διάφορα πεδία της κοινωνικής ζωής, όπως είναι η εργασία, οι παροχές κοινωνικών υπηρεσιών, οι κοινωνικές δραστηριότητες, κ.λπ., όλες οι ενέργειες προωθούνται από την κυρίαρχη ομάδα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν συντελείται αυτόματα οποιαδήποτε μεταφορά εξουσίας από την κυρίαρχη ομάδα, ούτε υπάρχει αύξηση του μεριδίου της εξουσίας των μειονοτικών ομάδων (Ζαϊμάκης, 2002:148).

Ένα άλλο σημείο κριτικής εστιάζεται στον όρο της αρμονικής συμβίωσης των διαφορετικών πολιτισμών. Τι σημαίνει αυτό και πώς εννοείται; Ειρηνική ή δημιουργική συνύπαρξη; Επειδή ο ένας έχει αποδεχθεί πλήρως την κυριαρχία του άλλου και, ταυτόχρονα, τη δική του περιθωριοποίηση; Επιπλέον ο όρος προσδίδει μία «εξωτερικότητα» στη πολυπολιτισμικότητα, προσανατολίζοντας τη σε μία εξωτερική σχέση διαφορετικών πολιτισμών με κυρίαρχο στοιχείο αυτό της μεταξύ τους ανοχής και όχι σε διαπολιτισμική, εσωτερική σχέση, η οποία επιτρέπει την αλληλοεπιρροή και τη σύνθεση διαφορετικών πολιτισμών (Ναξάκης και Χλέτσος, 2001:245).

Από την άλλη πλευρά, όμως, η πολυπολιτισμικότητα εμφανίζει το πλεονέκτημα ότι δεν συγκρίνει και δεν ιεραρχεί τις διαφορετικές κουλτούρες ή πολιτισμικές ομάδες, θεωρώντας ότι συνεισφέρουν ισάξια στο κοινωνικό σύνολο. Ακόμη, αποδέχεται ότι η διαφοροποίηση μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση και αποκλεισμό αν δεν επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των πολιτισμικά διαφορετικών ομάδων μέσα στην κοινωνία. «Μία πολυπολιτισμική πολιτική οφείλει να ενισχύσει την κοινωνική ένταξη της πολιτισμικά διαφέρουσας ομάδας και να αποτρέψει την περιχαράκωσή της. Η απομόνωση και η δημιουργία ενός γκέτο είναι ένας σημαντικός κίνδυνος αφού διαιωνίζει και πολλές φορές υπερτονίζει τις αξίες και τα γνωρίσματα της περιχαρακωμένης ομάδας, ενισχύοντας τις κοινωνικές διακρίσεις και τις πολιτισμικές αποστάσεις από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, επιβραδύνοντας με αυτό τον τρόπο τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης. Οι μειονοτικές ομάδες και οι μετανάστες προτιμούν αυτό το περιβάλλον που τους παρέχει ασφάλεια από το εχθρικό περιβάλλον της περιρρέουσας κοινωνίας» (Ζαϊμάκης, 2002:207).

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα ζητήματα της ένταξης δεν πρέπει να σχετίζονται τόσο πολύ με την κουλτούρα και με τη πολιτισμική διαφοροποίηση όσο με τις ευκαιρίες που δίνονται στις μειονοτικές ομάδες. Δεν σχετίζονται με την πολιτισμική κληρονομιά μίας ομάδας, αλλά με την ικανότητά της να ανταπεξέρχεται στις κοινωνικές απαιτήσεις. Αφορούν κατά βάση την ανισότητα και τη διάκριση που υφίστανται αυτές οι ομάδες (Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη, 2005:244). Για το λόγο αυτό, επισημαίνει ο Γιαννόπουλος, η πολυπολιτισμικότητα μπορεί να συμβάλλει θετικά στην ανταγωνιστική σχέση της μειονότητας και, ειδικότερα, του μετανάστη με την κοινωνία υποδοχής και στις κοινωνικές διακρίσεις που υπόκεινται, μόνο με την προϋπόθεση ότι συμβαδίζει με την ισότητα. Η προβολή της πολυπολιτισμικότητας χωρίς την ισότητα, αναπαράγει τις διακρίσεις και, ενδεχομένως, ευνοεί την περιθωριοποίηση. Η ισότητα όχι μόνο μπορεί να συνυπάρξει με την αποδοχή του διαφορετικού ως «ίση ελευθερία», αλλά είναι και η μοναδική συνθήκη που μπορεί να δικαιώσει το διαφορετικό, επιτρέποντας του όχι απλώς να υπάρχει, αλλά να συνδιαμορφώνει την κοινωνική συνείδηση (Ναζιάκης και Χλέτσος, 2001:245).

Η Κανδυλάκη τονίζει ότι η εκπαίδευση είναι ένα από τα σημαντικότερα πεδία για την ανάπτυξη της πολυπολιτισμικής διαλεκτικής, που αφορά την πολιτισμική διαφορετικότητα και την ισότητα ευκαιριών στην παιδεία. Μέσα από την παιδεία μπορεί σταδιακά να αρθούν οι κοινωνικές διακρίσεις και να πραγματοποιηθεί αποτελεσματικά η κοινωνική ένταξη των πολιτισμικά διαφορετικών κοινωνικών

ομάδων. Επιπλέον, μέσα από την πολυπολιτισμική και την αντιρατσιστική εκπαίδευση, οι νέοι που προέρχονται από την κυρίαρχη πλειονότητα μπορούν να αναπτύξουν στάσεις, πεποιθήσεις και συμπεριφορές που δεν θα χαρακτηρίζονται από προκαταλήψεις και ρατσισμό (Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη, 2005:244). Με αυτό τον τρόπο, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει, αφενός, στην ανάπτυξη της κοινωνικής συνοχής και, αφετέρου, στην καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Η μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο αποτελεί μία περίπλοκη και σύνθετη διαδικασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Ελλάδα υπάρχουν δυο «ιστορικές μειονότητες», η μουσουλμανική και εκείνη των Αθιγγάνων (Δαμανάκης, 2002). Σε αυτές τις δυο εθνοτικές-πολιτισμικές ομάδες προστέθηκαν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και κυρίως τη δεκαετία του 1990 μετανάστες ελληνικής εθνοτικής καταγωγής όπως οι Ρωσοπόντιοι παλιννοστούντες και οι Βορειοηπειρώτες, μετανάστες από τις πρώην κομμουνιστικές χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης αλλά και πολίτες χωρών της Ασίας και της Αφρικής. Σε μικρότερο βαθμό εξακολούθησε δε και ο επαναπατρισμός Ελλήνων μεταναστών από τη Δυτική Ευρώπη, την Αμερική και την Αυστραλία, καθώς και η μετανάστευση πολιτών αναπτυγμένων χωρών (όπως για παράδειγμα το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και άλλες) (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Η ακριβής ποσοτική διάσταση των μετανευστικών ροών είναι δύσκολο να απεικονισθεί από τα επίσημα στοιχεία, επειδή οι περισσότεροι από τους αλλοδαπούς που εισήλθαν στην Ελλάδα στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 ήταν παράνομοι. Αντίθετα, το μεταναστευτικό απόθεμα μπορεί να προκύψει από τα αποτελέσματα των απογραφών (Παπαδοπούλου, 2006:291). Έτσι, με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 2001, σήμερα διαμένουν στην Ελλάδα περίπου 11 εκατομμύρια άνθρωποι (10.964.020) από τους οποίους 797.091 είναι αλλοδαποί, νόμιμοι και παράνομοι μετανάστες. Σε αυτούς περιλαμβάνονται 47.000 πολίτες από άλλες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι προφανές ότι η δημογραφική ανάπτυξη της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία οφείλεται εξ ολοκλήρου στην εισροή από τρίτες χώρες ξένων εργαζόμενων και των οικογενειών τους (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Ο ξένος πληθυσμός εντάσσεται στην συντριπτική του πλειοψηφία (περίπου 80%) στο ηλικιακό φάσμα των 15-64 ετών, είναι δηλαδή δυνάμει οικονομικά ενεργός πληθυσμός. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, 90% των αλλοδαπών εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας και μόνο 6,5% αυτοαπασχολούνται. Περίπου 25% των μεταναστών απασχολείται στις οικοδομές, 20% στις λεγόμενες 'άλλες υπηρεσίες', συνήθως δηλαδή σε οικιακές εργασίες, φροντίδα ηλικιωμένων και

παιδιών, 17,5% στον αγροτικό τομέα και λίγο περισσότερο από το 15% σε τουριστικές και εμπορικές υπηρεσίες (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Από τους 762.000 καταγεγραμμένους αλλοδαπούς περισσότεροι από τους μισούς (438.000, 57% του συνόλου) είναι Αλβανοί πολίτες. Περίπου 1/3 των Αλβανών εργάζονται στις οικοδομές και 20% στον αγροτικό τομέα. Δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα είναι οι Βούλγαροι με 35.000 καταγεγραμμένους. Ένα τρίτο των Βούλγαρων πολιτών εργάζεται στον αγροτικό τομέα ενώ άλλο ένα τρίτο περίπου (29%) στις οικιακές και άλλες υπηρεσίες. Μετά την Βουλγαρία ακολουθούν οι ακόλουθες εθνικότητες: Γεωργία, Ρουμανία (με περίπου 20.000 άτομα η καθεμία), Ρωσική Ομοσπονδία (17.500), Ουκρανία, Πακιστάν και Ινδία (με λίγο περισσότερους από 10.000 εγγεγραμμένους η καθεμία) και Πολωνία (13.000). Στην Ελλάδα κατοικούν λοιπόν σήμερα περίπου ένα εκατομμύριο μετανάστες (συμπεριλαμβανόμενων και των ομογενών), που αντιστοιχούν στο 9% περίπου του συνολικού πληθυσμού και σε περισσότερο από το 12% της εργατικής δύναμης της χώρας (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Η συνέχιση του φαινόμενου της μετανάστευσης προς την Ελλάδα δείχνει ότι η χώρα χρειάζεται μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και συνολική πολιτική προσέγγιση του φαινομένου για να αντιμετωπίσει τις διεθνείς μετακινήσεις πληθυσμών. Θα μπορούσε να διακρίνει κανείς τρεις φάσεις στην αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου από την ελληνική πολιτεία:

- Η πρώτη μέχρι τα τέλη του '80 (περίοδος ανοχής)
- Η δεύτερη που καθορίζεται από το νόμο 1975/91 (φάση της ποινικοποίησης)
- Η τρίτη συνδέεται με τη διαδικασία της νομιμοποίησης, που ξεκίνησε το Νοέμβριο του 1997 (φάση της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης (Κούρτοβικ, Μαρβάκης κ.α., 2001:163).

Νόμος 2910/2001:

Με το νόμο 2910/2001 («είσοδος και παραμονή των αλλοδαπών στην Ελληνική επικράτεια - κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις») ανοίγει το δρόμο για το Δεύτερο Πρόγραμμα Νομιμοποίησης και αποτελεί σταθμό στη θεσμοθέτηση μιας νομοθεσίας για τη μετανάστευση. Βασικά σημεία του Νόμου αποτελούν τα εξής:

- Ανατίθεται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ο συντονισμός της μεταναστευτικής πολιτικής.
- Σε κάθε περιφερειακή διεύθυνση αλλοδαπών και μετανάστευσης συνίσταται τριμελής Επιτροπή Μετανάστευσης που γνωμοδοτεί κατόπιν συνεντεύξεων με τον ενδιαφερόμενο, για την χορήγηση ή ανανέωση της άδειας παραμονής.
- Το άρθρο 19 καθορίζει τη διαδικασία χορήγησης άδειας για την παροχή εξαρτημένης εργασίας σε αλλοδαπό. Η χορήγηση άδειας εργασίας αποτελεί προϋπόθεση για την άδεια εισόδου και την άδεια παραμονής. Γι' αυτόν τον λόγο, η ισχύς της σύμβασης για την απασχόληση του αλλοδαπού τελεί υπό την αναβλητική αίρεση της χορήγησης της άδειας παραμονής (Καψάλης και Κατσορίδας, 2004:10).

Το Δεύτερο Πρόγραμμα Νομιμοποίησης, 2001:

Ο νόμος 2910 επικυρώθηκε στις 2 Μαΐου 2001. Η ημερομηνία κατάθεσης των αιτήσεων στο πλαίσιο του προγράμματος νομιμοποίησης ορίστηκε στις 2 Αυγούστου της ίδιας χρονιάς. Μέσα σε τρεις μήνες, 351.000 αλλοδαποί κατέθεσαν αίτηση, για να αποκτήσουν, σε πρώτη φάση, προσωρινή κάρτα παραμονής ισχύος έξι μηνών. Συνολικά, κατατέθηκαν 153.282 αιτήσεις στην Αττική, ενώ 80.000 από τους αιτούντες ήταν αλβανικής υπηκοότητας (Tzilivakis, 2005:13).

Η δεύτερη φάση νομιμοποίησης ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 2001. Όσοι απόκτησαν την προσωρινή κάρτα παραμονής, κλήθηκαν να ανανεώσουν την αίτησή τους, για να αποκτήσουν άδεια παραμονής που, αυτή τη φορά θα ίσχυε για ένα χρόνο, και να καταθέσουν αίτηση για απόκτηση άδειας εργασίας (σύμβαση) και απόδειξη συνεισφοράς τους στον ασφαλιστικό φορέα του επαγγελματικού τους τομέα (Tzilivakis, 2005:13).

Λόγω όμως, του μεγάλου αριθμού αιτούντων, αλλά λόγω της δυσκολίας που αντιμετώπισαν οι υπάλληλοι στην ερμηνεία του νόμου, το κράτος αναγκάστηκε να επιμηκύνει την περίοδο ισχύος των προσωρινών αδειών που είχαν δοθεί κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης νομιμοποίησης (Ιανουάριος 2002, Απρίλιος 2002, Ιανουάριος 2003). Επίσης, λόγω των πολλαπλών γραφειοκρατικών προβλημάτων που ανέκυψαν κατά την εφαρμογή του, ο νόμος τροποποιήθηκε δεκάδες φορές στα τέσσερα χρόνια εφαρμογής του (Tzilivakis, 2005:15).

Τέλος, λόγω των χρονοβόρων διαδικασιών αλλά και της γραφειοκρατίας, πολλές άδειες παραμονής εκδίδονταν και παραλαμβάνονταν αφού είχαν ήδη λήξει. Αν και το πρόβλημα αυτό ομολογείται από τους ίδιους τους αρμόδιους φορείς, η πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη για έναρξη ισχύος της άδειας από τη στιγμή της παραλαβής της, την οποία υποστηρίζουν και οι σύλλογοι των μεταναστών, δεν έχει γίνει δεκτή. Κατά συνέπεια, το πρόβλημα παραμένει και επιτείνεται. Έτσι η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της ΕΕ η οποία εκδίδει ληγμένες άδειες παραμονής.

Ίση μεταχείριση για τους υπηκόους των νέων χωρών-μελών της Ε.Ε με 12μηνη νόμιμη διαμονή στη χώρα, 2004:

Σύμφωνα με τους όρους της εγκυκλίου 37/10014/04 του Υπουργείου Δικαιοσύνης, οι υπήκοοι των οχτώ νέων ευρωπαϊκών χωρών-μελών, θα τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης με τους υπηκόους της Ε.Ε των 15, με την προϋπόθεση ότι διαθέτουν στοιχεία που αποδεικνύουν τη δωδεκάμηνη νόμιμη παραμονή και εργασία τους στη χώρα. Όσοι αδυνατούν να προσκομίσουν τα απαιτούμενα αποδεικτικά, συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται όπως όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών, δεν προστατεύονται από απελάσεις και οφείλουν να ανανεώνουν τις άδειες εργασίας και παραμονής τους. Περίπου 40.000 με 50.000 υπήκοοι των νέων χωρών ζουν και εργάζονται νόμιμα στην Ελλάδα, αλλά δεν είναι σαφές πόσοι από αυτούς μπορούν να αποδείξουν την δωδεκάμηνη παρουσία τους.

Νόμος 3304/2005 για ίση μεταχείριση στην εργασία, στην απασχόληση και στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών (25/01/2005):

Ο νόμος 3304/2005 ενσωματώνει στην ελληνική νομοθεσία τις ευρωπαϊκές οδηγίες 43/2000 και 78/2000, και τέθηκε σε εφαρμογή από το Φεβρουάριο του 2005. Σύμφωνα με το άρθρο 16 του νόμου «Όποιος παραβιάζει την κατά παρόντα νόμο απαγόρευσης της διακριτικής μεταχείρισης για λόγους εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής ή θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, κατά τη συναλλακτική διάθεση αγαθών ή προσφορά υπηρεσιών στο κοινό, τιμωρείται με φυλάκιση 6 μηνών μέχρι 3 ετών και με χρηματική ποινή 1.000 έως 5.000 ευρώ».

Το άρθρο 19, σχετικά με τους «φορείς προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης» ορίζει ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης-στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά, ή νομικά πρόσωπα-το Συνήγορο του

Πολίτη και ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης-στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα-την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, της οποίας η σύσταση ορίζεται στον ίδιο νόμο (άρθρο 21). Τέλος, «στον τομέα απασχόλησης και εργασίας, φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ορίζεται το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.ΕΠ.Ε)».

Ο Νόμος 3386/2005:

Στις 23 Αυγούστου 2005 ψηφίσθηκε ο νόμος 3386/2005 που ρυθμίζει θέματα μετανάστευσης και ενσωματώνει τις Οδηγίες 2003/86/EK (σχετικά με το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης) και 2003/109/EK (σχετικά με το καθεστώς των επί μακράς διαμενόντων). Ο νόμος περιλαμβάνει πρόγραμμα νομιμοποίησης των παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών (άρθρο 91) και ρυθμίζει θέματα εισόδου και διαμονής και κοινωνικής ένταξης στη χώρα των υπηκόων τρίτων χωρών. Τα άρθρα 65 και 66 εισάγουν ένα Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών, με βάση το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους και με σκοπό την επιτυχή ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία με έμφαση στους εξής τομείς: πιστοποιημένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, παρακολούθηση εισαγωγικών μαθημάτων ιστορίας, πολιτισμού και τρόπου ζωής της ελληνικής κοινωνίας, ένταξη στην ελληνική αγορά εργασίας και ενεργό κοινωνική συμμετοχή (Τριανταφυλλίδου 2005).

Στις 12 Νοεμβρίου 2007 δόθηκε στη δημοσιότητα από το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΥΠΕΣΔΔΑ), το «Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης για την ομαλή προσαρμογή και κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ελληνική Επικράτεια», με την επωνυμία «Πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ». Η ολοκλήρωση του Προγράμματος συνδυάζεται και με την ίδρυση Γενικής Διεύθυνσης Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης στο υπουργείο Εσωτερικών. Αρμοδιότητές της θα είναι η συμμετοχή της στο σχεδιασμό της πολιτικής σε θέματα κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών - ομογενών και λοιπών ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Το Πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ, αποσκοπεί στην εμπέδωση της κοινωνικής συνοχής, μέσα από την αναγνώριση της διαφορετικότητας και τον πλήρη σεβασμό των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» (ΥΠΕΣΔΔΑ). Η σημασία της προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες εθνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές, γλωσσικές,

αποτελεί σήμερα μια οικουμενική παραδοχή (Lenhart, 2006). Τα κράτη υποχρεούνται να εγγυώνται σε άτομα ανήκοντα σε μειονότητα την άνευ διακρίσεων άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Την παρούσα ελληνική μεταναστευτική πολιτική χαρακτηρίζει όμως η απουσία μέτρων για την εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους αλλοδαπούς εργαζόμενους (Γεωργούλας, 2001). Οι υπηρεσίες του κράτους λειτουργούν περισσότερο σε επίπεδο αστυνόμευσης και καταστολής και δεν υπάρχει συγκεκριμένη κοινωνική πολιτική για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους που βρίσκονται στην Ελλάδα.

2.1) Προϋποθέσεις για την απόκτηση άδειας παραμονής:

Σύμφωνα με το νόμο και υπό την προϋπόθεση ότι δεν αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια της χώρας, η άδεια παραχωρήθηκε σε αλλοδαπούς τρίτων χωρών, που διέμεναν στην Ελλάδα μέχρι και τις 31 Δεκεμβρίου 2004 και οι οποίοι διέθεταν ένα από τα παρακάτω αποδεικτικά στοιχεία της συνεχούς παρουσίας τους στην χώρα μέχρι τη συγκεκριμένη ημερομηνία:

1. την προσκόμιση ενός εγγράφου εισόδου στη χώρα (βίζα),
2. την ημερομηνία κατάθεσης αίτησης άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους,
3. την προσκόμιση αριθμού φορολογικού μητρώου (Α.Φ.Μ.),
4. έγγραφο ασφαλιστικού ταμείου, που βεβαιώνει συνεισφορά του αιτούντος στο ταμείο που να αντιστοιχεί σε 150 μέρες εργασίας,
5. έγγραφο στο οποίο αναγράφεται η ημερομηνία απόρριψης της αίτησης πολιτικού ασύλου.

Νόμος 3838/2010 κρίθηκε ως αντισυνταγματικός:

Εκτιμούμε πως ένα πράγμα το οποίο δεν είναι δικαίωμα των παιδιών είναι να επιλέξουν τους γονείς τους, κι αυτά τα παιδιά δεν είχαν δικαίωμα να επιλέξουν Έλληνες γονείς. Πάνω σ' αυτή την ιδέα στηρίχτηκε και ο Γιάννης Ραγκούσης, (Έλληνας πολιτικός που διατέλεσε Υπουργός Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης 2009-2011 στην κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου), με αποτέλεσμα στις 24 Μαρτίου 2010 προώθησε να νομοθετηθεί ο Ν.3838/2010 ΦΕΚ Α 49/24.3.2010 με τίτλο: Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες

ρυθμίσεις. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος ορίζει ότι το παιδί αλλοδαπών που γεννιέται και συνεχίζει να ζει στην Ελλάδα, από γονείς που διαμένουν μόνιμα και νόμιμα και οι δυο στη χώρα επί τουλάχιστον πέντε συνεχή έτη, αποκτά από τη γέννησή του την Ελληνική ιθαγένεια, εφόσον το ζητήσουν με αίτηση οι γονείς του. Αν το τέκνο γεννήθηκε πριν τη συμπλήρωση της πενταετούς νόμιμης διαμονής και από τους δυο γονείς στη χώρα, η κοινή δήλωση και αίτηση εγγραφής υποβάλλεται με την παρέλευση της πενταετούς συνεχούς νόμιμης διαμονής και του δεύτερου γονέα, το δε τέκνο αποκτά την Ελληνική Ιθαγένεια από την υποβολή τους. Κατόπιν, το τέκνο αλλοδαπών που έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την παρακολούθηση έξι τουλάχιστον τάξεων Ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα, αποκτά την Ελληνική Ιθαγένεια. Τη δήλωση και την αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο την υποβάλλει ο γονέας ή εκπρόσωπος του ανήλικου. Εφόσον, η δήλωση και η αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο δεν υποβάλλεται από κοινού από τους γονείς μέχρι την ενηλικίωσή του, το τέκνο αποκτά την Ελληνική Ιθαγένεια με δήλωση και αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο, που το ίδιο δικαιούται να υποβάλλει στον δήμο όπου κατοικεί νόμιμα και μόνιμα δυνάμει σχετικού νόμιμου τίτλου σε ισχύ, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία 3 ετών από τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας του. Επιπροσθέτως, τονίζουμε, ότι η αίτηση απορρίπτεται αν συντρέχει ποινικό κώλυμα. Τέλος, για την υποβολή των προβλεπόμενων στο παρόν άρθρο δηλώσεων και αιτήσεων εγγραφής σε δημοτολόγιο καταβάλλεται παράβολο ύψους 100€, που εισπράττεται από τον οικείο δήμο και διατίθεται αποκλειστικά για την λειτουργία των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για την διεκπεραίωση των δηλώσεων και αιτήσεων και τη διενέργεια των σχετικών εγγράφων.

Δικαίωμα ψήφου στις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης

Το νομοσχέδιο δίνει το δικαίωμα του εκλέγειν στις δημοτικές εκλογές κάτω από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- **1.** Είναι κάτοχοι «Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς» (ΕΔΤΟ) ή τίτλου διαμονής ως μέλη οικογένειας κατόχου τέτοιου Δελτίου και έχουν συμπληρώσει, από την υποβολή της αίτησης για την απόκτηση του Δελτίου ή τίτλου αντίστοιχα, πενταετή συνεχή και νόμιμη διαμονή στη χώρα.

- 2. Είναι κάτοχοι άδειας διαμονής αορίστου χρόνου ή δεκαετούς διάρκειας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2910/2001 (ΦΕΚ Α' 91) και της παραγράφου 2 του άρθρου 91 του Ν. 3386/2005, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.
- 3. Έχουν υπαχθεί, στο καθεστώς των επί μακρόν διαμενόντων, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του π.δ. 150/2006 (ΦΕΚ Α' 160) ή στο προβλεπόμενο με την ειδική ρύθμιση του άρθρου 40 παρ. 7 του ν. 3731/2008 (Φ.Ε.Κ. Α, 263).
- 4. Είναι κάτοχοι «Δελτίων Μόνιμης Διαμονής», ως μέλη οικογένειας Έλληνα πολίτη ή πολίτη Κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 63 του ν. 3386/2005 και του άρθρου 17 του π.δ/τος 106/2007 (Φ.Ε.Κ. Α, 135) καθώς και δελτίων ή αδειών παραμονής ως μέλη οικογένειας Έλληνα πολίτη ή πολίτη Κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας διανύσει πέντε συνεχή έτη νόμιμης διαμονής στη χώρα.
- 5. Είναι γονείς ανηλίκων Ελλήνων πολιτών, σύμφωνα με το άρθρο 94 του ν. 3386/2005, όπως ισχύει, εφόσον, έχουν συμπληρώσει πενταετή συνεχή και νόμιμη διαμονή στη χώρα.
- 6. Έχουν αναγνωρισθεί ως πολιτικοί πρόσφυγες ή έχουν υπαχθεί στο καθεστώς επικουρικής προστασίας ή προστασίας για ανθρωπιστικούς λόγους, των μελών της οικογένειάς τους συμπεριλαμβανομένων, σύμφωνα με τις διατάξεις του προϊσχύσαντος π.δ/τος 61/1999, (Φ.Ε.Κ. Α, 63), καθώς και των π.δ/των 90/2008 (Φ.Ε.Κ. Α, 138), 96/2008 (Φ.Ε.Κ. Α, 152), 167/2008 (Φ.Ε.Κ. Α, 223) και 81/2009 (Φ.Ε.Κ. Α, 99), όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, εφόσον έχουν συμπληρώσει συνεχή πενταετή και νόμιμη διαμονή στη χώρα από την υποβολή του σχετικού αιτήματος.
- 7. Είναι κάτοχοι ταξιδιωτικών εγγράφων ή ειδικού δελτίου που έχουν χορηγηθεί από ημεδαπή αρχή, σύμφωνα με τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης της Νέας Υόρκης, περί του καθεστώτος των ανιθαγενών, η οποία έχει κυρωθεί με το ν. 139/1975 (Φ.Ε.Κ. Α, 176) και έχουν συμπληρώσει πενταετή συνεχή και νόμιμη διαμονή στη χώρα από την αίτησης χορήγησης των παραπάνω τίτλων.

- **8.** Κατέχουν τίτλο παραμονής ως ομογενείς και έχουν συμπληρώσει από της χορηγήσεώς τους πενταετή συνεχή και νόμιμη παραμονή στη χώρα, που πιστοποιείται κατόπιν σχετικής βεβαίωσης της αρχής, η οποία τα εξέδωσε.

Για τον αλλοδαπό, που επιθυμεί να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση απαιτείται:

- **1.** να είναι ενήλικος κατά το χρόνο της υποβολής της δήλωσης πολιτογράφησης,
- **2.** να μην έχει καταδικασθεί τελεσίδικα, κατά την τελευταία δεκαετία πριν από την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης,
- **3.** να μην εκκρεμεί σε βάρος του απόφαση απέλασης,
- **4.** να διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα πέντε συνολικά έτη την τελευταία δεκαετία πριν από την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης. Στον ανωτέρω κατά περίπτωση απαιτούμενο χρόνο δεν προσμετράται ο χρόνος που διάνυσε ο αλλοδαπός στην Ελλάδα ως διπλωματικός ή διοικητικός υπάλληλος ξένης χώρας.

Η χρονική προϋπόθεση της πενταετούς διαμονής δεν απαιτείται για αυτόν που είναι σύζυγος Έλληνα ή Ελληνίδας ή έχει τη γονική μέριμνα τέκνου ελληνικής ιθαγένειας και διαμένει επί μια τριετία στην Ελλάδα, καθώς και για εκείνον που έχει γεννηθεί και κατοικεί συνεχώς στην Ελλάδα.

Για τους συζύγους Ελλήνων διπλωματικών υπαλλήλων που έχουν συμπληρώσει, οποτεδήποτε, ένα έτος διαμονής στην Ελλάδα και υπηρετούν στο εξωτερικό, προσμετράται για τη συμπλήρωση του παραπάνω χρόνου και ο χρόνος παραμονής τους στο εξωτερικό λόγω της υπηρεσίας των Ελλήνων συζύγων τους. Για τους ομογενείς και τους κατόχους ιθαγένειας κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν απαιτείται η χρονική προϋπόθεση της πενταετούς διαμονής.

- **1.** να έχει επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας,
- **2.** να αποδεικνύει την ένταξή του στην ελληνική κοινωνία καθώς και τη δυνατότητά του να συμμετάσχει ενεργά και ουσιαστικά στην πολιτική ζωή της χώρας, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές οι οποίες την διέπουν.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να αναφερθούμε στις μετέπειτα αντιδράσεις, που προκάλεσε ο συγκεκριμένος νόμος. Ειδικότερα, ο Αντώνης Σαμαράς, Πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας τόνισε πως «Η Ελλάδα μετατρέπεται σε μαγνήτη μαζικής λαθραίας μετανάστευσης και σε κέντρο νομιμοποίησης τους με απώτερο προορισμό άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Η Νέα Δημοκρατία αυτό το νόμο θα τον καταργήσει» όπως εξέφρασε χαρακτηριστικά ο ίδιος στο Ελληνικό κοινοβούλιο.

Έτσι η συγκεκριμένη υπόθεση παραπέμφθηκε στην ολομέλεια από το Δ' τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, που έκανε δεκτή την προσφυγή του δικηγόρου και κάτοικο της Αθήνας κ. Ιωάννη Ανδριόπουλου, ο οποίος ζήτησε να ακυρωθεί ως αντισυνταγματικός, ο συγκεκριμένος νόμος.

Πράγματι, έπειτα από 3 χρόνια, Η 60/2013 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας έκρινε ότι 10 άρθρα του Ν. 3838/2010 (1α, 14-21 και 24), γνωστού σε δημοσιολογικό επίπεδο ως «νόμου Ραγκούση», είναι ανίσχυρα ως αντιβαίνοντα σε θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος της Ελλάδας. Κατά συνέπεια, ο Ν. 3838/2010 αποτελεί μία από τις πλέον προβληματικές νομοθετικές πρωτοβουλίες και ενδεικτική περίπτωση υπαγωγής της αυτονόητης συνταγματικής συμβατότητας ενός νόμου σε μια ιδεοληπτική προσέγγιση. Η αντισυνταγματικότητα του Ν. 3838/2010 αφορά τρεις κύριες περιπτώσεις.

- **1.** Το απλό δίκαιο εδάφους χωρίς οιαδήποτε φοίτηση σε ελληνικό σχολείο. Το απλό δίκαιο εδάφους, δηλαδή η γέννηση στην επικράτεια της χώρας, δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι θεμελιώνει γνήσιο δεσμό με τη χώρα, καθώς δεν υφίστανται άλλες προϋποθέσεις, όπως η ελληνική παιδεία και η κοινωνική ενσωμάτωση. Η ιδιαίτερα προβληματική αυτή διάταξη, η οποία, πλην του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν απαντά με αυτή τη μορφή σε καμία χώρα της Ευρώπης, θα υπονόμει την κρατική κυριαρχία σε μέγιστο βαθμό. Και αυτό διότι θα ήταν δυνατόν αλλοδαποί να αποκτούν αυτομάτως, με τη γέννησή τους και χωρίς καμία απολύτως προϋπόθεση, την ελληνική ιθαγένεια, να εγκαταλείπουν χωρίς να φοιτήσουν στο σχολείο την Ελλάδα και να διαθέτουν ελληνική ιθαγένεια αυτοί και οι απόγονοί τους.
- **2.** Την εξαετή φοίτηση ως προϋπόθεση για την κτήση της ιθαγένειας. Το σύνταγμα της Ελλάδας αναφέρει ρητά στο άρθρο 16, παρ. 3, ότι τα έτη

υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα. Η εισαγωγή εξαετούς φοίτησης για τα τέκνα αλλοδαπών ήταν μια προδήλως αντισυνταγματική πρακτική, η οποία λειτουργούσε σε βάρος των τέκνων, αφού τους παρείχε ελλιπή παιδεία.

- **3.** Το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι για αλλοδαπούς υπηκόους τρίτων χωρών, για μη κοινοτικούς, δηλαδή, αλλοδαπούς. Το σύνταγμα ρητά επιφυλάσσει μόνο στους Έλληνες πολίτες τα δικαιώματα που κατοχυρώνουν την πολιτική συμμετοχή, με κεντρικό παράδειγμα το άρθρο 29 για το δικαίωμα ίδρυσης και συμμετοχής σε πολιτικό κόμμα, χωρίς το οποίο δεν νοείται συμμετοχή σε εκλογές ούτε σε τοπικό επίπεδο. Οι κοινοτικοί υπήκοοι συμμετέχουν βάσει των προβλέψεων της ΕΕ. Η αντισυνταγματικότητα της ψήφου των αλλοδαπών υπηκόων τρίτων χωρών στις εκλογές των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί ένα από τα ουσιωδέστερα σημεία, τα οποία καταδεικνύουν την ανεπάρκεια του Ν. 3838/2010.

Σύμφωνα με το επίσημο έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών και Γενικής Γραμματείας μεταναστευτικής πολιτικής, στόχος των εν λόγω καινοτομιών και βελτιώσεων είναι η πλήρης αποκατάσταση της αρχής του κράτους δικαίου στο πεδίο της πολιτογράφησης και ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού δικαίου της ιθαγένειας, σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής μας και τις διεθνείς εξελίξεις, αλλά και τα ελληνικά προηγούμενα «ανοικτής» αντίληψης για την ιδιότητα του πολίτη, που βρίσκεται σε ολόκληρη την συνταγματική μας παράδοση.

2.2) Ένταξη των μεταναστών:

Ο κύριος προβληματισμός που κατέχει σήμερα τις χώρες υποδοχής μεταναστών επικεντρώνεται στο κατά πόσον οι κοινωνίες τους είναι «ώριμες» να δεχτούν το μεγάλο όγκο των μεταναστών και κυρίως κάτω από ποιες προϋποθέσεις και με ποιες ενέργειες είναι δυνατόν οι μετανάστες να ενταχθούν στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, ώστε η συνύπαρξη με τους ντόπιους να είναι ομαλή. Προβληματίζει, δηλαδή, η κοινωνική ένταξη των μεταναστών, η οποία δείχνει πώς «μεταβάλλονται οι σχέσεις τους ατομικά αλλά και συλλογικά, σε επίπεδο κοινοτήτων με τον πληθυσμό της χώρας υποδοχής» (Κασιμάτη, 2006:353). Η ύπαρξη και η λειτουργία του εθνικού κράτους γενικά μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι είναι το δομικό χαρακτηριστικό που δημιουργεί και τις κοινωνικές ομάδες με βάση το

κριτήριο της εθνικότητας. Ο χωρισμός «εμείς-αυτοί», «γηγενείς-ξένου» διαμεσολαβείται από το κράτος και νομιμοποιεί την προνομιακή μεταχείριση της πρώτης ομάδας και τον αποκλεισμό ή την «αποδοχή» της δεύτερης και κανονίζει τον τρόπο επικοινωνίας και επίλυσης των μεταξύ τους διαφορών (Πετράκου, 2001:31).

Οι ομάδες οροθετούνται η μια από την άλλη. Η «δική μου» ομάδα (in-group) διακατέχεται από ένα «Κοινό-Αίσθημα», η «ξένη» ομάδα (out-group) είναι οι άλλοι, και είναι έντονη η τάση, όλα τα μέλη της ομάδας να θεωρούνται ως ισότιμα, τα μέλη των «ξένων» ομάδων τουναντίον ως κατώτερα (Schulze, 1995). Η «Δική μας-Ομάδα» παρέχει στον καθένα τη δυνατότητα να βρίσκεται σε στενή σχέση με άλλα μέλη της ομάδας, να αισθάνεται ασφαλής και την αίσθηση ότι η πράξη του σε αυτή την ομάδα και για αυτή την ομάδα δίνει στην ύπαρξη του περιεχόμενο. Η «δική μου» ομάδα έχει μια «αυτο-παράσταση» για αυτή και μια «ξένη παράσταση» για την ξένη ομάδα. Η «Δική μας-Ομάδα» ταυτίζεται με τους δικούς της κανόνες, τρόπους συμπεριφοράς και με σύμβολα όπως σημαίες και εμβλήματα. Μέσα στην ομάδα επικρατεί ειρήνη και τάξη, έξω απ' αυτή σύγκρουση (Schulze, 1995).

Η πίστη στη διαφορά μας οδηγεί στο «ξένο». Η πίστη στην κοινότητα και στα κοινά γνωρίσματα: κουλτούρα, γλώσσα, ιστορία, γενικώς η από κοινού πίστη (Gemeinschaftsglauben) (M. Weber) είναι θεμελιώδης για τη «Δική μας-Ομάδα» (Hansen, 1996). Η κοινή αυτή πίστη αποτελεί την αιτία της άρνησης αυτών, οι οποίοι είναι, λαμβάνουν θέση ή τοποθετούνται έξω από την κοινότητα.

Σε μια «πολυπολιτισμική» κοινωνία αναπτύσσονται θεσμικές διαφορές μεταξύ μιας «εγκατεστημένης ομάδας», η οποία αντιπροσωπεύει την ομάδα της πλειονότητας, και μιας «εξωτερικής ομάδας», η οποία περιλαμβάνει την «ξένη» ή τις ξένες μειονότητες. Η «συλλογική δυναμική» της ομάδας της πλειονότητας δημιουργεί ένα «Κοινό-Αίσθημα», το οποίο εκφράζεται ως ένα υψηλό «Δικό μας-Ιδανικό» και χαρακτηρίζεται συγχρόνως ως «συλλογικό χάρισμα». Η «ξένη» ομάδα υφίσταται υποτίμηση στη μορφή μιας επονομαζόμενης και από την ίδια αισθανόμενη «ομαδική ντροπή» (Treibel, 1993:314). Το «ξένο» εκλαμβάνεται ως απειλή του «δικού μας». Προκαταλήψεις και εχθρικές παραστάσεις τίθενται στην προκειμένη περίπτωση σε ενέργεια. Όλοι αυτοί, που ανήκουν στη «Δική μας-Ομάδα», ωθούνται μέσα από το ενδιαφέρον για την κοινή πίστη να ενεργούν κατά συγκεκριμένο τρόπο και να υιοθετούν τις «εθνοκεντρικές προκαταλήψεις» αυτής της ομάδας. Η υιοθέτηση των «δικών μας» συλλογικών χαρακτηριστικών και προκαταλήψεων αποτελεί απόδειξη του να ανήκει κάποιος στην ομάδα (Hansen, 1996). Όσο μεγαλύτερη είναι η

«οροθέτηση» της «δικής μου» ομάδας από την «ξένη», τόσο σοβαρότερες γίνονται οι προκαταλήψεις της «δικής μου» απέναντι στην «ξένη».

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ένταξη των μεταναστών είναι σε μεγάλο βαθμό ευθύνη της χώρας υποδοχής. Αν οι μετανάστες παίζουν θεμελιακό ρόλο για την ανάπτυξη της κοινωνίας τους τότε η επιθυμία της πολιτείας να εντάξει όλες αυτές τις ομάδες σε ένα εθνικό σύνολο εκφράζεται με πολιτικές και στρατηγικές μη διαχωριστικών γραμμών, ομογενειοποίησης και κοινωνικής συνοχής των ομάδων αυτών (Κασιμάτη, 2006:355). Το βασικό δίλημμα των «πολυπολιτισμικών» κοινωνιών μπορεί να διατυπωθεί ως ακολούθως: Αφενός όλα τα μέλη μιας φιλελεύθερης κοινωνίας έχουν (ως αρχή αν όχι εμπράκτως) το δικαίωμα να απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα και ίσες ευκαιρίες. Αφετέρου, έχουν επίσης το δικαίωμα να είναι διαφορετικοί. Επιπλέον παρατηρείται εκ μέρους των μειονοτήτων ένα είδος άσκησης πίεσης για διατήρηση και προώθηση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων τους, ώστε να γίνονται αυτές ορατές πέρα από τα όρια της δικής τους κοινότητας, στα Μ.Μ.Ε., στη διδακτέα ύλη των σχολείων κ.λπ. Μια κρίσιμη πρόκληση για «πολυπολιτισμικές» κοινωνίες είναι, επομένως, το να αποδέχονται τις πολιτισμικές διαφορές χωρίς να παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με άλλα λόγια, η πρόκληση είναι το να βρεθεί ένας λειτουργικός συμβιβασμός, τόσο για το εθνικό κράτος, τη χώρα υποδοχής, όσο και για τους πολίτες, ανάμεσα στα ίσα δικαιώματα και στο δικαίωμα στη διαφορετικότητα.

Η αντίφαση ανάμεσα στις απαιτήσεις για ίσα δικαιώματα και για το δικαίωμα στη διαφορετικότητα τονίζεται προς το παρόν από δύο κυρίως τάσεις: Καταρχήν, έχει γίνει ξεκάθαρο στις δημόσιες συζητήσεις, σχεδόν 80 χρόνια μετά τη διακήρυξη της αυτοδιάθεσης των λαών, ότι τα εθνικά κράτη είναι «πολυπολιτισμικά» και κάθε ιδεολογία που διακηρύττει πως μόνο άνθρωποι «του δικού τους έθνους» θα έπρεπε να ζουν σε μία χώρα, είναι δυνητικά επικίνδυνη. Σε «πολυπολιτισμικές» κοινωνίες, που βρίσκονται υπό «μεταναστευτική πίεση» και ζουν διάφορες εθνοτικές-πολιτισμικές ομάδες, πρέπει το «όνειρο» μιας εθνικά ομοιογενούς κοινωνίας να ξεχασθεί και να αναγνωρισθεί η εθνοτική - πολιτισμική πολλαπλότητα.

Σεβασμός και αναγνώριση των πολιτισμικών στοιχείων μιας άλλης κουλτούρας δεν σημαίνει βεβαίως αποδοχή, χωρίς κριτική, όλων των κανόνων αυτής της κουλτούρας: «Σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες μπορεί το σύνταγμα του κράτους δικαίου να ανεχθεί μόνο τρόπους ζωής, οι οποίοι συνδέονται με μη φονταμενταλιστικές παραδόσεις, διότι η νομικά ισότιμη συνύπαρξη αυτών των

τρόπων ζωής επιθυμεί την αμοιβαία αναγνώριση των διαφορετικών πολιτισμικών ιδιοτήτων των μελών» (Habermas, 1993:147). Κατόπιν τούτου, η αναζήτηση κοινών κριτηρίων εκτίμησης και αξιολόγησης θεωρείται αναγκαία. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν τέτοια κριτήρια.

Η ένταξη σε ένα σύγχρονο κράτος με δημοκρατικό καθεστώς μπορεί να δημιουργήσει μια διαλογική κατάσταση, όπου οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνονται κοινός παρανομαστής για όλες τις ομάδες και τα άτομα που συνθέτουν το κράτος. Για να είναι συμπαγής έστω και λίγο αυτού του είδους η κοινωνία, είναι απαραίτητοι κοινοί παρονομαστές. Η αναγνώριση της πολιτισμικής πολλαπλότητας που δεν συγκρούεται με τις αρχές των οικουμενικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να δημιουργήσει ένα πρότυπο κράμα. Η «ολοκληρωτική» μη αναγνώριση των πολιτισμικών στοιχείων της κάθε κουλτούρας είναι που οδηγεί στην εθνικιστική έξαρση και το φονταμενταλισμό και όχι η αναγνώριση των στοιχείων αυτών που καθιστούν τα άτομα ικανά να συμμετέχουν ενεργά στο σύγχρονο κράτος.

Η ένταξη περνάει κυρίως μέσα από την απασχόληση για τις σύγχρονες κοινωνίες. Αυτή είναι μία διαπίστωση που προωθούν τα επίσημα όργανα εθνικά και ευρωπαϊκά και που χαίρει αποδοχής από το σύνολο των ευρωπαϊκών κοινωνιών (Παπαδοπούλου, 2006:291). Η ένταξη των μεταναστών είναι γενικώς μια πολύπλοκη διαδικασία, για την οποία υπάρχουν «προϋποθέσεις» για να πραγματοποιηθεί τόσο από την πλευρά της χώρας υποδοχής και την κοινωνία της όσο και από τους ίδιους τους μετανάστες. Η κοινωνική ένταξη των μεταναστών στην Ελλάδα περνά μέσα:

1. από τη νομιμοποίηση της μετανάστευσής τους στην Ελλάδα και
2. από την ένταξή τους στην ελληνική αγορά εργασίας, οπότε αποκτούν εκείνα τα οικονομικά μέσα που θα τους επιτρέψουν να εκπληρώσουν τους λόγους της μετανάστευσής τους (Κασιμάτη, 2006:356).

Η έλλειψη νομικής και πολιτικής προστασίας προς τους μετανάστες «αφήνει εκτεθειμένους τους μετανάστες στην ατομική και συλλογική αυθαιρεσία» (Πετράκου, 2001:34). Οι μετανάστες ζουν σε ένα εχθρικό περιβάλλον χωρίς κανένα δικαίωμα και η υπόστασή τους ορίζεται μόνο από την ιδιότητα τους ως φθηνή εργατική δύναμη στην ανεπίσημη πλευρά της οικονομίας.

2.3) Μεταναστευτική πολιτική:

Η μεταναστευτική πολιτική ορίζεται ως το σύνολο των μέτρων και των υιοθετημένων κοινωνικών πρακτικών – σύμφωνα με δύο αναγκαίους και συμπληρωματικούς άξονες – οι οποίοι:

- Ρυθμίζουν και ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απασχόληση των μη πολιτών μιας συγκεκριμένης κοινωνίας.
- Αντιμετωπίζουν τους ήδη εγκατεστημένους μεταναστευτικούς πληθυσμούς σε εθνικό έδαφος (Παπαδοπούλου, 2006:294).

Ο πρώτος άξονας αντιστοιχεί στην καθαρή «μεταναστευτική πολιτική» μιας χώρας και έχει χαρακτήρα περισσότερο «κατασταλτικό», «αστυνομικό», «αμυντικό» και «απωθητικό» και άρα αρνητικό ως προς το περιεχόμενό του. Ο δεύτερος άξονας αντιστοιχεί στις λεγόμενες «πολιτικές ένταξης» και ενσωμάτωσης που έχουν χαρακτήρα καταρχήν θετικό και τείνουν να δημιουργήσουν τις νομικές και τυπικές προϋποθέσεις σύγκλισης των μεταναστευτικών πληθυσμών με τους πολίτες μιας κοινωνίας (Παπαδοπούλου, 2006:295).

Σύμφωνα με έρευνα που διεξάχθηκε στον αστικό και περιαστικό χώρο της περιφέρειας Αττικής οι παράγοντες που διαμορφώνουν τις διαδικασίες ένταξης των μεταναστών και προσδιορίζουν τη διαμονή τους στην ελληνική κοινωνία είναι:

- Νομιμοποίηση,
- Γλώσσα,
- Απασχόληση,
- Κατοικία,
- Οικογένεια,
- Η πολιτισμική και θρησκευτική ιδιαιτερότητα,
- Άτυπες κοινωνικές σχέσεις (Παπαδοπούλου, 2006:295).

Σύμφωνα πάντα με την έρευνα αυτή, οι μετανάστες εντάσσονται στην ελληνική κοινωνία με διαδικασίες που είναι πολύ κοντά σε αυτές που ισχύουν για τον ελληνικό πληθυσμό. Η κύρια διαφορά εντοπίζεται στην πολύπλοκη και σε πολλές περιπτώσεις αναποτελεσματική διαδικασία νομιμοποίησης, η οποία αποτελεί και το ισχυρότερο εμπόδιο στην ένταξή τους (Παπαδοπούλου, 2006:296).

Μετά από 18 περίπου χρόνια εμπειρίας της Ελλάδας ως χώρας υποδοχής μεταναστών, η ελληνική μεταναστευτική πολιτική εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από μία σχετική υστέρηση: εμφανίζεται πάντα ως αντίδραση στα γεγονότα παρά ως

κατευθυντήρια δύναμη. Περιορίζεται δηλαδή σε μια αποσπασματική προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων που έχουν ήδη παγιωθεί στην ελληνική κοινωνία (Τριανταφυλλίδου, 2005). Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων που προέκυψαν λόγω της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία προτείνεται μια «νέα προσέγγιση» στηριζόμενη στα εξής βασικά σημεία:

- Ενεργητικές (pro-active) πολιτικές για την απασχόληση μεταναστών εργαζομένων στην ελληνική οικονομία (προγραμματισμό των εσωτερικών αναγκών, συνεργασία με τις χώρες προέλευσης και με διεθνείς οργανισμούς, ετήσιες ποσοτώσεις μεταναστών από τρίτες χώρες).
- Έμφαση στις διμερείς σχέσεις με τις χώρες προέλευσης μεταναστών (για καλύτερο προγραμματισμό της νόμιμης μετανάστευσης, διευκόλυνσης του επαναπατρισμού όσων το επιθυμούν και περιορισμό της παράτυπης μετανάστευσης).
- Περιορισμό της εποχιακής μετανάστευσης.
- Αναδιοργάνωση των μέτρων ελέγχου της παράνομης μετανάστευσης με έμφαση στους εσωτερικούς ελέγχους (με παράλληλο έλεγχο της ελληνικής αγοράς εργασίας γενικότερα).
- Σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των πολιτών και κατοίκων και σταδιακή αλλά ταχύρρυθμη ένταξη των μεταναστών στο πολιτικό σύστημα (διευκόλυνση πολιτογράφησης για μετανάστες που διαμένουν σταθερά στην Ελλάδα για πέντε χρόνια και μερικώς 'αυτόματη' πολιτογράφηση για τη δεύτερη γενιά μεταναστών καθώς και για παιδιά που ήρθαν στη χώρα σε πολύ νεαρή ηλικία) (Τριανταφυλλίδου, 2005).

Επίσης, θα πρέπει να διευκολύνεται η συμμετοχή των ομάδων των μεταναστών στους διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής με υποστήριξη από τυπικά και άτυπα κοινωνικά δίκτυα που θα λειτουργούν «ως δίκτυ ασφαλείας». Συγκεκριμένα:

- Τοπικά κοινωνικά δίκτυα, τυπικά και άτυπα, όπως οι δημοτικοί φορείς, οι πολιτιστικοί σύλλογοι και η γειτονιά, πρέπει να γίνουν οι κύριοι φορείς άσκησης μεταναστευτικής πολιτικής.
- Είναι, επίσης, απαραίτητο να εφαρμοστούν στρατηγικές που θα προσφέρουν στους μετανάστες και στις μειονότητες τη δυνατότητα να συνεισφέρουν με ίσους όρους στην καλή τοπική διοίκηση των πόλεών τους. Η δράση στο δίκτυο

της κοινότητας πρέπει να στοχεύει στην ενθάρρυνση των πληθυσμών μεταναστών και μειονοτήτων να συμμετέχουν στην πολιτιστική, οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή.

- Θα πρέπει να εξασφαλιστεί η συμμετοχή των μεταναστών στο σχεδιασμό, την εφαρμογή, την αξιολόγηση και τον επανασχεδιασμό κάθε προγράμματος που τους αφορά (Γεωργούλας, 2001:199).

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι η ελληνική μεταναστευτική πολιτική να βρίσκεται σε συντονισμό με την ευρύτερη ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική στην ένταξη των μεταναστών. Η δεύτερη και τρίτη γενιά μεταναστών στην Ευρώπη, λόγω της επίδρασης των διαφορετικών προτύπων συμπεριφοράς, περιπίπτει σε πολιτισμική σύγκρουση. Κατόπιν τούτου καθίσταται απαραίτητο ένα διαφοροποιημένο πρόγραμμα συμμετοχής. Στα ευρωπαϊκά κράτη επιδιώκεται διαφορετική μορφή ένταξης, π.χ. η Ολλανδία και η Μεγάλη Βρετανία επιθυμούν για τους μετανάστες από τις άλλοτε αποικίες τους στην Ασία και Αφρική μια «πλήρη ένταξη», επειδή οι ομάδες αυτές των μεταναστών κατέχουν την υπηκοότητα της χώρας υποδοχής (Πανταζής, 2003:123).

Στην περίπτωση της πλήρους ένταξης των μεταναστών θεωρείται απαραίτητη η επιμόρφωση. Πιθανή ένταξη χωρίς επιμόρφωση μπορεί να δημιουργήσει στη χώρα υποδοχής κοινωνικά προβλήματα και μάλιστα λόγω μη επαρκούς προσαρμογής των «νέων» πολιτών στη ζωή της χώρας επιλογής τους. Σε κάθε περίπτωση δεν αρκεί για ένταξη στη χώρα υποδοχής η ύπαρξη θέσεων εργασίας για τους «νέους» πολίτες, επειδή μπορεί κάποιος να καλύψει πλήρως μια θέση εργασίας, μόνο αν κατέχει τη γλώσσα της χώρας υποδοχής και έχει τις ειδικές ικανότητες και δεξιότητες. Γλωσσική και επαγγελματική επιμόρφωση θα αποτελεί στο μέλλον απαραίτητη προϋπόθεση για τη μετακίνηση από χώρα σε χώρα. Όσο λιγότερο ένας ενήλικος έχει επιμορφωθεί, τόσο περισσότερο θα δυσκολεύεται η επαγγελματική του δραστηριότητα (Πανταζής, 2003:124).

Στα ευρωπαϊκά βιομηχανικά κράτη και στην Ελλάδα έχει αυξηθεί από τη δεκαετία του '80 ο αριθμός των μεταναστών και προσφύγων, των οποίων η ένταξη παρουσιάζει δυσκολίες, διότι αυτοί προέρχονται από χώρες με χαμηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο. Οι ομάδες αυτές δεν μπορούν να ενταχθούν εύκολα, διότι δεν έχουν συνηθίσει σε δημοκρατικούς τρόπους συμπεριφοράς και γνωρίζουν από τη χώρα καταγωγής τους περισσότερο ή λιγότερο αυταρχικές μορφές συμπεριφοράς. Τα ιδρύματα της εκπαίδευσης ενηλίκων θα μπορούσαν να είναι για τους μετανάστες και

πρόσφυγες οι χώροι, όπου γίνεται κατανοητή η δύσκολη οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική κατάσταση τους καθώς και το τι συμβαίνει στο επάγγελμα και στην κοινωνία (Röggeler, 1999:524). Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί καταρχήν μέσω κύκλων μαθημάτων για μετανάστες, που θα στοχεύουν στην ένταξη τους τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο. Μέχρι τώρα είναι περιορισμένες τέτοιες ευεργετικές προσφορές (π.χ. Ελληνικά για αλλοδαπούς). Στα ευρωπαϊκά βιομηχανικά κράτη, όσο περισσότερο συμμετέχουν οι μετανάστες στην επιμόρφωση, τόσο περισσότερο πρέπει αυτή, που σήμερα περιορίζεται σ' ένα υψηλό διανοητικό επίπεδο, να λαμβάνει υπόψη της το χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής κατάρτισης των νέων συμμετεχόντων, να εκτείνεται σε περισσότερα κοινωνικά-πολιτισμικά στρώματα και να ανανεώνεται.

Η κοινωνική αλλαγή λόγω της μετανάστευσης απαιτεί *αλληλεγγύη, συνεργασία* και *εξάλειψη* στερεοτύπων, εχθρικών παραστάσεων και ρατσιστικών φαινομένων (Πανταζής, 2003:125). Η προκύπτουσα κοινωνική περιπλοκότητα λόγω της κοινωνικής αλλαγής και ο πλουραλισμός σε όλους τους τομείς της ζωής έδωσε τη δυνατότητα σε πολλούς ανθρώπους να απελευθερωθούν από άκαμπτες δομές και αμφιλεγόμενα συστήματα κανόνων. Η κάθε είδους συνεργασία δεν μπορεί να ανακόπτεται στα σύνορα των εθνικοκρατικών συστημάτων ένταξης, αλλά απαιτεί προσανατολισμό στην ευρωπαϊκή και γενικότερα στην παγκόσμια κοινότητα. Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί μέσω πολλαπλών παιδαγωγικών μέτρων να συνεισφέρει, ώστε πολιτισμικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί τρόποι σκέψης και ζωής των «γειτόνων», των «άλλων» να ανακαλύπτονται και έτσι να δημιουργείται μια στερεή βάση αλληλεγγύης, που θα συντελέσει στο ξεπέρασμα των εθνικοκρατικών συνόρων. Η αλληλεγγύη αυτή θα βασίζεται στην προθυμία ο ένας να μαθαίνει από τον άλλο.

2.4) Παιδιά αλλοδαπών στο ελληνικό σχολείο:

Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες δυτικές χώρες υποδοχής μεταναστών, στις αστικές περιοχές και στις μεγάλες πόλεις φοιτά στα σχολεία ένας μεγάλος αριθμός αλλοδαπών μαθητών. Το 10% και πλέον των μαθητών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία όλων των βαθμίδων έχει διαφορετική πολιτισμική καταγωγή και άλλη μητρική γλώσσα από την ελληνική (Δαμανάκης, 2002). Χωρίς να λαμβάνονται εντούτοις υπόψη αυτά, οι αλλαγές που κρίνονται απαραίτητες στην οργάνωση, στον

τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και στην έρευνα, για να μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η κοινωνική, πολιτισμική αλλά και η δημογραφική πραγματικότητα, είναι ακόμα σε αναμονή.

Το ενδιαφέρον για παιδεία και οι ανάγκες των αλλοδαπών μαθητών, των οποίων η γνώση της σχολικής γλώσσας είναι περιορισμένη, και το γεγονός της αύξησης του κινδύνου μειονεκτικής μεταχείρισης και αποκλεισμού τους λόγω της εθνικότητάς τους και της θρησκείας τους - συχνά σε συνάρτηση με την κοινωνική τους προέλευση και το φύλο τους - αντιμετωπίζονται ακόμα ως ένα «επιπρόσθετο πρόβλημα». Τα κατά περίπτωση αντισταθμιστικά μέτρα, σχεδόν αποκλειστικά με την είσοδο στο σχολείο, οφείλουν να εξασφαλίζουν και να διευκολύνουν, ιδιαίτερα από γλωσσικής απόψεως, την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών.

Συχνά τίθεται το ερώτημα, κατά πόσο το ελληνικό σχολείο μπορεί να αντιμετωπίσει τις κοινωνικοπολιτισμικές αλλαγές στα πλαίσια των δημιουργημένων δομών που αυξάνονται ιστορικά, αλλά και τη διαδικασία επίλυσης των προβλημάτων.

Το ελληνικό σχολείο εμμένει σε μεγάλο βαθμό στο μονοπολιτισμικό προσανατολισμό του, παρά το γεγονός ότι είχε το χρόνο και την ευκαιρία να προετοιμαστεί για ένα διαπολιτισμικό άνοιγμα. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση βασίζεται στην πεποίθηση ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρέπει να προσαρμόζονται στην πραγματικότητα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Εντούτοις ακόμα καμία ιδιαίτερη αλλαγή δεν παρατηρείται στα σχολεία. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση περικλείει όλους τους τομείς της σχολικής ζωής. Αφορά τόσο τα αναλυτικά προγράμματα όσο και το «κρυφό πρόγραμμα» του σχολείου. Το να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικοπολιτισμικές διαφορές καθώς και η προώθηση της πολυγλωσσίας είναι βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Ο George Auernheimer (2001) τονίζει στο βιβλίο του «Migration als Herausforderung für pädagogische Institutionen» ότι κάθε παιδαγωγική δράση πρέπει να ακολουθεί δύο θεμελιώδεις αρχές: «Ίση μεταχείριση» ως αξίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης και «σύνδεση με το βιόκοσμο» ως απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να προωθήσουμε αποτελεσματική μετάδοση γνώσης και να φέρουμε τους μαθητές εκεί όπου αυτοί βρίσκονται. Μεταξύ αυτών των δύο αρχών μπορούν να υπάρξουν συγκρούσεις, ιδιαίτερα εάν δεν υιοθετούνται και εφαρμόζονται από τους εκπαιδευτικούς και καταλύονται από την έννοια του μονόπλευρου προσανατολισμού στην προσαρμογή.

Δεδομένου ότι οι αλλοδαποί μαθητές δεν μπορούν να θεωρούνται μαθητές με χαμηλή σχολική επίδοση σε σύγκριση με τους μη αλλοδαπούς μαθητές, είναι απαραίτητως αναγκαία μια αλλαγή προοπτικής. Οι αλλοδαποί μαθητές δεν είναι μαθητές με «έλλειμμα» και μια πρόσθετη επιβάρυνση για τους εκπαιδευτικούς, αλλά το σχολείο θα μπορούσε να προβεί στο μετασχηματισμό του συστήματος, σε μια εκπαίδευση προσανατολισμένη στη δικαιοσύνη. Πολλές αιτίες που συμβάλλουν σ' αυτήν την έλλειψη ισορροπίας έχουν μεν ήδη εξακριβωθεί και έχουν αναπτυχθεί πιθανές εναλλακτικές λύσεις, εντούτοις η εκπαίδευση χωλαίνει στην εφαρμογή επαρκών αρχών δράσης, προκειμένου να συμβάλει στο να απολαμβάνουν πραγματικά οι αλλοδαποί μαθητές ίσες ευκαιρίες στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

2.5) Ένταξη των παιδιών των μεταναστών στο ελληνικό σχολείο:

Το σύγχρονο σχολείο δεν μπορεί να αγνοεί τις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές του παρόντος. Σήμερα απαιτείται ένας εκσυγχρονισμός στις εσωτερικές δομές και λειτουργίες του ελληνικού σχολείου. Ο εκσυγχρονισμός αυτός πρέπει να υπερβαίνει την εθνοκεντρική, μονοπολιτισμική και μονογλωσσική προσέγγιση των γεγονότων.

Δύο αρχές, οι οποίες είναι αλληλένδετες, πρέπει να καθοδηγούν τις εκτιμήσεις και τις προτάσεις: *Καταρχήν*, η εκπαίδευση είναι δικαίωμα και όχι «προϊόν» (Charlot, 2002:177). Είναι ένα καθολικό δικαίωμα, το οποίο συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη ύπαρξη και πρέπει να υπερασπίζεται ως δικαίωμα. Όλα τα άτομα έχουν το δικαίωμα να μαθαίνουν, αφενός α) στη μητρική τους γλώσσα, αφετέρου β) επιπλέον τουλάχιστον μια ξένη γλώσσα, η οποία καθιστά δυνατή τη διεθνή επικοινωνία. *Κατά δεύτερον*, η εκπαίδευση παρουσιάζει μια οικουμενική διάσταση: οποιεσδήποτε μπορούν να είναι οι διαφορές μεταξύ των πολιτισμών, όλοι οι πολιτισμοί δημιουργήθηκαν από την ανθρώπινη φύση. Η εκπαίδευση στην ιδιότητά της ως καθολικό δικαίωμα πρέπει μέσω της ανάπτυξης προγραμμάτων να στοχεύει σε έναν αλληλέγγυο κόσμο, στον αγώνα για την ειρήνη, ενάντια σε όλες τις μορφές βίας, διάκριση, εκμετάλλευση, υποτίμηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Έχοντας ως αφετηρία τις προηγούμενες αναπτύξεις μπορούμε να προσδιορίσουμε τις βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν την εκπαίδευση στη σύγχρονη κοινωνία. Οι αρχές αυτές είναι:

- Το σχολείο πρέπει να είναι προσιτό σε όλους, χωρίς διάκριση του φύλου ή εθνικής, θρησκευτικής, πολιτισμικής καταγωγής. Στις Διεθνείς Συμβάσεις για τα δικαιώματα του παιδιού (Σύμβαση 20.11.1989, Η.Ε) καθορίζεται ότι η εκπαίδευση πρέπει να αποσκοπεί «στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του» (Άρθρο 29,1γ). Το σχολείο πρέπει να εγγυάται για όλους την ίδια αντιμετώπιση.
- Με όλη την παρρησία για τις διαφορετικές πολιτισμικές επιρροές και τις δημιουργίες πρέπει να ισχύει ως κοινός κανόνας ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς επίσης και το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη κάθε ατόμου (Διεθνές Σύμφωνο ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, 16.12.1966, Η.Ε.). Ενσυναίσθηση, ανεκτικότητα και αλληλεγγύη πρέπει να αποτελούν βασικά στοιχεία μιας σύγχρονης εκπαίδευσης. Η πραγματοποίησή της απαιτεί αποφασιστική αποποίηση και καταπολέμηση κάθε είδους άμεσων ή έμμεσων μορφών ρατσισμού εντός και εκτός του σχολείου. Μια σημαντική βαρύτητα παρέχεται στην προστασία του ανθρώπινου δικαιώματος από τη ρατσιστική διάκριση, επειδή ο ρατσισμός είναι στην ιδεολογία και την πρακτική μια από τις ριζικότερες απειλές για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ρατσιστική ιδεολογία της ανισότητας αρνείται την ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: την ίση αξιοπρέπεια και αξία όλων των ανθρώπων και τα από αυτό παραγόμενα ίσα δικαιώματα. Αντί αυτού ερμηνεύονται οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων ως αξιακές ανισότητες και δικαιολογείται από τις «σχεδιασμένες» άνισες αξίες των ανθρώπων η «δική μας» ανωτερότητα.
- Εκπαίδευση, η οποία αναγνωρίζει τις διαφορές των πολιτισμών και τις σέβεται (υπό την προϋπόθεση ότι δεν βρίσκονται σε αντίφαση με το δικαίωμα της αξιοπρέπειας ή με τα δικαιώματα του ατόμου).
- Εκπαίδευση στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη «δική μου» αξιοπρέπεια όπως επίσης στην αξιοπρέπεια του «άλλου»: ενάντια στη βία, καταπίεση, κατά συνέπεια επίσης εκπαίδευση στις οικουμενικές αξίες: ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, ειρήνη, δημοκρατία, δικαιοσύνη.

- Εκπαίδευση, η οποία σέβεται τα δικαιώματα των παιδιών (τα οποία καθορίζονται στις Διεθνείς Συμβάσεις), ιδιαίτερα το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση (Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, 20.11.1959, Η.Ε.).
- Εκπαίδευση για τον πολίτη της σύγχρονης κοινωνίας και για την ειρήνη, που αναπτύσσει τη συνείδηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του πολίτη, τα οποία δημιουργούν τα συναισθήματα του να ανήκει κάπου, όπου το παιδί είναι ανοιχτό στον πολιτισμό του, επιπλέον και σε άλλους πολιτισμούς.
- «Ξένοι» εκπαιδευτικοί πρέπει να συμμετέχουν στη διεξαγωγή των μαθημάτων στη μορφή της συλλογικής διδασκαλίας (team-teaching) ως ειδικοί για τους πολιτισμούς και τις γλώσσες προέλευσης (Βρεττός και Καψάλης, 2002).

Οι αρχές αυτές πρέπει να συνοδευθούν από ριζικές αλλαγές στην εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, καθώς και στην ανάπτυξη προγραμμάτων. Τα προγράμματα πρέπει να χαρακτηρίζονται από σεβασμό δημοκρατικών αρχών οργάνωσης: δημοκρατική οργάνωση του Curriculum, συμμετοχή των μαθητών, των γονέων και αντιπροσώπων της κάθε κοινότητας.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΕΡΓΑΣΙΑ

Η επιστήμη της κοινωνικής εργασίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το φαινόμενο της μετανάστευσης και τους ίδιους τους μετανάστες. Έχει ασχοληθεί πολλές φορές στο παρελθόν με αυτή την πληθυσμιακή ομάδα, αναζητώντας λύσεις στα προβλήματα τους. Όλες αυτές οι λύσεις βασίζονται σε κάποια θεωρία που θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε παρακάτω. Να πούμε ενδεικτικά πως κάποιες από τις ενότητες που θα ασχοληθούμε είναι οι αξίες, οι μέθοδοι παρέμβασης και οι στόχοι.

Το ζήτημα των αξιών πιστεύουμε πως είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι αυτής της διαδικασίας. Με τον όρο 'αξία' εννοούμε τη σαφή ή και υπονοούμενη σύλληψη του επιθυμητού, η οποία είναι χαρακτηριστική ενός ατόμου ή μιας ομάδας και επηρεάζει την επιλογή μεταξύ προσφερόμενων προτύπων, μέσων, σκοπών και δράσης στην κοινωνία (Kluckhohn, 1951). Αξίες είναι οι κοινωνικά παραδεκτές ιδέες για το σωστό, το καλό και το επιθυμητό που ισχύουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνία. Αυτές επηρεάζουν τον τρόπο λειτουργίας των ατόμων, το είδος των αποφάσεων που λαμβάνονται, τις ενέργειες που γίνονται και τα προγράμματα που εφαρμόζονται. Αυτές που απαρτίζουν τη βάση για τη διαμόρφωση κανονιστικών πλεγμάτων και τη θέσπιση επιταγών και νόμων που ρυθμίζουν τις λειτουργίες σημαντικών τομέων της ιδιωτικής και της δημόσιας ζωής (Καλλινικάκη, 2009).

Η επιστήμη της κοινωνικής εργασίας βασίζεται σε θεμελιώδεις αξίες, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ισότητας, της δημοκρατίας και της κοινωνικής αλλαγής. Οι αξίες αυτές συνιστούν το βασικό πυρήνα της ύπαρξης της. Αυτές οι αξίες εισηγείται και αυτές εφαρμόζει στην προσπάθεια της να αντιμετωπίσει τις ανθρώπινες υποθέσεις και τα κοινωνικά προβλήματα και να προάγει τη βελτίωση της γενικής κοινωνικής πολιτικής. Αυτές καθοδηγούν τη σύνθεση, τον προσανατολισμό και τον έλεγχο των οργανωμένων δραστηριοτήτων τις οποίες εκτελεί ο κοινωνικός λειτουργός κατά την άσκηση του επαγγέλματος του. Αυτές επηρεάζουν και τη διαμόρφωση των παρεμβάσεων της για την κοινωνική αλλαγή και τη βελτίωση της κοινωνικής πολιτικής (Καλλινικάκη, 2009).

Είναι πολύ σημαντικό ο κοινωνικός λειτουργός να βλέπει κάθε μετανάστη ως άτομο με μοναδική αξία ανεξάρτητα από την εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία, τις πεποιθήσεις, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση ή τη συνεισφορά του στην κοινωνία. Κάθε άτομο αυτής της πληθυσμιακής ομάδας είναι ικανό να θέτει στόχους και να αναζητά την βελτίωση και τη μεγιστοποίηση των ωφελειών που αναμένει από την επίτευξη των στόχων αυτών και να αλλάζει αν το ίδιο το επιθυμεί, αν έχει το κίνητρο για αλλαγή και εφόσον οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες του το επιτρέπουν (Καλλινικάκη, 2009).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί υπογραμμίζουν, αναδεικνύουν και υπερασπίζονται τα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα. Με τον όρο ‘δικαιώματα’ νοούνται όλες οι εξουσίες και τα προνόμια που απονέμονται από το θετικό ή το εθιμικό δίκαιο σε ένα πρόσωπο, το οποίο και μπορεί νόμιμα να τα διεκδικήσει. Η αναγνώριση και η άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων εξαρτάται από τη μορφή της διακυβέρνησης και την πολιτική κατάσταση που ισχύει στη χώρα στην οποία ζει το άτομο, από το νομικό του καθεστώς και από τη θέση του στην κοινότητα.

Ο όρος ‘ατομικές ελευθερίες’ σημαίνει την προσωπική και κοινωνική ευχέρεια δράσης που προκύπτει από τις σχέσεις του ατόμου ως πολίτη. Οι ατομικές ελευθερίες διασφαλίζονται από τους νόμους που προστατεύουν τους ανθρώπους από τον καταναγκασμό, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου θίγεται το κοινωνικό αγαθό ή το δημόσιο συμφέρον.

Σε αυτό το σημείο θεωρούμε σκόπιμο να αναλύσουμε τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας που μπορούμε να δουλέψουμε με αυτή την μειονότητα. Οι ευρύτετοι αναγνωρισμένες ως βασικοί μέθοδοι της κοινωνικής εργασίας είναι τρεις: Η Κοινωνική εργασία με άτομα, η κοινωνική εργασία με Ομάδες, και η κοινωνική εργασία με Κοινότητες.

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η ανάγκη της οργάνωσης, διοίκησης και αξιολόγησης του έργου των φορέων της άσκησης, της κοινωνικής εργασίας συνέβαλε στη διαμόρφωση δυο νέων πεδίων- του κοινωνικού σχεδιασμού και της κοινωνικής διοίκησης- ως ειδικών πεδίων ανάπτυξης και δράσης της κοινωνικής εργασίας. Η κοινωνική εργασία ανέπτυξε συστηματικά αξιολογες παρεμβάσεις σε αυτά, με αποτέλεσμα τα πεδία αυτά να θεωρούνται μέθοδοι της. Εμείς συντασσόμαστε με την επικρατέστερη άποψη, ότι οι τομείς αυτοί δε συνιστούν μεθόδους αλλά πεδία

εξειδίκευσης και αντικείμενα εργασίας ειδικευμένων και έμπειρων κοινωνικών λειτουργών (Καλλινικάκη, 2009).

Θα ασχοληθούμε αρχικά με τον όρο «Κοινωνική εργασία με Άτομα» είναι η επικρατέστερη απόδοση του αγγλικού όρου ‘casework’ δηλαδή της εργασίας του κοινωνικού λειτουργού, πρόσωπο με πρόσωπο, με το άτομο το οποίο απευθύνεται στην υπηρεσία όπου εκείνος εργάζεται, ή με το άτομο προς το οποίο απευθύνεται το πρόγραμμα που εκείνος εφαρμόζει.

Η πρώτη συστηματική μεθοδολογική διάκριση της ΚΕΑ διατυπώθηκε από τη Mary Richmond στο βιβλίο της social Diagnosis (1917). Ο πρώτος εκείνος οργανισμός χαρακτήριζε την ΚΕΑ ως ‘τέχνη’. Η ίδια συγγραφέας πέντε χρόνια αργότερα, παρουσίασε έναν πληρέστερο ορισμό, σύμφωνα με τον οποίο ‘ως κοινωνική εργασία με άτομα ορίζονται οι διεργασίες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας μέσα από συνειδητές προσπάθειες’ (Richmond, 1922).

Μια σημαντική εκπρόσωπος της μεθόδου με πλούσιο διδαχτικό, συγγραφικό και συμβουλευτικό έργο, η Hellen Harris Pelman, σημειώνει ότι ο πυρήνας της ΚΕΑ είναι ένα άτομο με κάποιο πρόβλημα που έρχεται σε έναν τόπο όπου ένας εκπρόσωπος ενός επαγγέλματος το βοηθά μέσω μιας ορισμένης διεργασίας (Pelman, 1957:20).

Η μέθοδος της ΚΕΑ αναπτύχθηκε πρώτη μεταξύ των τριών βασικών μεθόδων ως συνέχεια και συνέπεια της πρώτης φάσης ανάπτυξης της κοινωνικής εργασίας, που αποσκοπούσε στην κάλυψη των άμεσων, ατομικών- κυρίως υλικών- αναγκών. Είναι η πιο γνώστη και η πιο διαδεδομένη μεταξύ των τριών μεθόδων της κοινωνικής εργασίας τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα.

Η σημαντική ώθηση και ανάπτυξη της ΚΕΑ στο πεδίο της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης των ατόμων προκειμένου να πετύχουν την κοινωνική αλλαγή οφείλεται κατά βάση στην ανάπτυξη της ψυχανάλυσης και της πρακτικής της ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας. Σήμερα η ΚΕΑ έχει αναπτύξει τους δικούς της τρόπους προσέγγισης του ατόμου με προσωπικά- ψυχοκοινωνικά προβλήματα και τις δικές της τεχνικές συνέντευξης, και έχει διαφοροποιηθεί πλήρως από την ψυχανάλυση.

Έπειτα θα αναλύσουμε την κοινωνική εργασία με ομάδες. Ο όρος ‘ομάδα’ αναφέρεται σε σύνολο ατόμων που είναι περισσότερα από δυο, τα οποία διατηρούν επαφή μεταξύ τους, διαθέτουν και αναγνωρίζουν ένα τουλάχιστον κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα ή μια κοινή ιδιότητα και επιδιώκουν ένα τουλάχιστον κοινό στόχο (Καλλινικάκη, 2009).

Η ‘Κοινωνική Εργασία με Ομάδες’ ως σύστημα και ως διαδικασία παροχής βοήθειας έχει τις ρίζες της στη δεύτερη φάση ανάπτυξης της κοινωνικής εργασίας. Στη φάση αυτή, η εστίαση της προσοχής της κοινωνικής εργασίας από τις άμεσες παροχές μετατέθηκε στην παροχή βοήθειας προς το ευάλωτο άτομο ούτως ώστε να μπορέσει το ίδιο να βοηθήσει τον εαυτό του. Ο στόχος της βοήθειας ήταν επικεντρωμένος στην υποστήριξη και τη συμβουλευτική προκειμένου οι άνθρωποι να βελτιώσουν τις συνθήκες της ζωής τόσο των ίδιων όσο και εκείνων που βρίσκονταν στην ίδια με αυτούς θέση.

Η ΚΕΟ βασίζεται και αξιοποιεί την κυρία ιδιότητα του ατόμου ως κοινωνικού όντος, το οποίο από την αφετηρία της ύπαρξης του μετέχει ως μέλος σε ομάδες και μέσω της συναλλαγής του με αυτές αναπτύσσεται βιολογικά και πνευματικά και διαμορφώνει την προσωπικότητα και τους τρόπους κοινωνικής συμπεριφοράς του.

Εντασσόμενο σε ομάδες, το άτομο καλύπτει τις βασικές ανάγκες του για αγάπη, συντροφικότητα, ασφάλεια, έκφραση και επιβεβαίωση των ικανοτήτων και της δημιουργικότητας του, αλλά και τις ανάγκες του για έκφραση της επιθετικότητας, του ανταγωνισμού και των συγκρούσεων. Έχει διαπιστωθεί ότι τα άτομα που αναπτύσσουν θετικές και αποδοτικές σχέσεις στα πλαίσια των ομάδων όπου ανήκουν, αποκτούν την προσδοκώμενη σε κάθε ηλικιακό στάδιο κοινωνική λειτουργικότητα.

Η μέθοδος της ΚΕΟ, χωρίς να παραγνωρίζει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του ατόμου- μέλους της ομάδας, ενδιαφέρεται σημαντικά για τις ανάγκες, τις ικανότητες και τους περιορισμούς που έχει ή θέτει η ίδια η ομάδα. Σκοπός της ομάδας είναι η επίλυση των προβλημάτων που αφορούν τη διαπροσωπική επικοινωνία και σχέση των ατόμων- μελών και η βελτίωση της συνολικής κοινωνικής λειτουργικότητας τους με απώτερο στόχο την επίτευξη της προσωπικής και κοινωνικής ευημερίας τους. Η ΚΕΟ χρησιμοποιείται για ποικίλους σκοπούς: στη θεραπεία, την κοινωνική ή την περιβαλλοντική αλλαγή, την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση (Καλλινικάκη, 2009).

Κατόπιν, θα μελετήσουμε την κοινωνική εργασία με κοινότητα. Η μέθοδος της ‘Κοινωνικής εργασίας με την Κοινότητα’ είναι μια διαδικασία κινητοποίησης και βοήθειας της κοινότητας ούτως ώστε να αντιληφθεί την πραγματική διάσταση των ζητημάτων που την απασχολούν, να τα αξιολογήσει, να τα ιεραρχήσει και να σχεδιάσει με συστηματικό και κατάλληλο τρόπο την αντιμετώπιση τους. Η έναρξη της εφαρμογής της ΚΕΚ συμπίπτει με τη δημιουργία κοινοτικών κέντρων σε γειτονιές με ιδιαίτερες οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες, κυρίως στις ΗΠΑ.

Βασικός στόχος των κέντρων αυτών ήταν η αυτοβοήθεια και η αλληλοϋποστήριξη των ευάλωτων ομάδων.

Οι σύγχρονες εφαρμογές της ΚΕΚ στοχεύουν στο σχεδιασμό, την οργάνωση και την υλοποίηση προγραμμάτων για τη λύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινότητα σε κάποια πτυχή της κοινωνικής της ζωής και για τη βελτίωση ή την καλύτερη αξιοποίηση των ωφελειών που προκύπτουν από ένα ή περισσότερους τομείς της κοινωνικής ζωής όπως η υγεία, η ψυχαγωγία, η πρόνοια. Τα προγράμματα απευθύνονται στο σύνολο των μελών της συγκεκριμένης κοινότητας και επιδιώκουν την παροχή επαρκών και συνεχών υπηρεσιών σε όσους τις έχουν ανάγκη.

Οι στόχοι της ΚΕΚ μπορεί να είναι γενικοί ή ειδικοί. Συνήθως αφορούν την πληροφόρηση όλων των μελών της κοινότητας για τις υπάρχουσες κοινωνικές υπηρεσίες, για τα δικαιώματα χρήσης τους, για τη διαδικασία πρόσβασης σε αυτές και για τις πιθανές εναλλακτικές λύσεις στα υφιστάμενα ή τα πρωτοεμφανιζόμενα κοινωνικά προβλήματα (Καλλινικάκη, 2009).

Κλείνοντας, θα μιλήσουμε με τους στόχους της κοινωνικής εργασίας που σχετίζονται όχι μόνο με τους μετανάστες αλλά και οποιαδήποτε πληθυσμιακή ομάδα αντιμετωπίζει προβλήματα που άπτονται στο πεδίο της κοινωνικής εργασίας. Ειδικότερα οι στόχοι της είναι:

- 1) Η εύρυθμη κοινωνική λειτουργία των ατόμων, των ομάδων και των κοινοτήτων.
- 2) Η κοινωνική ευημερία.
- 3) Η κοινωνική αυτοπραγμάτωση.
- 4) Η κοινωνική ανάπτυξη και η κοινωνική αλλαγή.
- 5) Η βελτίωση ή η αποκατάσταση της αμοιβαίας επωφελούς αλληλεπίδρασης ατόμου και περιβάλλοντος.
- 6) Ο εντοπισμός και η εξάλειψη των κοινωνικών προβλημάτων που επηρεάζουν την κοινωνική λειτουργία των ατόμων καθώς και εκείνων που δημιουργούνται από αυτά.
- 7) Η μελέτη των ανθρωπίνων αναγκών και των προβλημάτων που προκύπτουν από τις διαπροσωπικές και τις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις.
- 8) Η υποστήριξη και η ενδυνάμωση των ατόμων που αδυνατούν ή δυσκολεύονται να παραμείνουν ή να γίνουν ανεξάρτητα και αυτάρκη.

- 9) Η βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και της ποιότητας ζωής των ατόμων, των ομάδων και των κοινοτήτων με απώτερο στόχο την κοινωνική ανάπτυξη όλου του πληθυσμού.
- 10) Η ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών σε όλες τις βασικές κοινωνικές λειτουργίες.
- 11) Η πρόληψη ψυχοκοινωνικών δυσλειτουργιών.
- 12) Η αξιοποίηση του δυναμικού κάθε ατόμου ανάλογα με τις φυσικές του ικανότητες και τις παρεχόμενες ευκαιρίες.
- 13) Η δίκαιη κατανομή εισοδημάτων και υπηρεσιών.
- 14) Η εξάλειψη των κοινωνικών διακρίσεων.

Με λίγα λόγια, η κοινωνική εργασία προκαλεί, σχεδιάζει, οργανώνει και υλοποιεί την κοινωνική αλλαγή και συμπαρασύρεται από αυτήν, οι δε στόχοι της θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε τρεις λέξεις: ανάπτυξη, πρόληψη και θεραπεία (Καλλινικάκη, 2009).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σκοπός της πτυχιακής μας εργασίας «Μετανάστες: Πορεία ζωής», είναι να δούμε πορείες ζωής μεταναστών, να δώσουμε φωνή στους ίδιους και να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τον κόσμο μέσα από τη δική τους οπτική. Πιο συγκεκριμένα, δηλαδή, θα ασχοληθούμε με το φαινόμενο της μετανάστευσης, έτσι όπως το βιώνουν τα ίδια τα κοινωνικά υποκείμενα, οι μετανάστες. Στη μελέτη που πραγματοποιήσαμε, ακολουθήθηκε η διαδικασία της ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης. Αυτή περιλαμβάνει βασικά χαρακτηριστικά όπως έναν εξελισσόμενο σχεδιασμό, την παρουσίαση πολλαπλών πραγματικοτήτων, τον ερευνητή ως ένα εργαλείο συλλογής στοιχείων και την έμφαση στις απόψεις των μετεχόντων.

4.1) Ερευνητική Στρατηγική:

Πρόκειται για μια ποιοτική κοινωνική έρευνα και μάλιστα για μια βιογραφική προσέγγιση. Όπως αναφέρουν και οι Denzin and Lincoln (1994), η ποιοτική έρευνα είναι μια μέθοδος που εστιάζει σε πολλά διαφορετικά ζητήματα, και εμπλέκεται σε μια ερμηνευτική και νατουραλιστική προσέγγιση του θέματος που ερευνά. Αυτό σημαίνει ότι οι ερευνητές που χρησιμοποιούν ΠΕ, μελετούν τα φαινόμενα στα φυσικά πεδία, επιχειρώντας να κατανοήσουν το νόημα ή να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα σύμφωνα με το νόημα που οι άνθρωποι προσδίδουν σε αυτά. Στην ΠΕ χρησιμοποιούμε ποικίλο ερευνητικό υλικό – μελέτες περίπτωσης, προσωπικές εμπειρίες, ενδοσκοπήσεις, ιστορίες ζωής, συνεντεύξεις, παρατήρηση, ιστορικά κείμενα, οπτικά υλικό – που περιγράφει την συνήθεια και την ρουτίνα αλλά και τα προβλήματα και τις άσχημες στιγμές των και ατόμων και το τι σημαίνουν αυτά για τις ζωές των ανθρώπων.

4.2) Βιογραφική Προσέγγιση:

Στην ποιοτική έρευνα, υπάρχουν διαφορετικές παραδόσεις, που διαφέρουν ως προς την μορφή, τους όρους και την έμφαση που δίδουν σε αυτήν. Ανάμεσά τους είναι η βιογραφική μελέτη, που πραγματοποιήσαμε και σε αυτή την μελέτη, μέσω των συνεντεύξεων που πάρθηκαν. Η Βιογραφική μέθοδος προσέγγισης

χρησιμοποιείται σε όλες στις κοινωνικές επιστήμες και είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στο να δίνει στον αναγνώστη την άποψη και την κουλτούρα του αφηγούμενου.

Η Βιογραφική μέθοδος περιγράφεται σαν μια «περιγραφή σημαντικών γεγονότων και εμπειριών στη ζωή ενός ατόμου» που λέγεται με τρόπο που να αιχμαλωτίζει «τα συναισθήματα, απόψεις, και αντιλήψεις του ατόμου». Οι σπουδές με την βιογραφική μέθοδο δίνουν έμφαση στις εμπειρίες και αναζητήσεις του ατόμου – πως το άτομο συνδιαλέγεται με την κοινωνία, παρά πως η κοινωνία συνδιαλέγεται με τα άτομα. Η αξία της πάει πέρα από την χρησιμότητα του να παρέχει συγκεκριμένες πληροφορίες για γεγονότα και συνήθειες του παρελθόντος, με το να δείχνει πως το άτομο αλληλεπιδρά με το πολιτισμικό πλαίσιο.

Οι βιογραφικές συνεντεύξεις είναι χρήσιμες στην μελέτη πολιτισμικών αλλαγών που έχουν λάβει χώρα κατά την διάρκεια του χρόνου, στο να μάθουμε για πολιτισμικές παρεκκλίσεις και στο να κερδίσουμε την άποψη του αφηγητή για τα πράγματα, να μάθουμε την κουλτούρα του. Επίσης, βοηθά να συλλάβουμε την εξέλιξη πολιτισμικών προτύπων και πως αυτά συνδέονται με τη ζωή ενός ατόμου – την σπουδαιότητα τους για τα άτομα και τις αντιδράσεις τους ως προς αυτά. Συχνά αυτή η άποψη είναι χαμένη στις σταθερές εθνογραφίας.

Εν κατακλείδι, συμπεραίνουμε στο ότι με την βιογραφική προσέγγιση δεν μπορούμε εύκολα να επιλέξουμε το δείγμα μας, να αποτυπώσουμε την κατάσταση, ούτε να κάνουμε γενικεύσεις.

4.3) Μέθοδος Συλλογής Στοιχείων:

Η ερευνητική συνέντευξη ορίζεται ως η συζήτηση δύο ατόμων, η οποία αρχίζει με πρωτοβουλία του συνεντευκτή και στόχο έχει τη συλλογή πληροφοριών, στοιχείων και ερευνητικών δεδομένων σχετικών με το περιεχόμενο και τους στόχους της έρευνας. Παρουσιάζει τα πλεονεκτήματα της δυνατότητας εμβάθυνσης και επέκτασης των ερωτήσεων.

Η συνέντευξη θεωρείται από τα εγκυρότερα ερευνητικά μέσα. Ως ομάδα επιλέξαμε την μέθοδο της αφηγηματικής συνέντευξης, πάνω σε 3 βασικούς άξονες:

- 1. Η ζωή στη χώρα καταγωγής.
- 2. Το ταξίδι προς χώρα υποδοχής.
- 3. Η ζωή στη χώρα υποδοχής.

Πρόθεσή μας ήταν να αφήσουμε ελεύθερους τους συνειρμούς των συνεντευξιαζόμενων, να μας εκφράσουν όλα αυτά που θέλουν, και τον τρόπο με τον οποίο εκείνοι ήθελαν να εκφραστούν.

4.4) Επιλογή Δείγματος

Στην ποιοτική έρευνα, και δη στην βιογραφική προσέγγιση, δεν υπάρχουν αναγνωρισμένα κριτήρια επιλογής του δείγματος, καθώς πρέπει να γίνει αναγνώριση πηγών μελετώμενου φαινομένου και αναζήτηση από αυτές ατόμων για να περιγράψουν τις εμπειρίες που σχετίζονται με το υπό μελέτη φαινόμενο. Αυτά τα άτομα πρέπει να είναι έτοιμα να εκφράσουν τα εσώτερα συναισθήματα και να περιγράψουν τις αντιδράσεις τους σε αυτά.

Συγκεκριμένα, στην δική μας ερευνητική μελέτη, που πάρθηκαν 6 συνεντεύξεις, επιλέχθηκαν 6 μετανάστες μέσω του κοινωνικού περιγύρου όλων των ερευνητών. Η επιλογή αυτή, σύμφωνα με την Καλλινικάκη (2010), ήταν εξαιρετικά απαιτητική, αφού τα ζητούμενα τεχνικά σχήματα που θα επιτρέψουν θεωρητικές αναλύσεις και αναγωγές δεν είναι εύκολο να προκαθοριστούν και να συγκεκριμενοποιηθούν στην πράξη. Εξάλλου, οι αποκλίσεις ως προς αυτό που τα άτομα παρατηρούν και αυτό που πραγματικά συμβαίνει, αυτό που εκφράζουν και εκείνο που σκέπτονται ή πραγματικά αισθάνονται, ή ως προς αυτό που διατυπώνουν δημόσια ότι επιλέγουν και αυτό που πραγματικά επιθυμούν, δυσχεραίνουν την όλη προσπάθεια. Για τον λόγο αυτό απαιτείται ακριβής τήρηση των προϋποθέσεων και των κανόνων που θέτουν οι τεχνικές της θεωρητικής δειγματοληψίας και διαρκής ως προς αυτό έλεγχος. Επίσης, οι μετανάστες που επιλέχθηκαν ως δείγμα της ερευνητικής μας μελέτης, προσπαθήσαμε να είναι κατάλληλα, αρμόδια και οι «ειδικοί» στο θέμα μελέτης. Θελήσαμε, να αποδώσουν την εμπειρία με τη δική τους «φωνή», τα δικά τους λόγια, χρωματίζοντας τις διακυμάνσεις, υπογραμμίζοντας τα σημαίνοντα και διατυπώνοντας τις απόψεις και τη γνώμη τους για τους κοινωνικούς ρόλους και τις κρίσιμες όψεις της ζωής μας.

Τελικά, να σημειώσουμε, ότι στη δική μας ερευνητική μελέτη, ένα βασικό κριτήριο επιλογής των συνεντευξιαζόμενων, ήταν η διαθεσιμότητα ή η εξασφάλιση της διαθεσιμότητας τους προκειμένου να μιλήσουν για τη σχέση τους με το μελετώμενο φαινόμενο. Αυτό μπορέσαμε να το πληροφορηθούμε από την πρώτη μας

προσέγγιση, μέσω του ενημερωτικού φυλλαδίου, όπου έγινε η αντίστοιχη «επιλογή», και με βάση τη γλώσσα επικοινωνίας.

Στη πτυχιακή μας εργασία, πήραμε έξι συνεντεύξεις βιογραφικού τύπου. Συγκεκριμένα, οι δύο συνεντευξιαζόμενοι κατάγονται από Συρία (μια αναπτυσσόμενη χώρα της Μέσης Ανατολής), ένας από Ρωσία (πρόκειται για το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος της γης, είναι μια αναπτυγμένη χώρα), ένας από Ουκρανία (αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε εμπόλεμη ζώνη, καθώς θέλει να την κατακτήσει η Ρωσία η οποία συνορεύει μαζί της), έπειτα, ένας από Βουλγαρία (βρίσκεται, επίσης, στη Ν.Α Ευρώπη και συνορεύει με την Ελλάδα) και τέλος, ένας από Αλβανία (Βαλκανική χώρα της Ν.Α Ευρώπης η οποία συνορεύει με την Ελλάδα. Είναι επίσης, μια αναπτυσσόμενη χώρα). Από τους συνεντευξιαζόμενους οι τρεις ήταν γυναίκες, και οι άλλοι τρεις άντρες.

4.5) Παρατηρήσεις από τη διαδικασία συνέντευξης

Αντιμετωπίσαμε αρκετά προβλήματα, πριν και κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Καταφέραμε να τα αντιμετωπίσουμε με επιτυχία, δίχως να έχουμε κάποια άλλη δυσκολία στη συνέχεια. Αυτό που μας προβλημάτισε αρχικά, ήταν πως θα μας δεχθούν οι συνεντευξιαζόμενοι και να μας μιλήσουν για τις εμπειρίες της ζωής τους, κάτι που είναι τόσο ευαίσθητο και προσωπικό. Για αυτό είχαμε μια υπογεγραμμένη βεβαίωση που αποδείκνυε ότι είμαστε φοιτητές της Κοινωνικής Εργασίας και κάνουμε την πτυχιακή μας εργασία. Κάποιοι από τους συνεντευξιαζόμενους, διακατέχονταν από έντονο άγχος που οφειλόταν στην ύπαρξη του μαγνητόφωνου. Δεν ήταν κάτι γνώριμο ούτε για αυτούς, ούτε και για εμάς. Τους καθησυχάσαμε πως δε συντρέχει λόγος ανησυχίας. Επίσης, τους διαβεβαίωσαμε πως την ώρα της συνέντευξης δε θα αναφέρουμε προσωπικά στοιχεία και όλα θα είναι απόρρητα. Συν τοις άλλοις υπήρχε το πρόβλημα της γλώσσας, διότι αρκετοί από τους συνεντευξιαζόμενους δεν είχαν ιδιαίτερη άνεση να χειριστούν την ελληνική γλώσσα και δε κατανοούσαμε εύκολα αυτά που μας έλεγαν. Γι' αυτό το λόγο ήμασταν πολύ προσεχτικοί σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης, κι επαναλαμβάναμε κάποιο ερώτημα αν δε το κατανοούσαμε εμείς οι ίδιοι ή οι συνεντευξιαζόμενοι.

Κλείνοντας, θεωρούμε απαραίτητο να μιλήσουμε για την απομαγνητοφώνηση. Η απομαγνητοφώνηση είναι μια επίπονη και χρονοβόρα διαδικασία, η οποία πρέπει να διενεργείται από τον ερευνητή ή ερευνητές που

πραγματοποίησαν τη μαγνητοφώνηση το συντομότερο δυνατό μετά την καταγραφή της. Η πρόσφατη μνήμη είναι συνήθως ισχυρότερη της αναδρομικής και επιτρέπει ακριβέστερη αναφορά και σχολιασμό των λεγομένων (Καλλινικάκη, 2010). Ακολουθώντας πιστά αυτές τις οδηγίες, δεν αφήσαμε να περάσει καθόλου χρόνος από την ημέρα της μαγνητοφώνησης, προσπαθώντας να καταγράψουμε όλα όσα ειπώθηκαν.

4.6) Ανάλυση Δεδομένων

Αναλύσαμε το υλικό με βάση τις αρχές της θεματικής ανάλυσης. Μέσω μιας συστηματικής διεργασίας του κειμένου, προσπαθούμε προοδευτικά, να προσδιοριστούν κοινά εννοιολογικά θέματα / κατηγορίες, τα οποία σταδιακά θα ενσωματωθούν σε ευρύτερες θεματικές, μέσω διαδικασιών της πλαισιοποίησης. Ο αναλυτής:

- 1. Εστιάζει στη σημασία.
- 2. Κατηγοριοποιεί τις έννοιες και τις εντάσσει σε θεματικές κατηγορίες.
- 3. Προετοιμάζει τα δεδομένα για την ανάλυση.

Απομαγνητοφωνήσαμε τη συνέντευξη σε κείμενο και διατάξαμε το έγγραφο, ώστε το περιθώριο να χρησιμοποιηθεί για προσδιορισμό των προσωπικών δεδομένων. Τα στάδια ανάλυσης που ακολουθήσαμε ήταν:

- 1. Διαβάσαμε το κείμενο και σημειώσαμε τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία.

A. Μια επαγωγική προσέγγιση της θεματικής ανάλυσης επιτρέπει στα θέματα να αναδύονται από τα δεδομένα.

B. Γραμμή με γραμμή, άρχισαν να αναδύονται οι πρώτες κατηγοριοποιήσεις του υλικού μας.

- 2. Με παρόμοια θέματα σε κατηγορίες. Αυτή είναι μια ρευστή διαδικασία που οι κατηγορίες μπορούν να τροποποιηθούν, και να αναπτυχθούν νέες.
- 3. Εξετάσαμε τα πρώτα θέματα και δοκιμάσαμε να κάνουμε αρχικούς προσδιορισμούς.
- 4. Δώσαμε αρχικά ονόματα στις κατηγορίες μας.
- 5. Κατασκευάσαμε την τελική μορφή για κάθε θέμα.
- 6. Ενώσαμε όμοιες εννοιολογικές κατηγορίες σε ευρύτερα θέματα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε περιληπτικά:

- 1. Το περιεχόμενο των συνεντεύξεων ομαδοποιημένο ανά θεματική ενότητα (η ζωή στη χώρα καταγωγής τους, το ταξίδι, η ζωή στην Ελλάδα).
- 2. Την κωδικοποίηση της πληροφορίας που λάβαμε.
- 3. Τα συμπεράσματα της έρευνας.

Περίληψη των συνεντεύξεων ανά θεματική:

- 1. Τρόπος ζωής στην χώρα καταγωγής.

Αρχικά, στην πρώτη θεματική ενότητα των συνεντεύξεων, ενημερωθήκαμε για τον τρόπο ζωής στη χώρα καταγωγής των συνεντευξιζόμενων. Ο M1, έμενε στη Δαμασκό με τα εννιά αδέρφια του και τους γονείς του. Στη παιδική του ηλικία, ο ίδιος πήγε στο σχολείο μέχρι το Δημοτικό, ενώ στη συνέχεια πήγε σε μια δουλειά για να μάθει να εργάζεται ως ηλεκτρολόγος αυτοκινήτων. Μετά, αφού τελείωσε τη στρατιωτική του θητεία στη χώρα καταγωγής του, ήρθε κατευθείαν στην Ελλάδα, μιας και τα πράγματα στη Συρία ήταν δύσκολα, αφού εκεί δεν υπάρχουν ούτε χρήματα ούτε ευκαιρίες για εργασία. Ο ίδιος μας ανέφερε, ότι το πολίτευμα στη Συρία είναι φαινομενικά Δημοκρατία, αλλά στην ουσία είναι δικτατορία. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός, ότι από τότε που γεννήθηκε ο ίδιος μια οικογένεια κυβερνάει τη χώρα του, με αποτέλεσμα και εκείνος να μην μπορεί να εκφραστεί. Για αυτό δήλωσε ότι όταν έφυγε από εκεί ένιωθε χαρούμενος, και εάν του έλεγαν τώρα πως δε μπορεί να γυρίσει πίσω δεν θα τον ένοιαζε, καθώς εκεί δεν τους επιτρέπουν ούτε τα απαραίτητα.

Η M2, κατάγεται από την πόλη Krivoi Rog, την οποία χαρακτήρισε μεγάλη και βιομηχανική πόλη, που είναι περίπου 100 χιλιόμετρα και παλιά είχε πολλά ορυχεία. Η συγκεκριμένη συνεντευξιζόμενη έχει ένα μεγαλύτερο αδερφό, και προέρχεται από μια μεγάλη οικογένεια. Συγκεκριμένα, πληροφορηθήκαμε ότι οι γονείς της συνεχίζουν να διαμένουν στην Ουκρανία, όπου και εκεί βρίσκεται ο αδερφός της με τη δική του οικογένεια. Η ίδια αναφέρθηκε και στην ύπαρξη των παππούδων της, οι οποίοι μένανε σε χωριό, και επισκέπτονταν κάθε καλοκαίρι στα παιδικά της χρόνια. Στην Ουκρανία πήγε σχολείο, και το εκπαιδευτικό σύστημα που επικρατούσε ήταν λίγο διαφορετικό από την Ελλάδα. Σαφέστερα, εκεί ήταν όλα ενωμένα, δηλαδή το Γυμνάσιο και Λύκειο στο ίδιο σχολείο, έκαναν συνολικά δέκα

χρόνια, τα οποία ήταν απαραίτητα. Δηλαδή, μέχρι 15 χρονών ή 17 είχαν τις απαραίτητες σπουδές. Όσον αφορά την ίδια, δήλωσε ότι πήγαινε και στο ωδείο, όπου έμαθε βιολί και πιάνο, σπούδασε φιλολογία, και είχε βρει δουλειά από τον τρίτο χρόνο του πανεπιστημίου. Έτσι, το βράδυ πήγαινε στο Πανεπιστήμιο και δούλευε στο σχολείο, όπου εκεί εργάστηκε συνολικά περίπου επτά χρόνια. Στη χώρα τους το πολιτικό σύστημα που επικρατούσε ήταν σοσιαλισμός και προσπαθούσαν να φτάσουν τον κουμμουνισμό. Ακόμη, το 1991 είχαν περεστρόικα, ήταν κλειστή χώρα γενικά η Σοβιετική Ένωση, δηλαδή δεν επιτρέπονταν να φεύγουν οι Ρώσοι, αλλά μόνο οι ηθοποιοί και οι αθλητές να ταξιδεύουν. Στην κοινωνία της Ουκρανίας, οι πολίτες της, όπως και οι ίδιοι οι γονείς της, έλεγαν ότι υπήρχε σταθερότητα, κάτι που επικρατούσε γιατί υπήρχαν δουλειές και δούλευαν. Υποστηρίζει, ότι εκεί δεν δούλευαν πάρα πολλές ώρες όπως στην Ελλάδα, όπου θεωρεί πως οι άνθρωποι δουλεύουν πολύ σκληρά. Στην Ουκρανία, λέει, όταν είσαι υπάλληλος υπάρχουν βάρδιες και κάποια ωράρια, ενώ εδώ όταν ξεκινάει το καλοκαίρι η ζωή τελειώνει και ξεκινάει πάλι το χειμώνα. Πιστεύει, επίσης, πως οι άνθρωποι ήταν ευχαριστημένοι στη χώρα καταγωγής της, γιατί ήξεραν τι θα γίνει αύριο και μεθαύριο, είχαν κάποια σταθερότητα και κάποια ποιότητα ζωής, και γενικά ένιωθαν ασφάλεια. Οι γονείς της είχαν πιο πολύ ευθύνη να ταΐσουν τα παιδιά. Στο δικό τους σύστημα, το κράτος τους έδινε διαμερίσματα και αυτό ήταν καλό. Περιγράφοντας την καθημερινότητά της, μας τονίζει ότι η ίδια εργαζόταν, πήγαινε γυμναστήριο και ξεκουραζόταν τα Σαββατοκύριακα, κάτι που την έκανε να νιώθει ικανοποιημένη με τη ζωή που είχε τότε. Κλείνοντας, όσον αφορά τον τρόπο ζωής της στην Ουκρανία, σημειώνει ότι τότε δεν είχε ανοιχτούς ορίζοντες, καθώς αν δεν έχει δει κάποιος ότι υπάρχει κάτι άλλο, δεν ενδιαφέρεται για κάτι διαφορετικό. Έτσι, δεν πέρασε ιδιαίτερες δυσκολίες, σαν παιδί όμως είχε τους δικούς της προβληματισμούς, και πιστεύει ότι μάλλον δεν είχαν αρκετή αυτοπεποίθηση ή δεν είχαν αρκετή σιγουριά. Είχαν στο μυαλό τους τον έρωτα, αγάπες, χωρίς να σκέφτονται να πάνε αλλού να σπουδάσουν. Τέλος, οι γονείς της ήταν πολύ αυστηροί, και είχαν και αυτόν τον προβληματισμό, καθώς σε αυτή την ηλικία, αρχίζεις και βγαίνεις με μερικά παιδιά και θέλεις να δείξεις κάτι παραπάνω από αυτό που είσαι.

Όσον αφορά, την M3, κατάγεται από αξιωματική πόλη της Ρωσίας, περίπου 40km από κέντρο της Αγίας Πετρούπολης. Στη Ρωσία εργαζόταν σε νοσοκομείο, που βοηθούσαν αξιωματικούς και ανθρώπους που ζούσαν, ακόμη και αθλητές που έκαναν αυτή τη δουλειά. Είχε τις ειδικότητες της παθολόγου και παιδίατρου. Στη Ρωσία είχαν

πολύ ωραία Νηπιαγωγεία, όπως δήλωσε, όπου τους μεγάλωσαν στο νηπιαγωγείο από δύο μηνών. Από δυο χρονών μέχρι επτά χρονών μεγαλώνουν στο νηπιαγωγείο. Στο σχολείο οπωσδήποτε περνούσαν 8 χρόνια, όπου στη συνέχεια όποιος ήθελε να προχωρήσει πήγαινε, ενώ όποιος ήθελε να σταματήσει οπωσδήποτε πήγαινε να δουλέψει. Μεγάλωσε, όχι κοντά στην Αγία Πετρούπολη, αλλά στο Οράλιο, όπου υπήρχαν πέντε εργοστάσια στη δική τους πόλη. Μετά από 8 τάξεις, σε ηλικία 14-15 χρονών τα παιδιά μπορούσαν να εργαστούν σε αυτά τα εργοστάσια και να μάθουν το επάγγελμα. Ενώ, άλλα παιδιά που ήθελαν να μάθουν κάποιο άλλο επάγγελμα, πήγαιναν στο Τεχνικό. Σε αυτή την Τεχνική που επέλεγαν, μπορούσαν να επιλέξουν και άλλα μαθήματα, ώστε να μάθουν την εργασία τους και να δουλέψουν σε τέτοια εργοστάσια. Κάποια από αυτά μπορούσαν να δουλεύουν με ένα και κάποια σε ομάδα. Οι πιο πολλοί άνθρωποι ήθελαν να σπουδάζουν σε Πανεπιστήμιο, στο οποίο για να μπουν είχαν πολύ σκληρές εξετάσεις, οι οποίες περιείχαν και τη διαδικασία της συνέντευξης. Όταν τελειώνουν το Πανεπιστήμιο στη Ρωσία, πρέπει οπωσδήποτε τρία χρόνια να δουλέψουν σε ένα μέρος, που τους στέλνει το Πανεπιστήμιο. Στο νοσοκομείο που εργαζόταν, είχαν παιδίατρος, νοσοκόμους, όπου εκείνοι έκαναν όλα τα εμβόλια στο νηπιαγωγείο. Πριν πάνε στο νηπιαγωγείο τους εξέταζαν παιδίατροι, οδοντίατροι και άλλοι γιατροί. Στις οικογενειακές της πληροφορίες πρόσθεσε ότι έχει έναν αδερφό και άλλες δύο αδερφές, μιας και συνολικά ήταν τέσσερα παιδιά. Η μαμά της πέθανε από πόλεμο στη Ρωσία, όταν ήταν δεκαεπτά χρονών, και μετά βρήκε άλλο άνθρωπο, ενώ ο πρώτος άνδρας της μητέρας της πέθανε. Όσοι είχαν οικογένεια και παιδιά ήταν καλύτερα από εκείνους, μιας και ο μπαμπάς και η μαμά της πέθαναν νωρίς και μαζί με τα αδέρφια της μεγάλωσαν με μια άλλη οικογένεια. Όταν πέρασε τα πρώτα χρόνια στο Πανεπιστήμιο δεν μπόρεσε να σπουδάσει, γιατί έπρεπε πρώτα η αδερφή της να τελειώσει το Τεχνικό, ώστε να πάει να δουλέψει και να έχει τον δικό της μισθό. Το πολιτικό σύστημα που επικρατούσε στον τόπο καταγωγής της ήταν ο Κομμουνισμός. Πιστεύει ότι, ότι σύστημα και να επικρατεί, δεν μπορεί για πολλά χρόνια να υπάρχει, γιατί έτσι κάνει κουμάντο, το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα. Επιπροσθέτως, όσοι άνθρωποι είναι στην εξουσία και δεν ξέρουν καλά οικονομικά, θα μπορούν να αλλάξουν την οικονομικό σύστημα που βοηθάει, για όλους τους ανθρώπους, αυτό θα είναι καλό. Το δικό τους σύστημα που πρόσφερε για παιδιά πιστεύει ότι είναι το καλύτερο. Δούλεψε τριάντα χρόνια μετά το Πανεπιστήμιο, έχοντας 1000 παιδιά που τα εξέταζε από μωρά μέχρι και 16 ετών. Κάθε 2 με 6 μήνες σπούδαζαν για να πάρουν κάποια άλλη ειδικότητα, με αποτέλεσμα εκείνη να έχει τις

ειδικότητες της παιδιάτρου, ωτορινολαρυγγολόγου και ρεφλεξολόγου. Τέλος, ήταν παντρεμένη με τρία παιδιά, και ο άντρας της ήταν αξιωματικός, με αποτέλεσμα να αλλάζουν πολλές πόλεις.

Στη συνέχεια, η M4 κατάγεται από μια πόλη της Αλβανίας, που ονομάζεται Gtashian, και διαμένει στη χώρα μας εδώ και 15 χρόνια. Η ίδια γεννήθηκε σε ένα μικρό χωριό της συγκεκριμένης πόλης, που οι περισσότεροι από τους ελάχιστους κατοίκους του, ασχολούνταν με τη γεωργία. Οι γονείς της καλλιεργούσαν, ενώ έμενε μαζί, σε ένα σπίτι τριών δωματίων, με την οικογένειά της και με τα αδέρφια του παμπα της. Ο πατέρας της, όμως, από τη στιγμή που έφτιαξε τη δική του οικογένεια, μιας και είχε γεννηθεί και ο αδερφός της, έπρεπε να μετακομίσουν. Παλιά ήταν έτσι το σύστημα, δηλαδή δύσκολα φεύγανε τα παιδιά από το σπίτι, καθώς ήθελαν οι γονείς να τα έχουν κοντά τους. Δηλαδή, όταν παντρευόταν κάποιος συνέχιζε να μένει με τους γονείς του, όπως μας αναφέρει η συνεντευξιαζόμενη, σαν τη δική της οικογένεια που ήταν 11 άτομα. Αργότερα, λοιπόν, ο πατέρας της αγόρασε ένα σπίτι, χωρίς να φύγει πολύ μακριά, καθώς ήταν στην ίδια πολυκατοικία. Στην Αλβανία, λοιπόν, η συγκεκριμένη κοπέλα πήγε πρώτη τάξη στο σχολείο, χωρίς να έχει πάει Νηπιαγωγείο. Θυμάται ότι έπαιζε σαν παιδί στη γειτονιά με τα παιδιά, πήγαινε στα χωράφια μαζί με τη μητέρα της, η οποία την έπαιρνε μαζί της, όπου είχαν κάποια ζώα (αγελάδα, γαϊδούρι) που έπαιζε μαζί τους. Επίσης, μας αφηγήθηκε ότι καθημερινά που ξύπναγε, η μητέρα της ήταν στα χωράφια και ο πατέρας της μαζί τους, και πως σαν παιδί ένιωθε ελεύθερη κάτι που έκανε τα παιδικά της χρόνια ωραία. Αυτό βέβαια γινόταν το καλοκαίρι, γιατί το χειμώνα λόγω δύσκολων καιρικών συνθηκών, δεν έκαναν όλες αυτές τις δραστηριότητες. Επίσης, θυμάται από τα λεγόμενα της μητέρας της, ότι όταν γεννήθηκε ήταν που γεννήθηκε και η Δημοκρατία, καθώς μέχρι τότε στην εξουσία βρισκόταν ο Χότζας, που ήταν δικτάτορας. Τότε, λοιπόν, συμπληρώνει, ήταν που κατέρρευσαν κατά κάποιο τρόπο όλα, με αποτέλεσμα να επικρατεί μια ελευθερία σε βαθμό που να οπλοφορούν όλοι. Έτσι, η ίδια όταν ήταν παιδί και άκουγε πυροβολισμούς, μας τονίζει ότι φοβόταν πολύ, χωρίς να έχει κατανοήσει τι σήμαινε να έχουν δημοκρατία. Κλείνοντας, σε αυτή τη θεματική ενότητα της συνέντευξης, δήλωσε ότι με τη δημοκρατία που οι άνθρωποι έκαναν ότι ήθελαν στη χώρα της, πολλοί έφυγαν από αυτήν, κάτι που δεν μπορούσαν να κάνουν μέχρι τότε, λόγω ύπαρξης δικτατορίας.

Ο M5 προέρχεται από μια μεγάλη οικογένεια με δέκα παιδιά. Έχασε τον πατέρα του, όταν εκείνος ήταν εννιά χρονών, και αφού η μητέρα του δεν είχε κάποια

βοήθεια και στήριξη από κάπου αλλού, σταμάτησε ο ίδιος το σχολείο στη δεύτερη τάξη, ξεκινώντας να δουλεύει σε μαγαζί που έφτιαχνε πλακάκια. Μας σημείωσε, ότι στην Ελλάδα αποφάσισε να έρθει όταν ήταν εικοσιπέντε χρονών, καθώς στη Συρία δεν υπήρχε καθόλου ελευθερία και δεν μπορούσες να εκφραστείς. Οι λόγοι που τον ανάγκασαν να φύγει, δεν ήταν μόνο αυτός, αλλά και το γεγονός ότι έβλεπε και άλλους συμπατριώτες του να έρχονται στην Ελλάδα και να βγάζουν χρήματα. Το ίδιο σκέφτηκε να κάνει και ο ίδιος, και μετά να επιστρέψει πίσω. Κλείνοντας, έχοντας κάνει τις ερωτήσεις αυτής της ενότητας, μας είπε ότι δεν θυμάται πολλά από τη Συρία, καθώς έφυγε σε μικρή ηλικία από εκεί και ήρθε στην Ελλάδα, όπου εδώ μεγάλωσε και παντρεύτηκε.

Τελειώνοντας, ο Μ6, καταγόταν από τη Βουλγαρία, και βρίσκεται στην Ελλάδα από το 1999. Η κατάσταση που επικρατούσε στη Βουλγαρία εκείνη την περίοδο, εμπόδιζε τους πολίτες της να βγουν εκτός χώρας, καθώς δεν ήταν τόσο ανοιχτή χώρα, όπως είναι τώρα, για να βγάλουν διαβατήριο. Γι' αυτό το λόγο ο Μ6, μόλις απολύθηκε έβγαλε διαβατήριο. Ο ίδιος είχε έναν ξάδερφο που έκανε τη δουλειά Ελλάδα – Βουλγαρία, με μεταφορά κάτι διάφορα, κάτι μπαγκάζια, και με ανθρώπους. Στη Βουλγαρία μεγάλωσε σε ένα χωριό, όπου κοντά υπήρχε πόλη, ζώντας μαζί με την οικογένειά του. Ανά 8km υπήρχε πόλη που υπήρχαν τα πάντα εκεί πέρα. Άλλα 50km βρισκόταν μια πιο μεγάλη πόλη, που είναι νομαρχιακή πόλη, που υπήρχαν τα πάντα και εκεί πέρα. Επίσης, ο ίδιος πήγε σχολείο μέχρι 14 χρονών. Μετά πήγε, για άλλα 4 χρόνια σε μια άλλη πόλη για να τελειώσει Τεχνικό Λύκειο, που λεγόταν Ηλεκτροτεχνικό. Ο ίδιος τελείωσε Ράδιο και Τηλεόραση όταν ήταν 21 χρόνων, χωρίς να βρει μετά κάποια εργασία, και όταν απολύθηκε από το στρατό, ήταν κάποιους μήνες σε αναμονή, για να πάρει το διαβατήριο, έφυγε για την Ελλάδα. Επειδή, είχε βγάλει αυστριακή βίζα, μπορούσε να πάει και αλλού στην Ευρώπη, αλλά επειδή ο ξάδερφός του έκανε τη συγκεκριμένη δουλειά, ήρθε στην Ελλάδα. Εκεί μέχρι το 1993-1994, ζούσαν αρκετά καλά και ήταν ευχαριστημένοι με το πολίτευμα που επικρατούσε, τον κομμουνισμό. Η μάνα του είχε τελειώσει οικονομικά και ήξερε κάτι σαν τα λογιστικά, και ο πατέρας του δούλευε σε εργοστάσιο, που φτιάχνανε λουκάνικα, όπως το κοτόπουλο Φρανκφούρτης, αλλά κάπως πιο μεγάλα. Οι δουλειές τότε, προσδιορίζει ότι ήταν όλες κρατικές, μετά αρχίσανε και χαλάσανε τα πράγματα. Με τον κομμουνισμό στη Βουλγαρία ήταν καλά τα πράγματα. Η κομμουνιστική πολιτική το κακό της είναι, ότι είναι κάπως πολύ σταθερή, δεν αλλάζει συχνά. Αλλάζει με κάποιους τρόπους, όπως όταν αλλάζει όλος ο κόσμος. Στη Βουλγαρία

τόσα χρόνια αλλάζανε και αυτά, δεν μπορείς να πεις αυτό είναι δημοκρατία, καθώς το καθένα του έχει το πάνω και το κάτω του. Οι λόγοι που τον ανάγκασαν να μεταναστεύσει ήταν οικονομικοί και όχι πολιτικοί, όπως άλλοι μετανάστες άλλων χωρών (Σύριοι, Ιρακινοί). Τέλος, συμπληρώνει ότι δεν τους κυνηγούσε κανένας, απλά ως νέος άνθρωπος, ηλικίας 21-22 ήθελε να βρει δουλειά.

- **2. Ταξίδι.**

Όσον αφορά τη δεύτερη θεματική ενότητα, που ασχοληθήκαμε, σχετίζεται με το ταξίδι και την εμπειρία που έζησαν σε αυτό οι συνεντευξιαζόμενοι.

Ο M1 μας είπε πως στην αρχή ήρθε στην Τουρκία μαζί με ένα φίλο του. Από τη Συρία στη Τουρκία πήγαν οδικώς, χωρίς κανένα πρόβλημα. Από Τουρκία στην Ελλάδα ήρθαν από θάλασσα με σκάφος που λεγόταν Σάμος και ήταν παράνομοι. Πλήρωσαν αυτόν που τους έφερε από την Τουρκία στην Ελλάδα με 500 ευρώ και από εκεί τους έπιασε η αστυνομία και τους πήγε στο κρατητήριο. Τους πήραν στο νοσοκομείο, να δουν την υγεία τους και μετά τους έδωσαν ένα χαρτί που ήταν η απέλαση. Τους κρατούσαν εκεί μια εβδομάδα και έπειτα τους έστειλαν στην Αθήνα για να πάει ο καθένας στην πρεσβεία του. Για να πάρουν ένα χαρτί που λέει πως είναι από τη Συρία και να πάνε πίσω στη χώρα τους. Δηλαδή τους έστειλαν για απέλαση. Αμέσως έκαναν προσφυγή. Εδώ στο Ηράκλειο της Κρήτης ήρθε εξαιτίας του ξαδέρφου του. Του είπε ότι θα κάνει προσφυγή για αυτό το χαρτί. Για να βγάλει πολιτικό άσυλο και μετά να έρθει στη Κρήτη. Κατόπιν έκανε την αίτηση στο Αλλοδαπών στη Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα, και του έδωσαν πολιτικό άσυλο.

Η M2 μας είπε ότι μετανάστευσε για εσωτερικούς λόγους. Το ψάξιμο αυτό συνεχιζόταν από 15 χρονών και συνεχιζόταν μέχρι 27. Εντέλει αποφάσισε να έρθει στην Ελλάδα. Ήθελε να κάνει μια αλλαγή στη ζωή της. Κοιτώντας πίσω, είχε ένα καλό εισόδημα στην Ουκρανία ώστε να μπορέσει να ζήσει αξιοπρεπώς, αλλά όλο αυτό δε τη γέμιζε καθόλου. Ερχόμενη στην Ελλάδα συνειδητοποίησε πως κάποιες φορές νομίζεις πως αν αλλάξεις χώρα διαμονής, θα αλλάξουν και όλα στη ζωή σου. Αλλά τελικά κατάλαβε ότι «όπου κι αν πας τον εαυτό σου κουβαλάς». Ο λόγος που ήρθε στην Κρήτη, ήταν επειδή είχε μια γνωστή που ζούσε όντας παντρεμένη. Έφτιαξε τα χαρτιά, την άδεια παραμονής, τη visa και πήγε λοιπόν σε μια πόλη, όπου πλήρωσε χίλια ευρώ. Ταξίδεψε με το αεροπλάνο, μέχρι Θεσσαλονίκη, και πάλι από Θεσσαλονίκη για Ηράκλειο με αεροπλάνο. Ένιωθε αρκετά φοβισμένη και δειλή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.

Η Μ3 μας είπε ότι ήρθε για να βρει δουλειά, έχοντας την υποστήριξη των παιδιών της που ήταν 18 με 20 ετών και ήθελαν κι αυτά με τη σειρά τους να φύγουν. Οι λόγοι δεν ήταν μόνο επαγγελματικοί αλλά και προσωπικοί. Είχε πεθάνει μια από τις κόρες της οικογένειας και ήθελαν να κάνουν μια νέα αρχή. Η Μ3 ήρθε αρχικά με μια φίλη της για να διαπιστώσει, αν οι συνθήκες διαβίωσης είναι κατάλληλες στην Ελλάδα, ώστε να έρθουν αργότερα και οι κόρες της. Η συγκεκριμένα γυναίκα την βοήθησε να φτιάξει τα χαρτιά της, το διαβατήριό και την visa. Πλήρωσε 1.500 ευρώ και ταξίδεψε με αεροπλάνο προς την Αθήνα. Όταν έφτασαν, πήγαν στην Ομόνοια σε ένα γραφείο, με 6 ακόμα συμπατριώτες της όπου και τις χώρισαν. Όταν έφτασε στη Κρήτη, αντιμετώπισε κάποιο πρόβλημα με τα χαρτιά της. Έγινε ένα δικαστήριο στα Χανιά όπου το θέμα της διαμονής της ταχτοποιήθηκε και από τότε δεν είχε αντιμετωπίσει κάποιο παρόμοιο πρόβλημα.

Η Μ4 μας είπε πως έφυγε 7 χρονών, μαζί με τους γονείς της για την Ελλάδα. Ο λόγος που μετανάστευσαν ήταν οικονομικός, διότι η οικογένεια της αντιμετώπιζε πολλές δυσκολίες. Τους πρώτους μήνες πηγαίνοερχόταν στην Ελλάδα ο πατέρας της παράνομα. Έπειτα αποφάσισαν να βγάλουν visa και να έρθουν οικογενειακώς νόμιμα στην Ελλάδα. Αρχικά, ήρθε η κοπέλα με την μητέρα και τον αδελφό της και έπειτα ακολούθησε ο πατέρας της. Από το χωριό μέχρι την πόλη τους, τους πήγε ένας οικογενειακός φίλος με φορτηγό. Ήταν μεγάλη ταλαιπωρία. Έπειτα ήρθαν στην Ελλάδα με λεωφορείο και έμειναν σε ένα θείο τους στην Αθήνα.

Ο Μ5 μας είπε πως στα εικοσιπέντε αποφάσισε να έρθει στην Ελλάδα, διότι δεν υπήρχε καθόλου ελευθερία στη Συρία και δε μπορούσε να εκφραστεί. Δεν ήταν μόνο αυτός ο λόγος που έφυγε αλλά έβλεπε και άλλους που ήρθαν στην Ελλάδα και έβγαλαν χρήματα. Σκεφτόταν να βγάλει λίγα χρήματα και να επιστρέψει πίσω. Ήρθε με ένα ξάδελφο του κανονικά με βίζα, και με αεροπλάνο από Συρία στην Ελλάδα. Κόστισε 200 δολάρια και ήρθε κατευθείαν στη Κρήτη, διότι ήταν ο αδελφός του εδώ ένα μήνα μαζί με κάποιους άλλους γνωστούς. Αυτοί τον βοήθησαν να εγκλιματιστεί.

Ο Μ6 μας είπε πως έφυγε από Βουλγαρία προς την Ελλάδα, επιβιβαζόμενος σε λεωφορείο. Στον καθιερωμένο έλεγχο των συνόρων δεν αντιμετώπισε κάποιο πρόβλημα. Εξάλλου δεν είχε μαζί του ούτε ναρκωτικά, ή όπλα ή κάτι άλλο παράνομο, όπως δήλωσε. Μένοντας αρχικά κάποια μικρή περίοδο στην Ελλάδα, περίμενε να εκδοθούν τα νομιμοποιητικά του έγγραφα. Γι' αυτό, όταν επέστρεψε στη Σόφια, για λίγο διάστημα, δεν μπόρεσε να επιστρέψει αμέσως καθώς δεν είχε μαζί του το πρωτότυπο έγγραφο. Στο ελληνικό προξενείο συνειδητοποίησε πως το

πρόβλημα δεν ήταν τόσο σοβαρό, όσο νόμιζε. Απλώς θα έπρεπε να περιμένει κάποια περίοδο ώστε να του εκδοθεί η βίζα και για αυτό το λόγο, του δόθηκε κάποιο χαρτί που πιστοποιούσε την νόμιμη διαμονή του στην Ελλάδα. Τις πρώτες μέρες που ήρθε στη χώρα μας, δεν γνώριζε κάποιο άτομο που μπορούσε να τον φιλοξενήσει. Για αυτό λοιπόν αναγκάστηκε να μείνει για τρεις με τέσσερις μέρες σε ένα ξενοδοχείο που είχαν κάποιοι συμπατριώτες του. Η τιμή για την κάθε νύχτα ήταν 2.000 με 2.500 δραχμές.

- **3. Τρόπος ζωής στην Ελλάδα.**

Όσον αφορά την τρίτη θεματική ενότητα, που σχετίζεται με τον τρόπο ζωής στην Ελλάδα, ο M1 μας είπε αρχικά πως δε θέλησε ποτέ να γίνει μέλος στην ομάδα των αραβόφωνων. Μια φορά πήγε στη συνέλευση αλλά δεν έμεινε όμως πολύ γιατί προέκυψε μια δουλειά. Του άρεσε η φιλοξενία από το ‘‘Σάμος’’ ακόμα, γιατί, γιατί όταν τον έπιασε η αστυνομία, του φέρθηκε με ευγενικό τρόπο. Δε μετάνιωσε καθόλου που ήρθε στην Ελλάδα. Αυτό δε του αρέσει, είναι πως δε βοηθάει καθόλου η Ελλάδα, την ενσωμάτωση μεταναστών. Θεωρεί ότι ζητάνε πολλά πράγματα, για να ανανεώσουν τα χαρτιά. Όσον αφορά την ελληνική υπηκοότητα δε την έχει πάρει ακόμα, διότι δεν υπάρχει κάποιος νόμος που να λέει ότι όποιος ζει 7 χρόνια, μπορεί να πάρει ελληνική υπηκοότητα. Άμα είχε κλείσει μια δεκαετία θα ήθελε να αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα. Η μόνη δυσκολία που αντιμετώπισε ήταν η γλώσσα αλλά ευτυχώς είχε δουλειά. Για να μάθει την ελληνική γλώσσα ρωτούσε συνέχεια τους Έλληνες που ήταν στην οικοδομή μαζί του. Δε θυμόταν να του έχει τύχει κάποιο ρατσιστικό συμβάν. Δούλευε οικοδομή μέχρι να ανοίξει το δικό του μαγαζί, το οποίο έχει δυο χρόνια, ενώ στην Ελλάδα βρίσκεται εφτά χρόνια. Έχει παντρευτεί στο δημαρχείο ενώ αυτή την εποχή η γυναίκα του είναι έγκυος.

Η M2, μας είπε πως είναι περίπου έντεκα χρόνια στην Κρήτη. Ξεκίνησε πάλι από την αρχή, μαθαίνοντας τα Ελληνικά γιατί δεν είχε Ρώσους εδώ και δεν μπορούσε να συνεννοηθεί με κανέναν. Φοβόταν να μιλήσει επειδή ήταν καθηγήτρια, φοβόταν να μιλήσει λάθος. Γνώρισε και λίγους Ρώσους και συνειδητοποίησε ότι πολλοί ξένοι βλέπουν τους Έλληνες, σαν «κακούς». Τις έλεγαν «Αυτοί» (Οι Έλληνες) θέλουν να σας εκμεταλλευτούν. Αυτή όμως, κατάλαβε ότι υπάρχουν άνθρωποι που τους μοιάζουν και δεν έχει σημασία τι γλώσσα μιλάνε, αν είναι Ρώσικη ή Ελληνική ή Τούρκικη. Πιστεύει πως ταιριάζουμε, μοιάζουνε οι νοοτροπίες μας, μοιάζει ο τρόπος σκέψης μας, και δεν έχει σημασία τι γλώσσα μιλάς. Κατοικεί με την οικογένειά της

και έχει ένα παιδάκι. Γνώρισε το σύζυγό της τα τελευταία 3 με 4 χρόνια, και είναι Έλληνας. Αυτή τη περίοδο διδάσκει Ρώσικα. Είχε δουλέψει για ένα μικρό χρονικό διάστημα και ως ξεναγός, αλλά της αρέσει πιο πολύ να διδάσκει. Έχει Ουκρανική υπηκοότητα και δεν έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει την Ελληνική. Και βέβαια, δεν την ενδιαφέρει, επειδή δεν της προσφέρει κάτι παραπάνω. Δεν της έχει συμπεριφερθεί κάποιος με βία, αν και υπάρχουν περιπτώσεις που νοιώθει λίγο περίεργα και άβολα, ότι δεν είναι από εδώ. Υπάρχουν όμως, και άνθρωποι με κλειστή νοοτροπία και θεωρεί ότι η Χρυσή Αυγή είναι λίγο χαζό. Καταλαβαίνει πως θέλουν να υποστηρίξουν τον Έλληνα, αλλά πιστεύει πως όλοι εμείς δημιουργηθήκαμε από το Θεό και όλοι είμαστε ίδιοι. Η διαφορά για αυτήν είναι ότι μιλάμε διαφορετικές γλώσσες, αλλά έχουμε όλοι χέρια και πόδια. Δεν την απασχολούν, όμως, ιδιαίτερα οι νόμοι. Απλά έχει ακούσει ότι σε άλλες χώρες δίνουν κάποια επιδόματα, όπως στη Σουηδία, που έχουν πιο πολλές δυνατότητες ανάπτυξης. Δε σκέφτεται να μετακομίσει σε άλλη χώρα, ούτε την κυβέρνηση. Κατάλαβε ότι σε οποιαδήποτε χώρα κι αν πας, είναι τα ίδια πράγματα, απλώς κάποιες φορές είναι λίγο καλύτερα ή λίγο χειρότερα, αλλά το ίδιο πράγμα θα συναντήσεις. Σκέφτεται συνεχώς την επιβίωση, αλλά από την άλλη όμως, όταν γνώρισε τον άνδρα της πιστεύει πως αυτός ήταν ο λόγος που ταλαιπωρήθηκε. Αυτό που τους δίνει ακόμα κουράγιο, είναι ότι πολλές φορές που κάνει παρέα με τους Έλληνες, ξεχνάει ότι είναι από άλλη Χώρα. Νιώθει πάρα πολύ καλά γι' αυτό, και εύχεται σε όλους τους μετανάστες να νοιώθουνε έτσι.

Όσον αφορά την M3, στην Κρήτη, για κάποιους μήνες, δούλεψε αρχικά με τη γνωστή της στα Χανιά. Μετά πήγαν να δουλέψουν σε ξενοδοχείο, όπου ήταν δύσκολα ψυχολογικά. Τότε, είχε προτείνει στις κόρες της να έρθουν να δουν πως είναι και να διαλέξουν αν θέλουν να μείνουν εδώ, αλλά οι ίδιες πλέον έχουν παντρευτεί και δεν μπορούν να έρθουν εδώ για δουλειά, καθώς σημείωσε ότι η Ελλάδα μειώνει τις δικές τους σπουδές. Στο Ηράκλειο, μένει με άλλες συμπατριώτισσες μαζί, στην περιοχή του Μασταμπά. Πιστεύει, ότι υπάρχουν καλοί άνθρωποι που καταλαβαίνουν και αυτό δεν είναι πάντα εύκολο. Επειδή είχε δουλειά και πληρωνόταν, ήταν πιο εύκολο να προσαρμοστεί. Έτσι, έκανε τα χαρτιά, για να δουλέψει στα νοσοκομεία, αλλά είναι δύσκολα, γι' αυτό και δούλεψε ως babysitter. Στη συνέχεια, δούλεψε σαν φυσικοθεραπεύτρια σε γυμναστήριο, σε ταβέρνα, εργοστάσιο που μάζευαν βιολογικά προϊόντα, σε αμπέλια, και μάζευε ελιές. Δεν είχε ποτέ πρόβλημα στην επαφή της με άλλους συναδέλφους της, αλλά δεν τη βοήθησαν εύκολα. Εκείνη ζούσε κανονικά, έχοντας δουλειά, οικογένεια, και προσπαθώντας να

έρθουν κοντά τα παιδιά της και να ζουν καλά και ανθρώπινα. Της αρέσει εδώ το κλίμα, οι άνθρωποι, αλλά αναρωτιέται γιατί δεν κάνουν προγράμματα υγείας στα ξενοδοχεία. Με το σύλλογο Ρωσόφωνων, που είναι μέλος, προσπαθούν να κάνουν ένα δικό τους χώρο για νηπιαγωγείο, δηλαδή, να κάνουν ένα δικό τους σχολείο, για Ρώσους. Επίσης, εξέφρασε την επιθυμία να καλέσει δικούς της ανθρώπους από Αγία Πετρούπολη και να κάνουν μουσική θεραπεία. Έχει καταλάβει ότι αν θέλουν κάτι από τους Έλληνες, πρώτοι πρέπει να προσφέρουν. Η ίδια δεν θα ξαναμετανάστευε. Για εκείνην αυτό που ήθελε δεν ήταν λεφτά και άλλα πράγματα. Τόνισε, πως και στην χώρα μας με τη γραφειοκρατία παντού υπάρχει καθυστέρηση, αν θέλεις να βγάλεις χαρτιά, να δουλεύεις. Οι νόμοι αλλάζουν τόσο γρήγορα, που δημιουργούνται προβλήματα στους ανθρώπους. Κάνει κάτι με βάση τον νόμο και μετά αυτός αλλάζει. Πριν ακόμα, από την Ολυμπιάδα, υπήρχαν αλλαγές στους νόμους και έλεγαν ότι θα έχουν προβλήματα οι μετανάστες. Από τη ζωή της στην Κρήτη, σημειώνει ότι οι άνθρωποι είναι πολύ καλοί. Τώρα και αυτοί, δυσκολεύονται πολύ στα λεφτά, στη ζωή. Γενικότερα, για αυτή την κατάσταση που υπάρχει τώρα λυπάται, γιατί η ίδια ποτέ δεν ήθελε το κακό για την Ελλάδα, την οποία ευχαριστεί και όλους του ανθρώπους της. Τέλος, υποστηρίζει ότι η Ελλάδα μέχρι αυτή την στιγμή βοηθάει με λεφτά και προσφέρει για Αλβανούς παραπάνω από όλους.

Η M4, σε αυτή την ενότητα, δήλωσε ότι στην Ελλάδα όταν είχαν έρθει, ήταν στο σπίτι και δεν πήγαιναν σχολείο, γιατί ήταν με τη visa, και έπρεπε να έρθει ο πατέρας μου πρώτα και να ψάξει για δουλειά. Εκείνη, καθόταν σπίτι, ενώ τα ξαδέρφια της πήγαιναν σχολείο, κάτι που την ενοχλούσε στην αρχή. Όταν ήρθε ο μπαμπάς της στην Ελλάδα, κάθισαν για λίγο καιρό στην Αθήνα, φιλοξενούμενοι στο σπίτι του θείου της, που επικρατούσε ένα ψυχρό κλίμα και όχι ζεστό, όπως δήλωσε. Η M4 αισθανόταν ότι ήταν σε ένα ξένο σπίτι, και με απόφαση του πατέρα της έφυγαν, αφού δεν μπορούσε και ο ίδιος να παραμείνει εκεί. Συγκεκριμένα, δεν ήθελε να κάτσει Αθήνα, και έριξε κάτι σαν ζάρι και του έτυχε η Ρόδος, όπου τον ακολούθησαν η ίδια με τον αδερφό της και την μητέρα τους. Έτσι, λοιπόν, η ίδια έμεινε στη Ρόδο 13 χρόνια, όπου στην αρχή ήταν δύσκολα καθώς έφτασαν στο χωριό και δεν ήξερε την ελληνική γλώσσα, εκτός από κάποιες βασικές λέξεις («ευχαριστώ», «ορίστε») και να μετράει μέχρι το 10, που τα είχε μάθει από έναν θείο της στην Αλβανία. Θυμάται ότι στην πρώτη τάξη, όταν αναγκάστηκε να πάει στο σχολείο, ήταν επιθετική και έκλαιγε, καθώς δεν καταλάβαινε τι γινόταν με τα άλλα παιδιά, και δεν είχε προετοιμαστεί και ψυχολογικά από κανέναν για το νέο περιβάλλον που θα

βρισκόταν. Στη συνέχεια, αναφέρει ότι «έστρωσε», ηρέμησε κατά κάποιο τρόπο, και δεν ήταν πια σαν ένα «άγριο θηρίο» που το πήγες ξαφνικά στο άγνωστο από το φιλικό του περιβάλλον. Και τα πειράγματα που δεχόταν από τα άλλα παιδιά ήταν πολύ σκληρά, με αποτέλεσμα να κλειστεί πολύ στον εαυτό της. Επίσης, ήταν δύσκολη η αρχή γιατί και οι γονείς της έψαχναν για δουλειά που δεν είχαν, τους έστελναν χωρίς φαγητό στο σχολείο, και η ίδια ότι φαγητό έβρισκε το έτρωγε, κάτι που την κάνει να ντρέπεται τώρα που το σκέφτεται, χωρίς να είναι ντροπή η ανάγκη που την οδήγησε εκεί. Όταν τελείωσε το σχολείο, έδωσε Πανελλαδικές εξετάσεις και πέρασε στη Σχολή της Κοινωνικής Εργασίας στο ΤΕΙ Κρήτης, όπου σπουδάζει εδώ και δύομισι χρόνια. Τώρα, σπουδάζει στο Ηράκλειο Κρήτης, κάτι που ήθελε να καταφέρει για να είναι ανεξάρτητη, να μένει μόνη της και να σπουδάσει αυτό που ονειρευόταν. Και όταν ήρθε στο Ηράκλειο, κλείστηκε πάλι στον εαυτό της και δεν ήταν ενθουσιασμένη, χωρίς να έχει αντιμετωπίσει ρατσισμό από τους ανθρώπους της πόλης. Σε αυτό, πιστεύει ότι ευθύνεται το γεγονός ότι ως χαρακτήρας είναι κλειστή στον εαυτό της, χωρίς να ανοίγεται και να δημιουργεί εύκολα σχέσεις με άλλους, κάτι που θυμάται ότι γινόταν από την παιδική της ηλικία, που δεν είχε φιλικές παρέες και καθόταν μόνη της. Στη παρούσα φάση, έχει δύο καλές φίλες, που μπορούν να την καταλάβουν, αλλά βρίσκονται στη Ρόδο. Τονίζει, πως αυτό το κομμάτι είναι δύσκολο για εκείνη και προσπαθεί να το βελτιώσει, να πλησιάζει πιο εύκολα τους άλλους ανθρώπους, καθώς δεν έχει μια ουσιαστική φιλική σχέση με άλλες κοπέλες ή αγόρια της ηλικίας της, γεγονός που της προκαλεί συναισθήματα θυμού και απογοήτευσης. Από την άλλη μεριά, έχει καταλάβει ότι υπάρχει και ένα αντίστοιχο κόμμα με βία απέναντι στους μετανάστες, που οφείλεται στην έλλειψη παιδείας. Προσωπικά, δηλώνει ότι δεν την έχει πλησιάσει κάποιος που να υποστηρίζει αυτό το κόμμα και να της έχει μιλήσει, κάτι που αν γινόταν δεν θα ήξερε πώς θα αντιδρούσε, μάλλον ψύχραιμα αλλά μάλλον και με θυμό να ξεσπούσε στα πάντα. Βασικά, θα απογοητευόταν γιατί έχει αναμνήσεις από την προσωπική της ιστορία και όλα αυτά που έχει βιώσει από την πρώτη στιγμή στην Ελλάδα. Η Μ4, πάντως, υπογράμμισε ότι είδε και τα θετικά σημεία από τη ζωή της στην Ελλάδα, όπως την πάρα πολύ καλή αντιμετώπιση από τους δασκάλους της στο σχολείο, όπου τη προσέγγισαν και τη βοήθησαν τόσο ως μαθήτρια αλλά και ως παιδί από άλλη χώρα, να προοδεύσει και να εγκλιματιστεί στα νέα δεδομένα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η ίδια και να μάθει να διαβάζει ελληνικά, να αγαπήσει κάποια μαθήματα στο σχολείο (π.χ. Αρχαία, Φιλοσοφία, Ψυχολογία), και να νιώσει ασφάλεια και αγάπη από το νέο γι' αυτήν

περιβάλλον. Πριν το τέλος, αναφέρει πως έτσι μπόρεσε να ανοίξει νέους ορίζοντες και να βάλει νέους στόχους, όπως είναι να φύγει σε άλλες χώρες του εξωτερικού για σπουδές (Σουηδία ή Βέλγιο), μέσω του προγράμματος Erasmus, για να γνωρίσει και άλλους πολιτισμούς. Εν κατακλείδι, καταλήγει πως το γεγονός ότι μετανάστευσε στην Ελλάδα, κάτι που θα ξαναέκανε, την έχει βοηθήσει να μάθει πολλά πράγματα, να γνωρίσει τον Αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, και μέσα από τις δύσκολες καταστάσεις που βίωσε, να πιστέψει στον εαυτό της και πως μπορεί να ανταπεξέλθει και σε άλλες δυσκολίες της ζωής.

Ο Μ5, μας είπε ότι στην αρχή ήταν πάρα πολύ δύσκολα στο Ηράκλειο, αλλά δε μπορούσα να κάνει πίσω. Νιώθει, όμως, τυχερός γιατί ο κόσμος ήταν αθώος εκείνη την περίοδο, ώστε δεν αντιμετώπισε κανένα πρόβλημα. Όσον αφορά την υποδοχή από τους κατοίκους, δεν ένιωσε ποτέ ξένος, επειδή γνώρισε τη γυναίκα του και την οικογένειά της. Αναφέρει, ότι έγινε μια προσπάθεια να δημιουργηθεί ένας σύλλογος Συριών, αλλά δεν πέτυχε. Ο ίδιος, δεν έχει την ελληνική υπηκοότητα γιατί είναι πολύ χρονοβόρο και κοστίζει αρκετά χρήματα. Είναι 1.500 ευρώ και δεν είναι σίγουρος αν θα την πάρει. Θα το ήθελε πολύ άμα ήταν πιο σίγουρο. Πιστεύει καλύτερα πως όλοι οι ξένοι πρέπει να είναι νόμιμοι, για να τους ελέγχεις. Επισημαίνει, πως ακόμα κι αν αποφασίσουν οι πολιτικοί να διώξουν κάποιους, να τους δώσουν περιθώριο ένα μήνα στέλνοντας τους ένα χαρτί, ότι σε ένα μήνα πρέπει να φύγουν. Στην αρχή ήταν πλακατζής, αλλά μετά το θάνατο του πεθερού του ανέλαβε το περίπτερο με τη γυναίκα του. Έτσι, δουλεύει στο περίπτερο δεκαοχτώ χρόνια. Τέλος, αισθάνεται ευλογημένος που έφυγε, και εκτός των άλλων σε αυτή τη φάση της ζωής του, νιώθει πιο πολύ ξένος στη Συρία παρά στην Ελλάδα.

Ο Μ6 βρίσκεται 14 χρόνια στην Ελλάδα. Σε αυτή την θεματική ενότητα, για τον τρόπο ζωής του στην Ελλάδα, μας ανέφερε ότι μόλις έφτασε στην Αθήνα, από το γραφείο εύρεσης εργασίας για μετανάστες, τον έστειλαν στη Λέρο για να δουλέψει. Από τη Λέρο, πήγε μαζί με άλλα άτομα σε διάφορα μέρη της χώρας (Αγαθονήσι, Μυτιλήνη) για δουλειά, χωρίς όμως να ανταμείβονται. Τελικά, έπειτα από μεγάλη ταλαιπωρία, βρήκε εργασία σε ένα ξενοδοχείο στο νησί της Λέρου, όπου μέσα σε αυτό διέμενε το πρώτο διάστημα. Στη συνέχεια της παραμονής του, ο ίδιος ενοικίασε σπίτι με τα χρήματα από την εργασία του, όπου για δύο-δύομισι χρόνια ήταν έτσι. Μετά, κάπου το 2001, σημείωσε ότι ενώ είχε αποφασίσει να επιστρέψει στη χώρα του, ψηφίστηκε νέα νομοθεσία για τους αλλοδαπούς, και ο ίδιος απέκτησε νομιμοποιητικά έγγραφα στην Ελλάδα, κάτι που τον κάνει να μην χρειάζεται την

ελληνική ιθαγένεια. Από το 2008, έχει αποκτήσει τη δική του οικογένεια στην Ελλάδα, όπου και ο ίδιος και η σύζυγός του δεν εργάζονται, με αποτέλεσμα να περνάνε δύσκολα και η γυναίκα του να μην βρίσκει δουλειά τα τελευταία πέντε χρόνια που ψάχνει. Ο Μ6 στάθηκε και στο πρόβλημα υγείας που αντιμετωπίζει, όπου γι' αυτό σκοπεύει να πάει στη Βουλγαρία για εξετάσεις και περαιτέρω έλεγχο. Όσον αφορά το θέμα του ρατσισμού στη χώρα μας, είπε πως ο ίδιος δεν αντιλήφθηκε καθόλου ρατσιστική συμπεριφορά εις βάρος του, εκτός από την οικονομική εκμετάλλευση, όταν δούλευε και δεν αμειβόταν γι' αυτό. Επιπλέον, δεν είναι μέλος σε κάποιον μεταναστευτικό σύλλογο, καθώς δεν υπάρχει παρόμοιος σύλλογος στη Λέρο, εκτός από μια κυρία που ασχολείται με μεταναστευτικά ζητήματα, αλλά περισσότερο για μετανάστες από τις ανατολικές χώρες. Επιπροσθέτως, μας ενημέρωσε, πως ο ίδιος και η οικογένειά του, με τη δουλειά που είχε μπορούν να ενοικιάζουν το σπίτι τους, να πληρώνουν τα πάγια έξοδά τους, έχοντας αποκτήσει και τον απαραίτητο εξοπλισμό ενός σπιτιού. Μαθήματα ελληνικής γλώσσας δεν έχει παρακολουθήσει, γιατί έμαθε να μιλάει και να διαβάζει μέσω της εργασίας του, που συνέβαλε στο να αποκτήσει και δίπλωμα για μηχανάκι. Σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική στη χώρα μας, διατυπώνει την άποψη ότι έχει μείνει πίσω σε πολλά πράγματα, όπως στο ότι τα παιδιά που γεννιούνται εδώ δεν παίρνουν υπηκοότητα, οι λαθρομετανάστες μπορούν να προχωράνε στη Δυτική Ευρώπη, πράγματα που δυσκολεύουν και με την δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας και του λαού της. Κλείνοντας, πιστεύει ότι δεν ήταν λάθος που μετανάστευσε στην Ελλάδα, καθώς θεωρεί τη μετανάστευση μια διαδικασία που γεμίζει εμπειρίες και δύναμη τον άνθρωπο για να διεκδικήσει αυτά που ονειρεύεται, όταν δεν μπορεί να βρει τις ίδιες ευκαιρίες στη πατρίδα του και κοντά στην οικογένειά του.

5.1) Κατηγοριοποίηση των Στοιχείων:

- M1:** Μετανάστης από Συρία 1
- M2:** Μετανάστρια από Ουκρανία
- M3:** Μετανάστρια από Ρωσία
- M4:** Μετανάστρια από Αλβανία
- M5:** Μετανάστης από Συρία 2
- M6:** Μετανάστης από Βουλγαρία

Πίνακας 1. Τρόπος ζωής στην χώρα καταγωγής

Υποκατηγορίες	Λεπτομέρειες
Πόλη καταγωγής	Οι M1, M2, M3 και M5, ανέφεραν ότι ζούσαν σε μεγάλες πόλεις της Χώρας τους. Πιο συγκεκριμένα, έγινε λόγος για τη Δαμασκό, πρωτεύουσα της Συρίας όπου κατοικούσαν οι M1 και M5. Σε μια αξιωματική πόλη της Ρωσίας, όπου η συνεντευξιαζόμενη τόνισε ότι απείχε μόλις 40 km από την Αγία Πετρούπολη, ζούσε η M3. Έπειτα, η M2 μίλησε για την πόλη καταγωγής της, ονομαζόμενη Krivoi Rog της Ουκρανίας. Οι M4 και M6 προέρχονται από μικρά χωριά των χωρών τους.
Περιγραφή του τρόπου ζωής	Η M2 μίλησε και για τα ενδιαφέροντα, τα οποία αξιοποίησε στη συγκεκριμένη πόλη, όπως το ότι παρακολουθούσε μαθήματα μουσικής (πιάνο και βιολί), και μαθήματα γυμναστικής. Ενώ, η M4 τόνισε πως τα μοναδικά ενδιαφέροντά της ήταν να παίζει με τα ζώα που βρίσκονταν στα χωράφια των γονιών της και να παρατηρεί την καλλιέργεια φυτών.
Πολίτευμα	Αναφερόμενοι στο πολιτικό σύστημα παρατηρήθηκε ότι στη χώρα της Ουκρανίας (όπου υπήρχε σοσιαλισμός, θέλοντας να φτάσουν στον κομμουνισμό), στη Ρωσία και στην Βουλγαρία, όπου υπήρχε επίσης κομμουνισμός, οι M2, M3 και M6, χρησιμοποίησαν μια κοινή λέξη ώστε να μας το περιγράψουν. Η λέξη αυτή ήταν «σταθερότητα». Πιο συγκεκριμένα, η M2 εξέφρασε, ότι υπήρχε «ασφάλεια». Υπήρχαν ωράρια και οι άνθρωποι δεν δούλευαν τόσο σκληρά. Οι άνθρωποι ήταν ευχαριστημένοι στον τόπο καταγωγής τους καθώς ήξεραν τι θα γίνει αύριο και μεθαύριο. Υπήρχε «σταθερότητα» όπως η ίδια τόνισε. Επιπλέον, το κράτος τους πρόσφερε δικό τους διαμέρισμα. Επιπροσθέτως, ο M6 εξέφρασε ότι με τον κομμουνισμό τα πράγματα ήταν καλά. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη χώρα της Συρίας και της Αλβανίας. Οι M1 και M5, μίλησαν για

	<p>ένα καθεστώς φαινομενικά δημοκρατικό, το οποίο όμως ήταν απόλυτα δικτατορικό καθώς δεν μπορούσαν να εκφράσουν ελεύθερη βούληση. Κατόπιν, το ίδιο διδακτορικό πολίτευμα υπήρχε στην Αλβανία όπου διοικούσε ο Χότζας, ο οποίος δεν επέτρεπε να υπάρχει ελευθερία βούλησης, αλλά ούτε και να παραβιάζονται τα σύνορα. Η M4 δεν πήγε σχολείο, καθώς προτιμούσε να ακολουθεί τους γονείς της σε αγροτικές δουλειές.</p> <p>Αξιίζει, να σημειωθεί, κατόπιν, το γεγονός ότι οι κύριοι από τη Συρία και τη Βουλγαρία, τελείωσαν τη στρατιωτική τους θητεία.</p>
Εκπαίδευση	<p>Η μαμά του M6 είχε τελειώσει οικονομικά και ο πατέρας του δούλευε σε εργοστάσιο παρασκευάζοντας λουκάνικα. Ο ίδιος αποφοίτησε από το Τεχνικό Λύκειο, το οποίο ονομαζόταν Ηλεκτροτεχνικό. Έμαθε έτσι την τέχνη της τηλεόρασης και του ραδιόφωνα. «Ήταν όλα σταθερά και δεν άλλαζαν τα πράγματα συχνά», όπως ο ίδιος μας εξέφρασε. Η εκπαίδευση για τους M1 και M5 δεν ήταν υποχρεωτική, καθώς ο M1 σταμάτησε στη β' δημοτικού και συνέχισε ως ηλεκτρολόγος αυτοκινήτων με σκοπό να μάθει την τέχνη. Το γεγονός της εκπαίδευσης επιβεβαιώθηκε και από το M5, ο οποίος τελείωσε επίσης την β' δημοτικού και γνώρισε την τέχνη του πλακατζή. Η M4 δεν πήγε σχολείο, καθώς προτιμούσε να ακολουθεί τους γονείς της σε αγροτικές δουλειές.</p>
Εργασία	<p>Η M2 εργαζόταν ως φιλόλογος, από το 3^ο μόλις έτος των σπουδών της. Εξασκήθηκε, επίσης, στη μουσική παρακολουθώντας μαθήματα πιάνου και βιολιού. Κατόπιν, η κυρία από τη Ρωσία συμπλήρωσε πως οι πιο πολλοί άνθρωποι σπούδαζαν στο Πανεπιστήμιο, όπου μπορούσαν να δουλέψουν για 3 χρόνια όπου τους έστελνε το Πανεπιστήμιο. Ακόμη εξέφρασε πως κάθε 2 με 6 μήνες μπορούσαν να σπουδάσουν στο επάγγελμα του γιατρού</p>

	<p>αποκτώντας διαφορετικές ειδικότητες. «Ήταν το καλύτερο σύστημα για τα παιδιά τους» όπως η ίδια χαρακτηριστικά εξέφρασε. Η M3 εργαζόταν σε νοσοκομείο, με την ειδικότητα της παθολόγου, παιδίατρου, ωτορινολαρυγγολόγου και ρεφλεξολόγου. Οι M1 και M5 είπαν ότι δεν υπήρχαν ευκαιρίες για εργασία και χρήματα.</p>
Οικογενειακή κατάσταση	<p>Οι μισοί από τους συνεντευξιαζόμενους, προέρχονται από πολυγωνικές οικογένειες. Πιο συγκεκριμένα, η M3 είχε άλλα 4 αδέρφια, ο M1 άλλα 8, ενώ ο M5 έπειτα από το θάνατο του πατέρα του, όταν εκείνος ήταν μόλις 9 ετών, έμενε με τα άλλα 8 αδέρφια του και τη μητέρα τους. Αξίζει, έπειτα, να σταθούμε στη M4, η οποία ανήκει σε μια πατριαρχική οικογένεια, όπου ο πατέρας αποφάσιζε για τις ζωές όλων. Για ένα μεγάλο διάστημα, οι ίδιοι διέμεναν με τους συγγενείς του πατέρα της, με αποτέλεσμα να συζούν 11 άτομα, σε ένα χώρο ο οποίος είχε 3 δωμάτια. Το συγκεκριμένο γεγονός άλλαξε, μετά την απόκτηση του μικρού της αδερφού, όπου ο πατέρας της M4 αποφάσισε να μετακομίσει μαζί με την οικογένειά του σε ένα άλλο σπίτι το οποίο όμως, βρισκόταν στην ίδια πολυκατοικία. Τέλος, ο M6 προερχόταν από μια τριμελής οικογένεια. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι έχουν δημιουργήσει οικογένεια, εκτός από την M4, φοιτήτρια της Κοινωνικής Εργασίας.</p>

Πίνακας 2. Ταξίδι

	<p>Συμπεραίνουμε ότι μόνο δύο από τους συνεντευξιαζόμενους (οι M3 και M4) μετανάστευσαν από την χώρα καταγωγής τους έπειτα από συλλογική απόφαση. Ενώ οι M1, M2, M5 και M6, αποφάσισαν οι ίδιοι να αποχωρήσουν. Πιο συγκεκριμένα, η M4 ανέφερε ότι η ίδια ακολούθησε τους γονείς της, οι οποίοι αποφάσισαν να αποχωρήσουν από την</p>
--	---

<p>Απόφαση για το ταξίδι (ατομική, παρότρυνση, εξαναγκασμός)</p>	<p>Αλβανία για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Κάνει λόγο πως οι συγχωριανοί της έβαλαν φωτιά στη σοδειά της οικογένειάς της, με αποτέλεσμα να «κάψουν» τον κόπο μιας χρονιάς. Οι γονείς της απελπισμένοι και απογοητευμένοι αποφάσισαν να αποχωρήσουν από το χωριό. Κατόπιν, γίνεται λόγος στη Δημοκρατία, η οποία πήρε τη σκυτάλη από την μέχρι τότε δικτατορία την οποία κυβερνούσε ο Χότζας. Η συνεντευξιαζόμενη αναφέρει πως όταν έφτασε η Δημοκρατία στη χώρα της το 1990 όλοι άρχισαν να οπλοφορούν με αποτέλεσμα να ακούγονται πυροβολισμοί, πράγμα που της προκαλούσε φόβο. Τα σύνορα έτσι, άνοιξαν και ένα μεγάλο πλήθος των συμπατριωτών της έφυγαν από την Αλβανία. Η ίδια με την οικογένειά της, ονειρεύτηκαν μία πιο όμορφη ζωή. Κατόπιν, η M3, πείρε την απόφαση μαζί με μια φίλη της να μεταναστεύσουν για μια καλύτερη ζωή έπειτα από το θάνατο της κόρης της. Αντίθετα, οι M1 και M5 αποφάσισαν να φύγουν από τη χώρα καταγωγής τους, για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους, καθώς όπως ανέφεραν από τότε που γεννήθηκαν, μια οικογένεια κυβερνάει τη χώρα τους, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εκφραστούν. Το γεγονός αυτό προώθησε τους ίδιους να αποχωρήσουν από τον τόπο καταγωγής τους, και μάλιστα ο M5 τονίζει πως ένοιωσε χαρούμενος γι' αυτή του την απόφαση. Εάν του έλεγαν τώρα πως δεν μπορεί να γυρίσει στην πατρίδα του «δεν θα τον ένοιαζε», όπως ο ίδιος εξέφρασε χαρακτηριστικά, καθώς εκεί δεν του επέτρεπαν να έχει ούτε τα απαραίτητα. Επιπροσθέτως, ο M6 μετανάστευσε για οικονομικούς λόγους, καθώς δήλωσε πως σαν νέος ήθελε να εργαστεί. Τέλος, η M2 η οποία μετανάστευσε για προσωπικούς της λόγους ανέφερε «Κάποιες φορές νομίζεις πως αν αλλάξεις χώρα διαμονής, θα αλλάξουν και όλα στη ζωή σου, αλλά τελικά όπου κι αν πας τον εαυτό σου κουβαλάς».</p>
--	--

<p>Στοιχεία για το ταξίδι (τρόπος και συνθήκες μεταφοράς)</p>	<p>Οι M1, M2, M3, M4 και M6 αφίχθησαν στην Ελλάδα με νόμιμο τρόπο. Φρόντισαν να φτιάξουν τα χαρτιά τους, και να βγάλουν visa, την οποία πλήρωσαν με στόχο να ταξιδέψουν άνετα και εύκολα αφηφώντας το φόβο και τη δειλία που τους διακατείχε η σκέψη προς το άγνωστο. Πιο συγκεκριμένα: Η M2, έφτιαξε τα χαρτιά της, την άδεια παραμονής (visa), όπου και την πλήρωσε 1000€. Το γεγονός αυτό της έδωσε το εισιτήριο να ταξιδέψει αεροπορικώς προς το Ηράκλειο, πηγαίνοντας σε μια φίλη της που είχε εγκατασταθεί εκεί με το σύζυγο και τα παιδιά της. Επίσης νόμιμα, βγάζοντας visa, ταξίδεψε και η M3, η οποία πληρώνοντας τη visa 1.500€ ταξίδεψε αεροπορικώς προς την Αθήνα. Εκεί περίμενε και τις 2 της κόρες. Οι M2 και M3 οδηγήθηκαν στην Ελλάδα με στόχο για μια καινούρια ζωή. Συνεπώς, μετανάστευσαν για προσωπικούς λόγους.</p> <p>Αντιθέτως, καθώς τα πράγματα στην Αλβανία και τη Συρία δεν ήταν καλά, ο M1, πληρώνοντας 200 δολάρια, ταξίδεψε αεροπορικώς ως προς την Κρήτη που τον περίμενε ο αδερφός του. Ο ίδιος αποχώρισε για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους καθώς δεν μπορούσε να εκφραστεί, όπως ο ίδιος μας τόνισε. Επιπροσθέτως, και ο M5 αποφάσισε να αποχωρήσει από την πατρίδα του, για τους ίδιους ακριβώς λόγους. Δεν ακολούθησε όμως, το νόμιμο τρόπο. Ταξίδεψε οδικώς μέχρι την Τουρκία, χωρίς να αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα, και έπειτα με ένα σκάφος, που ονομαζόταν «ΣΑΜΟΣ» οδηγήθηκε προς την Αθήνα. Εκεί τους έπιασε η αστυνομία, με σκοπό την απέλασή τους, η οποία όμως δεν έγινε ποτέ καθώς ο M5 ζήτησε άσυλο με σκοπό να μετακινηθεί στον αδερφό του στην Κρήτη.</p> <p>Άξιο προσοχής είναι το ταξίδι της M4, η οποία εξέφρασε ότι καθώς ο πατέρας της ταξίδεψε παράνομα από τα σύνορα της Αλβανίας προς την Ελλάδα, ο ίδιος ανέλαβε να βγάλει visa στα δυο του παιδιά και στη γυναίκα του. Εκείνη</p>
---	--

	<p>επιβιβάστηκε σε ένα φορτηγό από το χωριό της μέχρι την πόλη της Αλβανίας, και έπειτα αποχώρησε με λεωφορείο μέχρι την Αθήνα όπου τους περίμενε ο θεός της. Η ταλαιπωρία ήταν μεγάλη, όπως η ίδια τόνισε. Αυτή τη στιγμή, βρίσκεται στο Ηράκλειο ως φοιτήτρια.</p> <p>Τέλος, μόνο για οικονομικούς λόγους εισήχθη στην Ελλάδα ο M6. Ο ίδιος ταξίδεψε με λεωφορείο χωρίς να τον περιμένει κάποιο συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο. Κατόπιν, συμπεραίνουμε ότι M2 και ο M6 ταξίδεψαν μόνοι τους, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους μετανάστες οι οποίοι ταξίδεψαν με φίλους, συγγενείς, είτε την οικογένειά τους.</p>
--	--

Πίνακας 3. Τρόπος ζωής στην Ελλάδα

Χρονικό διάστημα στην Ελλάδα	<p>Το χρονικό διάστημα που παρευρίσκονται οι συνεντευξιαζόμενοι στην Ελλάδα, είναι αρκετά μεγάλο. Ο M1 έχει 7 χρόνια, και στη συνέχεια η M2 διαμένει 11 χρόνια. Έπειτα, ακολουθούν ο M6 με 14 έτη, και, τέλος, η M4 με 15 χρόνια και αντίστοιχα 22 χρόνια ο M5.</p>
Εργασία	<p>Οι M1 και M5, μας αποκάλυψαν ότι εργάστηκαν σε χειρωνακτικές εργασίες, όπως στην οικοδομή, σε αντίθεση με την M2, η οποία στη χώρα καταγωγής της ήταν φιλόλογος, και συνέχισε στην Ελλάδα διδάσκοντας Ρώσικα. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι η M3 εργάστηκε αρχικά, με τη γνωστή της στα Χανιά. Έπειτα, εργάστηκε ως babysitter, φυσικοθεραπεύτρια σε γυμναστήριο, σε ταβέρνα, σε εργοστάσιο που μάζευαν βιολογικά προϊόντα, σε αμπέλια, μαζεύοντας ελιές, και τέλος σε ξενοδοχείο. Σε ξενοδοχείο εργάστηκε και ο M6, που την παρούσα χρονική στιγμή είναι άνεργος.</p>
	<p>Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι τόνισαν ότι ενσωματώθηκαν εύκολα, καθώς οι άνθρωποι τους μιλούσαν ευγενικά και ήταν «αθώοι», όπως εξέφρασε ο M1, ο οποίος δεν</p>

Ενσωμάτωση μεταναστών	αντιμετώπισε καμία δυσκολία όπως και οι υπόλοιποι συνεντευξιαζόμενοι. Αξιζει να αναφερθούμε όμως στην M4, η οποία δήλωσε ότι ήταν αρκετά επιθετική και έκλαιγε στο σχολείο, παρόλο που η δασκάλα την ενθάρρυνε και προσπαθούσε να την ενσωματώσει με την υπόλοιπη τάξη. Τα παιδιά, όμως, ήταν σκληρά μαζί της. Ένοιωθε ένα «άγνωστο» και «εχθρικό» περιβάλλον σύμφωνα με τα λεγόμενά της, «Η αρχή ήταν δύσκολη» όπως δήλωσε χαρακτηριστικά.
Ελληνική υπηκοότητα	Οι απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με την ελληνική υπηκοότητα, ήταν ότι κανείς από τους 6 συνεντευξιαζόμενους δεν την έχει αποκτήσει. Ο καθένας για διαφορετικούς λόγους. Πιο συγκεκριμένα, οι M1 και M5 εξέφρασαν, ότι επιθυμούσαν να αποκτήσουν την ελληνική υπηκοότητα, πρόκειται, όμως, για μια διαδικασία αρκετά χρονοβόρα, με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιήσουν τις ανάλογες ενέργειες. Παράλληλα, η M2 τόνισε, πως «δε θα της πρόσφερε τίποτα».
Αναφορά για τη μεταναστευτική πολιτική	Σύμφωνα με τα λεγόμενα του M6, «η Ελλάδα, έχει μείνει πίσω σε πολλά θέματα, όπως, στο ότι τα παιδιά που γεννιούνται στην Ελλάδα, δεν αποκτούν ελληνική υπηκοότητα. Οι λαθρομετανάστες, μπορούν να προχωράνε στη Δυτική Ευρώπη, πράγματα που δυσκολεύουν και την δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας και του λαού της». Το ίδιο ισχυρίζονται και τα υπόλοιπα μέλη. Συγκεκριμένα γίνεται λόγος για μια δυσχερή μεταναστευτική πολιτική, με μεγάλη γραφειοκρατία η οποία δημιουργεί δυσκολίες στους ανθρώπους. Η M3 εξέφρασε ότι η Ελλάδα μειώνει τις σπουδές των μεταναστών, ενώ ο M5 δήλωσε πως «όλοι οι ξένοι πρέπει να είναι νόμιμοι για να τους ελέγχει».
Εκμάθηση της	Και οι 6 συνεντευξιαζόμενοι, εξέφρασαν ότι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας έγινε μέσω του εργασιακού τους

ελληνικής γλώσσας	χώρου, με τη βοήθεια των συναδέλφων τους. Αντίθετα, η Μ2 έμαθε να χειρίζεται την ελληνική γλώσσα μέσω της ανάγνωσης διάφορων βιβλίων.
Σκέψεις και βιώματα σχετικά με το ρατσισμό	Σύμφωνα με όσα εξέφρασαν οι συνεντευξιαζόμενοι, τόνισαν ότι οι ίδιοι δεν έχουν έρθει αντιμέτωποι με πρόσωπα τα οποία άσκησαν βία ή ρατσισμό στο πρόσωπό τους. Η Μ4 πρόσθεσε ότι αυτό προέρχεται από έλλειψη παιδείας. Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε στα λόγια της Μ2 η οποία δήλωσε πως, «Εκτιμά πως υπάρχουν άνθρωποι με κλειστή νοοτροπία, οι οποίοι δεν γνωρίζουν το διαφορετικό κι όμως το κρίνουν». Τόνισε, ότι μπορεί να μιλάμε διαφορετικές γλώσσες, όλοι όμως έχουμε χέρια και πόδια. Οι νοοτροπίες μοιάζουν, ο τρόπος σκέψης μας, και οι καρδιές μας επικοινωνούν, ανεξαρτήτως γλώσσας.
Μέλη Συλλόγου	Με αυτά που αναφέρθηκαν, στις 6 συνεντεύξεις που έγιναν ανάμεσα στον εκπαιδευόμενο Κοινωνικό Λειτουργό και των μεταναστών, γνωρίζουμε ότι οι Μ1, Μ2, Μ3, Μ4 και Μ5 δεν είναι μέλη κάποιου μεταναστευτικού συλλόγου, ενώ ο Μ6, δήλωσε πως είναι μέλος σε κάποιο μεταναστευτικό σύλλογο, κυρίως Ανατολικών Χωρών.
Επιτυχής/Ανεπιτυχής μετανάστευση (σκέψεις συναισθήματα)	Η μετανάστευση και των 6 συνεντευξιαζόμενων χαρακτηρίστηκε επιτυχής. Πιο συγκεκριμένα, ο Μ5 ένοιωσε «χαρούμενος» που έφυγε από την πατρίδα του. Η Μ4 εξέφρασε πως της αρέσει το κλίμα που επικρατεί στην Ελλάδα, και ο Μ1 δήλωσε, επίσης, πως θα το ξαναέκανε. Επιπροσθέτως η Μ2 μας μοιράστηκε πως ο λόγος που μετανάστευσε ήταν για να γνωρίσει τον άνδρα της, και νοιώθει πολύ καλά γι αυτό. Τέλος, ο Μ6 δήλωσε πως, «Η μετανάστευση είναι μια διαδικασία που γεμίζει με εμπειρίες και δύναμη τον άνθρωπο για να διεκδικήσει αυτά που ονειρεύεται, όταν δεν μπορεί να βρει τις ίδιες ευκαιρίες στη πατρίδα του και κοντά στην οικογένεια του», όπως ο ίδιος εξέφρασε χαρακτηριστικά.

5.2) Συμπεράσματα:

Οι λόγοι που συμπεραίνουμε ότι μεταναστεύουν οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι διακρίνονται, και διαχωρίζονται στα παρακάτω βασικά αίτια:

- **1. Πολιτικά κίνητρα:** Οι μετανάστες με πολιτικά κίνητρα, εισήρθαν στη χώρα μας ύστερα από την εποχή του κομμουνισμού, όπου υπότασαν τις μειονότητες, με αποτέλεσμα να νοιώθουν πολιτική καταπίεση, και έλλειψη της ελεύθερης βούλησης.
- **2. Οικονομικά αίτια:** Πολλοί από τους συνεντευξιαζόμενους, αναφέρθηκαν στο ότι οι οικονομικές συνθήκες απασχόλησης στην χώρα υποδοχής ήταν και είναι πιο ευνοϊκές από τις χώρες αποστολής, και εκτός από τις αμοιβές που είναι πιο υψηλές παρέχεται φαρμακευτική περίθαλψη και στέγη, που δημιουργούν στο μετανάστη συναισθήματα ασφάλειας, κάτι το οποίο ήταν εντελώς ελλιπές στη χώρα καταγωγής τους.
- **3. Άλλοι κοινωνικοί και προσωπικοί λόγοι:** Πολλοί μάλιστα, αναφέρθηκαν και σε προσωπικούς λόγους, όπως το να ξαναδημιουργήσουν μια καινούρια ζωή, είτε γιατί είχε προκύψει κάποιος θάνατος, είτε γιατί έψαχναν κάτι να τους «γεμίζει» όπως εξέφρασε η Μ2. Συνεπώς, η εύρεση συντρόφου, και η δημιουργία οικογένειας είναι ένας ακόμη λόγος, όπου μας τονίζουν ότι οι ίδιες επιθυμούσαν να ξεφύγουν από το στενά κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον.

Αξίζει να σημειώσουμε, ότι η εξεύρεση τροφής, η επιβίωση και ο φόβος μιας ισχυρότερης δύναμης καθιστούν σημαντικά κριτήρια τα οποία ώθησαν τους ανθρώπους αυτούς να αποχωρήσουν από τον τόπο καταγωγής τους και να εισαχθούν στην Ελλάδα.

Το ταξίδι:

Όσον αφορά τη χώρα επιλογής, η Ελλάδα επιλέγεται γενικότερα, όπως και από τους συγκεκριμένους μετανάστες, για κάποιους συγκεκριμένους λόγους. Έτσι, οι αιτίες που οδήγησαν τα μεταναστευτικά ρεύματα να οδηγηθούν στην Ελλάδα είναι:

- **1. Γεωγραφική θέση:** Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας λόγω της ελκυστικότητας που παρουσιάζει, έχει αποτελέσει σταθμό για πολλούς ανθρώπους ως σταυροδρόμι τριών Ηπείρων, της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής. Βέβαια, η επιλογή της Ελλάδας ως ενδιάμεσου σταθμού δε σημαίνει

αυτομάτως και ότι την επιλέγουν ως μόνιμο τόπο εγκαταστάσεως. Παρόλα αυτά, μεγάλο μέρος των μεταναστών επέλεξε ως χώρα εγκατάστασης, κυρίως από τη δεκαετία του '90 κι έπειτα, με αριθμό μεταναστών ο οποίος αυξήθηκε σε πάνω από ένα εκατομμύριο. Η περίοδος αυτή συμπίπτει με τον κατακερματισμό των κρατών του υπαρκτού σοσιαλισμού, περίοδος που οδήγησε τα κράτη αυτά στη φτώχεια. Συνεπώς, η Ελλάδα έγινε ο προορισμός τους. Η Ελλάδα παρουσιάζει ήδη από τη μεταπολίτευση και έπειτα σημάδια οικονομικής άνθισης, γεγονός το οποίο και ευνοούσε τα μεταναστευτικά κύματα ώστε να επιλέξουν ως τελικό τους προορισμό την Ελλάδα.

- **2. Ιδιομορφία συνόρων:** Η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία παρουσιάζει ιδιομορφίες ως προς τα σύνορά της. Συγκεκριμένα, τα χερσαία σύνορα της είναι εκτεταμένα, γεγονός το οποίο και δυσκολεύει τη φύλαξή τους. Η Ελλάδα επίσης, περιτριγυρίζεται από θάλασσα. Κατά συνέπεια και τα χερσαία θαλάσσια σύνορά της, μπορούν εύκολα να προσπελαστούν. Αυτό έχει οδηγήσει σε παράνομη μετανάστευση, αλλά και διακίνηση λαθρομεταναστών μέσω της Τουρκίας.
- **3. Οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες:** Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Ελλάδα μετά το 1974 και τη μεταπολίτευση είχε άνοδο οικονομική και κοινωνική. Το γεγονός αυτό προσέλκυσε μετανάστες, οι οποίοι και αξίωναν καλύτερα επίπεδα μισθού από ότι στη χώρα τους. Αυτό είναι φυσιολογικό, αν σκεφτεί κανείς πως την περίοδο που μεγάλα κύματα μεταναστών ήρθαν στην Ελλάδα, συμπίπτει με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού ή της δικτατορίας με αποτέλεσμα να υπάρχουν συνέπειες στις χώρες αυτές. Οι Έλληνες εργοδότες επωφελήθηκαν από την εισροή μεταναστών. Οι μετανάστες, παράνομοι ή μη, έβρισκαν εργασία σε κλάδους τους οποίους οι Έλληνες θεωρούσαν «κατώτερους» και μάλιστα με χαμηλά επίπεδα μισθού, στα οποία κάποιος Έλληνας δε θα δεχόταν να εργαστεί.

Κλείνοντας, βλέπουμε ότι με τη λέξη «Μετανάστευση», κρύβονται πολυάριθμες προσωπικές ιστορίες. Ιστορίες και βιώματα μιας ολόκληρης ζωής, όπως αυτής που μας αφηγήθηκαν οι 6 συνεντευξιαζόμενοι στην παρούσα πτυχιακή εργασία. Οι ιστορίες τους μας παραπέμπουν σε θάρρος, νοσταλγία και ετοιμότητα να ρισκάρει κανείς, αλλά και περιέργεια, ελπίδα και ευκαιρίες. Η προθυμία να ζει και να εργάζεται κανείς μακριά από τον τόπο που γεννήθηκε και μεγάλωσε, ανοίγει πόρτες

για έναν καινούριο τρόπο ζωής και μια νέα ταυτότητα. Αυτές, άλλωστε, ήταν και οι προσδοκίες των έξι συνεντευξιαζόμενων. Προσδοκίες, οι οποίες «πέτυχαν» όπως οι ίδιοι μας εξέφρασαν, παρά το επικίνδυνο ταξίδι που τους έσπρωχνε στο «λιμάνι» μιας «αφιλόξενης» χώρας. Οι ίδιοι αναφέρθηκαν σε φίλους και εχθρούς, τους οποίους συνάντησαν στο δρόμο τους, άλλοτε κάνοντας τους να νοιώθουν «ξένοι» και άλλοτε «ευπρόσδεκτοι».

ΤΕΛΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στην παρούσα εργασία, έγινε μια προσπάθεια προσέγγισης του μεταναστευτικού φαινομένου μέσω των συνεντεύξεων, οι οποίες μας αποκάλυψαν 6 ενδιαφέρουσες ιστορίες. Με τίτλο «Μετανάστες: Πορεία ζωής», οι έξι συνεντευζιαζόμενοι μας εξέφρασαν βιώματα, σκέψεις, συναισθήματα και ενέργειες. Γύρισαν το χρόνο και μέσω της ζεστής ατμόσφαιρας και της σχέσης εμπιστοσύνης που αναπτύχθηκε, άρχισαν να μας εξιστορούν τη ζωή τους, πράγμα το οποίο «είχαν ξεχάσει και χάρηκαν που το ξαναθυμήθηκαν», όπως οι ίδιοι χαρακτηριστικά μας είπαν. Μέσω της ανάλυσης των δεδομένων μας, συμπεραίνουμε ότι οι ίδιοι ωθήθηκαν να μεταναστεύσουν ύστερα από οικονομικούς, πολιτικούς και προσωπικούς λόγους. Κατά την περίοδο εγκατάστασής τους στις νέες τους πατρίδες, δεν μας έκρυψαν ότι αντιμετώπισαν ιδιαίτερα προβλήματα, όπως αυτό της επικοινωνίας. Ένιωθαν σαν «μωρά», καθώς δεν μπορούσαν να αναδείξουν ότι οι ίδιοι δεν είναι και τόσο διαφορετικοί, τόσο «ξένοι».

Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι τα σύνορα δεν είναι μόνο χωρικά αλλά βρίσκονται μέσα στις ψυχές και στη νοοτροπία των ανθρώπων, κατά τη δική μας εκτίμηση. Συνεπώς, ο καθένας μας οφείλει να προσαρμόσει τη νοοτροπία του, στηλιτεύοντας την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι νέοι, ειδικότερα, με ιδεαλισμό και όραμα, έχουμε χρέος να αγωνιστούμε για τη δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου, στηριγμένο στην αμοιβαιότητα, και όχι στη βία και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ακολούθως, αυτός θα είναι και ο καταλληλότερος δρόμος για την οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας. Προσδοκία μας είναι μια κοινωνία που θα αγωνίζεται για την Ειρήνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- 1. Οι μεγάλες καθυστερήσεις για την έκδοση ή ανανέωση αδειών παραμονής ή την έκδοση των ειδικών δελτίων του αιτούντος άσυλο αλλοδαπού, έχουν ως συνέπεια την παρεμπόδιση της πρόσβασης πολλών μεταναστών στις δημόσιες υπηρεσίες υγείας για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Για το λόγο αυτό προτείνεται ο περιορισμός της γραφειοκρατίας, η κατάργηση των μεγάλων λιστών αναμονής και η βελτίωση των ήδη υπηρεσιών που παρέχονται.
- 2. Προτείνεται η ανάπτυξη της τεχνογνωσίας, και η δημιουργία εξειδικευμένων δομών (π.χ. Ο Κ.Λ. να έρχεται σε συνεργασία με διερμηνείς, διαμεσολαβητών και να βοηθά στο να προωθούνται ενημερωτικά φυλλάδια σε γλώσσες διάφορων εθνότητων) όπου θα ενημερώσουν τους μετανάστες σχετικά με τα δικαιώματά και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και τις σχετικές διαδικασίες για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.
- 3. Ακόμη, θα πρέπει να υπάρχει αμεσότερη ανταπόκριση, και οφείλουν να ακολουθήσουν τις ιδιαιτερότητες των ανθρώπων αυτών, μέσω της κοινωνικής πολιτικής και των υπηρεσιών της, η οποία θα πηγάζει από εξειδικευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση προσωπικού, για την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, με στόχο να μειωθεί το φαινόμενο του ρατσισμού ώστε να γίνει η ένταξη των μεταναστών περισσότερο ομαλή και κατ' επέκταση μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού.
- 4. Επιπροσθέτως, προτείνεται ο Κ.Λ. να συσπειρώσει ομάδες ανθρώπων, οι οποίοι θα γνωρίζουν διάφορες γλώσσες και θα προσφέρουν εθελοντική στήριξη σε ομάδες μεταναστών, με σκοπό την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας, η οποία θα τους βοηθήσει στην μετέπειτα προσαρμογή τους και ζωή τους στον Ελληνικό χώρο.
- 5. Ο Κ.Λ. επίσης, συστήνεται να οργανώσει ομάδες οι οποίες θα βρίσκονται σε περιοχές εισόδου-εξόδου μεταναστών, όπως για παράδειγμα σύνορα Έβρου – Μυτιλήνη - Χίο, με σκοπό την προσαρμογή και εύρεση εργασίας για την επιτυχή ενσωμάτωσή τους στις τοπικές κοινωνίες.
- 6. Τέλος, προτείνεται να δημιουργηθούν ξενώνες, ώστε τα άτομα τα οποία εισέρχονται στον ελληνικό χώρο, να φιλοξενοούνται προσωρινά, ώστε να μην

βρίσκονται αβοήθητοι, με σκοπό την ενημέρωση των δικαιωμάτων τους, και η παροχή ιατροφαρμακευτικής κάλυψης (απαραίτητα εμβόλια).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A) Ελληνική Βιβλιογραφία:

- Αθανασίου, Λ. (2001) *Προβλήματα διαπολιτισμικής προσέγγισης της εκπαίδευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.
- Βρεττός, Ι. και Καψάλης, Α. (2002) *Μικροδιδασκαλία και άσκηση διδακτικών δεξιοτήτων*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γεωργούλας, Σ. (2001) Η νέα μεταναστευτική κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα και η νομιμοποίησή της, στο Μαρβάκης, Α., Παρσαϊόγλου, Δ. και Παύλου Μ. *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα.
- Γιαννόπουλος, Ν. (2001) Ταξικότητα και πολυεθνικότητα, επιβολή και αποδοχή: αντινομίες στη διαμόρφωση ενός νέου αντιρατσισμού, στο Χ. Ναζάκης, Μ. Χλέτσος (επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση, Οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Δαμανάκης, Μ. (2002) *Η εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δεληκωσταντής, Κ. (1995) *Τα δικαιώματα του ανθρώπου*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Δημητράκα, Μ. (2004) Μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και επικοινωνίας, στο *Πολυπολιτισμικότητα στην Ελλάδα. Πρόσκληση για την Κοινωνική Εργασία*, Πρακτικά σεμιναρίου. Αθήνα: Ι.Α.Κ.Ε., Σ.Ε.Κ.Ε..
- Δημουλάς, Κ. (2006) «Παράμετροι ένταξης των οικονομικών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία: Η περίπτωση της Περιφέρειας Αττικής», στο Μπάγκαβος, Χ. και Παπαδοπούλου, Δ. (επιμ.), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Έμκε – Πουλοπούλου, Η. (2007) *Η μεταναστευτική πρόκληση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (2010) Νόμος ΥΑ ΑΡΘΙ 3838 Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις Αρ. Φ 49. Αθήνα: από το Εθνικό τυπογραφείο.
- Ζαϊμάκης, Γ. (2002) *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη, συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Ιωσηφίδης, Θ. και Σπυριδάκης, Μ. (2006) *Ποιοτική έρευνα – Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Καλλινικάκη, Θ. (2009) *Κοινωνική Εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Καλλινικάκη, Θ. (2010) *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Κανδυλάκη, Α. (2005) Πολυπολιτισμικότητα και κοινωνική εργασία στην εκπαίδευση: ενδυναμώνοντας τη σχέση σχολείου, οικογένειας και τοπικής κοινωνίας, στο Γ. Ζαϊμάκης, Α. Κανδυλάκη, (επιμ.), *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας: Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κασιμάτη, Κ. (1998) Πόντιοι στην Ελλάδα και Κοινωνικός Αποκλεισμός στο Κ. Κασιμάτη, (επιμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Κασιμάτη, Κ. και Ψημμένος, Ι. (2004) Οργανωτική κουλτούρα και κοινωνικός αποκλεισμός στο Πετμετζίδου, Μ. και Παπαθεοδώρου, Χ. (επιμ.), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα: Εξάντας.
- Κασιμάτη, Κ. (2006) Η ένταξη των Αλβανών μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία στο Μπαγκαβός, Χ. και Παπαδοπούλου, Δ. *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Κατσίκας, Χ. και Πολίτου, Ε. (2005) *Εκτός «τάξης» το «διαφορετικό»; Τσιγγάνοι, Μειονοτικοί, Παλινοστούντες, και Αλλοδαποί στην ελληνική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κούρτοβικ Ι. (2001) Μετανάστες: ανάμεσα στο δίκαιο και στη νομιμότητα στο Μαρβάκης, Α., Παρσανόγλου, Δ. και Παύλου Μ. *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυριαζή, Ν. (2001) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση μεθόδων και πρακτικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κωτούλα, Ι. (2013) «Η αντισυνταγματικότητα του Ν.3838/2010 για την Ιθαγένεια και το νέο πλαίσιο» *Βήμα* www.antiboro.gr/article/7378 [πρόσβαση: 19 Μαρτίου 2014].
- Μαρβάκης, Α., Παρσάκογλου, Δ. και Παύλου, Μ. (2001) *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Μάρκου, Γ. Π. (1996) *Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση – Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης.
- Μουσούρου, Λ. (1991) *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Μουσούρου, Λ. Μ. (1998) Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Προστασία, στο Κασιμάτη, Κ. (επιμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Μπάγκαβος, Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Πανταζής, Β. (2003) *Εκπαίδευση Ενηλίκων ως παράγοντας της Ευρωπαϊκής πολιτισμικής ενοποίησης*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2004) Η φύση του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελληνική κοινωνία, στο Μ. Πετμετζίδου, Χ. Παπαθεοδώρου (επιμ.), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα: Εξάντας.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2006) Μορφές κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών. Το παράδειγμα της Περιφέρειας Αττικής, στο Παπαϊωάννου, Χρ., Κασιμάτη, Μ. και Γεωργούλας, Σ. (2008) *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2006) Μορφές κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών. Το παράδειγμα της περιφέρειας Αττικής, στο Μπαγκαβός, Χ. και Παπαδοπούλου, Δ. *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πετράκου, Η. (2001) Η κατασκευή της Μετανάστευσης στην Ελληνική κοινωνία στο Μορβάνης, Α., Πορσανόγλου, Δ. και Παύλου, Μ. *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα.
- Ρομπόλης, Σ. και Δημουλάς, Κ. (1998) Οι Εταιρικές σχέσεις στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού στο Κ. Κασιμάτη, (επιμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Σκούρτου, Ε., Βρατσάλης, Κ. και Γκόβαρης, Χ. (2004) *Μετανάστευση στην Ελλάδα, και εκπαίδευση - αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης - προκλήσεις*

και προοπτικές βελτίωσης. Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ).

- Τριανταφυλλίδου, Α. (2005) *Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής.
- Τσιάκαλος, Γ. (1998) Κοινωνικός Αποκλεισμός: Ορισμοί, Πλαίσιο και Σημασία, στο Κ. Κασιμάτη, (επιμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2010) *Τροποποίηση του κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας*. ΑΠ.Φ130181/29365. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Μεταναστευτική Πολιτική.
- Ψημμένος, Ι. (1991) *Μετανάστευση και εργασία στην Ευρώπη: Η δημιουργία νέων κοινωνικών χώρων, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

B) Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία:

- Auernheimer, G. (2001) *Migration als Herausforderung für pädagogische Institutionen*. Opladen.
- Charlot, B. (2002) Demokratische Bildung für eine solidarische Welt, in: Wulf, C., Merkel, C., *Globalisierung als Herausforderung der Erziehung*. Waxmann, München.
- Denzin and Lincoln (1994) *Handbook of Qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gordon, M. Assimilation in American Life, in Rea, A., Tripier, M. *Sociologie de l'immigration*.
- Habermas, J. (1993) Anerkennungskämpfe im demokratischen Rechtsstaat, in: Taylor, C., *Multikulturalismus und die Politik der Anerkennung*. Frankfurt am Main.
- Hansen, G. (1996) *Perspektivwechsel: Eine Einführung*, Münster/New York.
- Kluckhohn, C. (1951) Values and Value - Orientations in the Theory of action: An Exploration in Definition and classification. In T. Parsons & E. Shills (Eds) *Toward a General Theory of Action*. Cambridge Mass: Harvard University Press.

- Openheim, A. (2005) *Questionnaire design and attitude measurement*. London: Continuum.
- Pöggeler, F. (1999) *Erwachsenbildung als Faktor der europäischen Integration*, in: Tippelt R. *Handbuch Erwachsenenbildung/Weiterbildung*, Opladen.
- Richmond, M. (1922) *What is Social Work?* New York: Sage Publ.
- Schnapper, D. (1991) *La France de l'intégration. Sociologie de la nation en 1990*. Paris: Gallimard.
- Schulze, H. (1995) *Staat und Nation in der europäischen Geschichte*, München.
- Treibel, A. (1993) *Transformationen des Wir-Gefühls. Nationale und ethnische Zugehörigkeiten in Deutschland*, in: Blomert, R. u. a., *Transformationen des Wir-Gefühls*. Opladen.

Γ) Μεταφρασμένη Βιβλιογραφία:

- Bell, J. (1997) *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Gazon, E. (2001) «Οι μετανάστες και η Δημοκρατία», στο Ναζάκης, Χ. και Χλέτσος, Μ. (επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές*. Αθήνα: Πατάκη.
- Lenhart, V. (2006) *Παιδαγωγική των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Levitas, R. (2004) «Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού και η νέα ντυρκεμιανή ηγεμονία», στο Πετμετζίδου, Μ. και Παπαθεοδώρου, Χ. (επιμ.), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα: Εξάντας.
- Levitas, R. (2004) «Τι είναι κοινωνικός αποκλεισμός;», στο Πετμετζίδου, Μ. και Παπαθεοδώρου, Χ. (επιμ.), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*. Αθήνα: Εξάντας.
- Nancy L. Green (2004) *Οι δρόμοι της μετανάστευσης – σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, μεταφρ. Παρσάνογλου Δ. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.
- Perlman Harris, H. (1957) *Social Case Work. A problem solving process*. Chicago: Chicago University Press, μεταφρ. Καλούτση Α. Αθήνα: Ατλαντίς.

- Schnapper, D. (2008) *Η κοινωνική ενσωμάτωση. Μία σύγχρονη προσέγγιση*. Αθήνα: Κριτική.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α': Ενημερωτικό Σημείωμα

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ - ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ενημερωτικό σημείωμα

Αγαπητέ συμμετέχοντα,

Στο πλαίσιο των προπτυχιακών σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Κρήτης οι σπουδαστές Αγγελής Ιωάννης, Γιαννακός Σπύρος και Σδράνη Σταυρούλα, με επιβλέπουσα Καθηγήτρια Εφαρμογών του Τμήματος κ. Ράτσικα Νικολέτα, πραγματοποιούν την Πτυχιακή τους εργασία με θέμα «Μετανάστες: Πορεία ζωής». Έτσι, καλούνται να ακολουθήσουν τη διαδικασία της κοινωνικής έρευνας στην πόλη του Ηρακλείου, μέσα από την επαφή τους με μετανάστες της πόλης.

Η παραπάνω έρευνα γίνεται για καθαρά εκπαιδευτικούς/επιστημονικούς λόγους. Για το λόγο αυτό σας καλούμε να βοηθήσετε απαντώντας σε μερικές ερωτήσεις που θα σας θέσει ο/η σπουδαστής/στρια μας.

Πριν από τη συνάντηση/συζήτηση θα πρέπει να γνωρίζετε τα παρακάτω:

Α) Οι πληροφορίες που θα δώσετε είναι εμπιστευτικές και διαθέσιμες αποκλειστικά στα πρόσωπα που υλοποιούν την έρευνα.

Β) Οι πληροφορίες που θα δώσετε θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς της έρευνας.

Γ) Για τη συνάντηση/συζήτηση απαιτούνται περίπου 45 λεπτά από τον χρόνο σας.

Σας προσκαλούμε λοιπόν να συμβάλετε σε αυτή την προσπάθεια με τη συμμετοχή σας στην παρούσα έρευνα.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για το χρόνο σας.

Με εκτίμηση,

Εκπαιδευόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί

Αγγελής Ιωάννης

Γιαννακός Σπύρος

Σδράνη Σταυρούλα

Η επιβλέπουσα Καθηγήτρια

κ. Ράτσικα Νικολέτα

Παράρτημα Β': Ερωτήσεις Συνέντευξης

Τρόπος ζωής στην χώρα καταγωγής:

- Κατοικούσατε σε πόλη ή σε χωριό της χώρας καταγωγής σας (με πόσους κατοίκους, οικογενειακώς/μόνος);
- Μιλήστε μου για τα παιδικά σας χρόνια. Πήγατε σχολείο;
- Ποια ήταν η οικογενειακή σας κατάσταση (άγαμος/έγγαμος);
- Εργαζόσασταν όσο ήσασταν εκεί (με τι ειδικότητα και σε ποια υπηρεσία);
- Πώς ήταν η κοινωνική σας ζωή (η καθημερινότητά του/που συμμετείχε);
- Ποιες είναι οι εμπειρίες από τον τόπο καταγωγής σας, θα θέλατε να μοιραστείτε κάποιες από αυτές;
- Ποιο το πολιτικό σύστημα που επικρατούσε στη χώρα σας (ποια η άποψή του για αυτό);
- Ποιοι λόγοι σας έκαναν να μεταναστεύσετε (οικονομικοί/πολιτικοί/προσωπικοί);
- Πως αισθανθήκατε που θα εγκαταλείπατε τη χώρα καταγωγής σας (άγχος/αγωνία/ανακούφιση);

Ταξίδι:

- Πώς οργανώσατε το ταξίδι σας (ατομικά/ομαδικά);
- Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε (προσωπικές/οικογενειακές);
- Ποιος σας βοήθησε στην προετοιμασία και στις δυσκολίες του ταξιδιού (μέλη οικογένειας/συμπολίτες/φίλοι/συνταξιδιώτες/γνωστός σε άλλη χώρα ή την Ελλάδα);
- Με ποιον τρόπο ταξιδέψατε (αυτοκίνητο/πόδια);
- Με ποιους ταξιδέψατε (μόνος/με οικογένεια/με συμπατριώτες);
- Περάσατε αμέσως την Ελλάδα, ή πρώτα επισκεφθήκατε άλλες ενδιάμεσες χώρες, και για ποιο λόγο (να τα αναφέρει);
- Από ποιο μέρος και με ποιο τρόπο μπήκατε στην Ελλάδα (Εβρο/από νησιά Δωδεκανήσου/από Αθήνα/με νόμιμα έγγραφα/παράνομα με πληρωμή διαμεσολαβητών);
- Βρεθήκατε αμέσως στην Κρήτη, και με ποιο τρόπο (αν έχει μείνει και σε άλλες ελληνικές περιοχές);

- Ποια η εμπειρία σας στην Ελλάδα το πρώτο διάστημα που ήρθατε (φιλοξενία-άσχημη υποδοχή από ντόπιους/υποδοχή από συμπατριώτες του-κατοίκους στην Ελλάδα);
- Πόσο χρόνο βρίσκεστε στην Ελλάδα – Κρήτη;

Τρόπος ζωής στην Ελλάδα:

- Ένταξη ή όχι (έχει ή δεν έχει αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια/έχει ακολουθήσει την διαδικασία για την απόκτησή της).
- Τρόπος ζωής στο Ηράκλειο (πόσα χρόνια είναι εδώ/περιοχή πόλης που κατοικεί/μόνος-οικογενειακώς-με συμπατριώτες).
- Δυσκολίες ως μετανάστης στο Ηράκλειο (δική του οπτική πλευρά/αν έχει βοηθηθεί από κάπου για να τις αντιμετωπίσει/φόβος για απέλαση-Χρυσή Αυγή/αν έχει δεχτεί επίθεση από κάπου ή κάτι αντίστοιχο).
- Οικονομική κατάσταση (εργάζεται/συσσίτια από τοπικούς φορείς).
- Κοινωνική ζωή στο Ηράκλειο (αν έχει κάνει μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας/αν είναι μέλος σε κάποιο μεταναστευτικό σύλλογο στο Ηράκλειο/αν είναι μέλος κάποιου συλλόγου).
- Μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας (άποψη του/αν βοηθούν ή όχι οι μεταναστευτικοί νόμοι).
- Για κλείσιμο (αν πιστεύει ότι άξιζε ή όχι η μετανάστευση-αν θα το ξαναέκανε-που ωφελήθηκε και σε ποιους τομείς στη ζωή του/πως αισθάνεται ως μετανάστης-αποκάλυψη συναισθημάτων του).

Παράρτημα Γ': Προφίλ Συνεντευξιζόμενων

Όνομα συνεντευκτή	Αγγελής Γιάννης (M1)	Σδράνη Σταυρούλα (M2)	Γιαννακός Σπύρος (M3)
Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης	30 Απριλίου 2013	17 Μαΐου 2013	20 Μαΐου 2013
Ώρα διεξαγωγής συνέντευξης	19.00	19:00	15:00
Τόπος διεξαγωγής συνέντευξης	Οικία συνεντευξιζόμενου, Καμίνια, Ηράκλειο Κρήτης	Οικία συνεντευξιζόμενου, Προμηθέως 14, Δειλινά, Ηράκλειο Κρήτης	Εργαστήριο Διαπολιτισμικής Αγωγής και Δράσης, Καρτερού 33, Ηράκλειο Κρήτης
Φύλο	Άνδρας	Γυναίκα	Γυναίκα
Ηλικία	Νεαρής ηλικίας (περίπου 35 ετών)	Μέσης ηλικίας (περίπου 38 ετών)	Μέσης ηλικίας (περίπου 60 ετών)
Μορφωτικό επίπεδο	Απόφοιτος δημοτικού	Απόφοιτη Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης	Απόφοιτη Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης
Ειδικότητα επαγγέλματος	Ηλεκτρολόγος αυτοκινήτων	Φιλολόγος Ρωσόφωνης γλώσσας	Ιατρική με εξειδίκευση στη Παιδιατρική και τη Παθολογία
Οικογενειακή κατάσταση	Έγγαμος και περιμένει ένα παιδί	Έγγαμη, μητέρα ενός παιδιού και έγκυος για την απόκτηση του δεύτερου παιδιού της	Έγγαμη, μητέρα τριών παιδιών
Χώρα προέλευσης	Δαμασκός, Συρία	Χωριό της Ουκρανίας, Κρινοί Rog	Αγία Πετρούπολη, Ρωσία
Έτη παραμονής στην Ελλάδα	7 χρόνια	10 χρόνια	10 χρόνια
Τόπος διαμονής	Καμίνια, Ηράκλειο Κρήτης	Δειλινά, Ηράκλειο Κρήτης	Μασταμπάς, Ηράκλειο Κρήτης
Παρούσα εργασιακή κατάσταση	Ιδιοκτήτης ψλικάτζιδικου	Περιστασιακή εργασία κάνοντας ιδιαίτερα μαθήματα Ρωσόφωνης γλώσσας	Περιστασιακή εργασία σε οικιακές εργασίες

Όνομα συνεντευκτή	Σδράνη Σταυρούλα (M4)	Αγγελής Γιάννης (M5)	Γιαννακός Σπύρος (M6)
Ημερομηνία διεξαγωγής συνέντευξης	24 Μαΐου 2013	25 Μαΐου 2013	30 Μαΐου 2013
Ώρα διεξαγωγής συνέντευξης	19:00	20.00	19:00
Τόπος διεξαγωγής συνέντευξης	Χώρος βιβλιοθήκης Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης	Στο περίπτερο του συνεντευξιαζόμενου, Καμίνια, Ηράκλειο Κρήτης	Οικία συνεντευξιαζόμενου, Λακκί, Λέρος Δωδεκάνησα
Φύλο	Γυναίκα	Άνδρας	Άνδρας
Ηλικία	22 ετών	55 ετών	Νεαρής ηλικίας (περίπου 35 ετών)
Μορφωτικό επίπεδο	Φοιτήτρια Κοινωνικής Εργασίας στο Τ.Ε.Ι. Κρήτης	Απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Απόφοιτος Τεχνολογικής εκπαίδευσης
Ειδικότητα επαγγέλματος	Φοιτήτρια		Ηλεκτροτεχνικός
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμη	Έγγαμος	Έγγαμος, πατέρας ενός παιδιού
Χώρα προέλευσης	Χωριό της Αλβανίας, Grabian	Δαμασκός, Συρία	Χωριό Βουλγαρίας
Έτη παραμονής στην Ελλάδα	15 χρόνια	25 χρόνια	14 χρόνια
Τόπος διαμονής	Μόνιμη κατοικία, Ρόδος	Καμίνια, Ηράκλειο Κρήτης	Λακκί, Λέρος Δωδεκάνησα
Παρούσα εργασιακή κατάσταση	Φοιτήτρια Κοινωνικής Εργασίας	Ιδιοκτήτης περιπτέρου	Περιστασιακή εργασία σε εργολαβικές εργασίες

Παράρτημα Δ': Συνέντευξη Μ1

Κ.Α.: Ας ξεκινήσουμε αρχικά. Στην Συρία κατοικούσατε σε πόλη ή σε χωριό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στην Δαμασκό.

Κ.Α.: Μένατε με την οικογένεια σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Με την οικογένεια μου, το πατέρα μου, τη μάνα μου και τα αδέρφια μου.

Κ.Α.: Πόσα άτομα ήσασταν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήμασταν εννιά αδέρφια, και μαζί με τον πατέρα μου και την μητέρα μου δώδεκα.

Κ.Α.: Γενικά τα παιδικά σας χρόνια, πώς ήταν στο σχολείο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στο σχολείο πήγα μέχρι το δημοτικό. Μετά πήγα σε μια δουλειά να μάθω ηλεκτρολόγος αυτοκινήτων. Και μέρα με τη μέρα, μεγάλωσαν τα αδέρφια μου, πήγα φαντάρος στη Συρία. Τελείωσα, λοιπόν, φαντάρος εκεί και ήρθα κατευθείαν στην Ελλάδα.

Κ.Α.: Κάνατε κάποια άλλη δουλειά στη Συρία εκτός από ηλεκτρολόγος αυτοκινήτων;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στη Συρία όχι.

Κ.Α.: Πώς ήταν οι εμπειρίες σας από τη Συρία, καλές, θετικές;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δύσκολα τα πράγματα στη Συρία. Η ζωή, όλα, τα πάντα.

Κ.Α.: Ποιες δυσκολίες υπήρχαν, δηλαδή, εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Για ζωή, μεροκάματα, δουλειά δεν υπάρχει.

Κ.Α.: Οικονομικά δηλαδή;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όλα αυτά. Δουλειά δεν υπάρχει, λεφτά δεν έχει.

Κ.Α.: Στη Συρία ποιο πολιτικό σύστημα υπάρχει; Υπάρχει δημοκρατία ή κάτι άλλο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Λένε δημοκρατία, αλλά δεν είναι. Δικτατορία είναι. Από όταν γεννήθηκα εγώ μέχρι εκείνη τη στιγμή είναι η ίδια η οικογένεια. Δηλαδή, μια οικογένεια είναι η πρώτη δύναμη. Πέθανε ο πατέρας του και μετά ο γιος του. Ακόμα είναι αυτοί και βλέπεις πως είναι η κατάσταση στη Συρία.

Κ.Α.: Έχω ενημερωθεί. Άρα λοιπόν οι λόγοι που σας έκαναν να μεταναστεύσετε ήταν και οικονομικοί και πολιτικοί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μπράβο. Και τα δυο μαζί. Επειδή δεν νιώθεις ότι είσαι άνθρωπος. Εγώ δηλαδή δε ψηφίσα ποτέ. Να πας να ψηφίσεις ή όχι, ο ίδιος θα βγει. Έχεις κάτι μέσα σου και δε μπορείς να εκφραστείς. Όταν ήρθαμε εδώ, είδαμε άλλα πράγματα.

Κ.Α.: Τα συναισθήματα σας, όταν ήρθατε από τη Συρία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ όταν αποφάσισα να φύγω, δεν είπα Ελλάδα ακριβώς. Είπα να φύγω από τη Συρία.

Κ.Α.: Πως νιώσατε όταν φύγατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μια χαρά. Δηλαδή αν μου έλεγαν τώρα πως δε γυρνάω πίσω, δε με νοιάζει. Δε μου λείπει τίποτα.

Κ.Α.: Τώρα θα μιλήσουμε για το ταξίδι σας. Μου είπατε ότι δε θέλατε να έρθετε κατευθείαν στην Ελλάδα. Για ποια άλλη χώρα επιθυμούσατε να πάτε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είπαμε γενικά Ευρώπη. Δεν είχα μια χώρα στο μυαλό μου. Και μετά όταν ήρθα στην Ελλάδα, μου άρεσε μέρα με τη μέρα ο τρόπος ζωής. Όταν έμαθα, ειδικά τη γλώσσα, το πώς θα πηγαίνω στη δουλειά. Περνάω δηλαδή μια χαρά και μέχρι στιγμής βρίσκομαι εδώ.

Κ.Α.: Το ταξίδι σας πως το οργανώσατε, για να έρθετε στη Ευρώπη; Ήρθατε μόνος σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στην αρχή ήρθα στην Τουρκία μαζί με ένα φίλο μου. Ήταν ο μόνος τρόπος για να έρθεις στην Ευρώπη. Έπειτα πήραμε έναν και μας είπε πως καλύτερα είναι να πάμε στην Ελλάδα. Μας συμβούλεψε πως η πόρτα για την Ευρώπη είναι Ελλάδα. Να μπείτε μέσα στην Ελλάδα και μετά να πάτε όπου θέλετε.

Κ.Α.: Από τη Συρία στη Τουρκία πήγατε οδικώς;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Συνορεύει η Συρία με την Τουρκία. Πήγα κανονικά χωρίς κανένα πρόβλημα.

Κ.Α.: Από Τουρκία στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήρθαμε από θάλασσα με σκάφος. Λεγόταν 'Σάμος' και ήμασταν παράνομοι. Από εκεί μας έπιασε η αστυνομία και μας πήγε στο κρατητήριο. Μας πήραν στο νοσοκομείο, είδαν την υγεία μας κι αυτά. Μετά μας έδωσαν ένα χαρτί που ήταν η απέλαση. Μας κρατούσαν εκεί μια εβδομάδα. Έπειτα μας έστειλαν στην Αθήνα για να πάει ο καθένας στην πρεσβεία του. Για να πάρω ένα χαρτί που λέει πως είμαι από τη Συρία και να πάω πίσω στη χώρα μου. Δηλαδή απέλαση. Έκανα προσφυγή.

Κ.Α.: Αυτά θα τα πούμε και πιο μετά. Από την Αθήνα πως βρεθήκατε στο Ηράκλειο Κρήτης;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εδώ στο Ηράκλειο της Κρήτης ήταν ο ξάδελφος μου. Μου είπε ότι θα κάνει προσφυγή για αυτό το χαρτί, να βγάλεις πολιτικό άσυλο και μετά να έρθεις στη Κρήτη. Και έκανα την αίτηση στον αλλοδαπών στου Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα, και μου έδωσαν πολιτικό άσυλο.

Κ.Α.: Πόσα χρόνια είστε στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: 7.

Κ.Α.: Πως νιώσατε τις πρώτες μέρες στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μου άρεσε η φιλοξενία από το 'Σάμος'. Γιατί όταν μας έπιασε η αστυνομία, νιώσαμε πως δεν ήταν αστυνομικοί, αλλά ένας άνθρωπος σαν εμάς. Στη Συρία δε μπορείς να ζητήσεις ούτε τα απαραίτητα. Όταν φτάσαμε εκεί, μας πήραν στο νοσοκομείο, μας έφεραν νερό και μας ρωτάνε πεινάτε ή όχι. Χαρήκαμε πολύ για αυτό. Θυμάμαι όταν κατέβαινα μια σκάλα στο κρατητήριο, και έπεσα κάτω. Κατευθείαν με πήραν στο νοσοκομείο. Δηλαδή, νιώθαμε από μέσα μας πως ξεκινάει μια άλλη ζωή.

Κ.Α.: Είναι πολύ ευχάριστο αυτό γιατί πολλοί μετανάστες αντιμετωπίζουν το ακριβώς αντίθετο. Μου είπατε πως ήρθατε παράνομα. Πληρώσατε κάποιον; Πως έγινε αυτή η διαδικασία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Πληρώσαμε αυτόν που μας έφερε από την Τουρκία στην Ελλάδα. Μας ζήτησε να έχουμε τουλάχιστον 500 ευρώ. Αλλά αν βρουν πεντακόσια, εξακόσια ευρώ στην τσέπη σου θα τα πάρουν.

Κ.Α.: Τώρα ας μιλήσουμε για τον τρόπο ζωής στην Ελλάδα. Έχετε παντρευτεί; Έχετε δημιουργήσει τη δική σας οικογένεια;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έχω παντρευτεί στο δημαρχείο.

Κ.Α.: Έχετε παιδιά;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Αυτή τη στιγμή δεν έχουμε. Είναι έγκυος όμως η γυναίκα μου.

Κ.Α.: Μένετε μόνο με τη γυναίκα σας; Γιατί πολλοί μετανάστες μένουν μαζί.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ μόνο με τη γυναίκα μου.

Κ.Α.: Όταν ήρθατε στο Ηράκλειο αντιμετωπίσατε κάποιες δυσκολίες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Η μόνη δυσκολία ήταν η γλώσσα. Μέρα με τη μέρα που έμαθα γλώσσα, περνάω μια χαρά και η ζωή είναι πολύ καλή εδώ.

Κ.Α.: Δηλαδή μόνο η γλώσσα ήταν μια δυσκολία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Η μόνη δυσκολία ναι, αλλά ευτυχώς είχα και δουλειά.

Κ.Α.: Τι δουλειά κάνατε στα πρώτα χρόνια στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δούλευα οικοδομή.

Κ.Α.: Και τώρα δουλεύεται στο αραβικό μαγαζί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι. Για την ακρίβεια είναι δικό μου.

Κ.Α.: Έχετε αντιμετωπίσει το ρατσισμό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όλοι περνάμε ανάλογες δυσκολίες.

Κ.Α.: Θυμάστε κάποιο συμβάν που αισθανθήκατε το ρατσισμό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δε θυμάμαι τώρα.

Κ.Α.: Δηλαδή νιώθατε άβολα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ακριβώς.

Κ.Α.: Για την οικονομική κατάσταση μου είπατε πως έχετε το μαγαζί. Πόσα χρόνια το έχετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Το έχω δυο χρόνια.

Κ.Α.: Για να μάθετε την ελληνική γλώσσα κάνατε κάποια μαθήματα ή από μόνος σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι. Ρωτούσα συνέχεια τους Έλληνες στην οικοδομή που ήταν μαζί μου. Επίσης παλιότερα νοίκιαζα ένα σπίτι δίπλα σε μια γιαγιούλα. Αφού επέστρεφα από την οικοδομή, πήγαινα μαζί της και μου μάθαινε ότι χρειαζόμουν.

Κ.Α.: Θελήσατε ποτέ να γίνετε μέλος στην ομάδα των αραβόφωνων;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δε θέλησα ποτέ. Μια φορά είχα πάει με φίλο μου το Χουσεΐν για μια εκδήλωση σχετικά με τους μετανάστες. Δεν έμεινα όμως πολύ γιατί προέκυψε μια δουλειά.

Κ.Α.: Ας αλλάξουμε λίγο θέμα. Πιστεύεται πως η Ελλάδα με τους νόμους που έχει, βοηθάει την ενσωμάτωση των μεταναστών;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δε βοηθάνε καθόλου. Για να ανανεώσεις τα χαρτιά, ζητάνε πολλά πράγματα. Δε μπορείς να αγοράζεις ένσημα, παλιά μπορούσες να το κάνεις. Ακόμα όταν κάποιος έχει άδεια παραμονής και πάει στην Συρία για ένα μήνα διακοπές, μέτραγαν αυτά. Ενώ τώρα αυτά δε μετράνε.

Κ.Α.: Να σας ρωτήσω τώρα για την ελληνική υπηκοότητα. Έχετε κάνει κάποιες προσπάθειες να την πάρετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι γιατί δεν έχουν βγάλει νόμους όποιος ζει 7 χρόνια να μπορεί να πάρει ελληνική υπηκοότητα. Πιστεύω αυτός που γεννήθηκε εδώ, μπορεί να πάρει. Ακόμα να έχεις παραπάνω από δέκα χρόνια. Αλλιώς δε μπορείς να πάρεις.

Κ.Α.: Εσείς δηλαδή άμα κλείσετε μια δεκαετία, θα θέλατε να αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Άμα βγει αυτός ο νόμος εννοείται θα πάω. Άμα χρειαστεί να πάω και φαντάρος ακόμα, θα πάω.

Κ.Α.: Από τι κατάλαβα δε μετανιώσατε που ήρθατε στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μέχρι αυτή τη στιγμή καθόλου.

Κ.Α.: Δηλαδή τα συναισθήματα σας που ήρθατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θα σου πω μόνο ότι είμαι εδώ εφτά χρόνια στη Συρία και δεν έχω
θελήσει να πάω. Είμαι πολύ ικανοποιημένος.

Παράρτημα Ε': Συνέντευξη Μ2

Κ.Α.: Καλησπέρα σας, συναντηθήκαμε σήμερα στο χώρο του σπιτιού σας, εδώ στην Κνωσό με σκοπό να πραγματοποιήσουμε μια συζήτηση σχετικά με την πορεία ζωής σας έως και σήμερα. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων που δεχτήκατε να συναντηθούμε και να μοιραστείτε μαζί μου τις εμπειρίες σας. Γνωρίζω πως ο τόπος καταγωγής σας είναι η Ουκρανία.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ουκρανία.

Κ.Α.: Από ποιο μέρος ακριβώς, πόλη, χωριό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είναι η κεντρική Ουκρανία, είναι πόλη.

Κ.Α.: Ωραία, πώς ονομάζεται;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Krivoi Rog.

Κ.Α.: Krivoi Rog, ωραία. Θέλετε να μου πείτε μερικά πράγματα, είναι μεγάλη πόλη;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είναι μεγάλη πόλη, είναι βιομηχανική πόλη, γενικά η πόλη έχει μεγάλη απόσταση από τη μια μεριά στην άλλη, είναι περίπου 100 χιλιόμετρα, επειδή ήταν πολλά ορυχεία τότε εκεί, και άρχισε να χτίζετε. Καταλαβαίνετε;

Κ.Α.: Ναι, ναι (χαμόγελο).

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Υπήρχαν, λοιπόν, πολλά ορυχεία και εκεί μικρά μικρά χωριά, και χτίστηκε η μεγάλη πόλη, ενωθήκαν αυτά τα χωριά και έγινε η πόλη.

Κ.Α.: Ωραία. Λοιπόν τώρα θα πάμε πολύ παλιά, στα παιδικά μας χρόνια, θέλετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: (γέλιο) Δεν ξέρουμε.

Κ.Α.: Έχετε άλλα αδέρφια;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έχω έναν αδερφό μεγαλύτερο.

Κ.Α.: Μάλιστα, και η οικογένειά σας, ήσασταν οι γονείς σας και εσείς; Είχατε παππούδες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, βεβαίως είχαμε μεγάλη οικογένεια. Οι γονείς μου μένουν Ουκρανία, ο αδερφός μου παντρεμένος μένει Ουκρανία, και υπήρχαν και παππούδες και γιαγιάδες που αυτοί μένανε στο χωριό και πάντα τα παιδικά μας χρόνια πηγαίναμε κάθε καλοκαίρι, στις σχολικές διακοπές πηγαίναμε εκεί για να βοηθάμε στη γιαγιά και στον παππού. Δηλαδή μεγαλώσαμε και στην πόλη αλλά και στο χωριό, στη φύση.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Πήγατε εκεί σχολείο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι.

Κ.Α.: Εκεί πως ήταν το εκπαιδευτικό σύστημα; Μέχρι ποια τάξη πήγατε; Ήταν όπως έχουμε εμείς εδώ γυμνάσιο και λύκειο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εντάξει ήταν λίγο διαφορετικό σύστημα. Δεν ήταν όπως λέμε εδώ γυμνάσιο και λύκειο. Σε σας έχω παρατηρήσει ότι είναι όλα διαφορετικά. Σε μας είναι όλα ενωμένα, αυτό το γυμνάσιο και λύκειο στο ίδιο σχολείο.

Κ.Α.: Εσείς πόσα χρόνια κάνατε σχολείο; Κάνατε έξι χρόνια;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όλα μαζί κάναμε δέκα χρόνια. Δηλαδή από επτά μέχρι 17 είχαμε σχολείο. Σε μας δεν είναι ξεχωριστά γυμνάσιο και λύκειο, ή για παράδειγμα άμα τελειώσες λύκειο μπορείς να συνεχίσεις. Σε μας συνήθως τότε ήταν απαραίτητα. Μέχρι τα 15 ή 17 είχες τις απαραίτητες σπουδές.

Κ.Α.: Εσείς δηλαδή τελειώσατε το σχολείο στα 17 σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στα 17 μου.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Κάνατε κάποιες δραστηριότητες εκεί, όπως για παράδειγμα χορό, το κολυμβητήριο ή κάτι άλλο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ε... Ο πατέρας μου με πήγαινε και στο ωδείο, έμαθα βιολί, και πιάνο, βέβαια τώρα το ξέχασα, μετά ασχολιόμουν και με στίβο. Ήταν ωραία, ήταν ωραία.

Κ.Α.: Μάλιστα. Εκεί γνωρίσατε κάποιο σύντροφο ή παντρευτήκατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι, όχι δεν ήμουν ξανά παντρεμένη εκεί στην Ουκρανία, απλά εκεί σπούδαζα και είχα εντάξει δουλειά, σπίτι, σπουδές.

Κ.Α.: Τι σπουδάζατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Φιλολογία.

Κ.Α.: Ωραία. Μετά τις σπουδές που είχατε, δουλέψατε κάπου;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι δούλευα, από τον τρίτο χρόνο του πανεπιστημίου, πήγα να δουλέψω. Δηλαδή ήθελα να δουλεύω, μου άρεσε. Ήθελα με κάτι να ασχοληθώ. Και το βράδυ πήγαινα στο Πανεπιστήμιο και το βράδυ δούλευα στο σχολείο. Επειδή υπήρχαν κάποια σχολεία, είχαν πολλά παιδιά από διαφορετικές χώρες και εκείνη τη στιγμή υπήρχαν πολλά παιδιά. Δηλαδή δεν χωρούσε το σχολείο όλα τα παιδιά από το πρωί μέχρι το μεσημέρι, είχαμε και βραδινές τάξεις. Και δούλευα εκεί το βράδυ και το πρωί πανεπιστήμιο. Καλά ήταν, και μετά το πανεπιστήμιο πάλι δούλεψα. Το πανεπιστήμιο ήταν σε μας περίπου πέντε χρόνια και δούλευα συνολικά στο σχολείο περίπου 7 χρόνια.

Κ.Α.: Βρήκατε, λοιπόν, εύκολα δουλειά, σε αντίθεση με εμάς (χαμόγελο).

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ε... Πολύ εύκολα γιατί είχα το σχολείο, εκεί που σπούδαζα, και ήταν δίπλα στο σπίτι. Μπορεί τώρα να δυσκολεύονται να βρουν δουλειά, όπως τότε, αλλά πιστεύω πως όποιος θέλει βρίσκει.

Κ.Α.: Η καθημερινότητά σας, λοιπόν, ήταν οι σπουδές σας, η δουλειά σας...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, πήγαινα γυμναστήριο, εντάξει φίλοι, αλλά πιο πολύ λόγω της δουλειάς. Όταν δουλεύεις και διδάσκεις και έχεις συνέχεια συναναστροφή με τον κόσμο και τα παιδιά, το Σαββατοκύριακο είσαι πολύ κουρασμένος και έχεις και πολλές εργασίες να ελέγξεις, και εντάξει δεν έβγαινα και αρκετά συχνά.

Κ.Α.: Ξεκούραση.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ξεκούραση, ακριβώς.

Κ.Α.: Στη χώρα σας τι πολιτικό σύστημα είχατε εκείνη την περίοδο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στα πολιτικά συστήματα είμαι λίγο, δηλαδή μπορώ να πω λίγο «χαζή». Δεν είχαμε εμείς κουμμουνισμό, προσπαθούσαμε να φτάσουμε τον κουμμουνισμό, αλλά είχαμε σοσιαλισμό.

Κ.Α.: Βλέπω ότι μια χαρά τα ξέρετε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι.. Το 1991 είχαμε περεστρόικα, ήρθε δηλαδή η περεστρόικα έγινε αλλαγή του πολιτικού συστήματος, και εκεί που διαφέραμε από τις άλλες χώρες, και ήμασταν κλειστή χώρα γενικά η Σοβιετική Ένωση, αυτό που λέγαμε και ήταν κλειστή χώρα. Δεν επιτρέπονταν δηλαδή να φεύγουν οι Ρώσοι, οι πολίτες δηλαδή σε άλλες χώρες. Μόνο οι ηθοποιοί ταξιδεύανε, και οι αθλητές.

Κ.Α.: Πώς σας φαινόταν εσάς όλο αυτό; Δηλαδή, τι γνώμη είχατε τότε που δεν μπορούσατε για παράδειγμα να φύγετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ τότε δεν είχα καμία γνώμη, ήμουν μικρή και δεν με ενδιέφερε. Ήμουνα ικανοποιημένη με τη ζωή που είχα τότε. Δεν είχα ανοιχτούς ορίζοντες για να δεις ότι υπάρχει κάτι άλλο. Αν δεν έχεις δει ότι υπάρχει κάτι άλλο, δεν ενδιαφέρεσαι για κάτι διαφορετικό.

Κ.Α.: Πολύ ωραίο αυτό που είπατε. Άρα περνούσατε πολύ όμορφα, και ήσασταν ευχαριστημένη;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Σαν παιδί ναι. Σαν παιδί όμως είχα τους δικούς μου προβληματισμούς, η πολιτική δεν με ενδιέφερε τότε. Οι γονείς όπως και πολλοί άνθρωποι που το έλεγαν τότε ήταν ότι υπήρχε σταθερότητα. Δουλεύανε και ζούσαν και υπήρχε σταθερότητα. Υπήρχε σταθερότητα γιατί υπήρχαν δουλειές. Δεν δουλεύανε πάρα πολλές ώρες, όπως εδώ. Εγώ θεωρώ πως εδώ δουλεύουν πολύ σκληρά οι άνθρωποι, τελικά σε εμάς δεν δουλεύουνε τόσο πολύ, είναι εκεί

υπάλληλοι. Όταν όμως κάποιος έχει τη δική του επιχείρηση, εντάξει δουλεύει και εκείνος πολύ σκληρά. Αλλά όταν είσαι υπάλληλος υπάρχουνε βάρδιες και κάποια ωράρια. Μπορεί να μην σου φτάνουν τα χρήματα όμως με τις βάρδιες προλαβαίνεις να κάνεις και άλλα πράγματα. Εδώ όταν ξεκινάει το καλοκαίρι, η ζωή εδώ τελειώνει και ξεκινάει πάλι το χειμώνα. Πιστεύω επίσης, πως οι άνθρωποι ήταν ευχαριστημένοι γιατί ήξεραν τι θα γίνει αύριο, τι θα γίνει μεθαύριο. Κάθε καλοκαίρι πηγαίναμε κάπου Νότια Ουκρανία που εμείς έχουμε πολύ ωραίες παραλίες, και πάντα πηγαίναμε εκεί κάθε καλοκαίρι για ένα μήνα. Δηλαδή είχαμε κάποια σταθερότητα και κάποια ποιότητα ζωής.

Κ.Α.: Μία ασφάλεια δηλαδή.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μία ασφάλεια. Αλλά μετά το 1991 όλο αυτό χάθηκε και δεν κατάλαβα εγώ πολλά πολλά. Δυσκολίες δεν πέρασα ιδιαίτερες. Οι γονείς είχαν πιο πολύ ευθύνη να ταΐσουν τα παιδιά. Βέβαια τότε το καλό ήταν ότι μας έδιναν και σπίτι. Στο δικό μας σύστημα, το κράτος μας έδινε διαμερίσματα και αυτό ήταν καλό. Δεν χρειαζόταν να αγοράσεις. Τώρα αρχίζουν και σε εμάς να νοικιάζουν, επειδή ζορίζονται να αγοράσουνε. Τότε το να αγοράσεις σπίτι, τι είναι αυτό; Έχεις δικό σου σπίτι και τελείωσε.

Κ.Α.: Μάλιστα, πολύ σημαντικά όλα αυτά που μου αναφέρατε, αλλά πριν αναφερθήκατε ότι και εσείς είχατε τους δικούς σας προβληματισμούς.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Σε κάθε παιδί σε αυτή την ηλικία δεκατεσσάρων, δεκαπέντε, δεκαέξι χρονών μάλλον θέλαμε να αρέσουμε σε κάποιον, μάλλον δεν είχαμε αρκετή αυτοπεποίθηση ή δεν είχαμε αρκετή σιγουριά. Γενικά που να πάμε να σπουδάσουμε. Δηλαδή, δεν είναι μόνο σαν κοπέλα που ήθελα να γνωρίσω κάποιον, είχαμε στο μυαλό μας, έρωτα, αγάπες, αυτά είχαμε. Και εντάξει σκεφτόμουνα που να σπουδάσω, τι να κάνω, οι γονείς μου ήταν πολύ αυστηροί, είχαμε και αυτόν τον προβληματισμό. Εντάξει αυτοί οι προβληματισμοί πιστεύω υπάρχουν σε αυτή την ηλικία. Αρχίζεις και βγαίνεις με μερικά παιδιά και θέλεις να δείξεις κάτι παραπάνω από αυτό που είσαι. Να βαφτείς παραπάνω...

Κ.Α.: Όπως όλοι λοιπόν, σε αυτή την ηλικία.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Στη συνέχεια θέλετε να μου πείτε ποιοι ήταν οι λόγοι που μεταναστεύσατε; Τί σας ώθησε σε αυτό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Πολύ καλή ερώτηση, και είναι λίγο δύσκολη, γιατί ξέρω πως πάρα πολλοί μετανάστες δεν έχουν δουλειά, δεν έχουν οικονομική άνεση γι' αυτό και

φεύγουνε. Εγώ μάλλον έφυγα για εσωτερικούς λόγους, το ψάξιμο από 15 χρονών συνεχιζόταν μέχρι 27. Όλοι εμείς συνέχεια κάτι ψάχνουμε, κάτι αναζητάμε, και εγώ ήθελα να κάνω άλλα πράγματα. Έψαχνα να κάνω άλλα πράγματα και αν τώρα θα κοιτάζω πίσω ήμουν σε αρκετά καλή κατάσταση. Στην Ουκρανία είχα δουλειά, είχα κάποιο εισόδημα, είχα σπίτι, είχα φίλους, είχα ποιότητα ζωής, είχα σεβασμό, είχα εκτίμηση από τους ανθρώπους επειδή είναι πολύ σημαντικό αυτό στη ζωή μας, για όλους εμάς. Αλλά, όταν μέσα σου κάτι δεν σε γεμίζει, κάτι δεν σε ευχαριστεί, δεν ξέρω, λες «κάτι πρέπει να αλλάξω». Μερικές φορές εμείς νομίζουμε αν αλλάξουμε τη χώρα, θα αλλάξουν και όλα στη ζωή μας. Αλλά τελικά κατάλαβα ότι όπου κι αν πας τον εαυτό σου κουβαλάς.

Κ.Α.: Πολύ ωραίο αυτό που είπατε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Γι' αυτό πρέπει στην αρχή να τα βρεις με τον εαυτό σου. Αλλά εγώ είχα ανάγκη να φύγω, να αλλάξω κάποια πράγματα στη ζωή μου, και πιστεύω πως κάπου αλλού θα είναι καλύτερα, όπως εμείς όλοι πιστεύουμε.

Κ.Α.: Έτσι λοιπόν, πήρατε μία απόφαση που αυτό δείχνει έναν δυναμισμό. Ποια ήταν όμως τα συναισθήματά σας που κάνατε το στόχο σας πραγματικότητα, και καταφέρατε να φύγετε από τη χώρα σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήταν λίγο δύσκολο, μάλλον ήταν πολύ δύσκολο. Εξαρτάται από πού φεύγεις, και από τι φεύγεις, και τί αποφεύγεις. Αυτό που είχα πει και πριν, όταν έχεις κάποια δουλειά, όταν έχεις κάνει κάποια πράγματα στη ζωή σου, δεν είσαι 15 χρονών. Ξέρω πως κάποιοι έρχονται εδώ από κάποια χωριά, που δεν έχουνε τι να φάνε. Ζορίζονται πάρα πολύ, έχουν πολύ μεγάλη ανάγκη. Αλλά εγώ είχα κάνει κάποια πράγματα στη ζωή μου. Ας πούμε όταν δούλευα στο σχολείο, είχα κάνει αρκετά πράγματα πιστεύω, και όταν σε σέβονται, σε εκτιμάνε, οι γονείς και τα παιδιά, και στη δουλειά σου είσαι πολύ καλός, και μετά έρχεσαι εδώ και ξεκινάς από το μηδέν μπορεί συνειδητά να καταλαβαίνεις, ότι πήρες αυτή την απόφαση να φύγεις, όμως υποσυνείδητα, θέλει αρκετό χρόνο να καταλάβεις τι έχει γίνει με σένα. Εγώ αυτό που ένοιωσα, ήταν ένα πολύ δυνατό χτύπημα στον εγωισμό μου. Όλοι μας θέλουμε να είμαστε κάποιοι, ακόμη και ένα μικρό παιδί θέλει να είναι κάποιο, και όταν έρχεσαι και ούτε να μιλήσεις δεν μπορείς, και να δείξεις τι είσαι και ποιος είσαι, είσαι σαν μωρό. Ήταν αρκετά δύσκολο, και αυτό που λέω συνεχώς είναι ότι δεν εύχομαι σε κανέναν να μετακομίσει, και να πάει σε άλλη χώρα. Όπως και οι Έλληνες τώρα, μπορεί να ψάχνουν καλύτερη ζωή, αλλά πιστεύω ότι ζορίζονται πάρα πολύ τα παιδιά τώρα έξω.

Κ.Α.: Μάλιστα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είναι δύσκολο χωρίς γλώσσα, χωρίς κανέναν. Θεωρούμε ότι περνάνε εκεί καλύτερα, αλλά είναι πολύ δύσκολη η απόφαση που έχουν πάρει.

Κ.Α.: Είναι πολύ ενδιαφέρον όλα αυτά που λέτε. Τώρα θα αναφερθούμε στο ταξίδι σας. Όταν ξεκινήσατε να κάνετε αυτό το ταξίδι, σας βοήθησε κάποιος; Κατ' αρχήν ταξιδέψατε μόνη σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, απλά είχα εδώ μία γνωστή (με δισταγμό), μια φίλη. Δεν μπορώ να την πω φίλη, καλύτερα γνωστή. Έμεινε εδώ Κρήτη, ήταν παντρεμένη, και αυτή μου έλεγε «Έλα, έλα εδώ». Δηλαδή σαν βοήθεια υπήρχε κάποια πρόσβαση, και όταν ο άνθρωπος θέλει να φύγει, και να κάνει κάτι, φεύγει. Για να με βοηθήσει εδώ, δεν υπήρχε τέτοια βοήθεια, όπως θα ήθελα.

Κ.Α.: Δεν είχατε βοήθεια; Τι εννοείται;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εντάξει ένοιωθα στο σπίτι της άνετα. Αυτό πιστεύω ότι δεν προγραμματίσα σωστά.

Κ.Α.: Αλήθεια, πως οργανώσατε το ταξίδι σας; Τι ενέργειες κάνατε, θέλετε να μου πείτε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έπρεπε να φτιάξω χαρτιά, έπρεπε να φτιάξω όχι την άδεια παραμονής, έπρεπε να φτιάξω την visa. Ήταν λίγο δύσκολα επειδή τότε, ήδη στην Ουκρανία, δεν αφήνανε εύκολα να φεύγουν οι κοπέλες, είχαν δηλαδή και τουριστικές visas. Εγώ δηλαδή ήρθα με τουριστική visa. Και πήγα λοιπόν, σε μια πόλη, πλήρωσα περίπου 1000 ευρώ, που λογικά αυτό σε τουριστική visa, πληρώνεις λιγότερα, αλλά επειδή και η ηλικία μου, ήμουν 27 χρονών τότε, η ηλικία που συνήθως πολλές κοπέλες φεύγουν σε τέτοια ηλικία, και δεν δίνουν visas γι' αυτό και έπρεπε να πληρώσω παραπάνω. Οι γονείς από τη μια δεν θέλανε να φύγω, από την άλλη όμως, μου είπανε αν νομίζεις ότι θα είσαι εκεί καλύτερα. Βεβαίως, οι γονείς είναι πάντα κοντά σου. Με στηρίζανε και με βοηθήσανε με τα χρήματα. Δεν είναι λίγα χρήματα, δεν είναι πολλά αλλά είναι αρκετά.

Κ.Α.: Με ποιο μέσο ταξιδέψατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ταξίδεψα με το αεροπλάνο μέχρι Θεσσαλονίκη, και πάλι από Θεσσαλονίκη για Ηράκλειο με αεροπλάνο.

Κ.Α.: Εδώ στο Ηράκλειο, ήρθατε επειδή ήταν η γνωστή σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι. Αν δεν υπήρχε πιστεύω ότι δεν θα σκεφτόμουν καν να φύγω από τη χώρα μου. Δεν θα το έκανα.

Κ.Α.: Ωραία.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήμουν αρκετά φοβητσιάρα και δειλή, και το να φύγω σε ξένη χώρα, δεν ξέρω.

Κ.Α.: Μάλιστα. Εσείς δεν έχετε μείνει σε άλλες περιοχές, για παράδειγμα δεν μείνατε Θεσσαλονίκη, ήρθατε κατευθείαν στην Κρήτη.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι εδώ. Είμαι κρητικιά γνήσια.

Κ.Α.: Και πόσα χρόνια έχετε τώρα εδώ πέρα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είναι περίπου έντεκα χρόνια.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Θα επιθυμούσατε να μοιραστείτε μαζί μου τις εμπειρίες σας, από το πρώτο διάστημα που ήρθατε εδώ στην Ελλάδα, από τους συμπατριώτες σας ή από τους ντόπιους εδώ πέρα; Σας έχει μείνει κάτι στο μυαλό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όπως είπα και πριν, ξεκινάς πάλι από την αρχή, όλα από το μηδέν. Σιγά-σιγά μάθαινα τα ελληνικά και δεν είχα Ρώσους εδώ και δεν μπορούσα να συνεννοηθώ με κανέναν, και είναι λίγο δύσκολο για έναν άνθρωπο να μη μιλάς καθόλου, και να είσαι στον κόσμο σου.

Κ.Α.: Εσείς πήγατε κάπου για να μάθετε ελληνικά ή από αυτά που ακούγατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ πήρα κάποιο βιβλίο και διάβαζα, και επειδή ήμουν φιλόλογος με βοήθησε γιατί καθόμουν και διάβαζα. Εντάξει είναι πολύ σημαντική η επικοινωνία. Μπορείς να διαβάσεις όσο θέλεις, αλλά δεν μπορείς να μιλήσεις. Φοβόμουν να μιλήσω και επειδή είμαι καθηγήτρια φοβόμουν να μιλήσω λάθος. Δηλαδή, εγώ μάθαινα σε άλλους τη γλώσσα μας, και εδώ να μιλήσω λάθος; Πραγματικά ήταν λίγο δύσκολο. Γνώρισα και λίγους Ρώσους, αλλά μετά κατάλαβα ότι δεν έχει σημασία άμα είσαι Ρώσος ή άμα είσαι Έλληνας. Ξέρω ότι πολλοί ξένοι βλέπουν τους Έλληνες σαν κακούς, και μου έλεγαν τι πας και μπλέκεις με τους Έλληνες, μου έλεγαν κάτι γνωστοί μου Ρωσόφωνοι. Αυτοί θέλουν να μας εκμεταλλευτούν. Εγώ όμως, κατάλαβα ότι υπάρχουν άνθρωποι που εμείς μοιάζουμε και δεν έχει σημασία τι γλώσσα μιλάμε, ή ρώσικη ή ελληνική ή τούρκικη. Ταιριάζουμε, μοιάζουνε οι νοοτροπίες μας, μοιάζει ο τρόπος σκέψης μας, και δεν έχει σημασία τι γλώσσα μιλάς. Δηλαδή μιλάς μια γλώσσα καρδιάς. Αυτό.

Κ.Α.: Όλο αυτό πως το συνειδητοποιήσατε, συζητήσατε με κάποιους φίλους σας ή γνωστούς; Ή το συνειδητοποιήσατε από τις εμπειρίες σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Πιο πολύ από τις εμπειρίες το καταλαβαίνεις. Το πρώτο χρονικό διάστημα αρχίζεις και νοιώθεις πιο πολλά πράγματα, το αισθάνεσαι. Η λογική πολλές φορές δεν μας βγάζει σε καλό. Αλλά υπήρξε ίσως και η κοινή λογική, που είναι για παράδειγμα, «Αν ο Ρώσος κάθεται και πίνει vodka και λέει μια χαρά είμαι, πιστεύω

καλύτερα θα ήμουν με Έλληνα που ακούς τα συναισθήματά σου». Όταν είσαι με ένα συγκεκριμένο άνθρωπο, νοιώθεις ότι μετά από την παρέα που έκανες μαζί του νοιώθεις όμορφα, είναι ο κατάλληλος άνθρωπος για εσένα, αν είσαι με κάποιον άλλον που μπορεί να είναι Ρώσος ή Ουκρανός και να μιλάς την ίδια γλώσσα, αλλά νοιώθεις ότι έχεις γίνει ράκος, ή σου έχει χαλάσει τη διάθεση αυτόν τον άνθρωπο πρέπει να τον αποφεύγεις.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Βλέπω ότι όλο αυτό σας έχει γεμίσει εσωτερικά, και επίσης σας έχει γεμίσει εμπειρίες.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, πολλές φορές όχι πολύ καλές, αλλά σκέφτομαι ότι ήρθα εδώ για να μάθω μερικά πράγματα.

Κ.Α.: Εσείς έχετε αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι.

Κ.Α.: Έχετε ακολουθήσει κάποια διαδικασία, ώστε να την αποκτήσετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι επειδή έχω ουκρανική υπηκοότητα δεν έχω δυνατότητα να αποκτήσω την ελληνική. Και βέβαια, δεν με ενδιαφέρει, επειδή δεν βλέπω να μου προσφέρει κάτι παραπάνω. Δηλαδή, πιστεύω πως όπως βλέπουν τον Έλληνα οι Έλληνες, το ίδιο βλέπουν και εμένα. Δεν βλέπω δηλαδή κάποιο κέρδος ή κάτι καλό από αυτό. Και σαν Ουκρανή βρίσκομαι μια χαρά.

Κ.Α.: Μάλιστα. Τώρα βλέπω πως κατοικείται με την οικογένειά σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι.

Κ.Α.: Έχετε και ένα παιδάκι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι.

Κ.Α.: Ωραία. Το σύζυγό σας τον γνωρίσατε εδώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, τα τελευταία 3 με 4 χρόνια, και είναι Έλληνας.

Κ.Α.: Μάλιστα, όπως μου είπατε λοιπόν, εδώ στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Κρήτη αντιμετωπίσατε κάποιες δυσκολίες, τις οποίες αντιμετωπίσατε μόνη σας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, πιστεύω ότι μόνη μου τις αντιμετώπισα.

Κ.Α.: Και όλο αυτό σας έκανε πολύ δυναμική, το βλέπω αυτό(χαμόγελο).

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θέλω να πιστεύω πως ναι, γιατί βλέπω τα πράγματα πολύ απλά.

Κ.Α.: Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να συζητήσουμε ένα επίκαιρο θέμα. Σίγουρα θα έχετε δει και θα έχετε ακούσει και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ότι έχει κάνει αισθητή την παρουσία του ένα πολιτικό κόμμα, η Χρυσή Αυγή.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι.

Κ.Α.: Εσείς πως το βλέπετε όλο αυτό; Ή έχετε βρεθεί....(με διακόπτει).

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι εντάξει σε μένα δεν έχει συμπεριφερθεί κάποιος. Μάλλον υπάρχουν περιπτώσεις που νοιώθεις λίγο περίεργα ότι δεν είσαι από εδώ, και νομίζεις πως είσαι λίγο πιο χαζός. Σίγουρα υπήρχαν αυτές οι περιπτώσεις.

Κ.Α.: Σας τρόμαξε; Σας φόβισε (με διακόπτει);

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι, όχι. Δεν νοιώθεις μειονεκτικά, αλλά σε προσβάλλει αυτό. Η Ελλάδα είναι καταπληκτική χώρα και η Κρήτη είναι πολύ ωραίο νησί, αλλά δεν μου αρέσει όταν λένε «Ναι, εδώ είναι καταπληκτικά», «Έχετε πάει αλλού;», «Όχι». Δηλαδή αν τους ρωτήσεις αν έχουν πάει αλλού δεν ξέρουν τι είναι εκεί. Υπάρχουν βέβαια αρκετοί Έλληνες, που ταξιδεύουν και ξέρουν τι υπάρχει εκεί, και αυτοί οι άνθρωποι σου μιλάνε διαφορετικά και σου συμπεριφέρονται διαφορετικά. Υπάρχουν όμως, και άνθρωποι με κλειστή νοοτροπία. Όπως είπα, και πριν οι άνθρωποι που δεν έχουν ταξιδέψει κάπου αλλού πιστεύουν πως η Ελλάδα είναι ο παράδεισος, όμως και άλλες χώρες είναι πάρα πολύ όμορφες. Εγώ που βρίσκομαι στην Ελλάδα αρκετά χρόνια και έχω ξεσυνηθίσει την Ουκρανία, βλέπω τις ομορφιές της. Εμένα αυτό είναι που με ενοχλεί, όταν δεν έχουνε δει τίποτα άλλο, και θυμάμαι που με ρωτούσανε. «Εσείς έχετε ήλιο εκεί; Έχετε τηλεόραση εκεί;». Δηλαδή ήταν λίγο περίεργη η αίσθηση. Ήθελες να δείξεις και να καταλάβουν οι άνθρωποι, ότι οι άνθρωποι στη χώρα μου, έχουν αρκετά πράγματα και έχουν κάνει αρκετά πράγματα, και έχουμε γίνει υπερ-καταναλωτές σε κάθε χώρα, και η Χρυσή Αυγή νομίζω πως είναι λίγο χαζό. Καταλαβαίνω πως θέλουν να υποστηρίξουν τον Έλληνα, αλλά σε αυτό το σημείο θα πω κάποια πράγματα για το Θεό. Όλοι εμείς δημιουργηθήκαμε από το Θεό, και όλοι είμαστε ίδιοι, απλά μιλάμε διαφορετικές γλώσσες, αλλά έχουμε όλοι χέρια και πόδια. Είναι λίγο χαζό, αυτό. Εγώ για παράδειγμα έχω ευαισθησίες και στους ανθρώπους και στα ζώα. Καταλαβαίνω τη στάση τους, αλλά αν δούμε και τους Έλληνες τώρα που έχουν πάει σε άλλες χώρες, αν τους συμπεριφέρονται το ίδιο και σε άλλες χώρες. Δεν θα πληγωθεί εδώ κάποια μαμά; Σίγουρα έχουν συμπεριφερθεί και στους Έλληνες κάπως, αλλά γιατί; Είναι με μια απλή λέξη «χαζό».

Κ.Α.: Πάρα πολύ ωραία, και εγώ συμφωνώ μαζί σας. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ρωτήσω ποια είναι η γνώμη σας για την μεταναστευτική πολιτική και γενικά για το σύστημα που επικρατεί στη χώρα μας, για τους μετανάστες. Πιστεύετε ότι βοηθούν όλοι αυτοί οι νόμοι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είμαι διαβασμένη, αλλά δεν ασχολούμαι πολύ με αυτούς τους νόμους, απλά έχω ακούσει ότι σε άλλες χώρες δίνουν κάποια επιδόματα. Για παράδειγμα, έχω κάποιες φίλες που είναι από την Ουκρανία αλλά έχει σπουδάσει

στην Σουηδία και παντρεύτηκε και έμεινε εκεί. Βλέπω ότι εκεί για πολλούς ξένους μετανάστες σε άλλες χώρες έχουν πιο πολλές δυνατότητες ανάπτυξης. Είναι σαν να έχουν κάποια επιπλέον προγράμματα. Δηλαδή, μόλις έρχεται ο μετανάστης σε κάποια χώρα έχουν κάποιο πρόγραμμα ανάπτυξης. Εδώ στην Ελλάδα, ο καθένας μόνος του ψάχνει τον δρόμο του. Όπως πιστεύω ότι γίνεται και για τους ίδιους τους Έλληνες. Πιστεύω ότι ούτε για τους ίδιους τους Έλληνες υπάρχει κάτι. Πιστεύω επίσης, για τους μετανάστες ότι έχουν κάνει εδώ στην Ελλάδα το έχουν κάνει μόνοι τους. Δεν υπήρχε κάποια στήριξη. Μπορεί αν υπάρχουν κάποιοι νόμοι, ή κάποια βοήθεια. Δεν μιλάμε τώρα για την βοήθεια την οικονομική, αλλά εννοώ για τη βοήθεια να αναπτυχθεί πιο γρήγορα ο μετανάστης. Επίσης, κάτι που δεν μας αφορά αλλά έχω ακούσει για τους μετανάστες στην Αμερική, έχουν κάνει πολύ πιο πολλά πράγματα από τους ντόπιους, επειδή οι Αμερικάνοι περιμένουν από το κράτος και ξέρουν ότι θα πάρουν κάτι. Συχνά, για παράδειγμα, στην Αμερική δίνουν κάποια φαγητά. Πολλές φορές οι μετανάστες επειδή δεν περιμένουν τίποτα κάνουν πολύ πιο πολλά πράγματα.

Κ.Α.: Εσείς έχετε σκεφτεί μετά την Ελλάδα να ταξιδέψετε σε κάποια άλλη χώρα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Να μένω εκεί;

Κ.Α.: Μάλιστα, όπως για παράδειγμα λέτε για την Αμερική.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Σαν τουρίστρια ναι, αλλά να μετακομίσω και να μένω εκεί και να ξεκινήσω πάλι από το μηδέν, όχι.

Κ.Α.: Όταν ακούτε για τους νόμους, ότι εκεί πέρα στα μέρη που προαναφερθήκατε, είναι καλύτερα τα πράγματα (με διακόπτει).

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μπα, δεν περιμένω πλέον από καμία κυβέρνηση τίποτα, όλα είναι στα χέρια μου, στο μυαλό μου είναι όλα, υπάρχει λόγος που βρέθηκα στην Ελλάδα, και σημαίνει ότι για κάποιο λόγο βρέθηκα εδώ. Κάποτε όταν ήρθα εδώ, κοντά στα 3 πρώτα χρόνια θυμάμαι ότι η μητέρα μου έλεγε, ότι ίσως κάπου αλλού είναι καλύτερα. Και μου έλεγε ίσως είναι καλύτερα να πας στην Ιταλία. Γι' αυτήν ήταν ίσως καλύτερα τα πράγματα, και το έβλεπε εύκολο. Εγώ, όμως, επειδή είχα ζήσει εδώ ως μετανάστης και το ξεκίνημα εδώ να μάθω τη γλώσσα και να ενταχθώ, είπα το όχι. Εκεί κατάλαβα ότι σε οποιαδήποτε χώρα κι αν πας, είναι τα ίδια πράγματα. Μπορεί αν είναι λίγο καλύτερα ή λίγο χειρότερα αλλά το ίδιο πράγμα θα συναντήσεις.

Κ.Α.: Πιστεύετε ότι άξιζε η μετανάστευση; Δηλαδή άξιζε τον κόπο που ήρθατε εδώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μερικές φορές όχι, και μερικές φορές ναι. Μερικές φορές νοιώθω ότι έχασα δύο ή τρία χρόνια που έπρεπε να περάσω γιατί ξεκίνησα από το μηδέν και νοιώθω και τώρα ότι ίσως είναι χαμένα. Μπορούσα να κάνω κάποια άλλα πράγματα,

εγώ όμως σκεφτόμουν απλά την επιβίωση. Από την άλλη όμως, όταν γνώρισα τον άνδρα μου, πιστεύω πως αυτός ήταν ο λόγος που ταλαιπωρήθηκα. Είναι ο άνθρωπος που ήθελα στη ζωή μου, και μπορεί να ήταν λίγο αργά για την ηλικία μου αλλά ήταν αυτός ο άνθρωπος που έψαχνα.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Μου είπατε ότι επίσης εργάζεστε ως φιλόλογος;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εντάξει είμαι σε ένα φροντιστήριο και διδάσκω Ρώσικα. Δεν ξέρω αν η Κρήτη χρειάζεται τα Ρώσικα. Πριν 3 χρόνια ήμασταν «άχρηστοι» και τώρα είμαστε μια χαρά.

Κ.Α.: Από το χώρο δουλειά σας, ήσαστε ευχαριστημένοι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι (διστακτικά). Ναι, ναι (με σιγουριά). Είχα δουλέψει για ένα μικρό χρονικό διάστημα και ως ξεναγός, αλλά εντάξει μου αρέσει πιο πολύ να διδάσκω.

Κ.Α.: Άρα, συνοψίζουμε, ότι άξιζε τον κόπο αυτό το ταξίδι, μιας και βρήκατε τον άντρα σας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, και πάντα υπάρχει λόγος.

Κ.Α.: Θα το ξανακάνετε; Αν πηγαίνατε πίσω;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μάλλον ναι, πάλι. Επειδή είναι μέσα σου.

Κ.Α.: Πώς αισθάνεστε; Μια τελευταία ερώτηση, που είστε εδώ πέρα στην Κρήτη και που κάνατε αυτό το ταξίδι. Πως νοιώθετε σαν μετανάστης; Τι συναισθήματα σας δημιουργούνται;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Νοιώθω ότι πολλές φορές που κάνω παρέα με τους Έλληνες, ξεχνούσα ότι είμαι από άλλη χώρα. Όταν είσαι με τους φίλους σου και είναι οι κατάλληλοι άνθρωποι, ξεχνάς τι είσαι και από πού είσαι. Δεν νοιώθω ότι είμαι από μια άλλη χώρα, πολλές φορές το ξεχνάω. Δεν νοιώθω μειονεκτικά. Πολλές φορές νοιώθεις ίσως λίγο περίεργα, όταν κάποιος σου μιλήσει παράξενα αλλά πλέον μειονεκτικά όχι. Νοιώθω πολύ άνετα γιατί έχω πολλούς φίλους Έλληνες. Νοιώθω πάρα πολύ καλά γι' αυτό και εύχομαι σε όλους τους μετανάστες να νοιώθουνε έτσι. Επειδή αν νοιώθουν μειονεκτικά, δυστυχώς θα χάσουν πολλά χρόνια από τη ζωή τους και δεν θα το απολαύσουν.

Κ.Α.: Μάλιστα, είστε μία πολύ αξιοπρεπής και δυναμική γυναίκα, σας ευχαριστώ πάρα πολύ, η συζήτηση ήταν πολύ ενδιαφέρουσα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Κι εγώ σας ευχαριστώ, επειδή είναι κάποια πράγματα που ίσως και χαίρομαι που τα θυμήθηκα, που το έκανα. Επειδή μερικές φορές ξεχνάμε τι έχουμε κάνει αλλά τελικά μπράβο μου.

Κ.Α.: (Χαμόγελο) Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Κι εγώ σας ευχαριστώ.

Παράρτημα ΣΤ': Συνέντευξη Μ3

Κ.Α.: Σας καλωσορίζω στο χώρο του Εργαστηρίου Διαπολιτισμικής Αγωγής και Δράσης. Από ποια χώρα εσείς προέρχεστε; Από όσο γνωρίζω είστε μέλος στην ομάδα Ρωσόφωνων, σωστά;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εγώ από Ρωσία.

Κ.Α.: Από Ρωσία. Εκεί κατοικούσατε σε πόλη ή σε χωριό της Ρωσίας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εγώ από αξιωματική πόλη της Ρωσίας. Ακριβώς, περίπου 40km από κέντρο της Αγίας Πετρούπολης.

Κ.Α.: Αχα, από κέντρο της Αγίας Πετρούπολης. Εκεί εργαζόσασταν όσο ήσασταν εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Οπωσδήποτε. Εγώ εργαζόμουν στο νοσοκομείο. Αυτό το νοσοκομείο βοηθούσαν για αξιωματικούς και ανθρώπους που ζούσαν, ακόμη και αθλητές που έκαναν αυτή τη δουλειά. Γιατί ακριβώς αυτό, όχι χωριό, να πούμε σε αυτό το μέρος ήταν το Ολυμπιακό χωριό. Που εμείς είχαμε ski, μεγάλο trablin, και σε τέτοια κατάσταση. Ακόμα και άλλοι αθλητές, αλλά πιο πολύ αυτοί.

Κ.Α.: Ποια ήταν η ειδικότητά σας συγκεκριμένα στο νοσοκομείο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Σε δικό μου παθολόγος και παιδίατρος.

Κ.Α.: Παθολόγος και παιδίατρος. Ωραία. Τώρα να πάμε λίγο πιο πίσω. Θα θέλατε να μου μιλήσετε για τα παιδικά σας χρόνια; Αν πήγατε σχολείο, πως ήταν...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Οπωσδήποτε. Εμείς στη Ρωσία, από τώρα και πριν, και τώρα που μπορώ να δω δικά σας Νηπιαγωγεία, εμείς είχαμε και πολύ ωραία Νηπιαγωγεία. Ότι έγινε για παιδιά στη Ρωσία ήταν πολύ καλό. Πριν δεν το ξέραμε τόσο καλά, αλλά μας μεγαλώσανε στο νηπιαγωγείο, τότε στα δικά μου χρόνια μπορεί και από δύο μηνών με πήρανε. Αυτό εξαρτάται όπως δουλεύουνε οι εργαζόμενοι. Αλλά πιο πολύ από δυο χρονών, μέχρι επτά χρονών μεγαλώσαμε στο νηπιαγωγείο, όπου το 80% ήμασταν έτοιμοι για το σχολείο. Στο σχολείο οπωσδήποτε περνούσαμε 8 χρόνια, μετά από 8 χρόνια όποιος ήθελε να προχωρήσει πήγαινε. Όποιος ήθελε να σταματήσει οπωσδήποτε πήγαινε να δουλέψει ή να μαθαίνει, στο ονομαζόμενο σχολείο, αλλά όχι όπως δικό σας σχολείο. Εμείς μιλάμε για παιδιά που μπορούσαν να μαθαίνουν τη δουλειά του, στο εργαστήριο που μπορούν να δουλεύουν στα μηχανήματα. Εκεί που μεγάλωσα εγώ, όχι κοντά στην Αγία Πετρούπολη, εγώ μεγάλωσα στο Οράλιο. Σε αυτό το μέρος εμείς είχαμε πέντε εργοστάσια στη δική μας πόλη, όπου μετά από 8 τάξεις, σε ηλικία 14-15 χρονών τα παιδιά μπορούσαν να εργαστούν σε αυτά τα

εργοστάσια και να μάθουν το επάγγελμα. Αυτό ήταν πολύ καλό. Άλλα παιδιά που ήθελαν να μάθουν κάποιο άλλο επάγγελμα, πήγαιναν στο Τεχνικό. Δεν ξέρω εδώ σε εσάς πως είναι. Σε εμάς με αυτή την Τεχνική που επέλεξαν, μπορούσαν να επιλέξουν και άλλα μαθήματα, ώστε να μάθουν την εργασία τους και να δουλέψουν σε τέτοια εργοστάσια. Κάποια από αυτά μπορούσαν να δουλεύουν με ένα και κάποια σε ομάδα. Οι πιο πολλοί άνθρωποι ήθελαν να σπουδάζουν σε Πανεπιστήμιο.

Κ.Α.: Όπως και εσείς να φανταστώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, δεν ήταν εύκολο. Είχαμε πολύ σκληρές εξετάσεις.

Κ.Α.: Α, ήταν πολύ απαιτητικές οι εξετάσεις.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, είχαμε και...

Κ.Α.: Συνέντευξη, για να μπείτε στο Πανεπιστήμιο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Κάθε πόλη προσπαθούσε να κάνει Πανεπιστήμια. Στην δική μου την ηλικία οι περισσότεροι άνθρωποι πήγανε Πανεπιστήμιο. Όταν τελειώνεις το Πανεπιστήμιο, πρέπει οπωσδήποτε τρία χρόνια να δουλέψεις σε ένα μέρος, που θα σε στείλει το Πανεπιστήμιο.

Κ.Α.: Α, και εσείς είχατε δουλέψει σε Νοσοκομείο.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, νομίζω ότι εγώ ήμουν τυχερή, γιατί και στο νηπιαγωγείο είχα τους καλύτερους δασκάλους. Όσο μεγαλώνω το καταλαβαίνω, γιατί οι άνθρωποι ήταν πολύ επαγγελματίες. Ακόμα, είχαμε οπωσδήποτε στο νοσοκομείο παιδίατρος, νοσοκόμους, όπου εκείνοι έκαναν σε όλα τα εμβόλια στο νηπιαγωγείο, εμείς ποτέ δεν ψάχναμε κάπου άλλου, να τα κάνουμε. Πριν πας στο νηπιαγωγείο μας εξετάζουν παιδίατροι, οδοντίατροι και άλλοι γιατροί. Αυτό ήταν ένα τόσο καλό σύστημα, που εμείς εκεί δεν το καταλαβαίναμε. Μόνο εδώ έχω καταλάβει, πόσο καλό ήταν το σύστημα υγείας εκεί.

Κ.Α.: Δηλαδή, στα παιδικά σας χρόνια πήγατε σχολείο, όπως είπατε...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, ναι...

Κ.Α.: Εσείς από τί οικογένεια προέρχεστε, δηλαδή έχετε άλλα αδέρφια; Θέλετε να μου μιλήσετε λίγο για εκείνους;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Οπωσδήποτε, έχω 1 αδερφό και 2 αδερφές ακόμα. Ήμασταν 4 παιδιά.

Κ.Α.: Οι γονείς σας τί δουλειά έκαναν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Δεν ήμουν τυχερή η μαμά πέθανε στο πόλεμο και μετά βρήκα άλλο άνθρωπο. Καταλαβαίνετε, μετά από πόλεμο στη Ρωσία, χάσαμε πολλούς ανθρώπους.

Κ.Α.: Κι μέσα σε αυτούς ήταν και η μητέρα σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ο πρώτος άνδρας της μητέρας πέθανε πριν. Απλώς μετά τον πόλεμο, ήταν πολύ δύσκολα. Όσοι είχαν οικογένεια και παιδιά ήταν καλύτερα από εμάς. Ο μπαμπάς και η μαμά πέθαναν νωρίς και εμείς μεγαλώσαμε με μια άλλη οικογένεια. Η μαμά ήταν τόσο δυνατή, τόσο καλή, δεν είχαμε εμείς δυσκολίες, ούτε ψυχολογικά, ούτε οικονομικά προβλήματα. Για αυτό εγώ ότι ήθελα, για παράδειγμα να σπουδάσω, το είχα. Αυτό...

Κ.Α.: Σας στήριζε δηλαδή;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Οποσδήποτε, αυτή βέβαια η μαμά δεν πρόλαβε να με στηρίξει, πέθανε όταν εγώ ήμουν 17 χρονών.

Κ.Α.: Α, πέθανε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εγώ είχα ακόμα μια πιο μικρή αδελφή, για αυτό όταν πήγα τα πρώτα χρονιά στο Πανεπιστήμιο, πέρασα, αλλά δεν μπορούσα να σπουδάσω, γιατί έπρεπε πρώτα η αδερφή μου να τελειώσει το Τεχνικό, ώστε να πάει να δουλέψει και να έχει τον δικό της μισθό. Εγώ πιστεύω, ότι αυτά γίνονταν σε οικογένειες τόσο παλιές.

Κ.Α.: Ναι, ναι...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Κάποιοι μπορεί να νόμιζαν ότι το Πανεπιστήμιο, ήταν δύσκολο. Εγώ θέλω να πω, ότι αν ο άνθρωπος το ήθελε το έκανε.

Κ.Α.: Μπορούσε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Νομίζω και εδώ δεν είναι εύκολο και τότε δεν ήταν εύκολο, αλλά όποιος θέλει θα περάσει.

Κ.Α.: Ναι. Θα θέλατε να μοιραστείτε κάποιες εμπειρίες από αυτό τον τόπο; Τι θυμάστε από εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Τώρα τι να θυμάμαι, όλα αυτά αν είναι σταθερά, δεν πειράζει πως ονομάζονται Καπιταλισμός, Δημοκρατία.

Κ.Α.: Τι πολιτικό σύστημα επικρατούσε τότε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Υπήρχε Κομμουνισμός. Μετά από 6 χρόνια σπουδών εμείς πήγαμε σε όλα τα νοσοκομεία της Αγίας Πετρούπολης. Εγώ ήμουν πολύ ευχαριστημένη...

Κ.Α.: Και πόσα χρόνια δουλέψατε μετά το Πανεπιστήμιο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: 30 χρόνια.

Κ.Α.: 30 χρόνια.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι. Εγώ βλέπω την δουλειά των γιατρών παντού δύσκολη, απλώς εμείς ακόμα, είχαμε τέτοια συστήματα, που δικό μας ιατρείο και παιδίατρος. Εγώ

εκεί που δούλευα, το μέρος δεν το ξέρετε, είχα 1000 παιδιά και τα εξετάζα από μωρά μέχρι και 16 ετών.

Κ.Α.: Α, δηλαδή εσείς δουλεύατε με παιδιά από...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, αν εμείς είχαμε εφημερία ή κάποια συνάντηση με ασθενή, έπρεπε να τον εξετάσουμε και πολλές φορές βοηθούσαμε και κάποιον, ακόμα και αν δεν ήμασταν η κατάλληλη ειδικότητα γιατρού. Κάναμε όλες τις δουλειές του νοσοκομείου. Κάθε 2 με 6 μήνες εμείς σπουδάζαμε για να πάρουμε κάποια άλλη ειδικότητα. Εγώ σπούδασα παιδίατρος, ωτορινολαρυγγολόγος και ρεφλεξολόγος.

Κ.Α.: Παίρνατε δηλαδή ιατρικές ειδικότητες.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ότι ειδικότητα και αν πάρεις, αν δουλεύεις σε κάποιο μέρος και κάνεις καλά την δουλειά σου, δεν σε αφήνουν να φύγεις. Βέβαια, ο άντρας μου ήταν αξιωματικός και έπρεπε να αλλάζουμε πολλές πόλεις. Το νοσοκομείο ήταν πιο κοντά, για αυτό εγώ δούλευα εκεί.

Κ.Α.: Δηλαδή, λόγω της οικογενειακής σας κατάσταση, που ήσασταν παντρεμένη με αξιωματικό...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι παντρεμένη με τα 3 παιδιά, δεν μπορείς κάπου να φύγεις. Μπορεί και αυτό να έφταιγε αλλά αγαπούσα την δουλειά μου.

Κ.Α.: Το πολιτιστικό σύστημα που μου είπατε πριν, ήταν ο Κουμμουνισμός που επικρατούσε τότε. Ποια η άποψη σας για αυτό; Πιστεύατε ότι έπρεπε να επικρατεί Κουμμουνισμός ή να υπάρχει κάποιο άλλο πολιτικό σύστημα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εγώ κατάλαβα, πως ότι σύστημα και να επικρατεί, δεν μπορεί για πολλά χρόνια να υπάρχει, γιατί έτσι κάνει κουμάντο, το κυρίαρχο οικονομικό σύστημα. Όσοι άνθρωποι είναι στην εξουσία και δεν ξέρουν καλά οικονομικά, θα μπορούν να αλλάξουν την οικονομικό σύστημα που βοηθάει, για όλους τους ανθρώπους, αυτό θα είναι καλό. Το δικό μας σύστημα που πρόσφερε για παιδιά πιστεύω ότι είναι το καλύτερο. Κάποτε που είχα μια δυσκολία, πήγα στη Γερμανία και εμείς νομίζαμε ότι το δικό μας σύστημα δεν είναι τόσο καλό, το νηπιαγωγείο...

Κ.Α.: Και σε σχέση με της Ρωσίας, δεν ήταν τόσο καλό της Γερμανίας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Το σύστημα της Ρωσίας ήταν καλύτερο στο νηπιαγωγείο και στο σχολείο. Αυτό το σύστημα θα έπρεπε να υπάρχει παντού και σε άλλες χώρες.

Κ.Α.: Εσάς ποιοι ήταν οι λόγοι που σας έκαναν να μεταναστεύσετε από την χώρα σας για εδώ; Ήρθατε κατευθείαν εδώ ή...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Στην Κρήτη. Όταν ήρθαν οι δυσκολίες, με κάλεσαν στην Γερμανία να δουλέψω.

Κ.Α.: Α, είχατε πάει στην Γερμανία και είχατε δουλέψει.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εγώ πάντα ήξερα, ότι οι Έλληνες ήταν φίλοι με τους Ρώσους από ότι με τους Γερμανούς. Ήξερα από την ιστορία, ότι οι πρώτοι έμποροι ήταν οι Έλληνες. Επίσης, παντρεύτηκαν οι Έλληνες δικές μας Ρωσίδες ή Ρώσοι παντρεύονταν Ελληνίδες και γι αυτό νόμιζα ότι είμαστε φίλοι οι Έλληνες με τους Ρώσους.

Κ.Α.: Και για αυτό δηλαδή διαλέξατε την Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Για αυτό διάλεξα την Ελλάδα. Όταν ήρθα ήταν όλα αλλιώτικα...

Κ.Α.: Πόσα χρόνια είστε στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην Κρήτη;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: 10.

Κ.Α.: 10 χρόνια.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εδώ ήταν όλα αλλιώτικα, γιατί είναι διαφορετικό όταν έρχεσαι για δουλειά και διαφορετικό, όταν βρίσκεσαι στο δρόμο. Συγγνώμη, σε τέτοια κατάσταση. Πολλές ακόμα γυναίκες ήρθαν για δουλειά.

Κ.Α.: Δηλαδή και εσείς για θέμα εργασίας ήρθατε στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι. Όχι μόνο εργασίας. Τα παιδιά μου ήταν τότε 18 με 20 ετών και αυτά ήθελαν να φύγουμε.

Κ.Α.: Οι κόρες σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι οι κόρες μου.

Κ.Α.: Μου είπατε πριν ότι έχετε 3 παιδιά.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι. Όχι η άλλη ήταν πιο μικρή, οι πιο μεγάλες κόρες ήθελαν να φύγουν, λόγω του οικογενειακού προβλήματος, γιατί σκότωσαν την αδερφή τους. Αυτό δεν είναι ευχάριστο και από όλες τις δυσκολίες που ήρθαν, αυτή δηλαδή ο θάνατος ήταν αιτία για να φύγουμε. Εγώ, ως μάνα, δεν είχα πρόβλημα μπορούσα να δουλέψω στη Ρωσία, να αλλάξω κάποια άλλη ειδικότητα. Εγώ φοβήθηκα με τον θάνατο του ενός παιδιού και ήθελαν να φύγουν και τα κορίτσια. Είπα να έρθω να δω αν είναι καλά εδώ, για δουλειά και μετά να έρθουν εκείνες. Εγώ πίστευα ότι θα έρθω για 1 το πολύ 3 χρόνια, αλλά τελικά άλλο πιστεύεις ότι θα γίνει και άλλο γίνεται.

Κ.Α.: Εσείς πως αισθανθήκατε που θα εγκαταλείπατε την χώρα καταγωγής σας; Είχατε, δηλαδή, ενδιαφέρον να δείτε τι υπάρχει στην Ελλάδα, ή τι υπάρχει που σας είχαν πει;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Μου είπαν τόσο καλά λόγια, που δεν υπάρχει καλύτερα από την Ελλάδα. Εντάξει δεν περίμενα ότι θα ήταν και τόσο καλά. Δεν είναι το ίδιο όταν είχα πάει στην Γερμανία, για δουλειά, γιατί εκεί ήμουν με τον άντρα μου. Παρόλο που

μου έλεγαν ότι είναι καλά στην Ελλάδα, δεν ήρθα μαζί με τις κόρες μου, ήρθα πρώτα εγώ και αν είναι καλά θα έρθουν και εκείνες. Μου είπαν ότι θα με βοηθήσουν και άλλοι, αλλά την στιγμή που είναι να φύγεις, πρέπει εσύ να βοηθήσεις τον εαυτό σου, γι' αυτό αν έχεις την δύναμη τα καταφέρνεις.

Κ.Α.: Το ταξίδι πως το οργανώσατε για να έρθετε Ελλάδα; Ήρθατε με κάποιους γνωστούς, ήρθατε μόνη σας εκείνη την περίοδο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ήρθα με μια γυναίκα που μιλούσα.

Κ.Α.: Ήταν εδώ στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Όχι στην Ρωσία. Αν δεν ήταν και αυτή μπορεί και να μην ερχόμουν. Με βοήθησε να φτιάξω τα χαρτιά μου, το διαβατήριο και την visa.

Κ.Α.: Δηλαδή σας έφτιαξε τα χαρτιά και σας άφησε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Δεν μπορώ να πω ότι μας κοροΐδεψε, επειδή είμαι μεγάλη γυναίκα. Κοροΐδια για εμένα είναι να άφηνα εγώ το παιδί μου. Εγώ κατάλαβα ότι θα μας ζητούσε 1.500 ευρώ λεφτά.

Κ.Α.: Πληρώσατε δηλαδή 1.500 ευρώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, βέβαια και πλήρωσα.

Κ.Α.: Με ποιο τρόπο ταξιδέψατε, δηλαδή...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Με αεροπλάνο, ήρθα στην Αθήνα και από εκεί πήγαμε στην Ομόνοια σε ένα γραφείο, με 6 ακόμα συμπατριώτες μου.

Κ.Α.: Δηλαδή ήρθατε όλοι μαζί στην Αθήνα, και μετά από το γραφείο σας χώρισαν.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι ήρθαμε όλοι μαζί και μετά μας χώρισαν. Μας είπαν μην φοβάστε, Σάββατο φεύγετε και Δευτέρα θα πάρετε δουλειά στα χέρια σας.

Κ.Α.: Και εσείς μετά την Αθήνα βρεθήκατε στην Κρήτη; Ποια η εμπειρία σας στην Ελλάδα το πρώτο διάστημα που ήρθατε τότε, πριν 10 χρόνια; Πως αισθανόσασταν; Πως ήταν η υποδοχή των ντόπιων; Συναντήσατε και άλλους συμπατριώτες σας εδώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Την αστυνομία σας παντού φοβήθηκα. Συνέχεια μας σταματούσαν.

Κ.Α.: Φοβηθήκατε την αστυνομία δηλαδή.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι. Εμάς τις γυναίκες μας σταματούσαν συνέχεια, κυρίως στο λιμάνι, άλλους δεν τους σταματούσαν καθόλου.

Κ.Α.: Σας έκαναν έλεγχο; Είχατε τα χαρτιά σας, τους τα δείξατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Όχι, εδώ στην Ελλάδα δεν τα είχαμε αμέσως. Δεν ξεχνώ τις 3 πρώτες νύχτες που είχαμε δικαστήριο στα Χανιά, που φτιάξαμε δικά μας χαρτιά. Τότε, με πήρε τηλέφωνο η συμπατριώτισσά μου και μου είπε 'Βαλεντίνα εγώ αρρώστησα'. Επειδή, όλοι φοβηθήκαμε και δεν μπορούσαμε να πηγαίνουμε στο

γιατρό, τότε ήρθα πιο κοντά από εκεί που δούλευα για να μπορώ να την βοηθήσω, και να πηγαίνω μαζί της στο γιατρό.

Κ.Α.: Δηλαδή, είπαν ότι θα σας βοηθήσουν και στην ουσία δεν το έκαναν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Όχι για εμένα. Αυτό παντού. Εμείς από την αρχή και τώρα, αν θέλεις να δουλέψεις μια εβδομάδα μπορείς, αυτό είναι νορμάλ. Σε εμάς μπορείς να δουλέψεις ένα μήνα, χωρίς χαρτιά και αν έχεις εσύ την δυνατότητα συνεχίζεις.

Κ.Α.: Δηλαδή ενταχθήκατε στην τοπική κοινωνία στο Ηράκλειο; Εννοώ ότι έχετε αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια; Όχι. Τι διαδικασίες έγιναν εδώ στη Κρήτη;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Στην Κρήτη από δουλειά, πήγα κοντά στη γνωστή μου γυναίκα, δουλεύαμε κάποιους μήνες.

Κ.Α.: Στα Χανιά.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι. Μετά πήγαμε να δουλέψουμε σε τουριστικά.

Κ.Α.: Ξενοδοχείο δηλαδή;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι. για εμάς ήταν δύσκολα ψυχολογικά. Δεν μπορείς αμέσως να αλλάξεις ζωή.

Κ.Α.: Και να προσαρμοστείτε εδώ εννοείτε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Δεν μπορώ ούτε και να φύγω, αν δεν έχω χαρτιά. Για αυτό και εγώ είπα στις κόρες μου να έρθουν να δουν πως είναι και να διαλέξουν αν θέλουν να μείνουν εδώ, αλλά θα πρέπει κάτι να κάνουν.

Κ.Α.: Δηλαδή, ήρθαν τα παιδιά σας εδώ Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι.

Κ.Α.: Εσείς εδώ με ποιους μένετε; Με τους συμπατριώτες σας, ποιες είναι οι συναναστροφές σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Μένω με άλλες συμπατριώτισσές μαζί. Τα παιδιά μου έχουν παντρευτεί. Η ζωή δεν σταματάει. Οι κόρες μου έκαναν σπουδές, αλλά δεν μπορούν να έρθουν εδώ για δουλειά. Η Ελλάδα προσπαθεί να μειώσει τις δικές μας σπουδές.

Κ.Α.: Α, δεν έχουν αντίκρισμα οι σπουδές τους εδώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Όχι, να πω την αλήθεια δεν περίμενα τέτοια πράγματα. Δεν ξέρω πως γίνεται αυτό μέχρι τώρα. Δεν σε αφήνουν να δουλέψουν όπως θες εσύ. Όσοι ερχόντουσαν, ερχόντουσαν για μαύρες δουλειές.

Κ.Α.: Περιγράψτε μου λίγο την ζωή σας εδώ στο Ηράκλειο; Πήγατε Αθήνα μετά από εκεί ήρθατε Ηράκλειο και μετά πήγατε στα Χανιά και ξανά εδώ. Εδώ που μένετε στο κέντρο ή σε κάποιο προάστιο;

METANASTRIA: Εγώ μένω στο Μασταμπά, πολύ ωραία περιοχή, πολλοί ωραίοι άνθρωποι, όλα καλά.

Κ.Α.: Έχετε σχέση και επαφές με τους ντόπιους;

METANASTRIA: Εγώ προσωπικά πιστεύω, ότι υπάρχουν καλοί άνθρωποι που καταλαβαίνουν και αυτό δεν είναι πάντα εύκολο.

Κ.Α.: Σας βοήθησαν εδώ στην αρχή στην προσαρμογή σας; Είτε οι ντόπιοι, είτε...

METANASTRIA: Αν έχεις δουλειά και πληρώνεσαι, είναι πιο εύκολο να προσαρμοστείς.

Κ.Α.: Τώρα εργάζεστε στην παρούσα φάση, όπως μου είπατε έχουν δυσκολέψει τα πράγματα για εργασία.

METANASTRIA: Στην Ρωσία εγώ δεν βρίσκω δουλειά.

Κ.Α.: Όχι, για εδώ μιλάμε.

METANASTRIA: Εδώ έκανα τα χαρτιά, για να δουλέψω στα νοσοκομεία, αλλά είναι δύσκολα. Όλοι οι γιατροί είναι πολύ καλοί, απλώς στο δικό μου χαρακτήρα ήταν πιο δύσκολο. Πήγα σε νοσοκομεία, σε σπίτια...

Κ.Α.: Α, προσέχατε παιδιά;

METANASTRIA: Ναι, ναι κρατούσα παιδιά. Και μετά δούλεψα σαν φυσικοθεραπεύτρια σε γυμναστήριο. Δούλεψα σε πολλές δουλειές, σε ταβέρνα, εργοστάσιο που μαζεύαμε βιολογικά προϊόντα, σε αμπέλια, μάζεψα ελιές...

Κ.Α.: Α, κάνατε πολλές δουλειές.

METANASTRIA: Όταν ήρθαμε στην Κρήτη ήθελα να ξέρω τι πραγματικά δουλειά είχαμε εμείς εδώ.

Κ.Α.: Ο τρόπος εργασίας ή η μεταχείριση από τους συναδέλφους σας πως ήταν; Ήσασταν ευχαριστημένη με αυτό; Με τα άτομα που έχετε έρθει σε επαφή εδώ στο Ηράκλειο;

METANASTRIA: Ναι παντού αν εσύ μπορείς να προσφέρεις, αν εσύ μπορείς να πληρώνεις, αν μπορείς να βοηθάς κάποιον που έχει πρόβλημα πάμε καλά. Δεν είχα ποτέ πρόβλημα, αλλά δεν μπορώ να πω ότι εύκολα βοηθούν.

Κ.Α.: Δεν είχατε την καλύτερη μεταχείριση. Δηλαδή, δυσκολίες έχετε αντιμετωπίσει αρκετές εδώ στο Ηράκλειο ή όχι;

METANASTRIA: Εγώ, δόξα το θεό, όχι, Εγώ δεν ήρθα για λεφτά. Αυτοί που ήρθαν για να πάρουν λεφτά μπορεί να έχουν δικό τους πρόβλημα. Εγώ ευτυχώς ζούσα κανονικά είχα δουλειά, οικογένεια, προσπαθούσα να έρθουν κοντά μου τα παιδιά μου και να ζούμε καλά και ανθρώπινα. Για εμένα μου αρέσει εδώ το κλίμα, οι άνθρωποι.

Αυτό που αναρωτιέμαι είναι γιατί δεν κάνουν προγράμματα υγείας στα ξενοδοχεία, αλλά έτσι είναι η χώρα εδώ.

Κ.Α.: Η κοινωνική σας ζωή εδώ στο Ηράκλειο; Ξέρω ότι είστε μέλος στο Σύλλογο των Ρωσόφωνων. Έχετε μπει σε προγράμματα για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας; Έχετε συμμετάσχει κάπου αλλού σε κάποια άλλη ομάδα ή σύλλογο εδώ στο Ηράκλειο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εμείς κάνουμε όλα αυτά. Εγώ δεν περίμενα προσωπική κουβέντα. Εμείς κάνουμε προγράμματα, αλλά μέχρι τώρα δυσκολεύομαι. Εμείς προσπαθούμε να κάνουμε ένα δικό μας χώρο για νηπιαγωγείο, όσο μπορούμε να αντέχουμε. Δηλαδή, να κάνουμε ένα δικό μας σχολείο, για Ρώσους. Τώρα θέλω να καλέσω δικούς μου ανθρώπους από Αγία Πετρούπολη και να κάνουμε μουσική θεραπεία.

Κ.Α.: Μουσική θεραπεία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Για δικά σας παιδιά που έχουν ανάγκη την θεραπεία.

Κ.Α.: Δηλαδή, εννοείτε για παιδιά με ειδικές ανάγκες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ναι, αν γίνει κάτι από εμάς. Γιατί κατάλαβα ότι αν θέλουμε κάτι από εσάς, πρώτοι το προσφέρουμε. Πώς να γίνουν όλα αυτά, από εκεί δουλεύουμε, αλλά ακόμα τώρα σε τουριστική σεζόν 100% όλοι δουλεύουν. Και εγώ σήμερα ήρθα εδώ, γιατί και εγώ αργότερα να δουλεύω και θα είμαι σε τέτοια κατάσταση.

Κ.Α.: Μπορεί να εργάζεστε και να είστε απασχολημένη.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Ο καθένας έχει διαφορετική άποψη, για την Ελλάδα...

Κ.Α.: Άλλη άποψη για την Ελλάδα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Κάθε άνθρωπος έχει δική του ιστορία, δική του δυσκολία, αλλά όσο καταλαβαίνω εγώ και όσο βλέπω...

Κ.Α.: Τι πιστεύετε δηλαδή, τι γνώμη έχετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Τι γνώμη έχω. Η δουλειά που όλη μέρα ο άνθρωπος με κάποιο άρρωστο άνθρωπο, δεν είναι ζωή. Εγώ ξέρω πολλές γυναίκες που πέθαναν, επειδή δούλευαν στο νοσοκομείο. Πολλές γυναίκες που αρρώστησαν με καρκίνο και μόλις έφτασαν στην Ρωσία, την Ουκρανία πέθαναν την πρώτη εβδομάδα. Δεν είναι εύκολο να αφήνεις τη χώρα σου και να πηγαίνεις σε άλλη χώρα.

Κ.Α.: Σίγουρα έχει δυσκολίες.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Γι' αυτό που περνούσαν στη Ρωσία που αναγκάστηκαν να φύγουν άνθρωποι. Εμείς φύγαμε και μετά θα έρθουν κάποιοι άλλοι.

Κ.Α.: Εσείς θα το ξανακάνετε αυτό; Πιστεύετε ότι άξιζε που ήρθατε στην Ελλάδα; Έτσι, όπως το κοιτάτε μετά από τόσα χρόνια.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Όχι, για εμένα αυτό που ήθελα εγώ δεν ήταν λεφτά και άλλα πράγματα. Έτσι έπρεπε. Πολλοί άνθρωποι ήρθαν μόνο για αυτά, την ιστορία δεν μπορούμε να την σταματήσουμε. Τόσα χρόνια μας άφηναν να φύγουμε και τώρα δεν μας αφήνουν να φύγουμε. Εμείς που ήρθαμε εδώ, δεν το κάναμε για χειρότερα, όσο ζούμε και για όσο θα ζούμε το κάναμε, για καλύτερα. Αλλά εντάξει, κάθε χώρα έχει δικούς της νόμους.

Κ.Α.: Εκεί θα ήθελα λίγο να σταθώ, το έχω σαν απορία. Δηλαδή, οι νόμοι αυτό που επικρατεί στην Ελλάδα, η μεταναστευτική πολιτική, πιστεύετε ότι βοηθάει έναν άνθρωπο που έρχεται εδώ από μια άλλη χώρα ή όχι; Έτσι όπως το βλέπετε από την δική σας πλευρά, υπάρχει γραφειοκρατία πολύ; Πως το βλέπετε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Η γραφειοκρατία παντού υπάρχει καθυστέρηση, αν θέλεις να βγάλεις χαρτιά, να δουλεύεις. Οι νόμοι αλλάζουν τόσο γρήγορα, που δημιουργούνται προβλήματα στους ανθρώπους. Κάνει κάτι με βάση τον νόμο και μετά αυτός αλλάζει. Πριν ακόμα, από την Ολυμπιάδα, υπήρχαν αλλαγές στους νόμους και έλεγαν ότι θα έχουν προβλήματα οι μετανάστες.

Κ.Α.: Εννοείτε ότι είναι παράνομα εδώ και θα δυσκολεύονται

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εγώ ευχαριστώ πολύ την οικογένεια μου, οι άνθρωποι πολύ καλοί στην Κρήτη. Τώρα, δυσκολεύονται πολύ στα λεφτά, στη ζωή οι άνθρωποι. Όσο βλέπω, εγώ παραπάνω λυπάμαι και Κρητικούς και Έλληνες.

Κ.Α.: Για την τωρινή κατάσταση που επικρατεί εννοείτε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Για αυτή την κατάσταση, που υπάρχει τώρα εγώ λυπάμαι, γιατί ποτέ δεν ήθελα το κακό για την Ελλάδα, ποτέ. Εγώ ευχαριστώ πολύ την Ελλάδα και όλους τους ανθρώπους. Αν η Κρήτη βοηθούσε μόνο για εμάς ευχαριστώ πολύ, που οι άλλοι άνθρωποι μπορούσαν να κάνουν κάτι στην ζωή καλύτερα. Αλλά όσο βοηθούσαν και Βουλγάρους και Ρουμάνους, Αλβανία πρέπει να γονατίσει μπροστά στην Ελλάδα, ποιος βοηθούσε τους Αλβανούς τόσο όσο βοηθούσε η Ελλάδα. Εγώ είσαι τι αυτοί έκαναν με την Γιουγκοσλαβία και τώρα που βλέπω τον χάρτη, σύνορα με την Αλβανία.

Κ.Α.: Δεν σας αρέσει;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΡΙΑ: Εμένα πείραζε, γιατί αυτοί ζούσαν σε τέτοια κατάσταση, που κατάλαβαν πόσο δύσκολο. Εντάξει άλλοι εγώ μπορώ να καταλάβω, αν έτσι κάνουν εκείνοι. Αν αυτό κάνουν οι Γερμανοί, αλλά οι Αλβανοί που ήρθαν και η Ελλάδα μέχρι αυτή την στιγμή βοηθάει με όλα, με λεφτά και προσφέρει για Αλβανούς

παραπάνω από όλους. Σε δικό τους μέρος με Γιουγκοσλάβους που πήραν βόμβες από Αμερικάνους.

Κ.Α.: Ωραία, οπότε να κλείσουμε. Σας ευχαριστώ πολύ που ήρθατε, και για το χρόνο σας.

Παράρτημα Ζ': Συνέντευξη Μ4

Κ.Α.: Καλησπέρα, βρισκόμαστε σήμερα εδώ στο χώρο της βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Ηρακλείου, με σκοπό να αφηγηθούμε μια ιστορία, τη δική σου ιστορία. Γνωρίζω πως είσαι 22 χρονών και ο τόπος καταγωγής σου είναι η Αλβανία, και ζεις στην Ελλάδα εδώ και 15 χρόνια;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι.

Κ.Α.: Τι θα έλεγες να ξεκινήσουμε το ταξίδι από την αρχή. Θέλεις;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θέλω.

Κ.Α.: Λοιπόν, θέλεις να μου πεις από ποιο μέρος είσαι ακριβώς;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είμαι από μία πόλη της Αλβανίας, Grabian λέγεται, και γεννήθηκα στο χωριό της συγκεκριμένης πόλης.

Κ.Α.: Θες να μου πεις μερικά πράγματα για το χωριό; Πώς ήταν, ήταν μεγάλο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήταν σχετικά μικρό το χωριό, είχε ελάχιστους κατοίκους, οι περισσότεροι άνθρωποι εκεί ασχολιόντουσαν με τη γεωργία, καλλιεργούσανε, και οι γονείς μου είχανε χωράφια, με αυτό ασχολιόντουσαν.

Κ.Α.: Ήσασταν μεγάλη οικογένεια; Είχες ας πούμε και τους παππούδες; Ποιοι ήσασταν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ε, θυμάμαι που μου έλεγε ο πατέρας μου, ότι όταν γεννήθηκε ο αδερφός μου (επειδή εγώ γεννήθηκα μετά τον αδερφό μου), ότι μένανε όλοι μαζί. Τα αδέρφια του και οι αδερφές του.

Κ.Α.: Δηλαδή πόσα άτομα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όλοι μαζί σε ένα σπίτι. Ήταν σπίτι τριών δωματίων βέβαια, αλλά εντάξει όσο να ναι ο πατέρας μου είχε φτιάξει οικογένεια, είχε γεννηθεί και ο αδερφός μου, και έπρεπε να μετακομίσουν. Παλιά ήταν έτσι το σύστημα, δηλαδή δύσκολα φεύγανε τα παιδιά από το σπίτι, ήθελαν οι γονείς να τα έχουν κοντά τους.

Κ.Α.: Δηλαδή, παντρευότανε κάποιος και έμενε στο ίδιο σπίτι μαζί με τους γονείς του; Και τις αδερφές μου είπες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι. Επειδή ήταν μικρά ακόμα, δεν είχαν παντρευτεί ακόμα οι θείες μου και οι θείοι μου.

Κ.Α.: Μάλιστα, δηλαδή ξέρεις πόσα άτομα ακριβώς ήσασταν στο σπίτι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήταν οι δυο μου παππούδες, η μητέρα μου με τον πατέρα μου, ο αδερφός μου που μόλις είχε γεννηθεί, οι 3 θείες μου και οι 3 θείοι μου.

Κ.Α.: Δηλαδή 11 άτομα. Μάλιστα. Και μετά γεννήθηκες εσύ έτσι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, μετά ο πατέρας μου έπρεπε να μετακομίσει γιατί δεν γινόταν αλλιώς. Αγόρασε ένα σπίτι αλλά ήταν στην ίδια πολυκατοικία. Δεν έφυγε πολύ μακριά.

Κ.Α.: Ωραία (χαμόγελο). Εκεί πήγες σχολείο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εκεί έκανα μόνο τη μισή πρώτη τάξη, νηπιαγωγείο δεν πήγα καθόλου, αυτό.

Κ.Α.: Μάλιστα. Εκεί είναι όπως έχουμε εμείς το δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, έτσι είναι.

Κ.Α.: Ωραία. Έκανες κάτι άλλο εκεί, όπως κάποια δραστηριότητα; Όπως για παράδειγμα χορό, κολύμπι.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μόνη μου έπαιζα σαν παιδί εκεί στη γειτονιά με τα παιδιά. Παίζαμε αυτό. Πήγαινα και στα χωράφια, πήγαινε η μητέρα μου και εγώ την ακολουθούσα.

Κ.Α.: Πόσο χρονών ήσουν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήμουν πολύ μικρή και με έπαιρνε μαζί της. Γενικά είχαμε και μια αγελάδα και ένα γαϊδουράκι.

Κ.Α.: Ωραία. Θες να μιλήσουμε γενικά για την καθημερινότητα σου; Ας πούμε ξυπνούσες το πρωί...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στην Αλβανία;

Κ.Α.: Ναι, εκεί στο χωριό.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ξυπνούσαμε το πρωί, η μητέρα μου στα χωράφια, ο πατέρας μαζί, αυτό βέβαια γινόταν το καλοκαίρι, γιατί το χειμώνα δεν κάναμε πολλά πολλά. Γιατί έβρεχε κιόλας, πιο πολύ καλοκαίρι. Αυτά θυμάμαι και σαν παιδί έπαιζα, και ήμουν έτσι ελεύθερη, πήγαινα από εδώ και από εκεί. Ήταν ωραία παιδικά χρόνια.

Κ.Α.: Ωραία, θυμάσαι καθόλου το πολιτικό σύστημα εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θυμάμαι που μου έλεγε η μάνα μου, ότι όταν γεννήθηκα εγώ, ήταν τότε που γεννήθηκε η Δημοκρατία, γιατί είχαμε τον Χότζα, που ήταν δικτάτορας. Και όταν γεννήθηκα κατέρρευσαν κατά κάποιο τρόπο όλα, ήταν όλα ελεύθερα και γινόταν ένας «ψιλοχαμός». Όλοι είχαν όπλα, άκουγες πυροβολισμούς και το θυμάμαι από τότε που ήμουν μικρή.

Κ.Α.: Φοβόσουν; Αυτά τα συναισθήματα εκλαμβάνω.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Φοβόμουν, βέβαια, που άκουγα τους πυροβολισμούς.

Κ.Α.: Πως σου φαινόταν, όμως, το γεγονός ότι η δικτατορία έπεσε και τη θέση της πήρε η Δημοκρατία; Πώς σου φάνηκε τότε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήμουν μικρή βέβαια τότε, και δεν ήξερα, αλλά τώρα που το σκέφτομαι για καλό ήρθε. Ήταν τότε που ήρθε η Δημοκρατία και έφυγαν όλοι. Δηλαδή έφυγαν όλοι έξω, γιατί παλιά ο Χότζας δεν τους άφηνε, γενικά να φεύγουνε, να πάνε έξω, δεν ήθελε. Ήταν δικτάτορας, δηλαδή τους επέβαλλε τα δικά του πιστεύω, και μόλις ήρθε η Δημοκρατία κάνανε ότι ήθελαν.

Κ.Α.: Εσύ σε ποια ηλικία έφυγες από την Αλβανία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: 6μισι ως 7 χρονών.

Κ.Α.: Α, ήσουνα μικρούλα. Θυμάσαι το ταξίδι σου γενικά, πως οργανώθηκε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θυμάμαι, όταν άκουγα από τους γονείς μου, που λέγανε Ελλάδα, Ελλάδα, κι ότι θα φύγουμε και θα πάμε Ελλάδα.

Κ.Α.: Αυτό το θέλανε και πολύ πιο πριν, και έπειτα τους δόθηκε η ευκαιρία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Βασικά, ξέρεις τι έγινε; Δεν είναι ότι επειδή ήρθε η Δημοκρατία θα φεύγαμε, απλώς είχανε μαζέψει οι γονείς μου στο χωριό σοδειά και γάλα από την αγελάδα, και τα είχανε μαζέψει για το χειμώνα για να έχουνε τροφή, και δεν ξέρω κάποιος είχε βάλει φωτιά ή έπιασε φωτιά και όλος ο κόπος πήγε έτσι χαμένος κατά κάποιο τρόπο. Και ο πατέρας μου απογοητεύτηκε πάρα πολύ, στεναχωρήθηκε και αποφάσισε να φύγουμε όλοι μαζί, γιατί παλιά έφευγε μόνος του ο πατέρας μου.

Κ.Α.: Ο πατέρας σου, λοιπόν, έφευγε μόνος του.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, πήγαινε για να προσφέρει στην οικογένεια.

Κ.Α.: Πως σου φαινόταν αυτό, εσύ σκεφτόσουν ότι κάποια μέρα θα ήθελες να φύγεις από το μέρος σου, μαζί με τον μπαμπά σου;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ ήξερα ότι πήγαινε Ελλάδα, ερχόταν κι όταν ερχόταν χαιρόμουν, αλλά έλλειπε μήνες. Δεν το είχα σκεφτεί, δεν ξέρω αν ήθελα να φύγω, απλώς πιο μετά που κάηκε η σοδειά, το έλεγαν οι γονείς μου, το συζητούσαν και το θυμάμαι ότι θα πάμε Ελλάδα γιατί δεν πάει άλλο.

Κ.Α.: Θυμάσαι πως οργανώσατε το ταξίδι σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είπε ο πατέρας μου να βγάλει visa η μάνα μου, και να φύγουμε οι 3 μας, γιατί ο πατέρας μου πήγαινε παράνομα, δεν μπορούσε. Αλλά δεν θυμάμαι καλά, νομίζω μετά ήρθε και εκείνος με visa, κάπως έτσι έγινε δεν θυμάμαι καλά. Και χρειάστηκε να αλλάξουμε και το επίθετό μας, γιατί ήταν Αλβανικό και δεν έβγαινε αλλιώς η visa.

Κ.Α.: Αν κατάλαβα καλά, ο μπαμπάς σου ερχόταν στην Ελλάδα, παράνομα τότε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, όταν πήγε ήταν παράνομα, όπως κάνανε όλοι, ενώ ήταν επικίνδυνα.

Κ.Α.: Μάλιστα, και έπειτα όταν αποφάσισε να πάρει και εσάς ήρθατε νόμιμα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Νόμιμα ναι. Πρώτα πήγαμε εμείς, και ο πατέρας μου ήρθε πιο μετά. Εμείς πήγαμε στον θείο μου.

Κ.Α.: Εσύ, η μαμά σου και ο αδερφός σου;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι.

Κ.Α.: Ωραία και ήρθατε στην Ελλάδα με αεροπλάνο; Πώς ακριβώς ήρθατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Με λεωφορείο, δηλαδή στην αρχή είχαμε μπει σε φορτηγό, ήθελε να μας πάει για να πάρουμε το λεωφορείο. Ταλαιπωρία.

Κ.Α.: Το λεωφορείο, πότε το πήρατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Από την πόλη φαντάζομαι. Από το χωριό μέχρι την πόλη μας πήγε φορτηγό, μας πήγε ένας φίλος του πατέρα μου, και νομίζω πως ήταν και ο πατέρας μου μαζί. Μετά ο πατέρας μου ήρθε πιο μετά, δεν ξέρω δεν του βγήκε η visa και ήρθε αργότερα.

Κ.Α.: Μάλιστα, και φτάσατε που ακριβώς στην Αθήνα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, περάσαμε τα σύνορα.

Κ.Α.: Από πού ακριβώς θυμάσαι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Κακαβιά, και μετά συνεχίσαμε για Αθήνα. Εκεί έμενε ο θείος μου. Είχε πάει ήδη εκείνος, δούλευε κανονικά και μας βοήθησε κατά κάποιο τρόπο.

Κ.Α.: Ωραία, θυμάσαι καθόλου πως ένοιωθες; Δηλαδή, αν σου έλεγα πες μου ένα συναίσθημά σου από τότε που ταξίδεψες και ταλαιπωρήθηκες, όπως είπες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όταν άκουγα ότι θα φύγουμε Ελλάδα είχα έναν ενθουσιασμό. Έλεγα ότι θα πάμε σε κάτι καλύτερο. Δηλαδή και η μάνα μου έτσι νόμιζε, και το είχε περάσει και σε εμάς αυτό. Πού να ξέραμε όμως, πως θα τραβήξουμε τόση ταλαιπωρία. Όλο το ταξίδι με το λεωφορείο, ταλαιπωρία. Ήμασταν μικρά παιδιά, η μάνα μου έκλαιγε. Ήταν λίγο σαν χαμένη, και ήθελε να έχει τον πατέρα μου δίπλα.

Κ.Α.: Ο μπαμπάς σου ήρθε μετά από πολύ καιρό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήρθε μετά από δύο μήνες νομίζω και μας βρήκε.

Κ.Α.: Μάλιστα, εσείς εκείνο το διάστημα ήσασταν στον θείο σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι ήμασταν στον θείο μου και τι κάναμε; Εμείς ήμασταν σπίτι και δεν πηγαίναμε σχολείο, γιατί ήμασταν με τη visa και δεν ξέρω ακόμα, έπρεπε να έρθει ο πατέρας μου πρώτα και να ψάξει για δουλειά, και καθόμουν σπίτι, ενώ τα ξαδέρφια μου πήγαιναν σχολείο. Αυτό με πείραζε λίγο, αλλά εντάξει. Ήταν αρχή, ήταν ακόμα αρχή.

Κ.Α.: Μετά αφού ήρθε ο μπαμπάς σου καθίσατε Αθήνα, ή πήγατε κάπου αλλού;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όταν ήρθε ο μπαμπάς μου, κάτσαμε για λίγο καιρό στην Αθήνα, και μετά ο πατέρας μου αποφάσισε να φύγει. Δεν ήθελε να κάτσει Αθήνα και έριξε κάτι σαν ζάρι και του έτυχε η Ρόδος. Και έτσι πήγαμε στη Ρόδο στην άλλη άκρη, σκέψου.

Κ.Α.: Θεε να μου πεις κάτι περισσότερο γι' αυτό, που ακολουθήσατε όλοι τον μπαμπά σου, την τύχη μάλλον του μπαμπά σου;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι ακριβώς αυτό.

Κ.Α.: Εσένα πως σου φάνηκε αυτό, που έζησες λίγο καιρό στην Αθήνα και ίσως να είχες συνηθίσει εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι δεν μου άρεσε η Αθήνα. Βασικά καθόμουν μέσα, ελάχιστα είχα κυκλοφορήσει που μας πήγε η γυναίκα του θείου μου, αλλά υπήρχε ένα ψυχρό κλίμα, και όχι ένα ζεστό κλίμα. Αισθανόμουν ότι ήμουν σε ένα ξένο σπίτι, και δεν αισθανόμουν ότι είμαι στο σπίτι του θείου μου.

Κ.Α.: Αυτό το ένοιωθες από τους θείους σου; Από τα άτομα που έμεναν εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, και ο πατέρας μου γι' αυτό έφυγε. Δεν τα πηγαίνανε καλά, και εντάξει...

Κ.Α.: Ήθελε να φύγει μακριά και το έκανε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, και το έκανε.

Κ.Α.: Έτσι, λοιπόν, έφτασες στην Ρόδο, και εκεί πόσα χρόνια έμεινες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στη Ρόδο έμεινα 13 χρόνια.

Κ.Α.: Μάλιστα, θέλεις να μου πεις μερικά πράγματα για τη ζωή σου στη Ρόδο; Τι αναμνήσεις έχεις;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εντάξει στην αρχή ήταν δύσκολα, δηλαδή όταν πήγα στο χωριό δεν ήξερα τη γλώσσα, ήξερα ελάχιστα λέξεις. Μου είχε μάθει ένας άλλος θείος στην Αλβανία κάποιες λέξεις, να μετρώ μέχρι το 10, «ευχαριστώ» και «ορίστε». Δηλαδή αυτά μόνο ήξερα. Και έτσι, ήταν λίγο δύσκολα στην αρχή, σαν παιδί δεν καταλάβαινα τη γλώσσα, και ήμουν σε ένα ξένο περιβάλλον και μου έβγαине επιθετικότητα. Θυμάμαι ότι στην πρώτη τάξη, δεν καταλάβαινα τι έγινε τα άλλα παιδιά και δεν ξέρω, ήμουν επιθετικό παιδί. Μετά εντάξει έστρωσα, στην αρχή έκλαιγα και ήμουν κάπως.

Κ.Α.: Έχεις σκεφτεί ποτέ γιατί σου έβγαине η επιθετικότητα και γιατί αντιδρούσες έτσι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Γιατί πιστεύω πως δεν είχα προετοιμαστεί για κάτι τέτοιο, δηλαδή δεν ήμουν προετοιμασμένη ψυχολογικά να φανταστείς, κανένας δεν μου είχε πει θα πάμε εκεί, ούτε οι γονείς μου.

Κ.Α.: Ήταν κάτι άγνωστο για όλους.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, για όλους.

Κ.Α.: Ωραία, και τώρα εγώ σε βρίσκω στο Ηράκλειο. Πόσα χρόνια έχεις που ήρθες εδώ στο Ηράκλειο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έχω δύομισι χρόνια.

Κ.Α.: Και για ποιο λόγο ήρθες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Για σπουδές. Έδωσα Πανελλήνιες και μου έτυχε εδώ η Κρήτη.

Κ.Α.: Ποια σχολή;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Κοινωνική Εργασία.

Κ.Α.: Πολύ ωραία. Και μένεις εδώ μόνη σου ή συγκατοικείς;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μόνη μου, νοικιάζω.

Κ.Α.: Και πώς σου φαίνεται, που έπρεπε να φύγεις από τη Ρόδο πάλι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Να σου πω το ήθελα. Ήθελα να φύγω να είμαι ανεξάρτητη. Ήθελα να φύγω να σπουδάσω αυτό που θέλω. Να κάνω κάτι καλύτερο και εντάξει το πέτυχα.

Κ.Α.: Καθώς έχεις συναντήσει και Έλληνες και ντόπιους, έχεις παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά τους; Παρατήρησες κάποια διαφορά στη νοοτροπία των Ελλήνων, οι αναμνήσεις σου είναι θετικές, αρνητικές. Θυμάσαι κάποια πράγματα που σε στιγμάτισαν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θυμάμαι περισσότερο από τα σχολικά μου χρόνια, ήταν δύσκολα όσο αναφορά την προσαρμογή. Ε, δεν είχα και τις καλύτερες εμπειρίες.

Κ.Α.: Όπως μου ανέφερες και πριν σου έβγαине επιθετικότητα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, μου έβγαине επιθετικότητα κυρίως στην πρώτη τάξη μέχρι να προσαρμοστώ, δεν είχα προσαρμοστεί γι' αυτό ήμουν έτσι. Ήμουν σαν ένα άγριο θηρίο που το πήγες ξαφνικά σε έναν άγνωστο. Από εκεί που ήταν στο φιλικό του περιβάλλον, το πας σε ένα άγνωστο που δεν ξέρει κανέναν, και μου έβγαине αυτό.

Κ.Α.: Το έβλεπες σαν ένα εχθρικό πεδίο.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, κάπως έτσι. Μου έβγαине επιθετικότητα, επίθεση, αυτό σαν άμυνα κατά κάποιο τρόπο. Μετά εντάξει, ηρέμησα κατά κάποιο τρόπο, με τα πειράγματα των παιδιών όπως γίνονται πάντα. Όταν ένα παιδί είναι έτσι καινούριο και δεν ξέρει τη γλώσσα, και γενικά τα παιδιά όταν πειράζουν είναι πολύ σκληρά. Γενικά είχα κλειστεί πολύ. Σκέψου όταν ήρθα εδώ, κλείστηκα μετά στον εαυτό μου, δεν ήμουν πια το ζωηρό παιδί που ήμουνα. Ο ενθουσιασμός αυτός που είχα σαν παιδί. Είναι τα πειράγματα που δεχόμουν.

Κ.Α.: Μίλησες για σκληρά παιδιά, για πειράγματα. Θυμάσαι κάποιο στιγμιότυπο που το έχεις έντονα στη μνήμη σου;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Θυμάμαι πολλά (χαμόγελο).

Κ.Α.: Θέλεις να μοιραστείς μαζί μου ένα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στην αρχή ήταν δύσκολα που σου είπα και οι γονείς μου έψαχναν για δουλειά, δεν είχαν δουλειά και μας έστελναν στο σχολείο, χωρίς φαί κατά κάποιο τρόπο, κι εγώ σαν παιδί πεινούσα, και από κάπου έπρεπε να φάω κι εγώ. Αυτό θυμάμαι έντονα, κι έτσι ότι φαί έβρισκα το έτρωγα κατά κάποιο τρόπο. Δεν ξέρω, τώρα που το θυμάμαι ντρέπομαι κατά κάποιο τρόπο, αλλά δεν είναι ντροπή η ανάγκη είναι που σε οδηγεί εκεί, και σαν παιδί δεν ήξερα.

Κ.Α.: Μάλιστα, είναι πολύ ωραίο αυτό που λες και φαίνεται ότι όλο αυτό το έχεις σκεφτεί και σε έχει δυναμώσει. Εγώ παρατηρώ ένα πάρα πολύ δυναμικό άτομο που λέει τι πέρασε στο παρελθόν. Όταν ήρθες εδώ πέρα, τώρα δηλαδή, άλλαξε αυτή η συμπεριφορά ή βρήκες εδώ κάποια άτομα που σε γύρισαν πίσω;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εδώ στο Ηράκλειο;

Κ.Α.: Ναι.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όταν ήρθα εδώ στο Ηράκλειο μου άρεσε που θα σπούδαζα αυτό που ήθελα, το κυριότερο.

Κ.Α.: Από τους ανθρώπους, είδες κάποιο «ρατσισμό» ας πούμε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι δεν είδα κάποιο ρατσισμό, αλλά εγώ συνέχιζα να είμαι έτσι κλειστή, κατά κάποιο τρόπο. Το έχω λίγο αυτό και προσπαθώ να το βελτιώσω, να πλησιάζω λίγο, να μη φοβάμαι, αλλά είναι δύσκολο το κομμάτι αυτό. Δηλαδή, σκέψου ότι από τα παιδικά μου χρόνια ήμουν έτσι, κλειστή στον εαυτό μου. Δηλαδή, δεν έκανα πολλές παρέες, καθόμουν μόνη μου, αυτό θυμάμαι ότι καθόμουν μόνη μου. Είχα μία φίλη μόνο ας πούμε, κι αυτή η φίλη όχι και τόσο καλή. Και εδώ δεν μπορώ να πω ότι έχω φίλες καλές. Έχω βέβαια μία φίλη, αλλά οι άλλες οι φίλες μου είναι μακριά.

Κ.Α.: Ναι.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Τις νοιώθω κοντά μου και μπορώ να ανοιχτώ και να με ακούσουν, έχω δύο αλλά είναι μακριά.

Κ.Α.: Τώρα θα αναφερθώ σε κάτι άλλο. Αυτό τον καιρό, έχει κάνει αισθητή την παρουσία του ένα πολιτικό κόμμα, ξέρεις για ποιο θα σου πω...(γέλιο) για τη Χρυσή Αυγή. Αυτό πως σου φαίνεται εσένα; Τι συναισθήματα σου προκαλεί, θέλεις να μου πεις;

METANASTHS: Μου προκαλεί συναισθήματα θυμού και απογοήτευσης. Εντάξει, προσπαθώ βέβαια να καταλάβω γιατί υπάρχει αυτό το κόμμα, αλλά δεν ξέρω πώς να στο εξηγήσω. Είναι αυτό η έλλειψη παιδείας. Δηλαδή πρέπει να ενισχυθεί η παιδεία.

Κ.Α.: Εσένα σου έχει συμβεί να σε προσελκύσει κάποιος και να σου μιλήσει με άσχημο τρόπο; Σου έχει συμβεί κάτι τέτοιο;

METANASTHS: Όχι, ευτυχώς, δεν έχει έρθει κάποιος που να υποστηρίζει αυτό το κόμμα και να μου μιλήσει, δεν μου έχει τύχει.

Κ.Α.: Ωραία.

METANASTHS: Τώρα δεν ξέρω, ψύχραιμα θα αντιδρούσα, αλλά μέσα μου μπορεί από το θυμό μου να ξεσπούσα στα πάντα. Δεν ξέρω. Θα απογοητευόμουν, δηλαδή, όταν τα ακούω αυτά απογοητεύομαι και αναβιώνω αυτά που έχω περάσει. Και είναι σαν να έρχονται πάλι δηλαδή κάπως έτσι, δηλαδή δεν είναι και ότι καλύτερο.

Κ.Α.: Μάλιστα. Τα ελληνικά σου, τα οποία μιλάς άπταιστα, είναι από τα τόσα χρόνια που έχεις έρθει εδώ πέρα, από το σχολείο όπως μου είπες σιγά σιγά, και από μόνη σου ουσιαστικά έμαθες να μιλάς τη γλώσσα;

METANASTHS: Στο σχολείο έμαθα να μιλάω. Σκέψου ότι στην Αλβανία, δεν μάθαινα, οι δάσκαλοι τότε χτυπούσαν τα παιδιά, και ακολουθούσαν αυτή τη μέθοδο, και έτσι δεν μάθαινα καθόλου, και δεν μάθαινα τίποτα. Μόλις ήρθα εδώ Ελλάδα είδα και τα θετικά του, δηλαδή οι δάσκαλοι έδειχναν καλή αντιμετώπιση, είχα πάρα πολύ καλή αντιμετώπιση από τους δασκάλους, και με βοήθησαν πάρα πολύ γιατί είχα αναπτύξει καλή σχέση. Και με βοηθούσαν, με προσέγγιζαν, ήθελαν και τα άλλα παιδιά να με αποδεχθούν, ήταν κοντά στο παιδί.

Κ.Α.: Χαίρομαι που το ακούω αυτό. Είναι πολύ σημαντικό σίγουρα.

METANASTHS: Και έτσι έμαθα. Δηλαδή, έτσι έμαθα να διαβάζω, και έτσι γενικά μαθαίνει το παιδί, όταν νοιώθει ασφάλεια και αγάπη από το περιβάλλον.

Κ.Α.: Μάλιστα. Θα ήθελα να σε ρωτήσω όσο καιρό είσαι εδώ στο Ηράκλειο, είσαι μέρος ενός συλλόγου; Είτε κάνεις κάποια άλλη δραστηριότητα;

METANASTHS: Η αλήθεια είναι ότι είχα γραφτεί σε ένα σύλλογο πολιτισμικό, που είχα βρει στο face book. Δεν έκατσα πολύ βέβαια, έφυγα γιατί είχα και τα μαθήματα, και γενικά αγχώνομαι με τα μαθήματα. Θέλω πρώτα να δω με τα μαθήματα τι θα κάνω.

Κ.Α.: Βλέπω ότι προτεραιότητα σου είναι τα μαθήματα, ε;

METANASTHS: Ναι, ναι προτεραιότητά μου είναι τα μαθήματα.

Κ.Α.: Έχεις σκεφτεί τι θα κάνεις μετά; Αν θες να πας Ρόδο ή να πας κάπου αλλού; Γενικά στο εξωτερικό ή σε κάποια άλλη χώρα έχεις σκεφτεί να ταξιδέψεις;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, έχω σκεφτεί. Βασικά θέλω να φύγω με το Erasmus, θέλω στο άλλο εξάμηνο.

Κ.Α.: Έχεις σκεφτεί σε ποια χώρα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Σουηδία, Βέλγιο, αυτές τις χώρες.

Κ.Α.: Ωραία.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Και θέλω πάρα πολύ να γνωρίσω κι άλλους πολιτισμούς, γιατί έχω ακούσει και από άλλα παιδιά που έχουν πάει και μου λένε να μην τη χάσω αυτή την ευκαιρία. Και θα ήθελα πάρα πολύ.

Κ.Α.: Πολύ όμορφα. Κλείνοντας, πιστεύεις ότι άξιζε ο κόπος και η «ταλαιπωρία» όπως είπες και εσύ για να έρθεις στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, φυσικά και άξιζε.

Κ.Α.: Δηλαδή θα το ξαναέκανες; Αν σου λέγανε... (με διακόπτει)

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Βέβαια, και σίγουρα θα το ξαναέκανα, γιατί έμαθα πάρα πολλά πράγματα εδώ πέρα, έχω πάρει πάρα πολλά από αυτή τη χώρα. Χαίρομαι πάρα πολύ που γνώρισα τον Αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό. Στο λύκειο που κάναμε φιλοσοφικό λόγο, Αρχαία, είχα ενθουσιαστεί. Δηλαδή ήταν το κάτι άλλο, σαν να ανοιγόταν ένα άλλο παράθυρο του μυαλού, δηλαδή ανοίγουν οι ορίζοντες.

Κ.Α.: Πάρα πολύ ωραία.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Και αυτό με βοήθησε πάρα πολύ, να αγαπήσω τη φιλοσοφία, και γενικά μου αρέσει η ψυχολογία, η φιλοσοφία, και γενικά ότι έχει να κάνει με σχολαστικότητα. Ότι έχει να κάνει με τον άνθρωπο γενικά.

Κ.Α.: Μάλιστα, και μία τελευταία ερώτηση. Πως αισθάνεται ένας μετανάστης, όπως είσαι εσύ, ο οποίος έχει έρθει σε μικρή ηλικία; Ένα συναίσθημα με λίγα λόγια που έχεις έρθει εδώ, που έχεις ζήσει εδώ και έχεις δει και τα καλά και τα άσχημα όπως μου είπες και εσύ. Αν σου ζητούσα με ένα συναίσθημα να το εκφράσεις, ποιο θα ήταν αυτό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Πως αισθάνομαι αυτή τη στιγμή;

Κ.Α.: Ναι.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έχω μια σιγουριά στον εαυτό μου, πιστεύω σε εμένα ότι μπορώ να αντεπεξέλθω. Έχω περάσει από δύσκολες καταστάσεις, και πιστεύω ότι μπορώ να ανταπεξέλθω και σε άλλες δυσκολίες της ζωής. Και πιστεύω ότι μπορώ να αντιμετωπίσω κι άλλες δυσκολίες της ζωής.

Κ.Α.: Και εγώ το βλέπω ότι είσαι πολύ δυναμική, και μπράβο σου. Πραγματικά, σου εύχομαι ότι καλύτερο, να πας και Erasmus να δεις κι άλλους πολιτισμούς.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ευχαριστώ.

Κ.Α.: Να κάνεις τα όνειρά σου πραγματικότητα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Κι εσύ ότι ποθείς.

Κ.Α.: Σε ευχαριστώ.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Και με ένα καλό πτυχίο.

Κ.Α.: Ευχαριστώ και σε σένα! Σε ευχαριστώ πολύ που δέχτηκες να συζητήσουμε σήμερα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ σε ευχαριστώ.

Κ.Α.: Πώς νοιώθεις που μοιράστηκες όλα αυτές τις εμπειρίες σου, που γύρισες πίσω, και ξανά επιστρέψαμε τώρα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Νοιώθω όμορφα, πολύ ωραία.

Κ.Α.: Ήταν ωραίο το ταξίδι σου, μάλλον.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι ήταν.

Κ.Α.: Σ' ευχαριστώ.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ, σε ευχαριστώ.

Παράρτημα Η': Συνέντευξη Μ5

Κ.Α.: Γεια σας. Θα ήθελα να μου πείτε αρχικά, αν ζούσατε σε πόλη ή σε χωριό στη Συρία;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στην πόλη.

Κ.Α.: Η οικογένεια σας από πόσα άτομα αποτελούνται;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Η οικογένεια μου αποτελείται από εννιά αδέρφια. Ο πατέρας μου πέθανε όταν ήμουν εννιά χρονών. Η μητέρα μου δεν είχε βοήθεια από πουθενά. Εγώ έφυγα από το σχολείο από τη δεύτερη τάξη και δούλευα σε μαγαζί που έφτιαχνε πλακάκια. Δούλεψα εκεί μέχρι να πάω στρατό. Στα εικοσιπέντε αποφάσισα να έρθω εδώ γιατί τα πράγματα δεν ήταν πολύ καλά.

Κ.Α.: Ποιος ήταν δηλαδή ο λόγος που μεταναστεύσατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δεν υπήρχε ελευθερία. Δεν μπορείς να πεις αυτό που είναι κακό. Δεν μπορείς να εκφραστείς.

Κ.Α.: Αυτός ήταν μόνο ο λόγος που θελήσατε να μεταναστεύσατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Παρότι υπήρχαν αυτά δεν είχα σκοπό να φύγω. Έβλεπα πολλούς που έφυγαν από τη χώρα τους για να βγάλουν χρήματα. Επηρεασμένος, λοιπόν, από αυτό, αποφάσισα να φύγω. Σκέφτηκα να βγάλω λίγα χρήματα και να επιστρέψω πίσω. Έτυχε όμως και γνώρισα μια γυναίκα, και παντρεύτηκα. Έτσι λοιπόν έμεινα εδώ.

Κ.Α.: Θα ήθελα να μου πείτε κάποιες εμπειρίες από τη Συρία που σας έχουν μείνει.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Τίποτα να σου πω την αλήθεια. Αν δεν ήταν η οικογένεια μου, δε θα κρατούσα τίποτα. Ήμουν μικρός, όταν ήρθα. Μεγάλωσα εδώ, παντρεύτηκα εδώ και δεν έχω μνήμη.

Κ.Α.: Λοιπόν, τώρα πάμε στο ταξίδι από τη Συρία στην Ελλάδα. Ήρθατε μόνος σας ή με άλλα άτομα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήρθα με ένα ξάδελφο μου κανονικά με βίζα και με αεροπλάνο. Από Συρία στην Ελλάδα.

Κ.Α.: Θυμάστε περίπου πόσο κόστισε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Περίπου 200 δολάρια.

Κ.Α.: Μείνατε καθόλου στην Αθήνα ή ήρθατε κατευθείαν στο Ηράκλειο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήρθα κατευθείαν στη Κρήτη.

Κ.Α.: Πως και αυτό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήταν ο αδελφός μου εδώ ένα μήνα μαζί με κάποιους άλλους γνωστούς.

Κ.Α.: Αυτοί σας βοήθησαν να εγκλιματιστείτε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι αυτοί.

Κ.Α.: Πως σας φάνηκε το Ηράκλειο τον πρώτο καιρό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στην αρχή ήταν πάρα πολύ δύσκολα αλλά δε μπορούσα να κάνω πίσω.

Κ.Α.: Η υποδοχή πως ήταν από τους κατοίκους;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ήταν τόσο αθώος ο κόσμος τότε που δεν αντιμετώπισα κανένα πρόβλημα. Δε μπορείς να φανταστείς πόσο καλοί ήταν. Πήγαινες σε ένα καφενείο για να δουλέψεις και σε κερνούσαν είτε σε ήξεραν είτε όχι.

Κ.Α.: Ας μιλήσουμε για τον τρόπο ζωής στην Ελλάδα. Εσείς έχετε την ελληνική υπηκοότητα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εικοσιπέντε χρόνια και ακόμα δεν έχω, γιατί είναι πολύ φασαρία. Πρέπει να πληρώσεις κάποια λεφτά.

Κ.Α.: Θέλετε να μου το εξηγήσετε αυτό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Για να την πάρεις χρειάζεται 1.500 ευρώ και δεν είσαι σίγουρος αν θα τη πάρεις.

Κ.Α.: Μπορείς να πληρώσεις τα χρήματα και να μη τη πάρεις;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι.

Κ.Α.: Άμα ήταν πιο σίγουρο, θα το θέλατε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι σίγουρα. Θα το ήθελα.

Κ.Α.: Ήρθατε αρχικά με την βίζα. Μετά τί διαδικασίες ακολουθήσατε για να νομιμοποιηθείτε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι διότι παντρεύτηκα Ελληνίδα.

Κ.Α.: Εδώ στο Ηράκλειο μένετε με τη γυναίκα σας και το παιδί σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Η γυναίκα μου είχε ένα γιο και μια κόρη. Μεγαλώσαμε τη κόρη και την παντρεύσαμε.

Κ.Α.: Δε μένετε με κάποιο συμπατριώτη σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έμεινα για λίγο καιρό στην αρχή κάπου πέντε με έξι μήνες.

Κ.Α.: Όλα αυτά τα χρόνια που είστε εδώ, αντιμετώπισατε κάποιο κρούσμα ρατσιστικό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εμένα δε με πείραξε τίποτα από κανέναν.

Κ.Α.: Δε νιώσατε ποτέ ότι είστε ο ξένος εδώ;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι ποτέ μου.

Κ.Α.: Καλό αυτό διότι πολύ το έχουν νιώσει.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εγώ μάλλον επειδή γνώρισα τη γυναίκα μου και το σόι της. Όλο αυτό με βοήθησε.

Κ.Α.: Τι δουλειές κάνατε όταν ήρθατε στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Πλακατζής, αλλά σιγά-σιγά φτιάξαμε τη κατάσταση. Ο πεθερός μου ήταν ανάπηρος και μετά από τρία χρόνια που ήμουν με τη γυναίκα μου πέθανε. Άρα, η άδεια έμεινε στη πεθερά μου που ήταν μεγάλης ηλικίας. Έπειτα αναλάβαμε το περίπτερο εγώ και η γυναίκα μου.

Κ.Α.: Πόσο καιρό είστε στο περίπτερο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δεκαοχτώ χρόνια.

Κ.Α.: Όταν ήρθατε στην Ελλάδα κάνατε κάποια μαθήματα ελληνικής γλώσσας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Δεν είχε ούτε μαθήματα, ούτε άδεια παραμονής, ούτε κόκκινη κάρτα, ούτε πράσινη κάρτα. Τότε ήταν όλα παράνομα.

Κ.Α.: Ψάξατε άμα οι Σύριοι είχαν κάποιο σύλλογο Συρίων, Αραβόφωνων;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Εμείς προσπαθήσαμε να κάνουμε, αλλά δεν έτυχε. Δεν έτυχε επειδή δε συμφωνούσαμε μεταξύ τους.

Κ.Α.: Επειδή είστε πολλά χρόνια εδώ, πως κρίνετε την πολιτική σχετικά με τους μετανάστες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Άμα κρίνω από εκεί που έζησα με εδώ, η διαφορά είναι μεγάλη. Εδώ μπορείς να μιλήσεις χωρίς να σου πει κανείς τίποτα. Αυτό για μένα είναι ελευθερία.

Κ.Α.: Πως σας φαίνονται οι νόμοι που υπάρχουν για τη πράσινη κάρτα, για την ιθαγένεια και για άλλα σχετικά θέματα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Πιστεύω καλύτερα όλοι οι ξένοι να είναι νόμιμοι, να ξέρεις που μένουνε, τι κάνει και με ποιον ζει. Γιατί εδώ γίνεται της κακομοίρας. Περνάνε διάφοροι και δε ξέρεις ούτε καν από πού είναι.

Κ.Α.: Να υπήρχε ένας τρόπος να νομιμοποιούνται όλοι πιο εύκολα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ακριβώς. Ακόμα κι αν αποφασίσουν οι πολιτικοί να διώξουν κάποιους, να τους δώσουν περιθώριο ένα μήνα. Να τους στείλουν ένα χαρτί ότι σε ένα μήνα πρέπει να φύγουν. Αυτή είναι η γνώμη μου.

Κ.Α.: Αν και μου έχει απαντηθεί η ερώτηση, πιστεύεται πως άξιζε που φύγατε από την πατρίδα σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Για εμένα ναι. Άξιζε.

Κ.Α.: Τα συναισθήματα σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Τα παιδικά μου χρόνια μου λείπουν διότι είχα πολλά αδέρφια και μεγάλωσα μαζί τους. Αλλά έχω κάνει ταξίδι με τη γυναίκα μου πέντε με έξι φορές και αυτή η ζωή έχει εξαφανιστεί. Πάω εκεί τώρα 'ξένος', έρχομαι εδώ πάλι 'ξένος' παρότι δεν είμαι. Για να σου πω όμως την αλήθεια πιο πολύ ξένος αισθάνομαι στη Συρία, παρότι εδώ.

Παράρτημα Θ': Συνέντευξη Μ6

Κ.Α.: Καλησπέρα σας. Από ποια χώρα προέρχεστε;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Από τη Βουλγαρία.

Κ.Α.: Από τη Βουλγαρία. Εκεί εργαζόσασταν, όσο ήσασταν εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μόλις απολύθηκα, και έκανα τον κόπο να βγάλω διαβατήριο. Γιατί τότε ήταν κάπως πιο δύσκολα να βγάλουμε διαβατήριο για να βγούμε έξω. Για '99 σου μιλάω.

Κ.Α.: Από το 1999, έτσι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, και έκανα κόπο με πάνω-κάτω, έχει ιστορία τότε. Δεν ήταν τόσο ανοιχτή χώρα, όπως είναι τώρα, για να βγάλουμε διαβατήριο για να βγω έξω. Είχα και έναν ξάδερφο, που έκανε τη δουλειά Ελλάδα – Βουλγαρία, με μεταφορά κάτι διάφορα, κάτι μπαγκάζια, και με ανθρώπους βέβαια. Και με αυτούς ξεκίνησα, με έφερε τότε και πήγαμε σε ένα γραφείο, όπου στο γραφείο οι άνθρωποι είχαν σχέση με τη Λέρο, γιατί αυτός που το διαχειριζόταν το γραφείο είχε αδελφούς εδώ στη Λέρο. Είναι πάνω στον Πλάτανο, αυτοί που έχουν το σουβλάκι το 'Υπάρχει', 'Υπάρχω', πάνω στο Πλάτανο. Το ξέρεις; Το Δημήτρη..

Κ.Α.: Το μαγαζί νομίζω πως θυμάμαι, ναι.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Απέναντι από το βιβλιοπωλείο, εκεί που είναι στο Πλάτανο. Είναι αδερφός τους και έχει στην Αθήνα γραφείο. Και αυτός έχει σαν γυναίκα, γιατί αυτός είναι μεγάλος σε ηλικία και έχει μεγάλα παιδιά, αλλά έχει βρει μια Βουλγάρα και συζούσαν μαζί. Τότε, γιατί τώρα πιστεύω είναι άλλη ιστορία. Και έτσι καταλήξαμε, πρώτα όχι εδώ. Πρώτα ήρθαμε εδώ λίγο, και πήγαμε στο Αγαθονήσι. Εκεί κάτι δουλειές, με ένα άλλο παιδί ήμασταν μαζί, που κάτι δουλειές ξεκινήσαμε. Ήταν δύσκολα τα πράγματα, γυρίσαμε πίσω στη Λέρο, όπου πάλι δεν είχαμε δουλειά. Γυρίζαμε πάλι στην Αθήνα, χωρίς δουλειά, και έτσι όλο το καλοκαίρι του '99 ήμασταν πάνω-κάτω, δεν είχαμε να φάμε, δεν είχαμε τίποτα τέλος πάντων. Με πολύ δυσκολία περάσαμε, που δεν κοιμόμασταν, τι δεν κάναμε τέλος πάντων. Αυτός που ήταν μαζί μου, όταν είχαμε γυρίσει και στην Αθήνα, από το γραφείο δεν ήξεραν τι να μας κάνουνε. Πρώτα ήμασταν εδώ, δουλεύαμε σε κάποιους στο Παντέλι που δεν μας πλήρωνε. Δουλεύαμε κάπου δυο μήνες, όλο μας έλεγε ψέματα ότι θα μας πληρώσει, αλλά δεν μας πλήρωνε. Και μετά πήγαμε στην Αθήνα, αυτοί ήθελαν να μας φορτώσουν και μας έστειλαν στην Μυτιλήνη, όπου κάτσαμε και εκεί πέρα 2-3 εβδομάδες. Και εκεί δουλέψαμε και δεν μας πληρώσανε, και ξαναγύρισα εγώ εδώ στη

Λέρο. Και τελικά βρήκα δουλειά με τον κ. Μαθιουδάκη, στο Πλάτανο τότε, έβαζε καλώδια ο Ο.Τ.Ε. κ.λ.π., και από εκεί ξεκίνησα σιγά – σιγά. Πρώτα έμεινα στο ξενοδοχείο του, μετά αυτός ήθελε να κάνει αλλαγές μέσα. Κάπου ένα χρόνο έζησα στο ξενοδοχείο, μετά βγήκα έξω και νοικιάζω, και έτσι ήταν κάπου δυο-δυόμισι χρόνια έτσι. Και σε κάποια στιγμή επειδή λείπεις από το σπίτι και ήθελα να φύγω. Και όταν ξεκίνησα να φύγω, μέσα στο καράβι βρήκα άλλους από τη Βουλγαρία, και μου είπαν μην βιάζεσαι τώρα να φύγεις γιατί κοντεύει τώρα, κάπου 2001 ήθελαν να κάνουν νομιμοποίηση στους αλλοδαπούς. Γιατί όταν ήρθα στην Ελλάδα, μόλις είχε τελειώσει μια νομιμοποίηση στους αλλοδαπούς, και εγώ δεν είχα χαρτιά. Και εγώ έτσι έκανα ότι γύρισα πίσω, και αλήθεια μετά ξαναέκαναν χαρτιά, και έβγαλα χαρτί τότε. Και όταν έβγαλα χαρτί μετά μπορούσα να πάω σπίτι μου, να κάτσω ένα μήνα, δύο μήνες όσο ήθελα, γυρνάω πίσω πάλι. Για να βγάζεις την κάρτα, έδιναν πρώτα κάρτα για ένα χρόνο, έπρεπε να έχεις 150 ένσημα, έπρεπε να έχεις πληρώνεις και κάποια λεφτά και για να σου δώσουν τον επόμενο χρόνο την κάρτα. Και έτσι εγώ πήρα, φαντάσου πόσες κάρτες μέχρι να φθάσουμε το 2007, για να μπορώ επειδή μπήκαμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Και εγώ από τότε δεν χρειάζεται να βγάζω κάρτα, παρά που χρειάζεσαι άλλα, φορολογική δήλωση, ότι χρειάζεται να πληρώνεις, χαρτιά, διάφορα. Και τώρα έχω χαρτί, τώρα πρέπει να πάω από εκεί άμα θες να το δεις, που είναι για, αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι....

Κ.Α.: Που σας επιτρέπει να είστε νόμιμα...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είμαστε το ίδιο, όπως εσείς, μας έδωσαν όλα τα δικαιώματα αν είσαι σωστός, αν τέλος πάντων όπως και εγώ άμα πάω στο νοσοκομείο και δεν έχω την ασφάλεια θα έχω πρόβλημα, και εσύ να μην έχεις την ασφάλεια θα έχεις πρόβλημα. Αν είμαστε σε όλα μας σωστά, αν κάνεις φορολογικές δηλώσεις και πας κάπου και σου ζητάνε εκκαθαριστικά, και σου ζητάνε και το ένα και το άλλο, αν τα έχεις όλα, όλα καλά.

Κ.Α.: Ωραία. Για να το πάρουμε λίγο από την αρχή. Ως προς την χώρα καταγωγής σας, που μου είπατε ότι είναι η Βουλγαρία. Εκεί κατοικούσατε σε πόλη ή σε χωριό της;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Σε χωριό.

Κ.Α.: Σε χωριό. Μακριά, δηλαδή, από το κέντρο.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μακριά, αλλά κοντά είχαμε και πόλη σαν, πώς να σου πω τώρα. Δηλαδή, ανά 8km είχαμε πόλη που μπορείς να βρεις τα πάντα εκεί πέρα. Δηλαδή, ότι χρειάζεσαι στην πόλη αυτή. Αλλά 50km έχει πιο μεγάλη πόλη, που είναι νομαρχιακή

πόλη, που υπάρχουν τα πάντα δηλαδή και ότι χρειάζεσαι. Και εμείς, εγώ ζούσα σε χωριό που ήταν αρκετά μεγάλο για εκείνα τα χρόνια. Τώρα όσο περνάει ο καιρός βέβαια οι νεαροί φεύγουν, μένουν πιο απ' αυτούί. Και δεν έχουν δουλειές βέβαια, γι' αυτό φεύγουν.

Κ.Α.: Και μένατε μόνο σας, ή με την οικογένειά σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έχω μάνα και πατέρα.

Κ.Α.: Με την οικογένεια σας, δηλαδή. Τα παιδικά σας χρόνια, πως ήταν; Δηλαδή, πήγατε σχολείο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όλα πήγα σχολείο, και στο χωριό μέχρι τα 14. Μετά πήγα, άλλα 4 χρόνια, σε μια άλλη πόλη για να τελειώσω Τεχνικό Λύκειο. Λεγόταν Ηλεκτροτεχνικό, Ράδιο και Τηλεόραση τελείωσα εγώ. Δυστυχώς, τότε ήταν μόλις, πώς να σου πω τώρα, αλλάζανε και τα συστήματα. Εγώ μπήκα και ήταν στο σύστημα ακόμα οι παλιές τηλεοράσεις, αυτές που λέμε με την λάμπα που λέει ο λόγος. Μετά ήρθαν οι τηλεοράσεις σαν αυτήν, τώρα ξέρεις πως έχουν γίνει οι τηλεοράσεις. Δηλαδή, καμία σχέση με αυτές με προηγούμενη γενιά. Και, δυστυχώς, λίγο έτσι μου έμενε αυτά τα χρόνια που έμαθα και ότι έμαθα, ότι λίγο δεν μου ήταν χρήσιμα.

Κ.Α.: Εκεί, είπατε ότι φύγατε όταν απολυθήκατε. Άρα, εργαζόσασταν εκεί σε κάποια...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι, δεν εργαζόμουν. Αφού τελείωσα 21 χρονών, απολύθηκα και σου λέω ήμουν κάποιους μήνες σε αναμονή, να πάρω το διαβατήριο και κάπου να φύγω. Και επειδή ήταν αυτός ο ξάδερφος, που έκανε αυτή τη δουλειά τη μεταφορά στην Ελλάδα με Βουλγαρία, από εκεί ξεκίνησα. Άμα είχε μεταφορά αυτός και έκανε Βουλγαρία-Αυστρία ή Βουλγαρία-Γερμανία θα ξεκινούσα για άλλη χώρα. Έτσι κι αλλιώς μου είχαν βγάλει βίζα, τότε αυστριακή βίζα που μπορούσα να πάω και αλλού στην Ευρώπη, αλλά ήταν αυτός ότι έκανε αυτή τη δουλειά. Τότε δεν είχε όπως έχει τώρα λεωφορείο, πάνω-κάτω. Ήταν τότε πολύ πιο δύσκολα τα πράγματα, τώρα είναι κάπως πιο απλά.

Κ.Α.: Τι εμπειρίες έχετε από τον τόπο καταγωγής σας; Δηλαδή, ποια ήταν και η κατάσταση που επικρατούσε όσο ήσασταν εκεί;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Μπορώ να σου πω μέχρι τα '93-'94, ζούσαμε αρκετά καλά. Μετά κάπως αρχίσανε να χαλάνε τα πράγματα. Ήταν καλά σου λέω με τον κομμουνισμό, η μάνα μου και ο πατέρας μου δουλεύανε. Ο πατέρας μου δούλευε σε εργοστάσιο, που φτιάχνανε λουκάνικα το κοτόπουλο Φρανκφούρτης, αλλά κάπως πιο μεγάλα, δηλαδή, δεν μας λείπανε ούτε κρέατα στο σπίτι. Η μάνα μου είχε τελειώσει κάτι σαν

οικονομικό, ήξερε να, κάτι σαν το λογιστικό. Οι δουλειές τότε ήταν όλες κρατικές, μετά αρχίσανε και χαλάσανε τα πράγματα. Τότε μόλις και εγώ, έτσι να γίνομαι άνθρωπος, να τελειώνω τα σχολεία και φαντάρος όταν τελείωσα το '98, και...

Κ.Α.: Μετά, δηλαδή, άλλαξε το πολιτικό σύστημα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι αλλάζει, αλλάζει συνέχεια σε εμάς. Το σύστημα αλλάζει και...

Κ.Α.: Ποια η άποψή σας γι' αυτό; Δηλαδή, με τον κομμουνισμό ήταν καλύτερα τα πράγματα ή όχι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Με τον κομμουνισμό ήταν καλά τα πράγματα, δεν ήταν καλή η... Η κομμουνιστική πολιτική το κακό της είναι, ότι είναι κάπως πολύ σταθερή, δεν αλλάζει συχνά. Αλλάζει με κάποιους τρόπους, όπως όταν αλλάζει όλος ο κόσμος. Τώρα δεν είναι το ίδιο, όπως το 1970 ή 1980, τα πράγματα αλλάζουν. Και έπρεπε ακόμα και αυτό, η γνώση και αυτοί οι άνθρωποι που την κρατάνε αυτή τη πολιτική, να αλλάζουν με αυτό το πράγμα. Κατάλαβες; Γιατί όπως κατάλαβες καμιά πολιτική δεν εξελίχθηκε ως η καλύτερη, ούτε να πεις η καπιταλιστική, ούτε εδώ στην Ελλάδα δεν ξέρω τι επικρατεί, ΠΑΣΟΚ τι είναι δεν ξέρω. Στην Βουλγαρία τόσα χρόνια αλλάζανε και αυτά. Δεν μπορείς να πεις αυτό είναι δημοκρατία. Το καθένα του έχει το πάνω και το κάτω του.

Κ.Α.: Τα θετικά και τα αρνητικά του...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι. Ε, τώρα τα πράγματα δεν μπορώ να σου πω πως είναι, γιατί..

Κ.Α.: Άρα ο κύριος λόγος που σας έκανε να μεταναστεύσετε ήταν κυρίως οικονομικός λόγος, για δουλειά;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Οικονομικός λόγος, όχι πολιτικός λόγος, σαν διάφοροι Σύριοι, Ιρακινοί και τέτοια που είναι πολιτικοί λόγοι. Δεν μας κυνηγούσε κανένας, απλά ήταν έτσι, που έφθανες 21-22 χρονών και δεν μπορείς να κάτσεις στο κεφάλι της μάνας σου και του πατέρα σου. Άνθρωπος έχεις γίνει πια, να πας να δουλέψεις. Δυστυχώς, οι δουλειές τότε δεν υπήρχαν, μετά το 2010 ας πούμε κάπως έγιναν καλά τα πράγματα, υπάρχουν και οι δουλειές. Οι πιο πολλοί νέοι άνθρωποι, βέβαια και σπουδαγμένοι. Αυτό είναι ότι τώρα η δουλειά, η πιο μικρή δουλειά πρέπει να είσαι σπουδαγμένος, να έχεις και πανεπιστήμια κ.λ.π.

Κ.Α.: Εσείς πως αισθανθήκατε που θα εγκαταλείπατε την χώρα σας; Δηλαδή, είχατε σίγουρα ένα κίνητρο, αλλά ποια τα συναισθήματά σας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι. Όταν είσαι νέος δεν τα πολυσκέφτεσαι πολλά πράγματα. Ήμουνα και μόνος μου τότε, δεν είχα να σκέφτομαι και κανέναν άλλον, ήμουνα και υγιής, άλλο θέμα και αυτό. Αλλά ξεκινάς πάλι έτσι στο άγνωστο, αλλά για κάτι

καλύτερο, πιστεύεις, έχεις τα όνειρα. Τώρα, βέβαια, και στην Αμερική να πας, που λέει ο λόγος, πρέπει να δουλέψεις 1-2 χρόνια και μετά να γίνεις βασιλιάς. Πουθενά δεν γίνονται αυτά, αλλά λες ότι να πάω να δουλέψω, να βγάλουμε κανένα φράγκο. Μπορώ να σου πω ότι δεν είναι καλό να φεύγεις από τη χώρα, δεν είναι καλό. Φτάνεις, όμως, στο σημείο, όπως ήταν ένα παιδί εδώ και δούλευε, παλιά έτσι σαν και εμένα από τη Βουλγαρία εδώ στα φρούτα πιο πάνω. Μια μέρα έτσι μιλάμε και μου λέει 'Μεθαύριο πάω στη Βουλγαρία, φεύγω'. Του λέω εγώ τώρα εσύ φεύγεις και εγώ σε ζηλεύω, και όταν φθάσεις εσύ εκεί πέρα θα ζηλέψεις εμένα. Σε αυτό το σημείο έχουμε φτάσει, κατάλαβες;

Κ.Α.: Στο ταξίδι σας, σας βοήθησε αυτός ο γνωστός σας, που είπατε ότι...

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Με βοήθησε με ένα τρόπο μόνο τη μεταφορά. Μετά όταν έμαθα εγώ τα λεωφορεία και αυτά.

Κ.Α.: Το οργανώσατε, δηλαδή, ατομικά; Εννοώ, εσείς το οργανώσατε το ταξίδι σας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, βέβαια, του πληρώσαμε κιόλας, δεν είναι τζάμπα τίποτα ξέρεις. Και πολλά λεφτά τότε.

Κ.Α.: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε στο ταξίδι σας, για να έρθετε στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Στο ταξίδι, στα σύνορα τότε την πρώτη φορά. Μια φορά, αυτή εντάξει δεν μου έκανε τόση εντύπωση, τότε ήταν πολλά χρόνια. Εμένα, δεν μου άνοιξαν τις τσάντες και δεν άνοιγαν να δουν τι έχει. Εγώ δεν είχα πρόβλημα, δεν κουβαλούσα ούτε ναρκωτικά, ούτε όπλα, ούτε τσιγάρα, εγώ δεν καπνίζω. Και να τα ψάξουν μέσα τι να βρουν, τέλος πάντων; Ήθελαν να δουν με τι λεφτά μπαίνεις μέσα, γιατί μπαίναμε τότε σαν τουρίστες, τουρισμό να κάνουμε. Άρα, τι λεφτά να είχαμε, τίποτα δεν είχαμε. Με το δίκιο τους οι άνθρωποι, για να ελέγχουν ποιος μπαίνει και τι συμβαίνει στη χώρα τους, δεν είναι θέμα αυτό. Μετά έκανα μια φορά ένα λάθος, ότι έφυγα με πρόχειρο χαρτί, που εγώ νόμιζα ότι με το πρόχειρο χαρτί, περιμέναμε μια κάρτα και πριν πάρω ακόμη την κάρτα ήθελα να φύγω. Και έφυγα καλά από την Ελλάδα, και μετά όταν άρχισα να γυρίσω εκεί μου λένε όχι. Μετά τι γίνεται; Να ξαναγυρίσω πίσω, να πάω σπίτι μου, οι δικοί μου λένε τι έγινε. Και εγώ εδώ νοικιάζω, και έχω κλειδί του σπιτιού, και λέω... Δηλαδή, λίγο...

Κ.Α.: Πανικοβλήθηκαν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Με χαιρετάνε και φεύγω, λείπω πάλι 2 χρόνια, και την άλλη μέρα γυρνάω πίσω. Λοιπόν τι έγινε, και αυτό και εκείνο. Και να πάω εγώ στη Σόφια, στη Πρεσβεία, να πάω να βρω, να βγάλω βίζα. Καταλάβανε οι άνθρωποι ότι το δικό μου θέμα είναι αλλιώτικο, δεν ήταν κάτι αυτό. Απλά ήταν θέμα ότι περιμένω την κάρτα

να μου δώσουν, και μου έδωσαν ένα πρόχειρο χαρτί, αλλά αυτό το χαρτί έλεγε τώρα ότι δεν μπορούσα να ταξιδεύω πάνω-κάτω. Ποιος το ήξερε; Εδώ σου λένε ένα, όταν φτάσεις εκεί πέρα άλλα. Αυτά στις δυσκολίες. Άλλες δυσκολίες τι να συναντήσω; Είναι μεγάλος ο δρόμος με το λεωφορείο, κουραστικό.

Κ.Α.: Με το λεωφορείο ταξιδέψατε, έτσι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, φεύγεις το βράδυ έξι ώρα, και έξι ώρα το πρωί ας πούμε είσαι στην Αθήνα, στην καλύτερη περίπτωση. Καμιά φορά μπορείς να φτάσεις και το μεσημέρι, άμα κάπου αργεί. Και μετά έχεις το καράβι εδώ, περιμένεις, όπου μια φορά έκαναν απεργία εδώ πέρα. Γιατί ξέρεις, η Ελλάδα δεν είναι ευρωπαϊκή χώρα να είναι όλα στο ρολόι σαν τη Γερμανία, που έρχομαι εγώ και ξέρω τέτοια ώρα θα πάρω το καράβι και θα πάω σπίτι. Απεργία είχανε, κινδυνεύω να πάρω άλλο καράβι, να μείνω στην Αθήνα μέχρι την Κω, από εκεί πέρα να ψάξω άλλο για εδώ πέρα.

Κ.Α.: Άρα ταξιδέψατε με το λεωφορείο. Ήρθαν μαζί σας και άλλοι συμπατριώτες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, αμέ. Γεμάτα τα λεωφορεία, γεμάτα. Και στα έτσι γεμάτα, και στα πίσω γεμάτα. Φαντάσου ένα λεωφορείο, και είναι συνήθως τρία τέτοια γραφεία που οργανώνουν. Φαντάσου είναι καθημερινή βάση αυτοί, γιατί σταματήσανε το τρένο που ήταν καλύτερα, έχω ταξιδέψει δύο φορές με τρένο. Είναι πολύ ωραίο, πολύ ξεκούραστο το τρένο, αλλά το σταματήσανε τώρα, δεν ξέρω γιατί. Τρία λεωφορεία, χωρίς του ανθρώπους με τα αμάξια, είναι καθημερινό αυτό με 120 άτομα πάνω, και 120 άτομα κάτω. Αυτό γίνεται κάθε ημέρα.

Κ.Α.: Και περάσατε, δηλαδή, αμέσως στην Ελλάδα από τη Βουλγαρία με το λεωφορείο. Και βρεθήκατε στην Αθήνα, ως πρώτο μέρος στην Ελλάδα;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, ναι την πρώτη φορά ναι.

Κ.Α.: Μετά ποια είναι η εμπειρία σας στην Ελλάδα, το πρώτο διάστημα που ήρθατε εδώ; Δηλαδή, υπήρξαν άνθρωποι να σας φιλοξενήσουν;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι, δυστυχώς, τότε δεν είχε τέτοια πράγματα. Στην Αθήνα ξέρεις, εκεί δεν δίνουν φράγκο, δεν είναι στη Λέρο που είναι πιο μικρό το μέρος. Στην Αθήνα, τώρα ένα άλλο, είχε ένα ξενοδοχείο που το κρατούσαν Βούλγαροι, που ύστερα αυτό το ξενοδοχείο κάηκε, και εκεί έπρεπε να μείνουμε 3-4 βράδια. Θυμάμαι 2.000 δραχμές, 2.500 ήταν το βράδυ και εκεί μέναμε. Τότε ήταν δύσκολα τα πράγματα.

Κ.Α.: Άρα, είστε από το 1999 στην Ελλάδα, και μετέπειτα στη Λέρο. Έχετε αποκτήσει ελληνική ιθαγένεια;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Όχι δεν τη χρειάζομαι. Σου λέω έχω εδώ πέρα όλα τα χαρτιά. Πρέπει να μαζέψεις πάλι, λεφτά θέλουν βέβαια και δεν ξέρω πόσα πρέπει να βάλεις στην τράπεζα, και άλλες ιστορίες που δεν τα χρειάζομαι απλά.

Κ.Α.: Ο τρόπος ζωής σας εδώ στη Λέρο πως είναι; Θέλετε να μου τον περιγράψετε λίγο, δηλαδή η καθημερινότητά σας; Απ' όσο γνωρίζω, είστε οικογενειακώς πλέον εδώ, έτσι;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, τώρα είμαστε οικογένεια από το 2008. Τώρα να σου πω, είμαστε δύο άνεργοι. Είναι αυτό επειδή έχω πρόβλημα υγείας, που σκοπεύω να κάνω κάτι γι' αυτό, να πάω στη Βουλγαρία για εξετάσεις κ.λ.π. Να δούμε τι θα γίνει, δεν μπορώ να μιλάω...

Κ.Α.: Όχι, φυσικά, δεν θέλω να σας πιέσω. Εννοείται ότι θέλετε μου απαντάτε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Προς το παρόν, τώρα, πώς να περνάμε; Δύσκολα περνάμε, όπως όλος ο κόσμος. Η γυναίκα μου ψάχνει δουλειά, δουλειά δεν υπάρχει, εδώ και πέντε χρόνια δεν δουλεύει. Εντάξει, εγώ δεν τόσο πολύ για αυτό το πράγμα, γιατί ξέρω που βρισκόμαστε.

ΣΥΖΥΓΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ: Δούλεψα, αλλά δεν ήταν δουλειά που ήταν σταθερή

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ε ναι, τρεις φορές το χρόνο, αν πάει κάπου.

Κ.Α.: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε ως μετανάστης στη Λέρο;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ε, να σου πω πάντα υπάρχει. Εντάξει, εγώ ρατσισμό δεν αντιλήφθηκα, δεν μπορώ να πω αυτό. Απλά σου λέω, είχε έναν στο Παντέλι που δουλέψαμε και δεν μας πλήρωνε. Αλλά εκείνος, μάλλον, το θέμα του ήταν οικονομικό, για να μην μας πληρώνει.

Κ.Α.: Άρα αυτό το χρονικό διάστημα, δεν εργάζεστε. Η κοινωνική σας ζωή εδώ στη Λέρο; Δηλαδή, έχετε κάνει κάποια μαθήματα εκμάθησης για την ελληνική γλώσσα, είτε υπάρχει κάποιος μεταναστευτικός σύλλογος που να είστε μέλος;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Να σου πω δεν υπάρχει και εδώ τέτοιος σύλλογος. Έχει μια γυναίκα, πάνω στον Πλάτανο, κ. Ματίνα λέγεται που απασχολείται, αλλά πιο πολύ με παιδιά που είναι από Πακιστάν, από Συρία, διάφοροι τέτοιοι που δεν έχουν... Ας πούμε εμείς εδώ πέρα, έχουμε σπίτι και νοικιάζουμε, έχω τα πάντα για αυτά τα δέκα χρόνια που έχω δουλέψει. Μερικά πράγματα τα απόκτησα, τα αγόρασα, μερικά πράγματα μου δώσανε, έχω ένα σπιτικό εδώ τώρα. Γλώσσα δεν πήγα να μάθω, γιατί την έμαθα απ' έξω με τις δουλειές μου, και δεν χρειαζόμουν να μάθω κι άλλο, μου φτάνει αυτό.

Κ.Α.: Γνωρίζετε αν έχουν γίνει κάποια προγράμματα εδώ, από το Δήμο-την τοπική κοινωνία, για μετανάστες;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Είχε μια φορά, για να μάθουν ελληνική γλώσσα, πριν 1-2 χρόνια ήτανε. Και με πήρε τηλέφωνο αυτή η κ. Ματίνα, λέει άμα θέλεις να ‘ρθεις. Λέω, εγώ τότε δεν ήμουν πάλι καλά κιόλας, τι να μάθω άλλο, εδώ δουλειές δεν έχει και φτάνει αυτά που μάθαμε. Ξέρω να διαβάζω, πήρα δίπλωμα για μηχανάκι να έχω να κυκλοφοράω, τα νοίκια μου πληρώνω, ρεύματα πληρώνω, αυτά τα πάντα...

Κ.Α.: Ποια είναι η άποψή σας για τη μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Έχει μείνει πίσω, η κακόμοιρη Ελλάδα. Πρώτα, έπρεπε τα παιδιά που γεννιούνται εδώ να παίρνουν υπηκοότητα, γιατί κανονικά έτσι πρέπει να είναι, εγώ έτσι νομίζω. Μετά, δεν ξέρω τι συμβαίνει με αυτούς τους φουκαράδες, έρχονται από εκεί πέρα που εδώ πνίγονται. Πολλοί έρχονται, τους πάνε στην Αθήνα και τους αφήνουν, και ξέρω ότι η Ελλάδα, έτσι έχω ακούσει, ότι πληρώνεται κάποια λεφτά να παίρνει να τους κρατάνε εδώ...

Κ.Α.: Για τους λαθρομετανάστες, εννοείται;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, να μην τους αφήνουν να προχωράνε στην δυτική Ευρώπη. Τώρα είναι και το σημείο, εδώ στην Ελλάδα, που λέμε σταυροδρόμι λίγο. Αυτά δεν μπορείς να τα αποφύγεις, όλοι εδώ θα έρθουνε, από εκεί και πέρα να σου πω την αλήθεια δεν ξέρω οι άλλες χώρες πως τα καταφέρνουνε. Γιατί η Ελλάδα τώρα έχει πρόβλημα οικονομικό, ο κόσμος πεινάει, δεν είναι σαν παλιά που υπήρχαν οι δουλειές και αυτά. Τώρα μερικοί πως κάθονται, εγώ δεν ξέρω. Εγώ έχω έτσι μάθει, έχω ζήσει, να έχω το σπίτι μου, να έχω τα πάντα. Να σου πω, έχω φύγει μια φορά, είχα τελειώσει στην Ελλάδα, δηλαδή όταν έμαθα ότι είμαι άρρωστος και αυτά. Αλλά είχα παρατήσει τα πάντα, ότι είχα ρούχα, τα πάντα, και το ένα πιάτο που πρέπει να αγοράσεις, μετά πρέπει να τα αφήνεις, να τα πετάξεις, να τα δίνεις στον έναν και στον άλλον, μετά ξαναήρθα πάλι και άρχισα από την αρχή. Εγώ τώρα, έτσι έχουμε μάθει από παλιά και δεν μπορώ να ζω αν δεν έχω ένα ψυγείο, των μικροκυμάτων ή την τηλεόραση. Πρέπει να έχω τις ανέσεις μου, κατάλαβες; Δεν μπορώ σαν τα άλλα τα παιδιά, που ζουν δέκα άντρες σε ένα δωμάτιο. Εγώ δεν μπορώ έτσι.

Κ.Α.: Κλείνοντας, θα ήθελα να μου πείτε, αν πιστεύετε ότι άξιζε η μετανάστευση; Η διαδικασία να έρθετε από τη Βουλγαρία για εδώ, θα το ξανακάνατε; Ποια είναι η άποψη και η γνώμη σας, πάνω σε αυτό;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ε, να σου πω ότι ήρθα δεν είναι λάθος, λάθος έκανα εγώ μετά, που μπορούσαν να γίνουν τα πράγματα αλλιώς. Αλλά αυτό για να βγεις έξω, δεν είναι κακό..

Κ.Α.: Σε μια ξένη χώρα.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Ναι, όταν είσαι νέος, το λέω αυτό, ότι είναι ωραία να βγεις αν είσαι 21-22 χρονών. Και η αλήθεια βλέπεις ότι δεν έχει η μαμά και ο μπαμπάς για να βρεις καμιά δουλίτσα εκεί πέρα, προτιμώ να πάω να βγω έξω, να ζήσω λίγο αυτή τη ζωή, ξενιτιά που λένε. Δηλαδή, να δεις και τα δύσκολα, θα δεις διάφορους κόσμους, θα πας μια φορά στην Ελλάδα να δεις αν πάνε καλά τα πράγματα, αν δεν πάνε καλά θα πας στη Γερμανία, αν δεν πάνε καλά θα πας στη Γαλλία. Λίγο έτσι, να γυρίσεις 4-5 χρόνια. Άμα ψάξεις θα βρεις, αν κάθεται στο καφενείο τώρα δεν θα βρεις, έτσι δεν είναι; Άμα θέλεις να προσπαθήσεις μπορεί και να μην, δεν είναι όλοι ότι γυρνάνε από τη μια χώρα στην άλλη και ψάχνουν μια καλύτερη δουλειά ή καλύτερη ζωή. Αλλά, πάντα νομίζω δεν είναι κακό, τώρα και στην Ευρώπη έχουν γίνει πολύ εύκολα, με τη ταυτότητα και το διαβατήριο να πας όπου θέλεις να γνωρίσεις κόσμο και να δεις και άλλα ωραία πράγματα. Ωραίο είναι να βγει ο άνθρωπος, όχι για εμένα που ήρθα στην Ελλάδα, ωραία, και στη Λέρο πολύ ωραία είναι. Κάποιοι άνθρωποι ονειρεύονται μια τέτοια ζωή, ήσυχη, κοντά στη θάλασσα και αυτά, γιατί πάντα υπάρχουν και χειρότερα. Εντάξει πάντα κοντά στην οικογένειά σου, πάντα είναι καλύτερα, αλλά όταν φτάνουμε σε αυτό το σημείο τώρα να μην δουλεύουν η μάνα και ο πατέρας σου. Εντάξει, οι δικοί μου δεν δουλεύουν και δεν έχουν ακόμη σύνταξη, ποιος ξέρει τι και αν θα πάρουνε. Τώρα να κάτσει 30 χρονών εκεί και πάνω στο κεφάλι τους, ή κάπου να πας να δουλέψεις για 250 ευρώ, και να τα ξοδεύεις στους δρόμους πάνω-κάτω; Και λες αν εκεί δουλεύεις για 250, λέμε να έρθεις εδώ στην Ελλάδα να δουλέψεις για 800.

Κ.Α.: Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο, που μου διαθέσατε.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ: Τίποτα.